

**A Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának
Doktori Iskolája**

**Elektronikus mozgáskövető eszköz alkalmazása a büntető
igazságszolgáltatás során Magyarországon és Európában**

PhD értekezés

Témavezető:

Dr. Herke Csongor
tanszékvezető
egyetemi tanár

Szerző:

Dr. Than Alexandra

Pécs, 2016

Tartalomjegyzék

1. BEVEZETÉS	6
1.1. Témaválasztás indoka, a kutatás célja, módszertana.....	7
1.2. Az értekezés felépítése	9
1.3. Fogalom meghatározás.....	10
2. A HÁZI ŐRIZET EREDETÉNEK GYÖKEREI	11
2.1. Európai államok házi őrizetének történetéről dióhéjban.....	11
2.2. A házi őrizet és reintegrációs őrizet története Magyarországon	17
2.3. Az electronic monitoring története az Amerikai Egyesült Államokban	19
2.4. Az európai és az Amerikai Egyesült Államokbeli államokon kívüli országokról röviden.....	21
2.5. Összegzés	22
3. ALAPELVEK, EMBERI JOGOK, AZ EURÓPA TANÁCS DOKUMENTUMAI, ALAPTÖRVÉNY	22
3.1. Alapelvek	22
3.2. Emberi jogok.....	24
3.3. Az Európa Tanács dokumentumai	28
3.3.1. Európa Tanács CM/Rec(2014)4 számú ajánlása az <i>Electronic monitoring</i> ról az azt alkalmazó államok számára	28
3.3.2. Európa Tanács 2009/829/IB számú kerethatározata a kölcsönös elismerés elvének az Európai Unió tagállamai közötti, az előzetes letartóztatás alternatívájaként felügyeleti intézkedéseket elrendelő határozatokra történő alkalmazásáról	32
3.3.3. Európa Tanács további ajánlásai	33
3.4. Alaptörvény.....	35
3.5. Összegzés	36
4. KÉNYSZERINTÉZKEDÉSEK A MAGYAR BÜNTETŐELJÁRÁSBAN.....	38
4.1. Bevezetés.....	38
4.2. Az előzetes letartóztatás	40
4.1.1. Az előzetes letartóztatás feltételei	40
4.1.2. Az előzetes letartóztatás tartama	43
4.1.3. Az előzetes letartóztatás megszüntetése iránti indítvány elbírálása, intézkedés az előzetes letartóztatás elrendelése után.....	45
4.1.4. Soron kívüli eljárás, az előzetes letartóztatás megszüntetése	45
4.1.5. Az előzetes letartóztatás fogatosítása	46
4.2. Előzetes letartóztatásnál enyhébb kényszerintézkedések.....	47
4.2.1. A lakhelyelhagyási tilalom.....	48
4.2.2. Az óvadék	50
4.2.3. Távoltartás	53
5. A HÁZI ŐRIZET MAGYARORSZÁGON	54

5.1. A házi őrizet fogalma, elrendelése, feltételei, tartama, jogorvoslati és felülvizsgálati lehetőségek	55
5.2. A házi őrizet tartama és megszüntetése, beszámítása és a kártalanítás	58
5.3. Házi őrizet fogatosítása	62
5.4. A házi őrizet gyakorlatban történő alkalmazása és statisztikai adatai	67
5.5. Összegzés	75
6. A REINTEGRÁCIÓS ŐRIZET	76
6.1. Reintegrációs őrizet feltételei, elrendelése és a büntetésvégrehajtási bíró hatásköre ...	77
6.2. A reintegrációs őrizet megszüntetése, elrendelését kizáró okok, fiatalokúakra vonatkozó rendelkezések, adatkezelés és bünygyi költség	80
6.3. A pártfogó felügyelői tevékenység a reintegrációs őrizet keretében	82
6.4. A reintegrációs őrizet végrehajtása, technikai háttere	84
6.5. Összegzés	86
7. AZ ELEKTRONIKUS ELLENŐRZÉS HÁTTERE, TECHNIKAI TÖRTÉNETE	87
7.1. Bevezetés.....	87
7.2. Az elektronikusan ellenőrzött házi őrizet technológiája	89
7.2.1. Az első generáció - a jelenlét kontrollja	89
7.2.2. Az ellenőrző rendszer technikai működése	91
7.2.3. Az aktív és a passzív rendszer összehasonlítása	94
7.2.4. A második generáció – A mozgás és jelenlét megfigyelése.....	95
7.2.5. A harmadik generáció – több mint ellenőrzés	99
7.3. Összegzés	100
8. NÉMETORSZÁG - AZ ELEKTRONIKUS LÁBBILINCCSEL KAPCSOLATOS PROJEKTEK NÉMETORSZÁGBAN, HESSENBN ÉS BADEN-WÜRTTEMBERGBEN	101
8.1. Alkotmányjogi vonatkozások a németországi rendszerben	102
8.2.1. Első projekt alapjai.....	103
8.2.2. A vizsgálat eszközei, a projekt menete	105
8.2.3. A heti terv.....	106
8.2.4. Az elektronikus ellenőrzés technikája a modellkísérlet során	107
8.2.5. Az elektronikus ellenőrzés megítélése 2001 kezdetén	108
8.2.6. Értékelés.....	110
8.2.7. Betekintés a modell kísérlet költségének egyes részleteibe	111
8.2.8. Az első projekt összefoglaló értékelése Mayer által	112
8.2.9. Az elektronikus házi felügyelet jövője Mayer szerint.....	114
8.3. A Hessen-i modellkísérlet előzményei és célja.....	114
8.3.1. Kutatási projekt röviden	114
8.3.2. A kísérlet koncepciója, a részvétel feltételei	115

8.3.3. A heti terv.....	116
8.3.4. A Modellfázis menete	118
8.3.5. A projektekre vonatkozó számadatok.....	120
8.3.6. A Hessen-i modellprojekt 2007-ben összesített eredményei	121
8.4. Elektronikus házi őrizet Baden-Württemberg-ben is - a harmadik etap	124
8.4.1. Előzmények - jogi háttér	124
8.4.2. A projekt.....	125
8.4.3. Értékelés.....	126
8.4.4. Összegzés	127
8.5. A németországi modellprojektek összefoglaló összegzése	128
9. AZ ELEKTRONIKUSAN ELLENŐRZÖTT HÁZI ŐRIZET MÁS EURÓPAI ORSZÁGOKBAN	130
9.1. Anglia, Wales	130
9.1.1. Bevezetés	130
9.1.2. A Nagy-Britannia-i első kísérlet és előzményei	130
9.1.3. A második kísérlet és előzményei	132
9.1.4. Elektronikus házi őrizet Angliában 1999 után.....	133
9.1.5. GPS próba projekt	136
9.1.6. Összefoglalás	138
9.2. A svéd elektronikus felügyelet.....	139
9.2.1. Bevezetés	139
9.2.2. Modellkísérletek.....	140
9.2.3. Az elektronikus intenzív megfigyelés feltételei, végrehajtása, statisztikai adatai	142
9.2.4. A svéd szankciórendszer és szabályozás	143
9.2.5. Összefoglalás	144
9.3. Hollandia	146
9.3.1. Bevezetés	146
9.3.3. Az Electronic monitoring alkalmazása Hollandiában	150
9.3.4. Összefoglalás	151
9.4. Az elektronikusan ellenőrzött büntetés-végrehajtás Svájcban, különös tekintettel Basel Kantonra	152
9.4.1. Bevezetés	152
9.4.2. Elektronikusan ellenőrzött büntetés-végrehajtás	152
9.4.3. Az alkalmazás alapelvei, a részvétel feltételei, technikai háttér	153
9.4.4. Az intézkedés elrendelésének szabályai	154
9.4.5. Eredmények.....	156
9.4.6. Összegzés	158

9.5. Ausztria	159
9.5.1. Modellkísérlet	159
9.5.2. Elektronikus ellenőrzés szabályai és végrehajtása Ausztriában.....	161
9.6. Franciaország	163
9.6.1. Bevezetés	163
9.6.2. Electronic Monitoring szabályozása és alkalmazása	163
9.6.3. Végrehajtás	165
9.7. Olaszország	166
9.7.1. Bevezetés	166
9.7.2. Permanenza Domizilare, Arresto domiciliare és detenzione domiciliare	167
9.7.3. Összegzés - az elektronikus lábbilincses intézkedés Olaszországban,	168
9.8. Az elektronikus eszközzel való felügyelet alkalmazása a többi államban.....	169
9.8.1. Spanyolország	169
9.8.2. Portugália	170
9.8.3. Norvégia.....	171
9.8.4. Belgium	172
9.8.5. Dánia.....	173
9.8.6. Finnország	174
9.8.7. Lengyelország	175
9.8.8. További európai országok és az elektronikus mozgáskövető eszköz: Bulgária, Észtország, Horvátország, Lettország, Litvánia, Románia, Szlovénia, Csehország	176
9.9. Összehasonlítás	179
10. NEMZETKÖZI KONFERENCIA AZ ELECTRONIC MONITORING EURÓPAI TAPASZTALATAIRÓL	180
11. AZ ELEKTRONIKUS MOZGÁSKÖVETŐVEL KAPCSOLATBAN FELMERÜLŐ TOVÁBBI GONDOLATOK	188
11.1. A házi őrizet és az Electronic Monitoring - fejlődés a jog és a technika terén	188
11.2. Az elektronikus ellenőrzéssel járó előnyök és hátrányok, pro és kontra	188
11.3. Net-Widening hatás.....	193
11.4. Elektronikus ellenőrzés - posztmodern büntetés?	194
11.5. Elektronikus házi őrizet – Orwell-i ellenőrző állam?	196
11.6. Két „osztályos” büntetőjog?	197
13. ZÁRSZÓ	205
14. MELLÉKLETEK	207
15. IRODALOMJEGYZÉK	213
16. RESÜMEE	223

**”Prison is an expensive way to make bad people worse”
„A börtön egy drága módja annak, hogy rossz embereket még
rosszabbakká tegyünk”
(Margaret Thatcher)**

1. BEVEZETÉS

Az úgynevezett „Electronic Monitoring” egy amerikai gyökerű, az évtizedek folyamán Európában és más földrészeken is elterjedt jogintézmény sokrétű alkalmazási lehetőségekkel, ami valójában az összefoglaló elnevezése az elektronikus mozgáskövető eszközzel történő megfigyelésnek a büntető igazságszolgáltatás során. Az Electronic Monitoring alkalmas a kriminalizálódás veszélyének csökkentésére, valamint a reszocializáció könnyítésére, költségkímélőbb, mint az intézményi fogva tartás, diszkrét és hatékony.

Az Electronic Monitoring elnevezés tulajdonképpen az összefoglaló elnevezése¹ a büntető igazságszolgáltatás során alkalmazott úgynevezett elektronikus mozgáskövető eszközzel történő megfigyelésnek. Az elektronikus mozgáskövető rendszer fejlődésének szele az USA-ból Nagy-Britannián át áramlott be Nyugat-Európába, majd Nyugatról Kelet felé haladva lassan terjedt Közép és Közép-Kelet-Európa irányába.

Majdnem világszerte általános az a tendencia, hogy a fogva tartási intézetek túlszűfoltak és a fogva tartás meglehetősen költséges. A terheltek megfelelő visszavezetése a társadalomba a büntetésük letöltése után pedig szintén komoly problémákat vet fel. Erre a válsághelyzetre tartották megoldásnak az államok az Electronic Monitoring bevezetését, ami végül számos országban be is vált. Elterjedését sok helyütt modellkísérletek előzték meg, amelyek eredményeképpen később számos országban meghonosították és ma is eredményesen használják.

A reszocializációval kapcsolatos negatív tapasztalatok, a reszocializációs gondolat krízise okán tendenciák alakultak azzal a céllal, hogy a végrehajtandó szabadságvesztés büntetést szabadságelvonás nélküli, alternatív szankcióformákkal szorítsák vissza.²

Mindaddig, amíg hazánkban még relatíve új jogintézményről beszélhetünk, addig az USA-ban már az 1980-as évektől, Nagy-Britanniában és több más országban pedig már az 1990-es évektől működő igazságszolgáltatást támogató intézményről van szó. A statisztikák több tízezer fogvatartottról és jelentős költségmegtakarításokról írnak az USA-ban és Európában is. Fontos tény azonban, hogy az Electronic Monitoring-ot alkalmazó országok többségében,

¹ A fogalom meghatározást lásd 9. lábjegyzetben

² Nagy, Ferenc: Egyes új tendenciák a büntetőjog szankciórendszerében, különös tekintettel az elektromosan felügyelt házi őrizet jogintézményére. In.: Wiener A. Imre Ünnepi Kötet. (Szerk.: Ligeti Katalin) KJK-KERSZÖV, Budapest, 2005. 75. o.

a nehézkes kísérleti fázisokat és a kezdeti akadozó működést követően, a saját illetve más országok példájából gyűjtött tapasztalatok segítségével jutottak el – hosszú évek során – a jól funkcionáló és költséghatékony intézményhez.

Az elektronikus ellenőrzést – nemzeti joghatóságoktól függően – a büntető igazságszolgáltatás során a tárgyalás előtti szakaszban, felfüggesztett szabadságvesztésnél vagy annak végrehajtásánál feltételeként, a közösségben végrehajtott büntetőjogi szankció vagy intézkedés ellenőrzésére („stand-alone”), pártfogó felügyeleti eljárásokkal kombinálva, börtönben levőkkel szemben „pre-release” (korábbi elbocsátás) intézkedésként, börtönből feltételes szabadlábra helyezés keretében, bizonyos típusú elkövetőknél, – azok intenzív irányítására és felügyeleti intézkedéseként –, börtönökben az elkövetők belső mozgásának megfigyelésére és / vagy nyitott börtönök határain belül, meghatározott bűncselekmények áldozatainak egyes gyanúsítottaktól vagy elkövetőktől való védelemi eszközeként hasznosítják.³

Többféle alkalmazási változata ismert a különböző országokban, előfordul például a börtönbüntetés végrehajtási módjaként. Ebben az esetben a büntetés végrehajtási hatáskörbe tartozik elrendelése. Eltérően alakultak az országokban a hatáskör megosztások a büntetés végrehajtási intézet, a pártfogó felügyelők, a rendőrség, a hatósági szervek és a magáncégek között. Több helyütt az érintettek viselik az elektronikus mozgáskövetővel történő ellenőrzés költségeit, másutt az állam viseli azt. A fiatalokúakkal kapcsolatos alkalmazáshatósága is eltérően alakult ki.⁴

1.1. Témaválasztás indoka, a kutatás célja, módszertana

A témaválasztást alapvetően több tényező inspirálta. Egyik ok az volt, hogy a kutatásaim kezdete előtt – 2000-ben – vezették be a házi őrizetet hazánkban az előzetes letartóztatás helyettesítésének eszközéül a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvénnyel. Ez mindenképpen újat és ismeretlent jelentett mind az igazságszolgáltatást szolgáló, azzal foglalkozó személyek, mind pedig a társadalom számára Magyarországon. Alapvetően negatívan fogadták ezt az újdonságot, ami több módon is megmutatkozott, valamint az elrendelésének gyakoriságában, a gyakorlatban is mélyen érezhető volt. Ezt az elektronikus eszköz alkalmazásának későbbi bevezetése sem változtatta meg gyökeresen.

³ Európa Tanács Miniszterek Bizottságának CM/Rec (2014)4 számú ajánlása

⁴ Miniszterek Bizottsága a CM/Rec(2014)4 számú ajánlása

Kutatásom során⁵ beleláttam a külföldi viszonylatokba és azt tapasztaltam, hogy az USA-ban és Európa több országában is megtalálták e jogintézmény előnyeit és ideális alkalmazási módját. Ez ösztönzött arra, hogy dolgozatom ezt a témát dolgozza fel és ezzel betekintést nyújtson ebbe a még relatíve idegen jogintézménybe, annak létező előnyeibe és esetlegesen iránymutatásként szolgáljon a hazai alkalmazás hatékonyabbá, előnyösebbé tételére.

A téma fontosságát bizonyítja egyúttal, hogy rendszeresen nemzetközi konferenciákat rendeznek külön e tárgykörben, ahol az európai országokon kívül más földrészekről is képviseltetik magukat államok. Kutatásom megkezdésekor Európában tizenegy országban alkalmazták az Electronic Monitoringot különböző módokon, a 2014-es adatok szerint ezek száma 19-re nőtt.

A magyar szakirodalomban szerény számú forrás jelent meg eddig a témával kapcsolatban. Ezzel ellentétben külföldön – az elmúlt években – számos disszertáció,⁶ monográfia, jelentős számú cikk jelent meg az elektronikus házi őrizet témájában, amelyek különböző alkalmazási módjait írják le mind az USA-ban, mind Európában.

Egy működőképes igazságszolgáltatásnak szüksége van hatékony eszközökre, amelyek megteremtik a lehetőséget a bűnüldözéshez és felelősségre vonáshoz, segítséget nyújtanak az eljárás elé gördített akadályok leküzdéséhez, az állam büntetőigényének érvényesítéséhez.⁷ Mivel az utóbbi évtized magyar fejlődése figyelembe veszi azokat a nemzetközi ajánlásokat és folyamataikat, amelyek a büntetőeljárást és a büntető igazságszolgáltatás folyamatát érintik,⁸ ezért úgy gondolom, mindenképpen indokolt ezt a témát górcső alá venni.

A kutatás hazai forrásokon, valamint – jelentős részében – külföldi, így német és angol nyelvű szakirodalom, monográfiák, tankönyvek, disszertációk, szakcikkek, jogszabályok tanulmányozásán alapul. További forrásaim voltak a Hessen-i és a Baden-Württemberg-i elektronikus lábbilincses projekt anyagai, empirikus vizsgálatok, interjúk, külföldi elektronikus házi őrizettel foglalkozó projektvezetők hivatalos anyagai és tájékoztatásai, statisztikai adatok. Empirikus tapasztalatgyűjtés céljából sor került személyes látogatásra is elektronikus nyomkövető eszközzel megfigyelt otthontartózkodó terheltnél Németországban.

⁵ Elsősorban a Freiburg-i Max-Planck-Institut (Institut für ausländisches und internationales Strafrecht) Intézetben végzett, valamint az innen kiinduló további kutatások eredményeképpen.

⁶ Pl.: Lindenberg 1997, Schlömer 1998, Wittstamm 1999, Hudy 1999, Bernsmann 2000, Haverkamp 2002, Mayer 2004.

⁷ Farkas, Ákos-Róth, Erika: A büntetőeljárás. - Budapest: CompLex, 2012. 75.o.

⁸ Belovics, Ervin-Tóth, Mihály: Büntető eljárásjog. - Budapest: HVG-Orac, 2013. 29.o.

1.2. Az értekezés felépítése

Az értekezés az Electronic Monitoring fogalmának meghatározásával kezdődik. Ezt a házi őrizet kezdeti formáit bemutató történeti rész követi, először európai vonatkozásban, majd az Amerikai Egyesült Államok elektronikus eszköz feltalálásának és elterjedésének folyamatát mutatja be összefoglalóan.

Az értekezés második fejezete a fontosabb alapelvek és alapvető emberi jogok tárgyalását tartalmazza.

A harmadik fejezet a hazai kényszerintézkedések rendszerének alapjait írja le. Mivel az előzetes letartóztatás helyettesítő intézménye a házi őrizet, ezért ennek részletesebb vázolása, valamint a lakhelyelhagyási tilalom, az óvadék és a távortartás rövid leírása elengedhetetlen a kényszerintézkedések rendszerének felvázolásánál.

A magyar házi őrizet részletes szabályozásának és gyakorlatának leírása külön részt ölel fel.

A következő fejezetben a hazánkban az újonnan bevezetett elektronikus nyomkövetővel történő reintegrációs őrizet szabályozásáról esik szó.

Ezután az elektronikus technikai eszköz igénybevétele, a passzív és aktív rendszer, valamint a ma kialakulóban lévő folyamatos nyomon követést biztosító GPS rendszer felvázolására kerül sor. A szakirodalom szerint az elektronikus eszközzel ellenőrzött házi őrizet technikai fejlődése három generációt ért meg. Ezeket a generációkat a szerző külön-külön elemzi.

A dolgozat fontos alkotó elemét képezi a német modellkísérletek, a Fussfessel Projekt, a Hessen-i, valamint a Baden-Württemberg-i modellkísérlet bemutatása.

A nemzetközi kitekintésre tekintettel lényeges az elektronikus felügyeletet nagyszámban alkalmazó államok, így Nagy-Britannia, Svédország, Hollandia, Svájc, Franciaország tapasztalatainak rövid szemléltetése is, mellyel eljuthatunk a helyesen működő elektronikus ellenőrzés ideájának alapjaihoz. A teljesség igénye megkívánja, hogy a további alkalmazó országok tapasztalataiba is betekintsünk, így pl. Olaszország, Spanyolország, Portugália, Belgium, Finnország és Ausztria is górcső alá került.

Az értekezés ezt követő fejezete többek között például az elektronikus házi őrizet előnyeivel és hátrányaival, a Net-Widening hatással foglalkozik.

A dolgozat befejezése előtt de lege ferenda javaslatokat tesz – Magyarország vonatkozásában – egy jobban működő és elfogadottabb elektronikus ellenőrzésre.

A záró összegzésben a konklúzió foglaltatik.

1.3. Fogalom meghatározás

Az elektronikus mozgáskövető eszközzel való megfigyelés angol nyelven „Electronic Monitoring”, német nyelven „elektronische Fussfessel”, magyarul a „terhelt mozgását nyomon követő technikai eszközzel történő ellenőrzés”, a technikai eszköz használatára utaló gyűjtőelnevezés. Alkalmazásának módja, jogi háttere, tartalma eltérő az értekezésben vizsgált országokban. Ebben a részben a nemzetközi gyűjtőnév meghatározásra kerül sor, az országok szerinti különböző alkalmazások tartalma az egyes országoknál olvasható részleteiben.

Az Európai Unió a jogi alapokat az Európa Tanács Electronic Monitoringról szóló CM/Rec(2014)4. számú ajánlásával fektette le. Az említett Ajánlásban a következőképpen határozza meg a fogalmat: Az „electronic monitoring” a megfigyelés típusára vonatkozó általános kifejezés, amellyel a büntető igazságszolgáltatási folyamat során személyek tartózkodási helyét, mozgását és egyéni viselkedését figyelik meg. Az elektronikus ellenőrzés jelenlegi formái a rádióhullámon, biometrikus vagy műholdas nyomkövető technológián alapulnak. Az érintett személy egy eszközt visel magán és annak segítségével ellenőrzi távfelügyelet keretében.⁹

Ez a szabadságelvonás enyhébb eszköze, amely során a terhelt a lakását nem, vagy csak meghatározott időre és célból – pl. munkahelyre távozás miatt – hagyhatja el. Az előírások betartását technikai eszköz segítségével vagy/és megfigyelő személyek útján ellenőrzik.

Az Európa Tanács Közösségi Szankciókról kiadott R(92)16) számú ajánlása is említést tesz a házi őrizetről. Az Ajánlás megfogalmazásában a közösségi szankciók olyan "büntetések és intézkedések, amelyek az elkövetőt nem szakítják ki a közösségből, de szabadságkorlátozó elemeket tartalmaznak, különböző feltételek vagy kötelezettségek előírása révén, és amelyet egy erre feljogosított szervezet hajt végre."¹⁰ A különböző szintű szabadságkorlátozással kombinált ellenőrzés segítséget nyújt a terheltnek abban, hogy a társadalomba könnyebben integrálódjon. Ehhez kapcsolódóan utalok itt arra, hogy az elektronikus ellenőrzés atyjának vélt *Ralph Schwitzgebel* „*electronic rehabilitation system*”-nek nevezte el a módszerét, a rehabilitáció céljára találta ki a személy felügyeletnek ezt módját.

A szakirodalom szerint az ellenőrzésnek általánosan három fokozata lehet. A legenyhébb a *Curfew*, ami szabadságkorlátozást jelent. Ennek keretében a terhelt köteles meghatározott időintervallumban – általában este illetve hétvégénként – otthon tartózkodni. A szigorúbb felügyeleti forma a „*Home Detention*”. Ennek során az érintettek csak meghatározott célból, – például munka, továbbképzés, terápia, bevásárlás, stb. – hagyhatják el a kijelölt lakást. A

⁹ Miniszterek Bizottsága a CM/Rec(2014)4 számú ajánlása II. pont

¹⁰ Európa Tanács R 92 ajánlása a közösségi szankciókról (16-os)

Home Incarceration a legszigorúbb, a munkába járást és a bevásárlást is megtiltja, a terheltnek minden idejét – a sürgős orvosi kezelés vagy vallásgyakorlás kivétel – otthon kell töltenie.¹¹

Nagy-Britanniában az „*electronic tagging*”, illetve „*tracking*” kifejezés használatos. Ez a „*to tag*” igéből vezethető le, amely annyit jelent: „*fogni*”. A „*to track*” ige azt jelenti: „*követni*”. 1990 óta azonban hivatalosan inkább a „*curfew*”-t használják.¹²

Német nyelvterületen a „*Hausarrest*”, „*elektronisch überwachter Hausarrest*”, illetve „*elektronische Fussfessel*” fogalmakat használják. Ez általánosan „fogavatartást” jelent a saját lakásban. A pontos meghatározás hiányzik, ugyanis különböző alkalmazási területeken bevetett intézkedés gyűjtőelnevezéseként alkalmazzák.¹³ A „*Fussfessel*” (lábbilincs) elnevezés a terheltre erősített műanyag lábperecnek köszönhető.

Hazánkban az elektronikus nyomon követő eszközzel történő megfigyelésre a házi őrizet és a reintegrációs őrizet keretében kerül sor. A „házi őrizet” fogalmát a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény¹⁴ határozza meg. A házi őrizet kényszerintézkedésként, az előzetes letartóztatás helyettesítő intézményeként, a terhelt mozgási szabadságát és a tartózkodási helye szabad megválasztásának jogát korlátozza. A bíróság rendelkezhet úgy, hogy a házi őrizet előírásainak megtartását a rendőrség a terhelt mozgását nyomon követő technikai eszközzel is ellenőrizze, illetve meghatározott esetben elrendeli. A „reintegrációs őrizet” lényege, hogy ha a szabadságvesztés céljának megvalósulása ilyen módon is biztosítható, a feltételes szabadságra bocsátás esedékessége, illetve ennek kizárása vagy kizártsága esetén a szabadulás várható időpontja előtt legfeljebb hat hónappal reintegrációs őrizetbe helyezhető az elítélt bizonyos feltételek fennállása estén.¹⁵

2. A HÁZI ŐRIZET EREDETÉNEK GYÖKEREI

2.1. Európai államok házi őrizetének történetéről dióhéjban

Itt előrebozsátandó, hogy az értekezés az USA-ban alkalmazott Electronic Monitoringgal kimerítően nem foglalkozik, kizárólag a történeti rész bemutatásánál tér ki rá részletesebben a

¹¹ Hudy, Marc: *Elektronisch überwachter Hausarrest*. - Baden-Baden : Nomos-Verl.-Ges. 1999, 37. o., Haverkamp, Rita: *Elektronisch überwachter Hausarrestvollzug. Ein Zukunftsmodell für den Anstaltsvollzug? Eine Rechtsvergleichende, empirische Studie unter besonderer Berücksichtigung der Rechtslage in Schwe.en. - Freiburg i. Br.: Ed. Iuscrim, Max-Planck-Institut für ausländisches und internat. Strafrecht*, 2002, 9. o.

¹² Bernsmann, Hayo: *Elektronisch überwachter Hausarrest. Unter besonderer Berücksichtigung von Privatisierungstendenzen*, Dissertation Trier 2000. 1. o.

¹³ Haverkamp (2002 i.m.) 6. o.

¹⁴ Büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. Törvény (Be.) 138.§-tól

¹⁵ 2013. évi CCXL. Törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról.

szerző. A házi őrizet fogalmának használata itt elsősorban a régi időkben alkalmazott házi fogvatartást fedi le.

Rosenfeld írja, hogy már a korai időkben is ismerték az otthon letöltendő büntetést. Ez akkoriban a büntetések egyik legextrémebb formája volt: egy fizikai kényszer nélküli fogvatartás, amely azonban nem volt gyakori.¹⁶ Liszt is említi, hogy a fogvatartásnak ez a módja a római jogban nem volt idegen.¹⁷ Az állami büntetés-végrehajtási intézeten kívüli fogságot már a rómaiak is alkalmazták. Kezdetekben kevesebb alkalommal, de az idő múltával, később azonban gyakran került sor rá előzetes letartóztatás helyett.¹⁸ A Római Birodalomban a rómaiak jogában „*Custodia Libera*”-nak, azaz „szabad fogság”-nak nevezték. Ennek valószínű az volt az oka, hogy akire kiszabták nem lett megkötözve. Az előjáró által elrendelt fogvatartás volt, amelynek foganatosítása általában magánházaiban történt.¹⁹ Livius ír Darius-ról, akinek áruló elmélkedései voltak, így nem tekintették sem barátoknak, sem ellenségnek, ezért a háború idején egy megbízható városnak adták szabad fogságba, ahol nappal kísérettel szabadon mozoghatott a város határain belül, de éjszaka be volt zárva.²⁰

Ulpianus után a prétor hozhatott olyan ítéletet, hogy a lakók nem hagyhatják el saját házukat például akkor, ha veszekedés tört ki, mindaddig, amíg békülékeny magatartást nem tanúsítottak. A prokonzul döntötte el, hogy az érintett személyt börtönbe zárják-e vagy átadják-e a büntetés letöltése céljából egy katonának vagy egy polgárnak. A döntést a bűncselekmény, a terhelt tekintélye, vagyona, az addigi veszélyes tettei vagy az érdemei (hivatal, foglalkozás) alapján hozták meg.²¹ A Bibliában is megjelenik a házi fogság: Pál Apostol Heródes házában volt őrizetben, ami azonban úgynevezett védelmi célú őrizetet jelentett.²² Ezt a magasabb rendű személyeknél alkalmazták, mert városi börtönök kényelmetlenek voltak és nem voltak elég biztonságosak.

Hentig írása alapján már a középkorban is a hosszan tartó és ezért költséges fogvatartás költségkímélőbb eszközként próbálkoztak a házi őrizettel, ezáltal legalább az élelmezés és felügyelet költségei áthárultak a családra.²³

¹⁶ Rosenfeld, Ernst: Welche Strafmittel können an die Stelle der kurzzeitigen Freiheitsstrafe gesetzt werden?. In: Liszt, von Franz (HRSG): Abhandlungen des kriminalistischen Seminars. Berlin : Guttentag, 1890. 299-300. o.

¹⁷ Liszt, von Franz: Kriminalpolitische Ausgaben. In: Liszt, von Franz; Lilienthal, Karl; Bennecke, Hans: Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft. - Berlin [u.a.] : de Gruyter. 772. o.

¹⁸ Krauß, F. A.: Im Kerker vor und nach Christus. - Freiburg i.B. [u.a.] : Mohr, 1895. 73. o.

¹⁹ Mommsen, Theodor: Römisches Strafrecht, Leipzig 1899, 305.

²⁰ Krauß, 1895 (i.m.) 73-74. o.

²¹ Krauß, 1895 (i.m.) 73-74. o.

²² Biblia, Apostolok Cselekedetei 24:10,37

²³ Hentig, Hans von: Die Strafe II. - Stuttgart; Berlin : Dt. Verl.-Anst., 1932, 172. o.

A házi fogságról a 13. században a murten-i városi könyvben az állt, hogy ha a polgár rossz szándékú, erőszakos cselekményt követett el, és nem jelent meg önként a bíróság előtt, hányadra ítélték, következő nap pedig zálogot kellett venni tőle. Ha nem volt elég vagyona, akkor a háza elé egy fonalat húztak ki.²⁴ Ezt nem léphette át a büntetése időtartama alatt.

Olaszországban a 14. században az ún. „Zwangsdomicil” volt a szabadság korlátozásának az enyhébb formája, ami a meghatározott lakóhelyen való tartózkodásra kényszerítést jelentett, és egy úgynevezett rendőri biztosító intézkedés volt. A Siena-i 1309/10-es, a Párma-i 1316-os, a Perugia-i 1342-es és a Narni-i 1371-es Statutumokban is rendelkeztek róla.²⁵

Hisz szerint a középkorban, a német büntetőjogban a büntetéseknek négy formája létezett: a bebörtönzés, házi fogság, befalazás és megkötözés. Később megjelent a kényszerszermunka is.²⁶

A „befalazás”²⁷ hasonló volt a házi őrizethez.

A „befalazásnál” enyhébbnek minősült, amikor a terheltet saját házában megkötözve tartották fogva. Svájcban ezt sokszor alkalmazták.²⁸

Az 1306-os Erfurt-i Statutumokban a házi fogságot a nők elleni kényszerítő intézkedésként használták. Brémában a vitás felek kötelesek voltak otthonukban vagy más kijelölt helyen tartózkodni, amelynek a célja a béke biztosítása és a büntetés.

Később Észak-Hollandiában is gyakran alkalmazták a házi fogságot az erőszakos cselekmények megelőzésére. A Thüringiai városi jogokban önálló büntetésként szabályozták a 14. században. Mühlhausenben a 14. század eleji rendelkezésekben kényszerítő eszközként, majd később már büntetésként jelent meg a házi fogság. Erfurtban és Frankenhausemben az otthoni fogvatartást csak a nőkkel szemben alkalmazható büntetésnek használták a börtönbüntetés helyett. A Hallen-i jogban is ismerték, súlyos rágalmozás esetén lehetett elrendelni. A Göttingen-i jogban házasságtörés elkövetésénél, tettlegesség esetén a hányaddal egybekötve illetve száműzetés mellett alkalmazták. Gelnhausen-ben a nők közötti szidalmazás megtorlására szolgált a házi fogság. A Mainz-i jogban szintén a nők büntetéseként szerepelt. Regensburg-ban az erkölcstelen nőkkel szemben alkalmazták.²⁹

Weber írja, hogy a 16. század második felében Ulm-ban volt egy a házi őrizethez hasonló intézmény, az úgynevezett „Springerstrafe”. Az elítélt lába meg volt bilincselve és úgy kellett

²⁴ His, Rudolf: Das Strafrecht des deutschen Mittelalters. Theodor Weicher Leipzig 1920, 564. o.

²⁵ Dahm, Georg: Das Strafrecht Italiens im ausgehenden Mittelalter. - Berlin : de Gruyter, 1931. 11-16. o., 211. o.

²⁶ His, 1920 (i.m.) 557. o.

²⁷ A terheltet a saját otthonába vagy a rokonánál helyezték el otthoni fogságba, „befalazták”, és a családnak kellett gondoskodni róla.

²⁸ His, 1920 (i.m.) 564. o.

²⁹ His, 1920, (i.m.) 564-568., His, Rudolf: Geschichte des deutschen Strafrechts bis zur Karolina. - München [u.a.]: Oldenbourg, 1928. 88. o.

napközben a városban dolgoznia, pl.: az utcát takarítani, azonban az éjszakát otthonában kellett töltenie.³⁰

Galileo Galilei is házi őrizetben volt 1633-ban, amikor felfedezte és közzé akarta tenni, hogy az Univerzum központjában nem a Föld, hanem a Nap áll.³¹

Weber utal arra, hogy később, a 17-18. században a házi őrizet szinte eltűnt, mert a fogházak kerültek előtérbe.³²

A házi őrizet a 19. században is használatos volt, habár nem volt olyan szervezett és szabályozott, mint a mai jogrendszerekben. „Kezdetleges módját többféleképpen és különböző feltételek fennállása esetén használták.

Az 1800-as évek végén II. Lajost Bajorország királyát Berg-i kastélyában tartották házi őrizetben titokzatos haláláig.³³

A házi őrizet a 19. században került be sokhelyütt – volt ahol ismételten –, a büntető törvénykönyvekbe.

A 19. században a fogházak megjelenése ellenére, több ország büntető törvénykönyvében volt megtalálható a házi őrizet, így például az 1819-es szicíliai büntető törvénykönyvekben,³⁴ az 1889-es olasz büntetőtörvénykönyvben,³⁵ az osztrák 1852. vétségekről és kihágásokról szóló büntetőtörvénykönyvben³⁶ is benne foglaltatott.³⁷

Az 1852-es Osztrák büntetésekről és kihágásokról szóló törvénykönyvben a fogvatartás legenyhébb változata a házi őrizet volt. Az elítéltnak szigorúan tilos volt otthonát elhagynia. Az előírások betartását örrel őrizték, vagy előfordult, hogy elég volt, ha a terhelt pusztán „becsület szavát” adta, hogy nem hagyja el a házat. Amennyiben ez mégis megtörtént, a fennmaradó időt a börtönben kellett töltenie.³⁸

³⁰ Weber, Jonas Peter: Das elektronisch überwachte Hausarrest und seine versuchsweise Einführung in der Schweiz. Helbing&Lichtenhahn Basel/Genf/München 2004, 11-13.

³¹ Wittstamm, Katja: Elektronischer Hausarrest? Nomos Verlagsgesellschaft Baden-Baden 1999, 13; Weber, Jonas Peter 2004, 9.

³² Weber 2004, (i.m.) 13.

³³ Hüttl, Ludwig: Ludwig II. München: Bertelsmann, 1986. 419- 425. o.

³⁴ Szicíliai Büntetőtörvénykönyv 38. cikkely mandato in casa-ként.: In: Liszt, von Franz: Kriminalpolitische Ausgaben. In: Liszt, von Franz; Lilienthal, Karl; Bennecke, Hans: Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft. - Berlin [u.a.]: de Gruyter. 772. o

³⁵ Olasz Büntetőtörvénykönyv 1889. 21.§

³⁶ Osztrák vétségekről és kihágásokról szóló büntetőtörvénykönyv 1852, 246.§ és 262. §

³⁷ Liszt, von Franz: Kriminalpolitische Ausgaben. In: Liszt, von Franz; Lilienthal, Karl; Bennecke, Hans: Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft. - Berlin [u.a.] : de Gruyter. 772. o.; Rosenfeld, 1890 (i.m.) 300. o.

³⁸ § 246. Österreichisches Strafgesetz über Vergehen und Übertretungen vom 27. Mai 1852. Idézi: Rosenfeld, Ernst: Welche Strafmittel können an Stelle der kurzzeitigen Freiheitsstrafe gesetzt werden? Berlin 1890, 194. Idézi: Weber, Jonas Peter: Das elektronisch überwachte Hausarrest und seine versuchsweise Einführung in der Schweiz. Helbing&Lichtenhahn Basel/Genf/München 2004, 14.

Az osztrák és olasz rendelkezések a házi őrizet tekintetében nem a büntetés külön formájáról, hanem a végrehajtás egy módjáról rendelkeztek. Mindkét esetben az alkalmazás alapfeltétele volt a büntetlen előélet.³⁹

Svájcban a házi őrizet a 19. században az egyes kantonok büntetőtörvénykönyvében szerepelt önálló büntetőszankcióként, illetve a szabadságvesztés büntetés végrehajtásának egyik alternatív formájaként.⁴⁰ Stooss 1890-ben összegyűjtötte összehasonlító művében a svájci büntető törvénykönyvekben szereplő házi őrizetről szóló rendelkezéseket Thurgau, Aargau, Schaffhausen, Luzern, Obwalden, Freiburg és Appenzell am Rhein törvényeiből.⁴¹

A 19. században nem támogatták egyöntetűen a házi őrizet alkalmazását.⁴² Liszt szerint alkalmazása ellen szól, hogy büntető hatása igen csekély, eltérő a hatása a lakáshoz vagy üzlethez kötöttekre, a kényelmes nyugodt életet élő nyugdíjasra, az irodai alkalmazottra, másrészt a cselédségre, és az ellenőrzése egyszerűen lehetetlen. Ezzel összefüggésben azt a kérdést vetette fel, hogy egyébként is miért akarják elvenni az embertől még a napi séta lehetőségét is, ami még a fogvatartottakat is megilleti?⁴³ Zucker úgy véli, hogy a bíróság feladata annak megítélése, hogy mely esetekben alkalmas a körülmény és mikor megfelelő a terhelt anyagi helyzete – mivel a költségeket a terheltnek kellett állnia – a házi őrizet elrendelésére. Úgy látta, hogy érdemes a házi őrizetnek a büntetőrendszerben helyet adni, ha nem is a rövid tartamú szabadságvesztés helyettesítésére, hanem kivételes esetekre, amikor is a közintézetekben való fogvatartás és a pénzbüntetés alkalmazása nem lehetséges.⁴⁴

Krohne amellet kardoskodott, hogy a legenyhébb szabadságvesztést házi őrizet formájában hajtsák végre azzal a feltétellel, hogy ha annak szabályait megszegik, akkor annak rendes végrehajtás legyen a következménye.⁴⁵

A 20. század elején csekély számú esetben fordult elő házi őrizet elrendelése az európai államokban, ismételt bevezetésére a 20. század második felében került sor. 1970-ben Franciaországban az előzetes letartóztatás helyettesítésére,⁴⁶ 1975-ben pedig meghatározott feltételek fennállása esetén feltételes szabadságra bocsátásként való alkalmazásra vezették be

³⁹ Zucker, Alois: Einige kriminalistische Zeit- und Streitfragen der Gegenwart. - Stuttgart : Enke, 1890. 64. o.

⁴⁰ Weber, 2004, (i.m.) 14.o., 16.o.

⁴¹ Stooss, Carl [Bearb.]: Die schweizerischen Strafgesetzbücher zur Vergleichung. - Basel [u.a.] : Georg, 1890. 160-162. o.: Eingrenzung und Hausarrest. (Ld.1. számú Melléklet eredeti nyelven)

⁴² Az 1885-ös Római Kongresszuson Rocito támogatta, ellenezte Garafalo, Dreifus és Jacquin. Ld.: Liszt, von Franz: Kriminalpolitische Ausgaben. In: Liszt, von Franz; Lilienthal, Karl; Bennecke, Hans: Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft. - Berlin [u.a.]: de Gruyter. 773. o

⁴³ Rosenfeld, 1890. (i.m.) 302. o.

⁴⁴ Zucker, 1890, (i.m.) 64-66. o.

⁴⁵ Krohne, K.: Lehrbuch der Gefängniskunde unter Berücksichtigung der Kriminalstatistik und Kriminalpolitik. - Stuttgart : Enke, 1889 230-231.o.

⁴⁶ Weber, 2004 (i.m.)17.o.

Olaszországban is ismét a házi őrizetet. 1988-ban a büntetőeljárás biztosítására vezették be intézkedésként, amelyet a rendőrség ellenőrzött.⁴⁷ Az elektronikusan ellenőrzött házi őrizet 2001-ben került be a büntető ítélkezésbe: az előzetes letartóztatás helyett büntető eljárásjogi kényszerintézkedésként illetve a fogvatartási intézetben letöltendő szabadságvesztés büntetés végrehajtásának alternatívájaként.⁴⁸

A házi fogság elektronikus eszközzel történő ellenőrzésével Európában elsőként Nagy-Britannia próbálkozott 1989-ben, egy modellkísérlettel 50 terhelttel, amelynek eredményeként az 1991-es *Criminal Justice Act* 12.-13 §-ában⁴⁹ szabályozták először. Az első projektet Nottingham, North Tyneside und Tower Bridge (London) bírósági körzetekben végezték, amelynek célja az intézetek túlszűfoltóságának megoldása és az előzetes letartóztatás helyettesítése volt.⁵⁰ Skóciában 1998-ban kezdődtek az első próbálkozások az ún. *Restriction of Liberty Orders* keretében, amelynek eredményeképpen 2002-ben bekerült a skót büntetőjogba.⁵¹

Svédországban 1994-ben hat kerületben kezdték el a kísérletezést az elektronikus felügyelettel a rövid tartamú börtönbüntetés alternatívájaként, amit 1997-ben az ország egész területére kiterjesztettek. 1999-ben a svéd büntetőtörvénykönyvbe iktatták.⁵²

Hollandiában elsősorban a költségek csökkentése miatt kezdték az első kísérletet 1995-ben az elektronikusan ellenőrzött házi őrizet alkalmazására rövid tartamú (6-12 hónapig terjedő) szabadságvesztés helyett, illetve a szabadságvesztés büntetésből történő korábbi bocsátás mellett alkalmazásra vonatkozóan. A projekt eredményeként 2000-ben az egész országban bevezetésre került.⁵³

Belgiumban 2000-ben a rövid tartamú (először legfeljebb 18 hónap, majd maximum három év) szabadságvesztés büntetésre ítéleteknél az előre hozott szabadlábra bocsátás eszközeként az ország egész területén használták az elektronikus házi őrizet programot. Az implementációt két évig tartó sikeresnek értékelt kísérleti idő előzte meg.⁵⁴

⁴⁷ Weber, 2004 (i.m.) 17.o.

⁴⁸ Weber, 2004 (i.m.) 82.

⁴⁹ ⁴⁹ Weber, 2004 (i.m.) 63. o., 64. o

⁵⁰ Bohlander, Michael: Elektronik Monitoring – elektronische Überwachung von Straftätern als alternative zu Untersuchungshaft und Strafvollzug. In: Zeitschrift für Strafvollzug und Straffälligenhilfe 5. 293-299; Haverkamp, 2002 (i.m.) 35. o.

⁵¹ Weber, 2004, (i.m.) 63-64. o., 68-69.o.

⁵² Weber, 2004, (i.m.) 70-72. o.

⁵³ Weber, 2004, (i.m.) 73-75. o.

⁵⁴ Weber, 2004, (i.m.) 76. o.

Németországban 1997-ben kezdtek el foglalkozni az elektronikus lábbilincses intézkedéssel, és 2000-ben kezdték el Hessen-ben az elektronikus lábbilincs alkalmazhatóságára vonatkozó kísérletezést.⁵⁵

Spanyolországban 1996 óta létezik törvényi rendelkezés az elektronikus úton történő ellenőrzésről. Ezt azokkal a terheltekkel szemben alkalmazhatták, akik a szabadságvesztésük nagyobb részét már letöltötték és jogszabálynak megfelelően bizonyították, hogy „érdemesek” arra, hogy maradék büntetésüket ilyen módon töltsék le.⁵⁶

Svájcban az elektronikusan ellenőrzött büntetés-végrehajtással kapcsolatos kísérlet 1999-ben kezdődött Basel-város, Basel-vidék, Bern, Waadt, Tessin és Genf kantonjaiban a felnőtt elkövetőkkel szemben a büntetés-végrehajtás formájaként.

Portugáliában 1999 óta alkalmazható büntető eljárásjogi kényszerintézkedésként az elektronikusan ellenőrzött házi őrizet.⁵⁷

Dániában már 1998-ban tanulmányozták az elektronikus házi őrizet alkalmazásának előnyeit. 2004-ben az ittas vezetőkkel szemben alkalmazható jogintézményként mutatták be, és 2005 júliusától alkalmazzák.

Ausztriában (Felső-Ausztriában) 2006. január óta volt egy projekt a feltételesen szabadlábra bocsátott terheltek körére vonatkozóan.

Finnországban a 2006-os új büntőtörvénnyel vezették be a hosszabb tartamú büntetést töltő elítélteknél a büntetésből korábbi elbocsátás eszközeként, azzal az indokkal, hogy ezek az elítéltek több támogatást igényelnek szabadon engedésük után.⁵⁸

Az elektronikus ellenőrzést világszerte alkalmazzák, így Kanadában, Ausztráliában, Új-Zélandon, Taiwanban, Argentínában, és Dél-Afrikában is az igazságszolgáltatás szilárd alkotóeleme.⁵⁹

2.2. A házi őrizet és reintegrációs őrizet története Magyarországon

Magyarországon először 1896-ban a klasszikus, első magyar büntető perrendtartás⁶⁰ rendelkezett a házi őrizetről a következőképpen: „Különös tekintetre méltó, kivételes esetekben a vádtanács a terhelt kérelmére, a kir. ügyészség és vizsgálóbíró meghallgatása

⁵⁵ Weber, 2004, (i.m.) 76-78. o.

⁵⁶ Weber, 2004, (i.m.), 81. o.

⁵⁷ Weber, 2004, (i.m) 83.o.

⁵⁸ Harders, Immo: Die elektronische Überwachung von Straffälligen. - Mönchengladbach : Forum-Verl. Godesberg, 2014 16. o., 214.o.

⁵⁹ Wößner, Gunda-Schwedler, Andreas: Elektronische Aufsicht im Vollzug der Freiheitsstrafe in Baden-Württemberg : Ergebnisse der wissenschaftlichen Begleitforschung. In: Bewährungshilfe Jg. 60, 2013, Nr. 2, 131. o.

⁶⁰ 1896. évi XXXIII. Törvényczikk 153. §

után, ama feltétel alatt, hogy ezzel a fogvatartás célja épen úgy elérhető, megengedheti, hogy a terheltet az előzetes letartóztatásnak, illetőleg a vizsgálati fogságnak egy része, vagy egész tartama alatt lakásán őrizzék. E külön őrizet költségeit a terhelt köteles előlegezni és viselni.”

A 2002/1994. (I. 17.) számú Kormányhatározatban kezdeményezték az új Büntető eljárási törvény megalkotását. Itt a házi őrizetet az előzetes letartóztatás alternatívájaként említették. A kormányhatározat alapján az 1996-ban megjelent törvényjavaslatban már megjelent a házi őrizet, olyan formában, hogy a terhelt csak meghatározott személy kíséretében hagyhatja el a kijelölt lakást vagy az ahhoz tartozó bekerített helyet. Az 1999. évi CX. törvény a 65. §-ban megemlíti a technikai eszköz segítségével történő ellenőrzés lehetőségét is.

Az 1973-as Büntetőeljárásról szóló törvénybe⁶¹ az akkor még hatályba nem lépett új Be-ből (1998. évi XIX. törvény) emeltek át rendelkezéseket. Végül a házi őrizetet az 1999. évi CX. törvény 65. §-ával vezették be ismét 2000. március 1-i hatállyal, hosszú kihagyás után.⁶²

A jelenleg hatályban lévő büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény az előzetes letartóztatást helyettesítő kényszerintézkedések körében, a lakhelyelhagyási tilalom, az óvadék és a távollátás mellett rendelkezik a házi őrizetről.

A házi őrizet foganatosításának részleteit bővebben a 6/2003. (IV. 4.) IM-BM rendelet szabályozza. A hatályos büntető törvénykönyvben – 2012. évi C. törvény – pedig a büntetésbe való beszámítása került szabályozásra. A nyomkövető eszközzel történő ellenőrzés nem kötelező, a bíróság dönt annak elrendeléséről.

A büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény rendelkezése alapján 2015. április 1-től van lehetőség reintegrációs őrizet elrendelésére. A törvényi feltételek fennállása esetén a büntetés-végrehajtási bíró engedélyezheti, hogy az érintett elítéltek a lakóhelyükön töltsék le szabadságvesztés büntetésük hátralévő részét, azonban legfeljebb hat hónapot. A reintegrációs őrizet során az elítélt személyes szabadságát nem elvonják, hanem csak korlátozzák, azzal a céllal, hogy a reintegrációt, így a munkába állást, a családi kapcsolatok újrafelvételét, a társadalomba való visszailleszkedését megkönnyítsék, elősegítsék. Csak azt az elítéltet lehet azonban reintegrációs őrizetbe helyezni – több törvényi feltétel mellett –, aki a társadalomra kevésbé veszélyes, és okkal feltételezhető róla, hogy jogkövető magatartást fog tanúsítani.

⁶¹ Ld. 1973. évi I. törvény. Hatályban volt 2003. június 30-ig.

⁶² Ez a házi őrizet azonban nem önálló kényszerintézkedés, hanem a lakhelyelhagyási tilalom egyik formája. Király, Tibor: Büntetőeljárási jog. Osiris Kiadó, Budapest, 2000 286. o.

2.3. Az electronic monitoring története az Amerikai Egyesült Államokban

Az elektronikus házi őrizet „anyaországa” az Amerikai Egyesült Államok. A technika kifejlesztése már az 1980-as alkalmazás elterjedését megelőző évekre tehető. A bűnelkövetők Electronic Monitoring-al történő ellenőrzéséről már 1919-ben folytak tárgyalások. Ebben az időben e célra a mainál jóval primitívebb technológia állt rendelkezésre.⁶³

Az elektronikus ellenőrzés kérdésének gondolata először 1969-ben jelent meg *Schwitzgebel* cikkében, „Issues in the use of an electronic rehabilitation system with chronic recidivists” címmel, amelyben a Harvard Egyetem pszichológia professzora egy különös találmánnyal foglalkozik. Ebben *Schwitzgebel* azt állította, hogy új technológiai fejlesztések révén nemsokára lehetőség nyílhat a terheltek fogvatartásának új alternatívájára, amely előnyöket, de kockázatot is hordoz magában. Úgy vélte, hogy ha az elektronikus technológiát helyesen használnák fel erre, akkor a terheltek korábban visszanyerhetnék szabadságukat és visszakerülhetnének a közösségbe. Úgy vélte, hogy ha a speciális bűnöző magatartást előre lehetne látni és szabályozni lehetne, akkor a fogvatartási intézetek múzeumokká válhatnának – nem lenne szükséges az illegális viselkedés ellenőrzése és a társadalom védelmét szolgálná.⁶⁴

A fent említett elektronikus eszköz alkalmas arra, hogy a viselője tartózkodási helyét figyelemmel kísérjék, információt szolgáltatson tevékenységéről, kommunikáljanak vele, és ha szükséges befolyásolják az érintett viselkedését. Mindez a cikk megírásakor még kísérleti fázisban volt Cambridge-ben, Massachussets államban.⁶⁵ A Schwitzgebel által elképzelt alkalmazás jelentősen hasonlít a ma használatos elektronikusan ellenőrzött házi őrizethez.

Az elektronikus ellenőrző rendszert 1971-ben St. Louis-ban, Missouri államban vezették be ténylegesen fiatalkorú bűnelkövetőkkel szemben.⁶⁶

Az 1980-as években az amerikai büntetés-végrehajtási intézetek megteltek, 1987-ben 529.000 terhelt volt fogva tartva. A fogvatartottakra az állam évente 7.000-30.000 \$-t költött. A szakemberek azt javasolták, hogy az erőszakos bűnözőket büntessék szabadságvesztéssel, az enyhébb bűncselekményt elkövetőkkel szemben pedig alternatív büntetést alkalmazzanak, így például a házi fogságot. Az ehhez szükséges program kiépítése 100.000 \$-ba került,

⁶³ Whitfield, Richard G.: The magic bracelet. - Winchester : Waterside Press, 2001, 9.o.

⁶⁴ Schwitzgebel, Ralph K.: Issues in the use of an electronic rehabilitation system with chronic recidivists. In: Law&Society Review Volume III Number 4. 597-598. o.

⁶⁵ Anthropotelemetry: Dr. Schwitzgebel's Mashine. Harvard Law Review 1966, 403. O.

⁶⁶ Weber, 2004, (i.m.) 16-17. o.

amely azonban csak napi 10\$ költséget jelentett terheltenként az államnak.⁶⁷ Az Electronic Monitoringot bevezette Új-Mexikó, New York, Florida, Oregon, Kentucky és Texas is.⁶⁸

Schwitzgebel kutatásaitól függetlenül 1983-ban Albuquerque-ben (Új-Mexikó) kifejlesztették a ma is használatos rendszer elődjét, amely *Jack Love* bíró nevéhez fűződik. A bíró az ötletet az egyik Pókember képregényből merítette, amelyben Pókembert az egyik ellenfele egy elektronikus karbilinccsel figyelte meg.⁶⁹

Elsőként egy harminc éves férfi volt elektronikus házi őrizetben, próbaidőre felfüggesztett szabadságvesztés keretében. A rendszert először öt terhelten próbálták ki. 1983-ban a Nimcos nevű cég fejlesztette ki a megfelelő eszközt.

Floridában 87 személlyel tesztelték, akiknek nagy része elítélt volt és a börtönbüntetésüket kellett volna letölteniük. A projekt sikeres volt, 1987-ben Floridában már nagyszámú terhelt volt otthon elektronikus felügyelet alatt.⁷⁰ Itt felnőtt elkövetőkkel szemben alkalmazták a házi őrizetet, büntetésként. A hagyományos feltételes szabadságra bocsátásnál hatékonyabb beavatkozásnak ítélték meg, amelynek másik célja a börtönök túlszűfoltóságának csökkentése. Először a párfogó felügyelő felügyelte, majd elektronikus eszközzel ellenőrizték.⁷¹

1983-ban a *Florida Correctional Reform Act*-ben, jelent meg először a házi őrizet szabályozása.⁷²

1986-ban 7 államban 95 fő, 1987-ben 21 államban 826 fő, 1988-ban 33 államban 2.277 fő, 1989-ben 37 államban 6.490 fő, 1990-ben 50 államban kb. 12.000 fő volt elektronikus ellenőrzés alatt.⁷³

A Bureau of Justice Statistics 2014-es összesítése alapján az USA-ban Electronic Monitoring alatt állók száma (1. számú táblázat) az elmúlt években a következő táblázatban írtak szerint alakult.⁷⁴

⁶⁷ Altenative Strafformen. Kriminalistik 1987/3 159. o.

⁶⁸ „Heim-Knast”. Kriminalistik 1987/4 214. o.

⁶⁹ Wittstamm, Katja: Elektronischer Hausarrest? Nomos Verlagsgesellschaft, Baden-Baden, 1999, 13. o.

⁷⁰ Wittstamm, 1999, (i.m.) 13. o.

⁷¹ Weber, 2004, (i.m.) 18.o.

⁷² Hudy, 1999, (i.m.) 24-25.o.

⁷³ Az adatok Hudy, 1999, (i.m.) 25. o.; Wittstamm, 1999. (i.m.) 46. o.; Landreville, Pierre: La situation aux États-Unis et au Canada. Mayer, Markus; Haverkamp, Rita; Lévy, René [Hrsg.]: Will Electronic Monitoring Have a Future in Europe? - Freiburg im Breisgau: Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Strafrecht, 2003. alapján lettek kigyűjtve.

⁷⁴ Forrás: U.S. Department of Justice Office of Justice Programs Bureau of Justice Statistics Jail Inmates at Midyear 2014. In: Bulletin June 2015, NCJ 248629. 9.o.

1. számú táblázat

Évszám	2000	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Büntetésvégrehajtás alatt állók száma összesen	687,033	826,041	848,419	858,385	837,647	809,360	798,417	808,622	790,649	808,070
Bv intézetben levők száma	621,149	765,819	780,174	785,533	767,434	748,728	735,601	744,524	731,208	744,592
BV. intézetben kívül felügyeltek összesen	65,884	60,222	68,245	72,852	70,213	60,632	62,816	64,098	59,441	63,478
Electronic Monitoring alatt állók	10,782	10,999	13,121	13,539	11,834	12,319	11,950	13,779	12,023	14,223

A táblázat adatai szerint az elektronikus eszközzel való ellenőrzés elrendelése az évek előrehaladásával nőtt, amely növekvő tendencia azt jelezheti, hogy alkalmazása bevált.

2.4. Az európai és az Amerikai Egyesült Államokbeli államokon kívüli országokról röviden

Európán kívül is próbálkoztak a házi őrizet bevezetésével, így többek között Kanada, Izrael, Ausztrália, Új-Zéland, és Szingapúr is.

Kanadában többféle módon alkalmazzák: óvadék feltételeként, „intermittent custody”⁷⁵ esetén, otthon töltendő feltételes szabadságvesztés büntetésként, veszélyesebb bűnelkövetőknél a feltételes szabadlábra bocsátás feltételeként, az átmeneti távollét programban résztvevő terheltek megfigyelésére, feltételes szabadlábra helyezés megfigyelésének segítésére.⁷⁶

Ausztráliában és Új-Zélandon amint elérhetővé vált az Electronic Monitoring, próba programokkal kezdtek el kísérletezni. Többféle alkalmazási módja ismert.

Dél-Ausztráliában például a börtönbüntetés utolsó 6 hónapjának alternatívájaként rendelhetik el.⁷⁷ Előzetes fogvatartásként használják a Nyugati és Déli törvényhozásban. Az 1982-es Bail Act lehetővé teszi bírósági elrendelés útján 17 év feletti személyek részére az otthoni fogvatartást.⁷⁸ Kettő ausztrál jogforrás rendelkezik külön az electronic monitoring-os otthoni

⁷⁵ Periodikus őrizetként lehet leforítani. Lényege az, hogy legfeljebb 90 nap tartamú büntetés estén szabhatja ki a bíróság, általában a hétvégéket kell büntetésben, fogvatartási intézetben tölteni, hétközben dolgozni járhat a terhelt.

⁷⁶ Nellis, Mike (Szerk.): Electronically monitored punishment. - London [u.a.]: Routledge, 2013. 55. o.

⁷⁷ Nellis, 2013. (i.m.) 82. o., 89.o.

⁷⁸ Nellis, 2013, (i.m.) 86. o.

fogságról, mint „primary sentencing options”-ról. Az 1995-ös Northern Territory’s Sentencing Act lehetőséget nyújt arra, hogy az ítélkező bíróság, amely a terheltet szabadságvesztésre ítéli, úgy dönthessen, hogy ezt otthonában töltse le és magán viselje az ellenőrzéshez szükséges eszközt.⁷⁹

2.5. Összegzés

A „házi fogság” gyökerei régmúlt időkbe nyúlnak vissza. A kezdetekben is felmerültek azok az okok, amelyek a 20. században az országok többségében a bevezetés indokaként szolgáltak, így a költséghatékonyság, azaz, hogy ne kerüljön az államnak pénzbe a terhelt fogva tartása, büntetés-végrehajtási intézetek túltelítettségének redukálása, valamint nevelő és további elkövetésektől visszatartó hatása és a reszocializáció.

Zucker véleménye irányadó lehet a mai korban is: a bíróság feladata annak felmérése, hogy az adott körülmények megfelelőek-e az elrendeléshez.⁸⁰

A történeti leírásból is kifejezésre jut az a tendencia, hogy már korábban is attól tartottak a házi őrizettel kapcsolatban, hogy ez a jogintézmény csak a magasabb rangúak illetve a tehetősebbek kiváltságául szolgálhat. Kihangsúlyozandó, hogy volt olyan időszak, amikor az otthoni fogságra a nőkkel szembeni kíméletesebb büntetésként tekintettek. A fogvatartás ilyen formája súlyos kényszerintézkedésnek illetve büntetésnek számított. Volt olyan idő is, amikor a száműzetés volt csak súlyosabb a házi fogságnál.

A polgári átalakulás után egyre inkább tipikussá vált a börtön, illetve a szabadságelvonás egyéb intézményeinek büntetési célú alkalmazása. Leginkább a helyreállító igazságszolgáltatás felfogása tűzi legsürgetőbben napirendre az alternatív büntetéseket, hiszen ebben olyan aktivitást várnak el a terhelttől, amelyet a börtönben igen kevésbé tud kifejteni. Az alternatív büntetések az elkövetők javítására, rehabilitálására összpontosítanak.⁸¹

3. ALAPELVEK, EMBERI JOGOK, AZ EURÓPA TANÁCS DOKUMENTUMAI, ALAPTÖRVÉNY

3.1. Alapelvek

Mivel a házi őrizet az előzetes letartóztatás „árnyékában áll”,⁸² ezért az alapelvek vizsgálatánál is elsősorban az előzetes letartóztatás tekintetében figyelembe veendő alapelvek

⁷⁹ Nellis, 2013, (i.m.) 86. o.

⁸⁰ Lásd korábban 39. lábjegyzet.

⁸¹ Korinek, László: Kriminológia. - Budapest: Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, 2010. 1. 446-447.o.

⁸² Ez annyit jelent, hogy szabályozását a jogalkotó úgy oldotta meg, hogy sokszor utal az előzetes letartóztatás szabályaira.

jelennek meg, így az arányosság elve, a méltányosság elve, az ártatlanság vélelmének elve, a kontradiktórium elve, valamint a bírósági eljáráshoz való jog.

További, itt nem részletezett, de ide vonatkozó alapelvek, amelyek a büntetőeljáráshoz kapcsolódnak, a hivatalbóliság elve, védelem elve, nyilvánosság elve, közvetlenség elve, szóbeliség elve, vagy a jogorvoslati joghoz jogosultság elve.⁸³

Az *arányosság elve* alapján csak akkor és annyiban lehet a terhelt személyi szabadságát korlátozni, amennyiben ez a büntetőeljárás eredményes lefolytatásához elengedhetetlenül szükséges. Ezt a bíróságnak kell vizsgálnia a kényszerintézkedés elrendelésekor. Az előzetes letartóztatás a legsúlyosabb kényszerintézkedés. Ennek helyettesítésére szolgál a házi őrizet, amely a személyi szabadság egyfajta enyhébb korlátozását valósítja meg. Ez azt jelenti, hogy a bíróság a mozgásszabadság korlátozásának enyhébb fokozatát rendeli el. A bíróság feladata az arányosság mérlegelése, hiszen a 1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról úgy rendelkezik, hogy akkor rendelhető el, ha a bűncselekmény jellegére és a büntetőeljárás időtartamára, vagy a terhelt eljárás során tanúsított magatartására tekintettel az előzetes letartóztatással elérni kívánt célok a házi őrizettel is biztosíthatók. Az Európai Unió Alapjogi Chartájának 49. Cikk (3) bekezdése úgy rendelkezik, hogy *„a büntetések súlyossága nem lehet aránytalan a bűncselekményhez mérten.”*

A *méltányosság elve* sokak szerint egybeesik az arányosság elvével, mivel csak abban különböznek, hogy az arányosság elve a kényszerintézkedés célja és a korlátozott állampolgári jog közötti viszonylagosságra utal, addig a méltányosság elve azon alapul, hogy a terhelt csak akkor és csak addig kerüljön jogerős ítélet előtt letartóztatásba, amikor és ameddig várhatóan a jogerős büntetés kiszabásával is fogva lenne tartva.⁸⁴

Felfogható a házi őrizet alkalmazása akként, hogy a bíróság már a házi őrizet alkalmazásával egyfajta méltányosságot gyakorol, hiszen nem a legsúlyosabb kényszerintézkedést alkalmazza a terhelttel szemben. Ez azonban nem feltétlenül igaz, hiszen az arányosságot kell alkalmazni, illetve a terhelt *ártatlansága vélelmezett*, nem tekinthető bűnösnek mindaddig, amíg bűnösségét a bíróság jogerős határozatában nem állapította meg.⁸⁵ Ezt az Európai Unió Alapjogi Chartája a következőképpen fogalmazza meg 48. Cikkének (1) bekezdésében: *„Minden gyanúsított személyt mindaddig ártatlannak kell vélelmezni, amíg bűnösségét a törvénynek megfelelően meg nem állapították.”*

⁸³ Fenyvesi, Csaba-Herke, Csongor-Tremmel, Flórián: Új magyar büntetőeljárás. – Budapest. Dialóg Campus Kiadó, 2008, 71-113.o.

⁸⁴ Herke, Csongor: A letartóztatás. Dialóg Campus. Budapest-Pécs, 2002, 22.o.

⁸⁵ Köhalmi, László: The human right sin the criminal procedure- the Hungarian Pattern. In: Sitek, Magdalena; Dammacco, Gaetano; Ukleja, Aleksandra; Wójcicka, Marta (szerk.): Europe of Founding Fathers: Investment in the common future. 401.o.

Az ártatlanság vélelmét legelőször alapelvi szinten az 1789-es „Emberi és polgári jogok nyilatkozatában fogalmazták meg. „Minden embert ártatlannak kell vélelmezni addig, amíg bűnösségét meg nem állapították.” Ez a megszövegezés kifejezetten olyan általános vélelemről szól, amelynek egyértelműen alkotmányszintű, azaz emberjogi jellege van.⁸⁶

A kontradiktórium elvéről a Be. a 2.§-ában rendelkezik: *„A bíróság az ítékezés során törvényes vád alapján jár el. Törvényes a vád, ha a vádemelésre jogosult a bírósághoz intézett indítványában meghatározott személy pontosan körülírt, büntető törvénybe ütköző cselekménye miatt a bírósági eljárás lefolytatását kezdeményezi. A bíróság csak annak a személynek a büntetőjogi felelősségéről dönthet, aki ellen vádat emeltek, és csak olyan cselekmény miatt, amelyet a vád tartalmaz. A bíróság köteles a vádat kimeríteni, a vádon túl nem terjeszkedhet, de nincs kötve a vádlónak a vád tárgyává tett cselekmény Btk. szerinti minősítésére, a büntetés kiszabására vagy intézkedés alkalmazására vonatkozó indítványához.”*

A házi őrizet elrendelésénél mérlegelendő a „szükségesség”. A szükségességet a bíró dönti el az adott ügy tekintetében. Ez az elv összefonódik az arányossággal és a méltányossággal is.

A bírósági eljáráshoz való jog alapelve alapján, ha a törvény kivételt nem tesz, a bíróság, az ügyész és a nyomozó hatóság határozatai, valamint az ügyész és a nyomozó hatóság intézkedései ellen, illetőleg, ha e törvény azt lehetővé teszi, az ügyész és a nyomozó hatóság intézkedésének elmulasztása miatt jogorvoslatnak van helye. A Legfelsőbb Bíróság határozatai ellen rendes jogorvoslatnak nincs helye.

A fentiekből következik, hogy a nevezett alapelvek szorosan összefonódnak és a vizsgált jogintézmények alkalmazásához vezérfonalul szolgálnak.

A reintegrációs őrizetnél is figyelembe kell venni az említett alapelvek többségét, így az arányosságot, a szükségességet és a méltányosságot is erre a jogintézményre megfelelően alkalmazva.

3.2. Emberi jogok

Az emberi jogok minden személyt megilletnek. Az emberi jog, ami minden embert e minőségénél fogva egyenlően megillet a szabadság.

Az emberi jogokkal számos nemzetközi dokumentum foglalkozik, így az *Amerikai Függetlenségi Nyilatkozat (1776)*, az *Ember és Polgári Jogainak Nyilatkozata (1789)*, az *Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata*, az 1966-os *Politikai és Polgári Jogok*, illetve a

⁸⁶ Fenyvesi - Herke - Tremmel, 2008, (i.m.) 77. o.

*Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya,*⁸⁷ a *Magna Charta* és a *Habeas Corpus Writ* (1679).

Az Egyezségokmányok a megerősítő államoktól megkívánják, hogy az emberi jogokat széles körben elismerjék, illetve védelemben részesítsék. Fakultatív szabályok alapján olyan eljárásokat is létrehozta, amelyek lehetővé teszik egyének és államok számára, hogy a jogok megsértése miatt panaszt emelhessenek.

Az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről szóló 1993. évi XXXI. törvény kényszerintézkedéseket érintő szabályai alapvető kötelezettséget keletkeztetnek az emberi jogok tiszteletben tartására. Az Egyezménnyel biztosítottá váltak minden személy számára meghatározott jogok és szabadságok. A törvény 5. Cikke határozza meg a szabadsághoz és biztonsághoz való jogot a következőképpen. Mindenkinek joga van a szabadságra és a személyi biztonságra. Szabadságától senkit sem lehet megfosztani, kivéve az itt meghatározott esetekben és a törvényben meghatározott eljárás útján. Törvényes őrizetben tartás esetén az illetékes bíróság által történt elítélést követően; olyan személy törvényes letartóztatása vagy őrizetbe vétele esetén, aki nem tesz eleget a bíróság törvényes rendelkezésének, illetőleg a törvény által megállapított kötelezettség teljesítésének biztosítása céljából történő letartóztatás vagy őrizetbe vétel; törvényes letartóztatás vagy őrizetbe vétel esetén abból a célból, hogy e bűncselekmény elkövetése alapos gyanúja miatt az illetékes hatóság elé állítsák, vagy amikor ésszerű oknál fogva szükséges, hogy megakadályozzák bűncselekmény elkövetésében vagy annak elkövetése után a szökésben; kiskorú őrizetbe vétele esetén törvényes rendelkezés alapján nevelési felügyelet céljából vagy törvényes őrizetben tartása az illetékes hatóság elé állítás céljából; a törvényes őrizetbe vétel fertőző betegségek terjedésének megakadályozása céljából, valamint elmebetegek, alkoholisták, kábítószer-élvezők vagy csavargók őrizetbe vétele; a törvényes letartóztatás vagy őrizetbe vétel az országba való jogtalan belépés megakadályozása céljából vagy olyan személy törvényes letartóztatása vagy őrizetbe vétele esetén, aki ellen intézkedés van folyamatban kiutasítása vagy kiadatása céljából. Minden letartóztatott személyt haladéktalanul az általa értett nyelven tájékoztatni kell letartóztatása okairól és az ellene felhozott vádról. Abban az esetben, ha törvényes letartóztatás vagy őrizetbe vétel történt abból a célból, hogy a letartóztatott vagy őrizetbe vett személyt bűncselekmény elkövetése alapos gyanúja miatt az illetékes hatóság elé állítsák vagy amikor ésszerű oknál fogva szükséges, hogy

⁸⁷ Magyar Virtuális Enciklopédia. http://www.enc.hu/1enciklopedia/fogalmi/jog/emberi_jog.htm (2007. 05. 23.)

megakadályozzák bűncselekmény elkövetésében vagy annak elkövetése után a szökésben, akkor a letartóztatott vagy őrizetbe vett minden személyt haladéktalanul bíró vagy a törvény által bírói hatáskörrel felruházott más tisztségviselő elé kell állítani, és a letartóztatott vagy őrizetbe vett személynek joga van arra, hogy ésszerű időhatáron belül tárgyalást tartsanak ügyében vagy a tárgyalásig szabadlábra helyezték. A szabadlábra helyezés olyan feltételekhez köthető, melyek biztosítják a tárgyaláson való megjelenést. Szabadságától letartóztatás vagy őrizetbe vétel folytán megfosztott minden személynek joga van olyan eljáráshoz, melynek során őrizetbe vételének törvényességéről a bíróság rövid határidőn belül dönt, és törvényellenes őrizetbe vétele esetén szabadlábra helyezését rendeli el. Mindenkinek, aki a fenti rendelkezéseinek megsértésével végrehajtott letartóztatás vagy őrizetbe vétel áldozata, joga van kártalanításra.⁸⁸

Az értekezés témájához kapcsolódóan a 8. Cikkéről is szólni kell, amely a magán- és családi élet tiszteletben tartásához való jogról rendelkezik. Mindenkinek joga van arra, hogy magán- és családi életét, lakását és levelezését tiszteletben tartsák. E jog gyakorlásába hatóság csak a törvényben meghatározott olyan esetekben avatkozhat be, amikor az egy demokratikus társadalomban a nemzetbiztonság, a közbiztonság vagy az ország gazdasági jóléte érdekében, zavargás vagy bűncselekmény megelőzése, a közegészség vagy az erkölcsök védelme, avagy mások jogainak és szabadságainak védelme érdekében szükséges.⁸⁹

A törvénynek ez a rendelkezése érinti a házi őrizetet, hiszen a terheltet otthon tartózkodása alatt ellenőrzik, amely mind a magánéletére, mind családjára, környezetére hatással bír.

A negyedik kiegészítő jegyzőkönyvben rendelkeznek a mozgásszabadságról. Mindazokat, akik jogszerűen tartózkodnak egy állam területén, megilleti a mozgás szabadsága és a lakhely szabad megválasztásának joga. Mindenki szabadon elhagyhat minden országot, beleértve a saját országát is. E jogokat kizárólag csak olyan, a törvényekkel összhangban lévő korlátozásoknak lehet alávetni, melyek egy demokratikus társadalomban a nemzetbiztonság vagy a köz biztonsága érdekében, a közrend fenntartásához, a bűnmegelőzéshez, a közegészség vagy az erkölcsök védelméhez, illetőleg mások jogainak és szabadságainak megóvásához szükségesek. Azt a jogot, hogy aki jogszerűen tartózkodik egy állam területén, megilleti a mozgás szabadsága és a lakhely szabad megválasztásának

⁸⁸ Az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről szóló 1993.évi XXXI. törvény. 5. cikk (1)-(5) bek.

⁸⁹ Az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről szóló 1993.évi XXXI. törvény. 8. cikk (1)-(2) bek.

joga, bizonyos meghatározott körzetekben alá lehet vetni olyan, a törvény által elrendelt korlátozásoknak is, melyeket egy demokratikus társadalomban a köz érdekei igazolnak.⁹⁰

„Mind a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya 9. cikkének 3. pontja, mind az ET konvenció 5. cikke kifejezetten rendelkezik arról, hogy a büntetőeljárás során ne a személyi szabadságtól való megfosztás (örizet, előzetes letartóztatás) legyen a főszabály, ugyanakkor megengedik, hogy a szabadlábon hagyást vagy szabadlábra helyezést bizonyos biztosítékoktól tegyék függővé.”⁹¹

A Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának megerősítésével az illetékes ország azt vállalja, hogy népét a törvény erejével védi meg a kegyetlen, embertelen és megalázó bánásmódtól. Elismeri minden emberi lény jogát az élethez, a szabadsághoz, a magánélethez és a személyi biztonsághoz. Az Egyezségokmány tiltja a rabszolgaságot, garantálja a jogot a pártatlan bírósági tárgyaláshoz, és védelmet nyújt az önkényes letartóztatás vagy őrizetbe vétel ellen. Az Emberi Jogok Bizottsága (Human Rights Committee)⁹² – mint ténymegállapító testület – megvizsgálhat bármelyik részes államtól vagy magánszemélytől érkezett olyan bejelentést, amely azt állítja, hogy egy másik részes állam nem teljesíti az Egyezségokmányban foglalt kötelezettségeit.

Az Emberi jogok Európai Bírósága a másik fórum, ahova az egyezmények megsértése esetén a polgárok az állammal szemben közvetlenül fordulhatnak.⁹³

Az 1991. július 11-én hatályba lépett Második Fakultatív Jegyzőkönyvhöz csatlakozó államok vállalják, hogy joghatóságuk alá tartozó személyeken halálbüntetést nem hajtanak végre.

A Közgyűlés rendszeresen felhív minden államot, hogy váljon az Egyezségokmányok és a Fakultatív Jegyzőkönyvek részesévé, mert meggyőződése, hogy az ilyen lépések jelentősen

⁹⁰ Negyedik kiegészítő jegyzőkönyv az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló Egyezményhez az Egyezményben és első kiegészítő jegyzőkönyvben már benne foglaltakon felüli egyes jogok és szabadságok biztosításáról 2. cikk (1)-(4) bek.

⁹¹ Herke, Csongor: Gondolatok a házi őrizet magyarországi bevezetése előtt. In: Magyar jog 1998/8, 472. o.

⁹² „Megjegyzés: A fentiekben két különböző Emberi Jogok Bizottságáról beszéltünk. Az egyik az 1946-ban, a Gazdasági és Szociális Tanács funkcionális bizottságaként létrehozott Commission on Human Rights, amelyre a Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya 19. és 20. cikke is utal. A másik a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának (IV: rész) megfelelően 1977-ben megalakított Human Rights Committee, amelyre az Első Fakultatív Jegyzőkönyv is hivatkozik. Jóllehet a bizottságok angol neve különböző, az egyezségokmányok hivatalos magyar fordításban (a törvényerejű rendeletekben), amelyet itt közlünk, megnevezésük megegyezik, s néha ez zavart okoz. Meg kell jegyezni, hogy a külügyi gyakorlatban egyre inkább elterjed az a megkülönböztetés, hogy a második bizottságot (Human Rights Committee) Emberi Jogi Bizottságnak nevezik.”

⁹³ Nagy, Ferenc: A magyar büntetőjog általános része. - Budapest: HVG-ORAC, 2010, 26.o.

megnövelik az Egyesült Nemzetek lehetőségeit az emberi jogok tiszteletben tartásának elősegítésében.”⁹⁴

2007-ben az Európai Unió Hivatalos Lapjában megjelent az Európai Unió Alapjogi Chartája, azzal, hogy az a Lisszaboni Szerződés hatálybalépésének időpontjában annak helyébe lép. Az Unió ezzel ismeri el a Chartában foglalt jogokat, szabadságokat és elveket. A Charta az Európai Unió tagállamaira vonatkozóan fektet le olyan alapjogokat, amelyekről korábban már szó esett. A házi őrizetet érintően az alábbiak kiemelendők: A Charta 1. Cikke az emberi méltósággal kapcsolatos: *„Az emberi méltóság sérthetetlen. Tiszteletben kell tartani, és védelmezni kell.”* A 4. Cikke tartalmazza azt az alapvető jogot, hogy *„Senkit sem lehet kínzásnak, embertelen vagy megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek alávetni.”* A 6. cikk a szabadsághoz és biztonsághoz való jogról szól: *„Mindenkinek joga van a szabadsághoz és a személyi biztonsághoz.”* A 7. cikk a házi őrizethez szorosan kapcsolódó problémát felvető magán- és a családi élet tiszteletben tartásáról szól: *„Mindenkinek joga van ahhoz, hogy magán- és családi életét, otthonát és kapcsolattartását tiszteletben tartsák.”* Vajon a házi őrizettel, a folyamatos megfigyeléssel, kontrollal és a terhelt életvitelének megszabásával – amely óhatatlanul kihat az együtt élők életére – nem sérül-e ez a jog?

3.3. Az Európa Tanács dokumentumai

3.3.1. Európa Tanács CM/Rec(2014)4 számú ajánlása az Electronic monitoringról az azt alkalmazó államok számára

Az Európai Tanács mindig fontos céljának tekintette, hogy az emberhez méltó fogvatartást támogassa, e célból számos dokumentumot adott ki. Az ajánlások nem bírnak kötelező jelleggel, hanem arra szolgálnak, hogy lehetővé tegyék az intézmények számára álláspontjuk közlését, és azt, hogy intézkedési stratégiára tegyenek javaslatot, anélkül, hogy az ajánlás címzettjeire bármilyen jogi kötelezettséget rónának.

Az elektronikus felügyelet elterjedése és széleskörű alkalmazása megkövetelte, hogy az Európa Tanács mélységében foglalkozzon ezzel a jogintézménnyel és ajánlásával segítse azok hatékony alkalmazását a tagállamokban. 2014-ben kiadta a CM/Rec (2014)4 számú ajánlását az Electronic Monitoringról az azt alkalmazó államok számára. Célja az, hogy olyan alapelveket határozzon meg etikai kérdésekkel és szakmai normákkal kapcsolatban, amelyek lehetővé teszik a nemzeti hatóságok számára, hogy az elektronikus ellenőrzés

⁹⁴ A témához kapcsolódóan írtakat lásd a következő webcímen: Magyar ENSZ Társaság honlapja. <http://www.menszt.hu/magyar/emberi.htm> (2007. 05. 23.)

különböző formái keretében arányos és hatékony felhasználást biztosítsanak a büntető igazságszolgáltatás során az érintett személyek jogainak tiszteletben tartása mellett.⁹⁵

Az ajánlás meghatározza az Electronic Monitoring fogalmát: Az „Electronic Monitoring” a megfigyelés típusára vonatkozó általános kifejezés, amellyel a büntető igazságszolgáltatási folyamat során személyek tartózkodási helyét, mozgását és egyéni viselkedését figyelik meg. Az elektronikus ellenőrzés jelenlegi formái a rádióhullámon, biometrikus vagy műholdas nyomkövető technológián alapulnak. Általában az érintett egy eszközt visel magán és annak segítségével ellenőrzik távfelügyelet keretében.⁹⁶

Az elektronikus felügyeletet a következőképpen lehet alkalmazni, nemzeti joghatóságoktól függően, a büntetőeljárás során a tárgyalás előtti szakaszban, börtönbüntetés felfüggesztésénél vagy végrehajtásánál feltételként, a közösségben büntetőjogi szankció vagy intézkedés végrehajtásának felügyeletére („stand-alone”), pártfogó felügyeleti eljárásokkal kombinálva, börtönben ülőkkel szemben „pre-release” intézkedésként, börtönből feltételes szabadlábra helyezés keretében, bizonyos típusú elkövetőknél, azok intenzív irányítására és felügyeleti intézkedéseként börtönből való szabadulásukat követően, valamint a börtönökben az elkövetők belső mozgásának megfigyelésére és/vagy nyitott börtönök határain belül, meghatározott bűncselekmények áldozatainak egyes gyanúsítottaktól vagy elkövetőktől való védelemi eszközeként.⁹⁷

Az egyes államokban eltérően alakult alkalmazása. Ahol a börtönbüntetés végrehajtási módja, ott a büntetés végrehajtás hatáskörébe tartozik a döntés az Electronic Monitoringról. Eltérően alakultak az országokban a hatáskör megosztások a büntetés-végrehajtási intézet, a pártfogó felügyelők, a rendőrség, a hatósági szervek és a magán cégek között. Több helyütt az érintettek viselik az elektronikus felügyelet költségeit, másutt az állam viseli azt. Eltér a fiatakorúakkal kapcsolatos alkalmazáshatósága is.⁹⁸ Az ajánlás a következő alapelveket fogalmazza meg az elektronikus ellenőrzés körére vonatkozóan. Az elektronikus ellenőrzés használatát, fajtáját, időtartamát és végrehajtási módozatait a büntető igazságszolgáltatás keretében törvényben kell szabályozni, alkalmazásáról vagy megszüntetéséről bíróság dönthet, illetve felülvizsgálatra kell azt bocsátani. A tárgyalás előtti szakaszban különös gonddal kell eljárni, hogy használatával ne kerüljön sor net-widening⁹⁹-re. Az electronic monitoring végrehajtásának, típusának és módozatainak arányosnak kell lennie mind

⁹⁵ Európa Tanács a CM/Rec(2014)4 számú ajánlása II. pont

⁹⁶ Európa Tanács a CM/Rec(2014)4 számú ajánlása II. pont

⁹⁷ Európa Tanács a CM/Rec(2014)4 számú ajánlása

⁹⁸ Európa Tanács a CM/Rec(2014)4 számú ajánlása

⁹⁹ Net-widening: A kifejezés háló kiszélesítését jelenti. A szociális ellenőrzés kiszélesedésének, az állami kontroll túlterjedésének veszélyét hordozza magában a szakirodalomban gyakran tárgyalt fogalom.

időtartamát, mind a vélelmezett vagy elkövetett bűncselekmény súlyát tekintve, a gyanúsított vagy elkövető egyéni körülményeit figyelembe kell venni, és rendszeresen felül kell azt vizsgálni. Az elektronikus felügyelet nem hajtható végre, ha a gyanúsított vagy az elkövető jogait és szabadságait a határozatban foglaltaknál nagyobb mértékben korlátozná. Az elektronikus ellenőrzés fajtájának, időtartamának és módjának meghatározásánál figyelembe kell venni annak hatását a családok és a harmadik felek jogaira és érdekeire. Elrendelése vagy végrehajtása esetén nemre, fajra, bőrszínre, nemzetiségre, nyelvre, vallásra, szexuális irányultságra, politikai vagy más véleményre, nemzeti vagy társadalmi származásra, vagyoni, valamely nemzeti kisebbséghez tartozásra, fizikai vagy mentális állapotra vonatkozóan nem szabad megkülönböztetést tenni. Az elektronikus ellenőrzést önálló intézkedésként is lehet használni a végrehajtás ideje alatt annak érdekében, hogy a felügyeletet biztosítsák, és a bűnözést csökkentsék. Annak érdekében, hogy bűnözéstől hosszabb távra visszatartsanak, össze kell hangolni olyan szakmai beavatkozásokkal és támogató intézkedésekkel, amelyek célja az elkövetők társadalmi beilleszkedésének elősegítése. A hatóságoknál kell maradnia a hatékony kezelésre vonatkozó felelősségnek a nemzetközi etikai és szakmai normák tekintetében, akkor is, ha a magánszektor szervezetei is részt vesznek az elektronikus ellenőrzés végrehajtásában. A hatóságok kötelesek biztosítani, hogy az elektronikus ellenőrzésre vonatkozó minden – a magánszektor tekintetében lényeges – információ átlátható legyen, és szabályozniuk kell a hozzáférést a társadalom számára. Amennyiben a gyanúsítottak és az elkövetők is hozzájárulnak az elektronikus ellenőrzés költségeihez, a hozzájárulás mértékének arányosnak kell lennie pénzügyi helyzetükkel, és ezt külön törvényben kell szabályozni. Az elektronikus ellenőrzéssel összefüggésben összegyűjtött adatok kezelését és felhasználását külön törvény szabályozza. Az elektronikus megfigyelés végrehajtásáért felelős alkalmazottakat megfelelően és rendszeresen képezni kell, hogy feladatukat hatékonyan, szakszerűen, megfelelően, a legmagasabb etikai normákat figyelembe véve végezzék. A képzésnek az adatvédelmi kérdésekre is ki kell terjednie. Rendszeres kormányzati ellenőrzés alatt kell tartani. Az elektronikus ellenőrzésért felelős képviselők számára utat kell biztosítani – a nemzeti joggal összeegyeztethető módon – a független ellenőrzésre.¹⁰⁰

Az ajánlás az elektronikus felügyelet végrehajtására vonatkozó feltételeket állapít meg a büntető igazságszolgáltatás szakaszaihoz igazodva. A nemzeti joggal összhangban különböző intézkedéseket lehet bevezetni. Fontos a gyanúsított vagy elkövető beleegyezése illetve

¹⁰⁰ Európa Tanács a CM/Rec(2014)4 számú ajánlása Alapelvek

együttműködése. Ezt a magyar szabályozás már nem követeli meg. A tárgyalás előtti szakaszban az Electronic Monitoring végrehajtási szabályainak, valamint a beavatkozás szintjének arányosnak kell lennie és a bűncselekmény gyanúján kell alapulnia. Figyelembe kell venni a szökés kockázatát és az igazságszolgáltatás menetének oly mértékű zavarását, ami komoly veszélyt jelent közrendre, illetve új bűncselekmény elkövetésének kockázatát. A nemzeti jognak szabályozni kell azt, hogy a tárgyalás előtti szakaszban az elektronikus ellenőrzés alatt eltöltött időt a bíróság a végleges szankció vagy intézkedés meghatározásakor annak időtartamába beszámítsa. Ahol áldozatvédelmi program keretében használják az Electronic Monitoringot, azaz annak segítségével felügyelik a gyanúsított vagy az elkövető mozgását, meg kell szerezni az áldozat előzetes hozzájárulását, és törekedni kell arra, hogy az áldozat megértse a technológia kapacitásait és korlátait. Az Electronic Monitoring feltételeinek megszabásánál törekedni kell arra, hogy azok ne legyenek annyira korlátozóak, hogy a megfelelő minőségű mindennapi életvitelt megakadályozzák, és amennyire csak lehetséges ki kell küszöbölni az elszigeteltség negatív hatásait, de meg kell védeni a harmadik személyeket. Az elektronikus ellenőrzést lehet használni annak érdekében, hogy felkészítsék az elkövetőket elbocsátásra, és hogy növeljék a rövid tartamú szabadságvesztés egyedi eseteinek számát, vagy megadják a lehetőséget arra, hogy az elkövetők a börtönön kívül munkát végezzenek vagy nyitott börtönben helyet kapjanak. Az elektronikus ellenőrzés lehet börtönbüntetés alternatív végrehajtási módja, de az időtartamát törvényben kell szabályozni. Ezt a fajta ellenőrzést lehet alkalmazni – szükség esetén – a börtönből előrehozott szabadon bocsátás eseteiben. Az időtartamokat gondosan és arányosan kell szabályozni. Ha „post release” intézkedésként felügyelnek valakit elektronikus eszközzel, annak időtartamát és beavatkozását gondosan meg kell határozni, annak teljes mértékű figyelembevételével, hogy összességében milyen hatást gyakorol a volt elítéltre, a családjára és a harmadik felekre.¹⁰¹

Az ajánlás etikai kérdésekkel és az adatvédelemmel is foglalkozik. Minden gyanúsított vagy elkövető esetén figyelembe kell venni a korát, fogyatékosságát és egyéb különleges feltételeket vagy személyes körülményeit annak eldöntésekor, hogy az elektronikus megfigyelés végrehajtásának milyen módozatát lehet kiszabni. Semmilyen körülmények között nem lehet elektronikus ellenőrző berendezést úgy használni, hogy az szándékosan testi vagy lelki sérülést illetve fájdalmat okozzon a gyanúsítottnak vagy az elkövetőnek. Az elektronikus ellenőrzés használatra vonatkozó szabályait rendszeresen felül kell vizsgálni

¹⁰¹ Európa Tanács a CM/Rec(2014)4 számú ajánlása

annak érdekében, hogy elkerüljék az indokolatlan beavatkozást a gyanúsítottak, bűnözők és más érintettek magán- és családi életébe.¹⁰²

Az elektronikus ellenőrzéssel kapcsolatban összegyűjtött adatok felhasználását, tárolását és megosztását a vonatkozó nemzetközi szabványoknak megfelelően kell szabályozni. Külön figyelmet kell fordítani azon adatok szigorú szabályozására, amelyek a büntetőeljárás és a nyomozás során használatosak. Hatékony szankciókat kell bevezetni arra az esetre, ha az ilyen adatok kezelése esetén gondatlan vagy szándékos visszaélés történik. Az adatok kezelésének területén az elektronikus ellenőrzésre eszközt rendelkezésre bocsátó vagy ellenőrzést végző privát cégekre ugyanazok a szabályok és rendeletek vonatkoznak.¹⁰³

3.3.2. Európa Tanács 2009/829/IB számú kerethatározata a kölcsönös elismerés elvének az Európai Unió tagállamai közötti, az előzetes letartóztatás alternatívájaként felügyeleti intézkedéseket elrendelő határozatokra történő alkalmazásáról

Az Európa Tanács 2009. október 23-án elfogadott 2009/829/IB számú kerethatározata a kölcsönös elismerés elvének az Európai Unió tagállamai közötti, az előzetes letartóztatás alternatívájaként felügyeleti intézkedéseket elrendelő határozatokra történő alkalmazásáról a következőképpen említi az elektronikus ellenőrzést: „Adott esetben elektronikus ellenőrzést lehet alkalmazni a felügyeleti intézkedések végrehajtásának ellenőrzése céljából, a nemzeti joggal és eljárásokkal összhangban.”¹⁰⁴ A kerethatározatban előírt intézkedések célja a lakosság védelmének erősítése azáltal, hogy lehetővé teszi azt, hogy a valamely tagállamban lakóhellyel rendelkező, de egy másik tagállamban büntetőeljárás alatt álló személy a tárgyalás előtti időszakban a lakóhely szerinti állam hatóságainak felügyelete alatt álljon. Ennek célja a vádlott mozgásának ellenőrzése, figyelemmel a lakosság védelmét jelentő legfőbb célra és a lakosságot fenyegető azon kockázatokra, amelyeket a meglévő rendszer jelent, amely mindössze két választási lehetőséget biztosít: az előzetes letartóztatást vagy a felügyelet nélküli mozgást. Az intézkedések ezért tovább erősítik a törvénytisztelő polgárok azon jogát, hogy biztonságban éljenek.¹⁰⁵ Ez a kerethatározat olyan szabályokat állapít meg, amelyek szerint valamely tagállam elismeri egy másik tagállamban kibocsátott, az előzetes letartóztatás alternatívájának minősülő felügyeleti intézkedéseket elrendelő határozatot, ellenőrzi a természetes személlyel szemben alkalmazott felügyeleti intézkedések

¹⁰² Európa Tanács a CM/Rec(2014)4 számú ajánlása

¹⁰³ Európa Tanács CM/Rec(2014)4 számú ajánlása

¹⁰⁴ A Tanács 2009/829/IB Kerethatározata (2009. október 23.) a kölcsönös elismerés elvének az Európai Unió tagállamai közötti, az előzetes letartóztatás alternatívájaként felügyeleti intézkedéseket elrendelő határozatokra történő alkalmazásáról (11) bek.

¹⁰⁵ 2009/829/IB (3)bek.

végrehajtását, és ezen intézkedések megsértése esetén az érintett személyt átadja a kibocsátó államnak. Nem keletkeztet jogosultságot egyetlen személynek sem szabadságelvonással nem járó intézkedések alkalmazására a büntetőeljárások során az előzetes letartóztatás alternatívájaként. E tekintetben a büntetőeljárás helye szerinti tagállam joga és eljárásrendje az irányadó.¹⁰⁶ A kerethatározat a következő felügyeleti intézkedéseket nevesíti:

Az érintett személy kötelezése arra, hogy értesítse a végrehajtó állam hatáskörrel rendelkező hatóságát lakóhelye megváltoztatásáról, különösen a büntetőeljárás során lefolytatandó meghallgatásra vagy tárgyalásra szóló idézések átvétele érdekében; tilalom arra vonatkozóan, hogy az érintett személy a kibocsátó vagy végrehajtó államban belépjen bizonyos helyekre, helyiségekbe vagy meghatározott területekre; az érintett személy kötelezése arra, hogy adott esetben meghatározott időpontokban meghatározott helyen tartózkodjon; a végrehajtó állam területének elhagyásával kapcsolatos korlátozás; az érintett személy kötelezése arra, hogy meghatározott időpontokban egy meghatározott hatóságnál jelentkezzen; az érintett személy kötelezése arra, hogy kerülje a kapcsolatot az általa feltételezhetően elkövetett bűncselekmény(ek)hez köthető, meghatározott személyekkel.¹⁰⁷

Az előzetes letartóztatást helyettesítő elektronikus felügyelettel kapcsolatban helytállónak tartom Nyitrai véleményét, aki szerint a büntetések kölcsönös elismerésének és felügyeletének célja, hogy az elítéltek (ez esetben terheltek) számára megkönnyítse a reszocializációt, lehetővé tegye számukra a családi, nyelvi, kulturális és egyéb kapcsolatok megőrzését, valamint – a visszaeső bűnözés megakadályozása érdekében – hozzájáruljon a felfüggesztő intézkedések és alternatív szankciók betartásának ellenőrzéséhez.¹⁰⁸

3.3.3. Európa Tanács további ajánlásai

1987-ben fogadta el az Európa Tanács *A kínzás és embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés megelőzéséről szóló Egyezményt* (European Convention for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment) a tagállamok között a szabadságvesztést végrehajtó intézetekben lévő személyek életkörülményeinek javítása érdekében. Az Egyezmény alapján jött létre a *Kínzás Megelőzésével foglalkozó Európai Bizottság* (European Committee for the Prevention of Torture = CPT) a kínzás és embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmód megelőzésére.

¹⁰⁶ 2009/829/IB 1. cikk, 2. cikk (2) bek.

¹⁰⁷ 2009/829/IB 8. cikk (2) bek.

¹⁰⁸ Nyitrai Péter: Alternatív szankciók. In: Kondorosi, Ferenc; Ligeti, Katalin: Az európai büntetőjog kézikönyve. - Budapest Magyar Közlöny Lap- és könyvkiadó 2008, 218.o.

Az Európa Tanács *Közösségi büntetésekről és szankciókról* kiadott R(92)16 számú ajánlásában a fogalom meghatározás szerint a közösségi büntetések és szankciók olyan "büntetések és intézkedések, amelyek az elkövetőt nem szakítják ki a közösségből, de szabadságkorlátozó elemeket tartalmaznak, különböző feltételek vagy kötelezettségek előírása révén, és amelyet egy erre feljogosított szervezet hajt végre."¹⁰⁹ A különböző szintű szabadságkorlátozással kombinált ellenőrzés segítséget is nyújt a terheltnek abban, hogy a társadalomba könnyebben integrálódjon.¹¹⁰ Ezzel az Európa Tanács európai minimumszabályokat határoz meg, de a Tanács e szankciókat már nem a szabadságvesztés „nyúlványaként” hanem olyan „önálló jogon alkalmazott” szankciókörként értelmezi, amelyet a szabad élet körülményei között hajtanak végre.¹¹¹ Az Európa Tanács (92) 16. számú büntető szankciók és intézkedések tárgyában kiadott Ajánlásának 22. pontja alapján, a büntető szankciók és intézkedések és bevezetésük módja a terhelt nemzetközileg is biztosított emberi jogaival összhangban kell, hogy álljon.¹¹²

Az ENSZ minimumszabályai, a *Tokiói Szabályok* (1990,)¹¹³ amely a szabadságelvonnással nem járó szankciókra vonatkozó minimumszabályokat deklarálja, ilyen jellegű szankciói között sorolja fel a házi őrizetet.¹¹⁴

Európa Tanács Miniszteri Bizottságának a szankciók megerősítésével kapcsolatos Rec(2000)22.számú ajánlása is felsorolja az alternatív szankciókat.¹¹⁵

Az Európa Tanács CM/Rec(2010)1. számú ajánlása a pártfogó felügyelet szabályairól úgy fogalmaz, hogy ha az elektronikus ellenőrzés a pártfogó felügyelet része, akkor kombinálni kell a beavatkozásokat, amelyek a rehabilitációt szolgálják, a támogatás céljával. A technológiai felügyelet nem lehet nagyobb mértékű, mint amennyi az egyedi esetben szükséges, figyelembe véve a bűncselekmény súlyát, a kockázatokat és a közösség biztonságát.¹¹⁶

¹⁰⁹ Európa Tanács R 92 ajánlása a közösségi szankciókról (16-os)

¹¹⁰ R 92 ajánlás (16-os)

¹¹¹ Kerezsi, Klára: *Kontroll vagy támogatás.* - Budapest: Complex, 2006, 212.o.

¹¹² „The nature of all community sanctions and measures and the manner of their implementation shall be in line with any internationally guaranteed human rights of the offender. “

Recommendation no. r (92) 16 of the Committee of Ministers to Member States on the European rules on community sanctions and measures Rule 22

¹¹³ United Nations Standard Minimum Rules for Non-custodial Measures (Tokyo Rules) Adopted by General Assembly resolution 45/110 of 14 December 1990

¹¹⁴ Görgényi, Ilona: A szabadságvesztés alternatívái: az alternatív büntetések, illetve közösségi szankciók. In: Görgényi, Ilona; Gula, József; Horváth, Tibor; Jacsó, Judit; Lévay, Miklós; Sántha, Ferenc; Váradi, Erika: *Magyar büntetőjog, általános rész.* - Budapest: CompLex, 2014, 386.o.

¹¹⁵ Kerezsi, 2006, (i.m.) 212.o.

¹¹⁶ Európa Tanács CM/Rec(2010)1. számú ajánlása a pártfogó felügyelet szabályairól

Az Európai Emberi Jogi Bíróság is figyelembe veszi munkája során az Európai Tanács ajánlásait. Alapvetően az az álláspont, hogy a szabadságvesztés ultima ratioként szolgáljon, azaz legvégső esetben rendelje csak el a bíróság.

3.4. Alaptörvény

A Magyar Köztársaság Alaptörvénye a szabadság és felelősség körében a következőket határozza meg. „Az ember sérthetetlen és elidegeníthetetlen alapvető jogait tiszteletben kell tartani. Védelmük az állam elsőrendű kötelezettsége. Magyarország elismeri az ember alapvető egyéni és közösségi jogait. Az alapvető jogokra és kötelezettségekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg. Alapvető jog más alapvető jog érvényesülése vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében, a feltétlenül szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan, az alapvető jog lényeges tartalmának tiszteletben tartásával korlátozható.”¹¹⁷

Az Alaptörvény deklarálja, hogy „az emberi méltóság sérthetetlen. Minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz, a magzat életét a fogantatástól kezdve védelem illeti meg”,¹¹⁸ megfogalmazza továbbá, hogy „senkit nem lehet kínzásnak, embertelen, megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek alávetni, valamint szolgaságban tartani. Tilos az emberkereskedelem.”¹¹⁹ „Mindenkinek joga van a szabadsághoz és a személyi biztonsághoz. Senkit nem lehet szabadságától másként, mint törvényben meghatározott okokból és törvényben meghatározott eljárás alapján megfosztani. Tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés csak szándékos, erőszakos bűncselekmény elkövetése miatt szabható ki. A bűncselekmény elkövetésével gyanúsított és őrizetbe vett személyt a lehető legrövidebb időn belül szabadon kell bocsátani, vagy bíróság elé kell állítani. A bíróság köteles az elé állított személyt meghallgatni és írásbeli indokolással ellátott határozatban szabadlábra helyezéséről vagy letartóztatásáról haladéktalanul dönten. Akinek szabadságát alaptalanul vagy törvénysértően korlátozták, kárának megtérítésére jogosult.”¹²⁰

„Mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat vagy valamely perben a jogait és kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, ésszerű határidőn belül bírálja el. Senki nem tekinthető bűnösnek mindaddig, amíg büntetőjogi felelősségét a bíróság jogerős határozata nem állapította meg. A büntetőeljárás alá vont személynek az eljárás minden szakaszában joga van a védelemhez. A

¹¹⁷ Magyarország Alaptörvénye I. cikk (1)-(3) bek.

¹¹⁸ Magyarország Alaptörvénye II. cikk

¹¹⁹ Magyarország Alaptörvény III. cikk (1) bek.

¹²⁰ Magyarország Alaptörvénye IV. cikk (1)-(4) bek.

védő nem vonható felelősségre a védelem ellátása során kifejtett véleménye miatt. Senki nem nyilvánítható bűnösnek, és nem sújtható büntetéssel olyan cselekmény miatt, amely az elkövetés idején a magyar jog vagy – nemzetközi szerződés, illetve az Európai Unió jogi aktusa által meghatározott körben – más állam joga szerint nem volt bűncselekmény. Ez nem zárja ki valamely személy büntetőeljárás alá vonását és elítélését olyan cselekményért, amely elkövetése idején a nemzetközi jog általánosan elismert szabályai szerint bűncselekmény volt.

A jogorvoslat törvényben meghatározott rendkívüli esetei kivételével senki nem vonható büntetőeljárás alá, és nem ítéltethető el olyan bűncselekményért, amely miatt Magyarországon vagy – nemzetközi szerződés, illetve az Európai Unió jogi aktusa által meghatározott körben – más államban törvénynek megfelelően már jogerősen felmentették vagy elítélték. Mindenkinek joga van ahhoz, hogy jogorvoslattal éljen az olyan bírósági, hatósági és más közigazgatási döntés ellen, amely a jogát vagy jogos érdekét sérti.¹²¹

3.5. Összegzés

Ádám vélekedése szerint vannak olyan alapjogok, amelyeket többször is elismertek különböző szinteken, azaz nemzetközi (például nemzetközi egyezmény) és nemzeti szinten (például alkotmány, alaptörvény) is, ezáltal az alapjogok nemzetközi és nemzeti okmányainak kölcsönhatása, reciprok komplementaritása alakulhat ki.¹²² A nemzetközi jogforrások által szabályozott emberi jogok, valamint az alkotmányban foglalt alapjogok az állam hatalmának korlátai.

Azokban az esetekben, amikor jogellenes cselekményre kerül sor, az Alaptörvény, illetve az Alaptörvény felhatalmazása alapján a terhelt alapjogai korlátozásra kerülhetnek. Ez igaz a kényszerintézkedésekre és a jogerős ítéleten alapuló büntetésekre és egyéb intézkedésekre is. *Tremmel* szerint, amennyiben büntetőeljárás indul, „a büntetőeljárás eredményesen nem folytatható le és ezért maga a büntetőeljárás sem gondolható el kényszerintézkedések nélkül.” *Tremmel* fogalmazza meg továbbá: „a kényszerintézkedések szabályozási módjában jórészt tükröződik két alapkövetelménynek, nevezetesen az ún. emberi jogok biztosításának és a büntetőjogi felelősségre vonás eredményességének, azaz a büntetőeljárás „régii kettős szorításának” komplementer jellege. Mindkettő szükséges ugyanis, de egymást korlátozó hatású lehet.”

¹²¹ Magyarország Alaptörvénye Magyarország Alaptörvénye XXVIII. cikk (1)-(7) bek.

¹²² Ádám, Antal: Alkotmányi értékek és alkotmánybíráskodás. Osiris Budapest 1998, 48.o.

A házi őrizet az előzetes letartóztatásnál enyhébb kényszerintézkedés, szintén a mozgásszabadságot korlátozza, csak nagyobb szabadságot enged a terheltnek, mint a büntetés-végrehajtási intézeti végrehajtás.

A Büntetőeljárásról szóló törvény előírja, hogy ha a törvény a kényszerintézkedések alkalmazása esetén az érintett személy alkotmányos jogainak korlátozását megengedi, az ilyen cselekmény elrendelésének az egyéb feltételek megléte mellett is csak akkor van helye, ha az eljárás célja kisebb korlátozással járó más cselekménnyel nem biztosítható.¹²³

A házi őrizet és annak elektronikus távfelügyeleti eszközzel történő megfigyelése esetén a terhelt jogai ugyan korlátozódnak, azonban nem olyan nagymértékben, mint az előzetes letartóztatás során. Korábban a magyar jog is megkövetelte a terhelt beleegyezését az elektronikus távfelügyeleti eszközzel történő megfigyelés esetén, ma azonban erről már nincs szó a hatályos idevonatkozó rendelkezésekben. Ez ellentétben áll az Európa Tanács CM/Rec(2014)4 számú ajánlásával – amely megfogalmazza, hogy fontos a gyanúsított vagy elkövető beleegyezése illetve együttműködése.¹²⁴ –, valamint az alkalmazó más államok gyakorlatával.¹²⁵

A reintegrációs őrizet esetében a jogszabály feltételként szabja, hogy az elítélt beleegyezik az elektronikus távfelügyeleti intézkedésbe.

A *Human Rights Council of Australia* (Sidoti2002) kifejezetten javasolta az elektronikus monitoring használatát a fogvatartás alternatívájaként.¹²⁶

¹²³ Be. 60. § (2) bek.

¹²⁴ Európa Tanács CM/Rec(2014)4 számú ajánlása

¹²⁵ Például Németország, Svájc

¹²⁶ Black, Matt - Smith, Russell G.: Electronic Monitoring in the Criminal Justice System Australian Institute of Criminology trends & issues in crime and criminal justice No. 254, 3.o.
<http://www.aic.gov.au/publications/tandi2/tandi254.pdf> (2008-11-06)

4. KÉNYSZERINTÉZKEDÉSEK A MAGYAR BÜNTETŐELJÁRÁSBAN

4.1. Bevezetés

A kényszerintézkedések a büntetőügyekben eljáró hatóságok által a büntetőeljárás sikere érdekében, eljárási célokra, elsősorban a terhelttel szemben alkalmazható kényszer tartalmú cselekmények, amelyek szükségszerűen az alapvető alkotmányos jogoknak, az úgynevezett emberi jogoknak különböző mértékű korlátozásával járnak.¹²⁷

Az értekezés fő témája, a házi őrizet, ami az előzetes letartóztatást helyettesítő kényszerintézkedés, azonban ennek részletes leírására külön fejezetben kerül sor.

A kényszerintézkedések a büntetőeljárás eredményességének biztosítására szolgálnak – a törvényi előírások betartása mellett –, a személyi szabadság, az állampolgári jogok különböző mértékű korlátozásával járnak.

A kényszerintézkedésekkel kapcsolatban fontos megemlíteni, hogy kétségtelen, hogy érdekkonfliktus van az alapvető jogok érvényesítése és a bűnüldözés, illetőleg a büntető igazságszolgáltatás között, de ennek feloldása a törvény által megvalósulhat, ha megfelelő egyensúlyt teremt közöttük.¹²⁸

A kényszerintézkedések csoportosíthatóak elsősorban az elérni kívánt eljárásjogi céljuk, illetve az általuk érintett állampolgári jog kritériuma szerint. Eljárásjogi célok szerint alkalmazhatóak például a büntetőeljárásban résztvevők jelenlétének biztosítására (például előzetes letartóztatás, házi őrizet, stb.), a büntetőeljárásban résztvevők vagy mások távollétének biztosítására (például távollattartás), tárgyi bizonyítékok megszerzésére (például házkutatás, motozás, stb.), eljárás rendjének fenntartására (például kivezetetés a tárgyalásról), bizonyítási módszerek alkalmazásának lehetővé tételére (például terheltnek szakértői vizsgálat tűrésének kényszerítésére), eljárás elhúzódásának megakadályozására (például elővezetés), és büntető határozatok végrehajtásának biztosítására (például előzetes letartóztatás). Az érintett és korlátozott emberi illetve állampolgári jogok szerint érinthetik a személyi szabadságot (például házi őrizet), tulajdonjogot (például lefoglalás), magánlakás jogát (például házkutatás) vagy a levéltitok jogát (például lefoglalás).¹²⁹

A fenti csoportosítás alapján a házi őrizet alapvetően a mozgás szabadságát korlátozza, és ezáltal kívánja az eljárás során a jelenlétet, valamint a büntetőeljárás eredményes lezárását biztosítani.¹³⁰

¹²⁷ Herke, Csongor-Fenyvesi, Csaba-Tremmel, Flórián: A büntető eljárásjog elmélete. Dialóg Campus Kiadó Pécs, 2014, 184. o.

¹²⁸ Király, 2008, (i.m.) 301. o.

¹²⁹ Herke-Fenyvesi-Tremmel, 2014, (i.m.) 184. o.

¹³⁰ Fenyvesi-Herke-Tremmel, 2008, (i.m.)

Az alkotmányos jogok, emberi jogok korlátozásával járhatnak a büntetőeljárás kényszerintézkedések, például a személyi szabadság és biztonság korlátozásával jár az előzetes letartóztatás, a tartózkodási hely szabad megválasztásának jogát érinti a házi őrizet és a lakhelyelhagyási tilalom.¹³¹

További csoportosítások is ismeretesek, így például kiegészítő jellegű felosztás az alanyok megkülönböztetésén alapul, azaz van aktív alany (főszabályként a hatóság) aki alkalmazza a kényszerintézkedést, és a passzív alany, aki ellen irányul a kényszerintézkedés (például terhelt, tanú). Továbbá a kényszerintézkedések írásbeli határozathoz kötöttsége is felosztási ismérv.¹³²

Herke a kényszerintézkedéseket erkölcsi jellegű (amelyek a terhelt mozgásának korlátozását eredményezik, a terhelt személyazonosító adataival kapcsolatos intézkedések, cselekvési kötelezettségek, illetve tilalmak előírása, a terhelt bíróság általi ellenőrzése) és anyagi jellegű (óvadék) kényszerintézkedésre osztja. A házi őrizet az erkölcsi jellegű kényszerintézkedések közé, míg az óvadék az anyagi típusúak közé tartozik.¹³³ A büntetőeljárásban ahhoz fűződik érdek, hogy a terhelt az eljárási cselekményeknél jelen legyen. Mivel fennáll a lehetősége, hogy az eljárás érdekinek önkéntesen nem vagy nem megfelelő módon vagy mértékben tesz eleget, fenn kell tartani a lehetőségét, hogy az állam törvényes eszközökkel ezt kikényszeríthesse. A személyi szabadságot korlátozó kényszerintézkedésekről mondható el leginkább, hogy az érintett személy akarata ellenére foganatosított eljárási cselekmények.¹³⁴

Az előzetes letartóztatás és a házi őrizet és lakhelyelhagyási tilalom viszonyának vizsgálatánál elsődlegesen megállapítható, hogy az előzetes letartóztatás a legsúlyosabb kényszerintézkedés. A házi őrizet az előzetes letartóztatás és a lakhelyelhagyási tilalom között, a korlátozás mértékét tekintve a középső helyet foglalja el.¹³⁵ A házi őrizet az előzetes letartóztatást helyettesítő kényszerintézkedés arra az esetre, ha az előzetes letartóztatás feltételei fennállnak ugyan, de nem szükséges a legsúlyosabb kényszerintézkedés elrendelése, hanem a bíróság mérlegelése alapján elegendő a házi őrizet a célok biztosítására.

Abban hasonlít a lakhelyelhagyási tilalomra, hogy a terheltnek nem kell bemennie a büntetés-végrehajtási intézetbe, de mozgásszabadsága lényegesen korlátozottabb, mint a lakhelyelhagyási tilalom esetén.¹³⁶

¹³¹ Herke-Fenyvesi-Tremmel, 2014, (i.m.) 184. o.

¹³² Herke-Fenyvesi-Tremmel, 2014, (i.m.) 185. o.

¹³³ Herke, 2002, (i.m.) 192.o.

¹³⁴ Tóth, Mihály [szerk.]: Büntető eljárásjog. - Budapest: HVG-Orac, 2006. 186.o., Belovics Ervin: Büntető eljárásjog. - Budapest: HVG-Orac, 2013, 153.o.

¹³⁵ Átd.: Hack Péter, In.: Király, Tibor: Büntetőeljárás jog. - Budapest: Osiris, 2008, 316.o.

¹³⁶ Farkas, Ákos-Róth, Erika: A büntetőeljárás. - Budapest: CompLex, 2012. 195.o.

A házi őrizet korábban a lakhelyelhagyási tilalom legszigorúbb végrehajtási formájaként került szabályozásra, ma azonban már önálló kényszerintézkedésként szabályozza a jogalkotó.¹³⁷ A jogalkotó a szabályozásánál utalással él az előzetes letartóztatás törvényi rendelkezéseire, amelyek alapul szolgálnak a helyettesítő intézménynél, a házi őrizet szabályozásánál is.

A teljesség igénye megköveteli, hogy az előzetes letartóztatás, – mivel a házi őrizettel a fentiekben ismertetett szoros összefüggésben áll, – bemutatást nyerjen jelen értekezésben.

4.2. Az előzetes letartóztatás

4.1.1. Az előzetes letartóztatás feltételei

Az előzetes letartóztatás a terhelt személyi szabadságának elvonása jogerős bírói ítélet nélkül, amelyet a Be.-ben meghatározott esetekben a büntetőeljárás sikerének biztosítása, újabb bűncselekmény elkövetésének megakadályozása céljából alkalmaznak.¹³⁸

Az előzetes letartóztatás a legsúlyosabb kényszerintézkedés, a személyi szabadság tényleges, teljes elvonásával jár. Fogatosítása során a terheltet a büntetés-végrehajtás körülményei közé helyezik. Az előzetes letartóztatás azonban egy eljárásjogi intézmény, ideiglenes jellegű a büntetőeljárás lefolytatásának biztosítását szolgáló intézkedés a jogerős ítélet meghozatala előtt.¹³⁹ Az ártatlanság vélelmének szem előtt tartásával törekedni kell arra, hogy ne váljon előrehozott büntetéssé.¹⁴⁰

Az előzetes letartóztatás több szempontból hasonlít a szabadságvesztéshez, azonban az előzetes letartóztatás nem lehet előrehozott büntetés. Hasonlítanak abban például, hogy mindkettő a személyi szabadság elvonásával jár, illetve az előzetes letartóztatás fogatosítására is büntetés-végrehajtási intézetben kerül sor, azonban még nincs jogerőre emelkedett ítélet a terhelt büntetőjogi felelősségét illetően. Eltérőek például abban, hogy az előzetes letartóztatás eljárásjogi, a szabadságvesztés anyagi jogi intézmény, az első ideiglenes jellegű, az eljárás lefolytatásának biztosítására szolgál a bűnösség jogerős megállapítása előtt alkalmazták, míg a szabadságvesztésre bűnösséget megállapító ítéletet követően kerülhet sor. A fogatosításuk szabályai is eltérnek egymástól.¹⁴¹

¹³⁷ Farkas-Róth, 2012, (i.m.) 195.o.

¹³⁸ Herke-Fenyvesi-Tremmel, 2014, (i.m.) 186. o.

¹³⁹ Belovics, 2013, (i.m.) 160.o.

¹⁴⁰ Cséka, Ervin; Fantoly, Zsanett; Kovács, Judit; Lőrinczy, György; Vida, Mihály: A büntetőeljárás jogi alapvonalai. - Szeged: Bába Kiadó, 2004 2., 293.o.; Vő.: Elek, Balázs: A kényszerintézkedésekhez kapcsolódó iratmegismerési jog a nyomozás során. In.: Elek Balázs - Fázsi László (szerk.): Az ítélőmesterség dilemmái. Tanulmányok Dr. Remes Zoltán bíró emlékére. Printart Press Kiadó, Debrecen, 2015, 91. o.

¹⁴¹ Herke-Fenyvesi-Tremmel, 2014, (i.m.) 186. o.

Az előzetes letartóztatásnak általános és különös feltételei vannak. Az általánosak együttes (konjuktív) feltételek, a különösök pedig vagylagos feltételek. A különös feltételekhez pozitív és negatív feltételek tartoznak. A pozitív különös feltételek a letartóztatási okok, a negatívak a letartóztatást kizáró okok.¹⁴²

Herke az előzetes letartóztatás elrendelésének feltételeit – német mintát követve – formális (alaki) és materiális (tartalmi) feltételekre osztja. Formális feltételek közé tartozik a büntetőeljárás megindítása, a bírói döntés, az ügyészi indítvány, a terhelt meghallgatása és az indokolt végzés.¹⁴³ Csak olyan személlyel szemben lehet előzetes letartóztatást és ugyanígy házi őrizetet is elrendelni, akivel szemben büntetőeljárás indult. A megalapozott gyanú megléte elengedhetetlen feltétele a bírói döntésnek. A kényszerintézkedések elrendelésére kizárólag a bíróság jogosult. A vádirat benyújtása előtt elrendelendő kényszerintézkedéshez szükséges az ügyészi indítvány. A terhelt meghallgatása szintén garanciális szabály az elrendelést megelőzően.

Az előzetes letartóztatás materiális feltételei két csoportra oszthatók, az általános és különös feltételekre. Az általánosak együttes (konjuktív) feltételek, a különösök pedig vagylagos (alternatív) feltételek. A különös feltételek lehetnek pozitív vagy negatív feltételek. A pozitív feltételek az úgynevezett letartóztatási okok – egynek közülük fenn kell állni a letartóztatáshoz. A negatív feltételek az úgynevezett letartóztatást kizáró okok – bármelyikük fennáll, a terhelt nem tartóztatható le. Általános feltételek: a kétirányú megalapozott gyanú, a szabadságvesztéssel fenyegetettség, fiataloknál a bűncselekmény különös tárgyi súlya. Az előzetes letartóztatás különös pozitív feltételei a szökés, elrejtőzés, bűnismétlés ténye, ezek illetve a kollúzió veszélye, és katonáknál a szolgálati vagy fegyelmi ok. Különös negatív feltételek (kizáró okok) a bűncselekménnyel összefüggő okok illetve a terhelttel összefüggő okok.¹⁴⁴

Az előzetes letartóztatás a terhelt személyi szabadságának bírói elvonása a jogerős ügydöntő határozat meghozatala előtt. Általános feltétele az eljárás tárgyát képező bűncselekmény szabadságvesztéssel fenyegetettsége és a kétirányú megalapozott gyanú fennforgása.¹⁴⁵

A materiális feltételeket a Be. rögzíti: a terhelt előzetes letartóztatásának szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény miatt folytatott eljárásban, és akkor van helye, ha a terhelt

¹⁴² Herke-Fenyvesi-Tremmel, 2014, (i.m.) 187. o.

¹⁴³ Herke, 2002, (i.m.) 65. o.

¹⁴⁴ Tremmel, Flórián: Magyar büntetőeljárás, Dialóg Campus Kiadó Budapest-Pécs, 2001. 300. o.; Herke: A letartóztatás. 2002, 81. o.; Herke-Fenyvesi-Tremmel, 2014, (i.m.) 187. o.

¹⁴⁵ Herke-Fenyvesi-Tremmel, 2014, (i.m.) 187. o.

- a) megszökött, a bíróság, az ügyész, illetve a nyomozó hatóság elől elrejtőzött, vagy szökést kísérelt meg, illetőleg az eljárás során ellene újabb, szabadságvesztéssel büntetendő szándékos bűncselekmény miatt eljárás indult,
- b) szökésének vagy elrejtőzésének veszélyére tekintettel vagy más okból megalapozottan feltehető, hogy az eljárási cselekményeknél a jelenléte másképp nem biztosítható,
- c) megalapozottan feltehető, hogy szabadlábon hagyása esetén, különösen a tanúk befolyásolásával vagy megfélemlítésével, tárgyi bizonyítási eszköz, okirat megsemmisítésével, meghamisításával vagy elrejtésével megghiúsítaná, megnehezítené vagy veszélyeztetné a bizonyítást,
- d) megalapozottan feltehető, hogy szabadlábon hagyása esetén a megkísérelt vagy előkészített bűncselekményt véghezvinné, vagy szabadságvesztéssel büntetendő újabb bűncselekményt követne el.¹⁴⁶

Az előzetes letartóztatás elrendeléséről – a vádirat benyújtásáig az ügyész indítványára – a bíróság határoz. A bíróság előzetes letartóztatás helyett lakhelyelhagyási tilalmat, házi őrizetet vagy távoltartást is elrendelhet. Ha a büntetőeljárásnak magánindítványra van helye, az előzetes letartóztatás a magánindítvány előterjesztése előtt nem rendelhető el.¹⁴⁷

Letartóztatást kizáró ok fennforgása esetén nem rendelhető el a kényszerintézkedés akkor sem, ha a formális feltételek és a materiális feltételek közül az általánosak együttesen fennállnak és van egy letartóztatási ok. A bűncselekménnyel összefüggő ok a magánindítvány¹⁴⁸ hiánya illetve a feljelentés vagy kívánat¹⁴⁹ hiánya. A terhelt személyével összefüggő kizáró okok a mentességi okok, amelyeket az Alaptörvény, a törvények és rendeletek tartalmaznak.¹⁵⁰

Az előzetes letartóztatás egyrészt tényszerű különös pozitív feltételek alapján rendelhető el. A szökés a terhelt eltávozását jelenti lakó- vagy tartózkodási helyéről. Az elrejtőzés az előzőekben említett helyen az elbújást jelenti. Ezeknek a célja, hogy a büntetőeljárás alól a terhelt kivonja magát, elmeneküljön. A bűnismétlés ténye akkor letartóztatási ok, ha az elkövetett új bűncselekmény is szabadságvesztéssel büntetendő.

¹⁴⁶ Be. 129. § (1)-(2)

¹⁴⁷ Be. 130. § (1)-(3)

¹⁴⁸ A Btk. 176-177. és a 178-181. §-ban meghatározott bűncselekmények elkövetői magánindítványra büntethetők. A 181. § esetén a magánindítványt az elhalt hozzátartozója és örököse terjesztheti elő.

¹⁴⁹ Btk. 183. § (3) „A diplomáciai és a nemzetközi jogon alapuló egyéb személyes mentességet élvező személy sérelmére elkövetett rágalmozás vagy becsületsértés a sértett diplomáciai úton kijelentett kívánatára büntethető.”

¹⁴⁹ Herke: A letartóztatás 2002, 63-131.o.

A szökés és elrejtőzés veszélye akkor letartóztatási ok, ha megalapozottan feltehető, hogy a terhelt jelenléte nem biztosítható csak kényszerintézkedés elrendelésével. Az eljárás megghiúsításának vagy megnehezítésének veszélye (kollúzió veszélye) a felderítést is akadályozhatja. Ez letartóztatási okként akkor áll fenn, ha megalapozott a feltevés arra vonatkozóan, hogy az eljárás sikeres lefolytatásának veszélye forog fenn.¹⁵¹

4.1.2. Az előzetes letartóztatás tartama

Az előzetes letartóztatás tartamának törvényi meghatározása nagy fontossággal bír, mivel a terhelt személyi szabadságát korlátozza a jogerős ítélet előtt. Az előzetes letartóztatás maximális tartamának meghatározása egy jogállamban elengedhetetlen. Célja, hogy jogerős bírósági ítélet nélkül minél rövidebb időt töltsön a terhelt a legsúlyosabb kényszerintézkedés hatálya alatt. Azért is szükséges, hogy az eljáró hatóságokat az eljárási cselekmények gyorsabb időben történő elvégzésére ezúton is készítse.

A tartamot a magyar Büntetőeljárásról szóló törvény (1998. évi XIX. törvény) (Be.) a következőképpen szabályozza:

„A vádirat benyújtása előtt elrendelt előzetes letartóztatás az elsőfokú bíróságnak a tárgyalás előkészítése során hozott határozatáig, de legfeljebb egy hónapig tart. Az előzetes letartóztatást a nyomozási bíró alkalmanként legfeljebb három hónappal, összesen legfeljebb az előzetes letartóztatás elrendelésétől számított egy év elteltéig meghosszabbíthatja. Ezt követően az előzetes letartóztatást a törvényszék egyesbíróként eljárva, a nyomozási bíró eljárására vonatkozó szabályok szerint, alkalmanként legfeljebb két hónappal meghosszabbíthatja.

A vádirat benyújtása előtt az előzetes letartóztatás meghosszabbítása iránt az ügyész az előzetes letartóztatás határidejének lejártá előtt öt nappal tesz indítványt a bíróságnak.

A nyomozási bíró határozata ellen bejelentett fellebbezést a törvényszék másodfokú tanácsa, a törvényszék egyesbíróként hozott határozata elleni fellebbezést az ítéletábla tanácsa bírálja el.

A vádirat benyújtása után az elsőfokú bíróság által elrendelt vagy fenntartott előzetes letartóztatás az elsőfokú bíróság ügydöntő határozatának kihirdetéséig tart. Az elsőfokú bíróság által az ügydöntő határozat kihirdetése után elrendelt vagy fenntartott, illetőleg a másodfokú bíróság által elrendelt előzetes letartóztatás a másodfokú eljárás befejezéséig, a másodfokú bíróság által az ügydöntő határozat kihirdetése után elrendelt vagy fenntartott,

¹⁵¹ Herke-Fenyvesi-Tremmel, 2014, (i.m.) 188. o. -189. o.

illetve a harmadfokú bíróság által elrendelt előzetes letartóztatás a harmadfokú eljárás befejezéséig, de mindegyik esetben legfeljebb a nem jogerős ítélettel kiszabott szabadságvesztés tartamáig tart.

Az elsőfokú vagy a másodfokú bíróság ügydöntő határozatának hatályon kívül helyezése és új eljárásra utasítása esetén a másodfokú, illetőleg a harmadfokú bíróság által elrendelt vagy fenntartott előzetes letartóztatás a megismételt eljárásra utasított bíróságnak a megismételt eljárásban a tárgyalás előkészítése során hozott határozatáig tart.”¹⁵²

Ha a vádirat benyújtása után elrendelt vagy fenntartott előzetes letartóztatás tartama

a) a hat hónapot meghaladja, és az elsőfokú bíróság még nem hozott ügydöntő határozatot, az elsőfokú bíróság,

b) az egy évet meghaladja, a másodfokú bíróság
az előzetes letartóztatás indoklását felülvizsgálja.

A vádirat benyújtása után elrendelt vagy fenntartott előzetes letartóztatás indoklását, ha az az egy évet meghaladja a másodfokú bíróság, ha az eljárás a harmadfokú bíróság előtt folyik, a harmadfokú bíróság legalább hathavonta felülvizsgálja.

A felülvizsgálatnak az eljárás felfüggesztése nem akadályozza.

Az előzetes letartóztatás megszűnik,

a) ha annak tartama az egy évet eléri, és a terhelttel szemben három évnél nem súlyosabb szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény miatt van folyamatban eljárás,

b) ha annak tartama a két évet eléri, és a terhelttel szemben öt évnél nem súlyosabb szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény miatt van folyamatban eljárás,

c) ha annak tartama – az a-b) pont alá nem tartozó esetekben – a három évet eléri, kivéve az ügydöntő határozat kihirdetése után elrendelt vagy fenntartott előzetes letartóztatás esetét, továbbá ha az ügyben harmadfokú bírósági eljárás vagy hatályon kívül helyezés folytán megismételt eljárás van folyamatban.

A c) pontjában meghatározott esetben sem szűnik meg az előzetes letartóztatás, ha a vádlottal szemben tizenöt évig terjedő vagy életfogytig tartó szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény miatt van folyamatban eljárás.

Ha a terhelt az előzetes letartóztatás megszűnését követően elrendelt lakhelyelhagyási tilalom, illetve házi őrizet szabályait megszegi, az előzetes letartóztatása ismét elrendelhető. A lakhelyelhagyási tilalom, illetve a házi őrizet szabályai megszegésének minősül az is, ha a

¹⁵² Be. 131.§ (1)-(5) bek.

terhelt a mozgását nyomon követő technikai eszköz működését akadályozza. Ebben az esetben az előzetes letartóztatás megszűnésre vonatkozó tartamát az előzetes letartóztatás ismételt elrendelésének napjától kell számítani.

A nyomozó hatóság előzetes letartóztatás indítványozása iránti előterjesztésének részletesen tartalmaznia kell azokat a körülményeket, amelyek törvényben meghatározott előzetes letartóztatási feltételek¹⁵³ valamelyikének fennállását megalapozzák.¹⁵⁴

4.1.3. Az előzetes letartóztatás megszüntetése iránti indítvány elbírálása, intézkedés az előzetes letartóztatás elrendelése után

Az előzetes letartóztatás megszüntetése iránti indítványt a bíróság érdemben megvizsgálja, és erről indokolt határozatot hoz. Ha a terhelt, illetőleg a védő az ismételt indítványban új körülményre nem hivatkozik, a bíróság az indítványt érdemi indokolás nélkül elutasíthatja.”

Ha az előzetes letartóztatás elrendelése, meghosszabbítása, illetőleg fenntartása óta három hónap eltelt, az előző mondat nem alkalmazható.¹⁵⁵

A vádirat benyújtásáig a nyomozó hatóság, a vádirat benyújtását követően a bíróság az előzetes letartóztatott meghallgatása után – ha ezek az őrizetbe vétel során nem történtek meg – értesíti a terhelt által megjelölt hozzátartozót illetve a terhelt által megjelölt más személyt.¹⁵⁶ A terhelt felügyelet nélkül maradó kiskorú gyermekét, illetőleg az általa gondozott más személyt gondozás céljából a hozzátartozójának, illetőleg az arra alkalmas intézménynek kell átadni. A kiskorú elhelyezéséről a gyámhatóság gondoskodik. A terhelt felügyelet nélkül maradó vagyonának és lakásának biztonságba helyezéséről is intézkednek. A katona őrizetbe vételéről az előjáróját is értesíteni kell.¹⁵⁷

4.1.4. Soron kívüli eljárás, az előzetes letartóztatás megszüntetése

A bíróságnak, az ügyésznek, illetve a nyomozó hatóságnak arra kell törekednie, hogy az előzetes letartóztatás a lehető legrövidebb ideig tartson. Az előzetes letartóztatás megszűnik, ha a tartama meghosszabbítás vagy fenntartás nélkül lejárt, az eljárást jogerősen befejezték, a nyomozást megszüntették, annak határideje lejárt és az előzetes letartóztatást a bíróság a hatályos büntetőeljárásról szóló törvény szerinti rendelkezése alapján¹⁵⁸ nem hosszabbította meg, továbbá, ha a vádemelést elhalasztották. Az előzetes letartóztatást meg kell szüntetni, ha

¹⁵³ Be. 129.§(2)bek.

¹⁵⁴ Be. 132.§ (1)-(5) bek.

¹⁵⁵ Be. 133.§(1)-(2) bek.

¹⁵⁶ Be. 134.§

¹⁵⁷ Be. 128.§(1)-(3) bek.

¹⁵⁸ Be. 136. § (3)

az elrendelésének oka megszűnt. Ha a nyomozás befejeződött és a vádemelésre várhatóan a nyomozás a hivatkozott törvényben megállapított határidejének¹⁵⁹ lejárta után kerül sor, e határidő lejárta előtt az ügyész indítványára a bíróság az előzetes letartóztatást legfeljebb két hónappal meghosszabbíthatja. Ha a fent meghatározott idő alatt vádemelésre nem került sor, a bíróság az előzetes letartóztatást további, legfeljebb két hónappal meghosszabbíthatja. Az előzetes letartóztatás ebben az esetben is az elsőfokú bíróságnak a tárgyalás előkészítése során hozott határozatáig tart, de ha annak tartama a meghatározott, az ott írt megkülönböztetés szerinti tartamot¹⁶⁰ eléri, azt meg kell szüntetni. Az előzetes letartóztatást a vádirat benyújtásáig az ügyész is megszüntetheti.¹⁶¹

4.1.5. Az előzetes letartóztatás fogatosítása

Az előzetes letartóztatást büntetés-végrehajtási intézetben fogatosítják, azonban ha a nyomozási cselekmények indokolják, az ügyész rendelkezhet úgy, hogy legfeljebb harmincnapi időtartamban rendőrségi fogdában fogatosítsák. Ezután a gyanúsított rendőrségi fogdán történő elhelyezéséről – további harmincnapi időtartamra – az ügyész indítványára a bíróság határoz. A gyanúsított rendőrségi fogdán történő elhelyezése tárgyában hozott határozat ellen jogorvoslatnak nincs helye. Az előzetes letartóztatásban lévő terhelt eljárási jogainak gyakorlásában nem korlátozható. Biztosítani kell, hogy a terhelt a védőjével – és külföldi állampolgár esetén államának konzuli képviselőjével – érintkezhesen. Az előzetes letartóztatásban lévő terhelt csak olyan korlátozásnak vethető alá, amely a büntetőeljárás jellegéből következik, vagy amelyet a letartóztatást fogatosító intézet rendje szükségessé tesz. Az előzetes letartóztatás fogatosításának részletes szabályait külön jogszabályok határozzák meg. Ha bizonyítható, hogy a terhelt az előzetes letartóztatásának fogatba vételét követően a védőjével való kapcsolattartás felhasználásával szökést készít elő, a tanúk befolyásolásával vagy megfélemlítésével, tárgyi bizonyítási

¹⁵⁹ Be.176. § (2) bekezdése második mondatában: Egy éven túl a felettes ügyészség vezetője, két éven túl a legfőbb ügyész jogosult a nyomozás határidejének meghosszabbítására. Ha a nyomozás meghatározott személy ellen folyik, a meghosszabbítás legfeljebb a gyanúsítottak a 179. § (1) bekezdése szerinti kihallgatásától számított két évig terjedhet, kivéve, ha a legfőbb ügyész a 193. § (3) bekezdése alapján a nyomozás időtartamát az engedélyben meghatározott időpontig meghosszabbította.

¹⁶⁰ Be. 132. § (3) bekezdésében: Az előzetes letartóztatás megszűnik,

a) ha annak tartama az egy évet eléri, és a terhelttel szemben három évnél nem súlyosabb szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény miatt van folyamatban eljárás,

b) ha annak tartama a két évet eléri, és a terhelttel szemben öt évnél nem súlyosabb szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény miatt van folyamatban eljárás,

c) ha annak tartama - az a)-b) pont alá nem tartozó esetekben - a három évet eléri, kivéve az ügydöntő határozat kihirdetése után elrendelt vagy fenntartott előzetes letartóztatás esetét, továbbá ha az ügyben harmadfokú bírósági eljárás vagy hatályon kívül helyezés folytán megismételt eljárás van folyamatban.

¹⁶¹ Be. 136.§ (1)-(4) bek.

eszköz, okirat megsemmisítésével, meghamisításával vagy elrejtésével az eljárás meghiúsítására törekszik, illetőleg újabb, szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény elkövetésére hív fel, a bíróság – a vádirat benyújtásáig az ügyész indítványára – a védőt az eljárásból kizárhatja.¹⁶²

Az előzetes letartóztatás a jellegét tekintve tehát hasonlít a szabadságvesztéshez, mivel a személyi szabadság elvonását jelenti. Büntetés-végrehajtási intézetben fogatosítják, azonban lényeges különbségek mutatkoznak például abban, hogy az előzetes letartóztatás eljárásjogi intézmény, ideiglenes jellegű és az eljárás lefolytatását biztosítja, a bűnösség jogerős bírósági határozatban való megállapítása előtt alkalmazható és a végrehajtási szabályai is eltérnek a szabadságvesztésre vonatkozó jogszabályi rendelkezéseitől. Garanciális jellegű szabály, hogy az előzetes letartóztatásnak nem lehet előrehozott büntetés jellege.¹⁶³

4.2. Előzetes letartóztatásnál enyhébb kényszerintézkedések

A személyi szabadság és az alapvető emberi jogok védelmének biztosítása másrészt pedig a társadalom védelme megköveteli, hogy amennyiben bűncselekmény gyanúja miatt előzetes letartóztatás elrendelésének szükségessége merül fel, azonban a körülmények tekintetbe vétele illetve a bíróság mérlegelése alapján a legszigorúbb kényszerintézkedés alkalmazása nem áll összhangban az arányosság elvével, de mégsem engedhetők korlátozások nélkül szabadon a terhelt, akkor megfelelő helyettesítő kényszerintézkedések álljanak rendelkezésre. *Herke* szerint a letartóztatást helyettesítő intézmények alapvetően két fő csoportra oszthatók. Az erkölcsi jellegű kényszerintézkedések, melyek tartamuk folyamán cselekvési kötelezettségeket illetve tilalmakat írnak elő, amelyek ellenőrzésre kerülnek. Előzetes letartóztatást helyettesítő erkölcsi jellegű kényszerintézkedés a lakhelyelhagyási tilalom, a házi őrizet, anyagi jellegű pedig az óvadék.¹⁶⁴

Ha a terhelt az enyhébb kényszerintézkedések szabályait megszegi, elrendelhető előzetes letartóztatása, rendbírósággal sújtható, őrizetbe vehető vagy a súlyosabb kényszerintézkedés (például lakhelyelhagyási tilalom helyett házi őrizet) rendelhető el vele szemben.¹⁶⁵

¹⁶² Be. 135.§ (1)-(4) bek.

¹⁶³ Herke-Fenyvesi-Tremmel, 2014, (i.m.) 186-187. o.

¹⁶⁴ Herke, 2002, (i.m.) 191.o

¹⁶⁵ Herke-Fenyvesi-Tremmel, 2014, (i.m.) 197. o., 199. o.

4.2.1. A lakhelyelhagyási tilalom¹⁶⁶

A lakhelyelhagyási tilalomról már az 1896. évi XXXIII: törvénycikk¹⁶⁷ is rendelkezett, majd a büntető perrendtartásról szóló 1951. évi III. törvény,¹⁶⁸ az 1962. évi. 8. törvény 127.§-a¹⁶⁹ is. Később az 1973. évi I. törvény 99.§-a¹⁷⁰ szabályozta. Jelenleg hatályos szabályozása a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény 137.§ (1)-(9) bekezdésében található.

A lakhelyelhagyási tilalom a jogerős bírósági határozat meghozatala előtt a terhelt személyi szabadságát korlátozó kényszerintézkedés, amely az előzetes letartóztatást helyettesíti, de annál lényegesen enyhébb, mivel elrendelése esetén a terhelt a meghatározott körzetet, területet engedély nélkül nem hagyhatja el, lakóhelyét nem változtathatja meg, tartózkodási helyét nem hagyhatja el. Az előzetes letartóztatáshoz szükséges feltételek fennállása esetén rendelheti el a bíróság.¹⁷¹

A lakhelyelhagyási tilalom a terhelt mozgási szabadságát és a lakóhely szabad megválasztásának jogát korlátozza. A lakhelyelhagyási tilalom hatálya alatt álló a meghatározott területet, körzetet engedély nélkül nem hagyhatja el, a tartózkodási helyét, illetőleg a lakóhelyét nem változtathatja meg. Akkor rendelhető el, ha a bűncselekmény jellegére, a terhelt személyi és családi körülményeire – különösen az egészségi állapotára, idős korára – vagy az eljárás során tanúsított magatartására tekintettel az előzetes letartóztatással elérni kívánt célok ezzel is biztosíthatók. Az elrendelésről a bíróság határoz,

¹⁶⁶ Be. 137.§

¹⁶⁷ 1896. évi XXXIII: törvénycikk 161. §: „Ha az előzetesen letartóztatottat vagy a vizsgálati foglyot szabadlábra helyezik, de ellene az eljárást tovább folytatják, a nyomozás alatt a kir. ügyésznek vagy a rendőrhatalomnak megkeresésére a vizsgálóbíró, a vizsgálat elrendelése után pedig a vizsgálóbíró vagy az eljáró bíróság, kivételes esetekben, nyomós okból meghagyhatja a terheltnek; hogy az eljárás jogerős befejezéséig valamely meghatározott községbe vagy helyre ne menjen, vagy a számára kijelölt tartózkodóhelyről a bíróság engedélme nélkül ne távozzék.”

¹⁶⁸ 1951. évi III. törvény 104. §: „Az előzetes letartóztatás elrendelésére jogosult hatóság (98. §) az előzetes letartóztatás elrendelése helyett a szabadlábon lévő terheltnek megtilthatja, hogy lakóhelyét engedély nélkül elhagyja. A tilalom megszegése esetén a terheltet előzetes letartóztatásba lehet helyezni. Erre a terheltet a tilalom elrendelésekor figyelmeztetni kell.”

¹⁶⁹ 1962. évi 8. tvr. 127.§: „Az előzetes letartóztatás elrendelésére jogosult hatóság indokolt esetben az előzetes letartóztatás elrendelése helyett a terheltnek megtilthatja, hogy lakóhelyét engedély nélkül elhagyja. Erről a hatóság indoklással ellátott határozatot hoz, amelynek tudomásulvételét a terhelt aláírásával igazolja. A tilalom megszegése esetén a terheltet előzetes letartóztatásba lehet helyezni; erre a terheltet a tilalom elrendelésekor figyelmeztetni kell.”

¹⁷⁰ Büntetőeljárásról szóló 1973. évi I. törvény 99. § (1): „A hatóság a terheltnek megtilthatja, hogy lakóhelyét engedély nélkül elhagyja. A lakhelyelhagyási tilalomról a vádirat benyújtásáig az ügyész vagy az ügyész jóváhagyásával a nyomozó hatóság, a vádirat benyújtása után a bíróság határoz.”

(2) „A terheltet figyelmeztetni kell arra, hogy a lakhelyelhagyási tilalom megszegése esetén előzetes letartóztatása rendelhető el.”

(3) „Ha a lakhelyelhagyási tilalom elrendelésétől a vádirat benyújtásáig hat hónap eltelt, fenntartásának szükségességét az ügyész megvizsgálja.”

(4) „A lakhelyelhagyási tilalmat meg kell szüntetni, ha elrendelésének oka megszűnt, vagy az eljárást jogerősen befejezték.”

¹⁷¹ Herke-Fenyvesi-Tremmel, 2014, (i.m.) 196. o.

előírhatja, hogy a terhelt a rendőrségen jelentkezzen meghatározott időközönként, illetve más korlátozásokat is elrendelhet. A bíróság rendelkezhet úgy, hogy a rendőrség a lakhelyelhagyási tilalom előírásainak megtartását a terhelt mozgását nyomonkövető technikai eszközzel is ellenőrizze. Az ellenőrzésről, amelyet a rendőrség végez, külön jogszabály rendelkezik.

A lakhelyelhagyási tilalom tartamáról a hatályos büntetőeljárásról szóló törvény rendelkezik. Tartamának szabályozása eljárási szakaszok szerint hasonlít az előzetes letartóztatáséhoz.¹⁷²

A vádirat benyújtása előtt elrendelt lakhelyelhagyási tilalom az elsőfokú bíróság tárgyalás előkészítése során hozott határozatáig, az ezt követően elrendelt vagy fenntartott lakhelyelhagyási tilalom az elsőfokú bíróság ügydöntő határozatának kihirdetéséig, az elsőfokú bíróság által az ügydöntő határozat kihirdetése után elrendelt vagy fenntartott, illetőleg a másodfokú bíróság által elrendelt lakhelyelhagyási tilalom a másodfokú eljárás befejezéséig, a másodfokú bíróság által az ügydöntő határozat kihirdetése után elrendelt vagy fenntartott, illetőleg a harmadfokú bíróság által elrendelt lakhelyelhagyási tilalom az eljárás befejezéséig tart. Ha a bíróság a lakhelyelhagyási tilalmat a vádirat benyújtása előtt rendelte el, és azóta hat hónap eltelt anélkül, hogy az ügyész vádat emelt volna, a tilalom fenntartásának szükségességét a bíróság megvizsgálja, ez iránt az ügyész a határidő lejárta előtt öt nappal tesz indítványt. Az elsőfokú vagy a másodfokú bíróság ügydöntő határozatának hatályon kívül helyezése és új eljárásra utasítása esetén a másodfokú, illetve a harmadfokú bíróság által elrendelt vagy fenntartott lakhelyelhagyási tilalom a megismételt eljárásra utasított bíróságnak a megismételt eljárásban a tárgyalás előkészítése során hozott határozatáig tart. Ha a lakhelyelhagyási tilalom tartama alatt a terhelt életkörülményeiben olyan lényeges változás következik be, amely miatt a tilalommal érintett terület, körzet elhagyása, vagy a tartózkodási hely, illetőleg lakóhely megváltoztatása szükséges, a vádirat benyújtásáig az ügyész, azt követően a bíróság a terhelt kérelmére a lakhelyelhagyási tilalmat részlegesen feloldhatja. A lakhelyelhagyási tilalom részleges feloldásáról szóló határozatban a terhelt részére engedélyezhető a lakhelyelhagyási tilalommal érintett terület, körzet meghatározott célból és úti célra történő egyszeri, időszakos vagy rendszeres elhagyása, illetőleg a tartózkodási hely vagy a lakóhely megváltoztatása. A lakhelyelhagyási tilalom megszűnik, ha a tartama lejárt, az eljárást jogerősen befejezték, a nyomozást megszüntették, annak határideje lejárt és a lakhelyelhagyási tilalmat a bíróság a törvényi

¹⁷² Herke-Fenyvesi-Tremmel, 2014, (i.m.) 196. o.

feltétel¹⁷³ alapján nem hosszabbította meg, továbbá, ha a vádemelést elhalasztották. Meg kell szüntetni, ha az elrendelésének oka megszűnt. A megszüntetésére a vádirat benyújtásáig az ügyész is jogosult. Ha a nyomozás befejeződött, és a vádemelésre várhatóan a nyomozás törvényben megállapított határidejének¹⁷⁴ lejárta után kerül sor, e határidő lejárta előtt az ügyészindítványára a bíróság a lakhelyelhagyási tilalmat legfeljebb az elsőfokú bíróságnak a tárgyalás előkészítése során hozandó határozatáig meghosszabbíthatja.

4.2.2. Az óvadék

Az óvadék az előzetes letartóztatásnál enyhébb jogkorlátozást jelentő, azt helyettesítő eljárásjogi eszköz, amely vagyoni veszteség kilátásba helyezése folytán kívánja biztosítani, hogy a terhelt ne szökjön meg illetve a hatóság felszólítására megjelenjen.¹⁷⁵

Az óvadék – a *Herke* féle felosztás szerint¹⁷⁶ – anyagi jellegű előzetes letartóztatást helyettesítő kényszerintézkedésként sorolható be. Már az 1896. évi XXXIII. Törvénycikk¹⁷⁷

¹⁷³ Be. 137.§(9) bekezdés: „Ha a nyomozás befejeződött, és a vádemelésre várhatóan a nyomozás 176. § (2) bekezdése második mondatában megállapított határidejének lejárta után kerül sor, e határidő lejárta előtt az ügyész indítványára a bíróság a lakhelyelhagyási tilalmat legfeljebb az elsőfokú bíróságnak a tárgyalás előkészítése során hozandó határozatáig meghosszabbíthatja.”

¹⁷⁴ Be. 176. § (2) bekezdés második mondat: „Ha a nyomozás meghatározott személy ellen folyik, a meghosszabbítás legfeljebb a gyanúsítottnak a 179. § (1) bekezdése szerinti kihallgatásától számított két évig terjedhet, kivéve, ha a legfőbb ügyész a 193. § (3) bekezdése alapján a nyomozás időtartamát az engedélyben meghatározott időpontig meghosszabbította.”

Be. 179. § (1) Ha a rendelkezésre álló adatok alapján meghatározott személy megalapozottan gyanúsítható bűncselekmény elkövetésével, az ügyész, illetőleg - ha az ügyész másképp nem rendelkezik - a nyomozó hatóság a gyanúsítottat a 117-118. § szerint kihallgatja. A fogva lévő gyanúsítottat huszonnégy órán belül ki kell hallgatni. E határidőt attól az időponttól kell számítani, amikor a gyanúsítottat a nyomozó hatóság elé állították.

Be. 193. § (1) A nyomozás elvégzése után az ügyész vagy - ha az ügyész másképp nem rendelkezik - a nyomozó hatóság a gyanúsítottat és a védőnek az erre kijelölt helyiségben átadja a nyomozás összefüggő iratait. Lehetővé kell tenni, hogy a gyanúsított és a védő az esetleges vádemelés alapjául szolgáló összes iratot - kivéve a zártan kezelt iratokat - megismerhesse.

(2) Az iratok megtekintésének határnapjáról a gyanúsítottat és a védőt értesíteni kell, a fogva lévő gyanúsítottat a határnapra - kérésére - elő kell állítani. A gyanúsított és a védő a nyomozás kiegészítését indítványozhatja, egyéb indítványokat és észrevételeket tehet, az iratokról másolatot kérhet. A gyanúsítottat erre a jogára figyelmeztetni kell.

(3) A gyanúsított, illetőleg a védő indítványáról az ügyész, illetőleg a nyomozó hatóság határoz. Ha az indítvány alapján nyomozási cselekmény teljesítése válik szükségessé, és az a 176. § (2) bekezdésének második mondatában megállapított határidőn belül nem végezhető el, az ügyész előterjesztésére a legfőbb ügyész a nyomozási cselekmény elvégzése érdekében a nyomozás határidejét legfeljebb kilencven nappal meghosszabbíthatja. Az elvégzett nyomozási cselekmény folytán keletkezett iratok megtekintését a meghosszabbított nyomozás határidejének utolsó napjáig - az (1) bekezdésben írt feltételekkel - a gyanúsított és a védő számára lehetővé kell tenni.

¹⁷⁵ Herke-Fenyvesi-Tremmel, 2014, (i.m.) 199. o.

¹⁷⁶ Herke 2002, 191.o.

¹⁷⁷ 1896. évi XXXIII. Törvénycikk a magyar bűnvádi perrendtartásról 162. § A 141. § 2. vagy 4. pontja alapján előzetes letartóztatásba vagy vizsgálati fogságba helyezendő vagy fogva lévő egyént szabad lábon kell hagyni, illetőleg szabadlábra kell helyezni, ha maga, vagy helyette más megfelelő biztosítékot ad és ez, tekintettel a vád tárgyává tett bűncselekményre és a terheltnek személyes körülményeire, megszökését valószínűtlenné teszi.

rendelkezett a biztosíték mellett való szabadlábra helyezésről. Az óvadék 2003. július 1-én került ismét bevezetésre az akkor hatályos büntetőeljárásról szóló törvénybe. Az óvadék anyagi jellegű szurrogátumként funkcionál előzetes letartóztatás helyett.

Az óvadék a bíróság által meghatározott összeg, amely a terheltnek az eljárási cselekményeken való jelenlétét biztosítja. A bíróság a büntetőeljárásról szóló törvény ide vonatkozó rendelkezésében¹⁷⁸ meghatározott esetben a terhelt előzetes letartóztatását megszüntetheti, ha a bűncselekményre és a személyi körülményekre tekintettel az eljárási cselekményeknél a terhelt megjelenését az óvadék letétele valószínűvé teszi. Óvadék megállapítását a terhelt vagy a védő az előzetes letartóztatásról döntésre jogosult bíróságnál indítványozhatja. Az óvadék megállapításának tárgyában – ha azt nem a tárgyaláson indítványozzák – a bíróság ülést tart, ezen az ügyészt, a terheltet és a védőt meghallgatja.

163. § A biztosítékot készpénzben vagy olyan értékpapírokban kell letenni, melyeket a közpénztáraknál óvadékként elfogadnak.

Elfogadható határozott összeg fizetésére szóló és jelzálogilag biztosított, a terhelt vagy harmadik személyek által kiállított, olyan kötelező nyilatkozat is, amely megfelel azoknak a feltételeknek, melyek az árvák pénztárából adható kölcsönre nézve megállapítva vannak.

164. § A biztosíték az eljáró bíróságnál ajánlandó meg. Elfogadása, neme és összege tárgyában a kir. ügyésznek meghallgatása után az eljárás szakához képest a vádtanács vagy az ítéldbíró határoz.

Ha a bíróság szükségesnek tartja, a biztosíték összegének meghatározása előtt a sértettet is meghallgathatja.

A kir. ügyészség részéről a biztosíték mellett való szabadlábra helyezés elrendelése ellen bejelentett felfolyamodásnak felfüggesztő hatálya van.

Amennyiben a kir. ügyészség csak a biztosíték nemére vagy összegére nézve használt felfolyamodást, a törvényszék a terheltnek szabadlábra helyezése vagy fogvatartása iránt határoz.

165. § A biztosíték mellett szabadlábra helyezett terhelt ismét letartóztatható; ha szökést kísérel meg, ha szabályszerű idézésre a hatóság előtt meg nem jelen és elmaradását elfogadható módon ki nem menti, vagy ha ellene a vizsgálati fogság elrendelésének valamely törvényes oka, szabadlábon hagyása, vagy szabadlábra helyezése után merült fel.

166. § A biztosíték, ha annak elvesztése még jogerejűleg ki nem mondatott, felszabadul és a letevőnek visszaadandó, ha a terheltet ugyanazon bűncselekmény miatt letartóztatják, ha az előzetes letartóztatást, illetőleg vizsgálati fogságot rendelő határozatot hatályon kívül helyezik, ha az eljárás jogerős megszüntető határozattal, vagy felmentő ítélettel befejezést nyer, vagy ha az elítélt megkezdte szabadságvesztésbüntetését, vagy csak pénzbüntetésre van ítélve, vagy ha büntethetősége megszűnt.

167. § A biztosítékul szolgáló értékre, ha ez még fel nem szabadult (166. §), a letevő elveszti jogát, illetőleg a jelzálogilag biztosított összeg végrehajtás útján behajthatóvá válik; mihelyt a szabadlábra helyezett terhelt szabályszerű idézésre három nap alatt meg nem jelent és elmaradását elfogadható módon ki nem mentette, vagy ha megszökött.

A terhelt helyett biztosítékot adott egyén fenntarthatja jogát a biztosítékokra azzal, hogy a terheltet a bíróság részéről kitűzendő határidő alatt előállítja, vagy a szökésre tett előkészületeiről a bíróságot kellő időben oly módon értesíti, hogy a terhelt még letartóztatható.

A biztosíték elvesztése fölött a vádtanács, illetőleg az ítéldbíró (164. § 1. bek., 538. § 2. bek.) a vádlónak, az igényt bejelentett sértettnek és a terheltnek, illetőleg a biztosítékot adott más egyénnek meghallgatása után határoz. E tárgyban hozott végzése jogerőre emelkedése után épen úgy végrehajtható, mint a végrehajtható közokirat.

168. § Az elvesztettnek nyilvánított biztosíték első sorban a sértettnek kártalanítására és a bünygyi költségeknek fedezésére fordítandó, a megmaradt összeg pedig az állampénztár javára esik.

E tárgyban a vádtanács határoz. Nem indokolt vagy túlzott követelés esetében a sértett a polgári bírósághoz utasítandó. Az államkincstár csak a biztosíték fejében befolyt összeg erejéig felelős.

¹⁷⁸ Be. 129. § (2) bekezdésének b) szökésének vagy elrejtőzésének veszélyére tekintettel vagy más okból megalapozottan feltehető, hogy az eljárási cselekményeknél a jelenléte másképp nem biztosítható.

A bíróság az óvadék összegét a terhelt személyi körülményeire és vagyoni helyzetére is figyelemmel állapítja meg. A bíróság az óvadékot elrendelő határozatban lakhelyelhagyási tilalmat valamint házi őrizetet is elrendelhet. A terhelt előzetes letartóztatásának óvadék ellenében történő megszüntetése ellen kizárólag az ügyész és a pótmagánvádló élhet fellebbezéssel.

A bíróság által jogerősen megállapított óvadékot a bíróságon készpénzben kell letenni, vagy annak letételét külön jogszabályban meghatározott módon kell igazolni. Ennek megtörténte után a fogva lévő terheltet haladéktalanul szabadon kell bocsátani. Az óvadék megállapítása iránti indítvány elutasítása esetén a terhelt, illetőleg a védő óvadék megállapítása iránt ismételten akkor terjeszthet elő indítványt, ha ebben új körülményre hivatkozik. Ha az ismételt indítványban a terhelt, illetőleg a védő nem hivatkozik új körülményre, a bíróság az indítványt érdemi indokolás nélkül elutasíthatja.

Az óvadék letételét követően szabadlábra helyezett terhelt előzetes letartóztatását a bíróság elrendelheti, ha a terhelt az eljárási cselekményen idézés ellenére nem jelent meg, és elmaradását előzetesen alapos okkal nem mentette ki, vagy az akadály megszűnése után nyomban alapos okkal nem igazolta; vagy az óvadék letételét követően a terhelt előzetes letartóztatásának más oka merült fel.

Az óvadék összegét a terheltnek vissza kell adni, ha a bíróság előzetes letartóztatást elrendelte, kivéve azt az esetet, ha a terhelt az eljárási cselekményen idézés ellenére nem jelent meg, és elmaradását előzetesen alapos okkal nem mentette ki, vagy az akadály megszűnése után nyomban alapos okkal nem igazolta. Szintén visszajár az óvadék, ha az ügyész a nyomozást megszüntette, illetőleg annak határideje lejárt, vagy az ügyész a vádemelést elhalasztotta, illetve a bíróság az eljárást jogerős ítélettel vagy megszüntető határozattal befejezte.

Szabadságvesztés vagy elzárás kiszabása esetében az óvadékot akkor lehet visszaadni, ha a büntetés letöltését a terhelt megkezdte vagy az előzetes fogvatartás beszámítása folytán a vele szemben jogerősen kiszabott szabadságvesztést kitöltöttnek kell tekinteni.

A terhelt elveszti a jogát az óvadék összegére, ha a terhelt az eljárási cselekményen idézés ellenére nem jelent meg, és elmaradását előzetesen alapos okkal nem mentette ki, vagy az akadály megszűnése után nyomban alapos okkal nem igazolta, és ezért a bíróság az előzetes letartóztatását rendelte el.¹⁷⁹

¹⁷⁹ Be. 147.§(1)-(7)bek., 148.§ (1)-(4).bek.

4.2.3. Távoltartás¹⁸⁰

A távoltartás a terhelt szabad mozgásához és tartózkodási helyének szabad megválasztásához való jogát korlátozó kényszerintézkedés, amelyet az eljárás jogerős befejezése előtt rendelhet el a bíróság.¹⁸¹

Új kényszerintézkedésként vezették be a 2006. július 1-én hatályba lépett a büntetőeljárásról szóló törvénymódosítás keretében.

A távoltartás hatálya alatt álló terhelt a bíróság határozatában megállapított szabályok szerint köteles a meghatározott lakást elhagyni, és onnan a bíróság által meghatározott ideig távol maradni, illetve a meghatározott személytől, illetőleg e személy lakó- és munkahelyétől, az e személy által látogatott nevelési és nevelési-oktatási intézménytől, gyógykezelés céljából rendszeresen látogatott egészségügyi intézménytől, vallásgyakorlása során rendszeresen látogatott épülettől a bíróság által meghatározott ideig magát távol tartani. A terhelt köteles tartózkodni attól, hogy a meghatározott személlyel közvetlenül vagy közvetve érintkezésbe lépjen.

Távoltartás a szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény megalapozott gyanúja esetén – feltéve, hogy a távoltartással elérni kívánt célok ezzel biztosíthatók – akkor rendelhető el, ha a terhelt előzetes letartóztatásának elrendelése nem szükséges, de – különösen a bűncselekmény jellegére, a terheltnek az eljárás előtt és az eljárás során tanúsított magatartására, valamint a terhelt és a sértett viszonyára tekintettel – megalapozottan feltehető, hogy a lakókörnyezetben hagyása esetén a sértett tanú befolyásolásával vagy megfélemlítésével megghiúsítaná, megnehezítené, vagy veszélyeztetné a bizonyítást, illetve a megkísérelt vagy előkészített bűncselekményt véghezvinné, vagy a sértett sérelmére újabb szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekményt követne el.

Ha a büntetőeljárásnak magánindítványra van helye, a távoltartás a magánindítvány előterjesztése előtt nem rendelhető el.

A távoltartás elrendeléséről a bíróság dönt. Határozatában előírhatja, hogy a terhelt meghatározott időközönként a nyomozó hatóságnál jelentkezzen.

A vádirat benyújtásáig a nyomozó hatóság vagy az ügyész, a vádirat benyújtását követően a bíróság a terhelt meghallgatása után haladéktalanul megteszi a törvényben előírt intézkedéseket, így például huszonnégy órán belül értesíti a hozzátartozót, a felügyelet nélkül maradó kiskorú gyermekét, illetőleg az általa gondozott más személyt gondozás céljából a hozzátartozójának, illetőleg az arra alkalmas intézménynek átadják.

¹⁸⁰ Be. 138/A.§, 138/B.§ rendelkezik a távoltartásról, amelyről bővebben jelen részben olvasható.

¹⁸¹ Herke-Fenyvesi-Tremmel, 2014, (i.m.) 201. o.

A távoltartást tíztől hatvan napig terjedő időre lehet elrendelni. Az elrendelését az ügyész, a magánvádló, a pótmagánvádló, a sértett, cselekvőképtelen sértett esetén kizárólag törvényes képviselője, korlátozottan cselekvőképes kiskorú sértett esetén törvényes képviselője is, személyes ügyei vitelében vagy a bíróság, hatóság előtti eljárás jogának gyakorlása vonatkozásában cselekvőképességében részlegesen korlátozott nagykorú sértett a törvényes képviselője hozzájárulásával, valamint a terhelttel közös háztartásban élő kiskorú személy törvényes képviselője indítványozhatja.

Ha a távoltartás hatálya alatt az érintett személy lakóhelye megváltozik, az életkörülményekben olyan lényeges változás következik be, amely miatt a határozat megváltoztatása indokolt, a bíróság indítványra, illetve a vádirat benyújtása után hivatalból is, a határozatot módosíthatja, vagy a távoltartást megszüntetheti. A bíróság ugyanígy jár el, ha a terhelttel szemben a büntetőeljárás során olyan kényszerintézkedést rendeltek el, amely miatt a távoltartás módosítása vagy megszüntetése szükséges. Egyetértek *Farkas Ákossal és Róth Erikával*, akik rávilágítanak arra a fontos szempontra, hogy a távoltartás nemcsak a személyi szabadságot korlátozó, hanem a vagyoni jogokat is érintő kényszerintézkedés, hiszen a terheltnak adott esetben saját lakását kell elhagynia, hacsak napokra is.¹⁸²

A távoltartás ellenőrzését több európai országban szintén elektronikus nyomkövető eszközzel figyelik meg.

5. A HÁZI ŐRIZET MAGYARORSZÁGON

Mivel a házi őrizet az értekezés témájának súlypontja, ezért annak a hazai alkalmazását külön részben írom le.

A hatályos büntetőeljárásról szóló törvény nyolcadik fejezetének harmadik címe alatt, az előzetes letartóztatást követően, azzal összefüggésben szabályozza az előzetes letartóztatásnál enyhébb kényszerintézkedésként, a lakhelyelhagyási tilalom után, és a távoltartás előtt. Korábban a házi őrizet a lakhelyelhagyási tilalom szigorúbb fajtájaként szerepelt a jogszabályban. Az új büntetőeljárásról szóló törvény, az 1998. évi XIX. törvény hatályba lépésétől kezdve azonban már – helyesen – önálló kényszerintézkedésként rendelkezik a házi őrizetről.

A házi őrizet az előzetes letartóztatást helyettesítő erkölcsi jellegű kényszerintézkedés.¹⁸³ Az előzetes letartóztatás után ez a kényszerintézkedés jár a legszigorúbb korlátozásokkal.

¹⁸² Farkas Ákos-Róth Erika: A büntetőeljárás [2. kiadás]. - Budapest: CompLex, 2007. 169. o.

¹⁸³ Herke, 2002, (i.m.) 192.o.

A foganatosítást a 6/2003-as IM-BM együttes rendelet, a büntetésbe való beszámítását a 2012. évi C. törvény, a Büntető törvénykönyv szabályozza.

A házi őrizet hazai szabályozását jelen fejezet mutatja be, logikailag a jogszabályi struktúrát követve.

5.1. A házi őrizet fogalma, elrendelése, feltételei, tartama, jogorvoslati és felülvizsgálati lehetőségek

A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény a következőképpen határozza meg a házi őrizet fogalmát: „A házi őrizet a terhelt mozgási szabadságát és a tartózkodási helye szabad megválasztásának jogát korlátozza.”¹⁸⁴ Ez azt jelenti, hogy ez az intézkedés a mozgásszabadságot és a tartózkodási hely megválasztásának jogát korlátozza. A terhelt nem kerül be a büntetésvégrehajtási intézet szférájába, hanem a bíróság által kijelölt házban, lakásban, stb. köteles – az előzetes letartóztatás helyett – az előzetes fogvatartásban töltendő időtartamot letölteni. Ez alapvetően az előzetes letartóztatás helyettesítésére szolgáló kényszerintézkedés, amelynek elrendelése akkor megalapozott, ha a bűncselekmény jellegére, a büntetőeljárás tartamára, a terhelt eljárás során tanúsított magatartására tekintettel az előzetes letartóztatással elérni kívánt célok ezzel a kényszerintézkedéssel is elérhetőek, és annak feltételei fennállnak.¹⁸⁵

Az arányosság elve alapján elvileg csak akkor kerülhet sor előzetes letartóztatásra, ha ez elkerülhetetlenül szükséges, azonban a bíróságok nehéz helyzetbe kerülnek, ha nem indokolt a személyi szabadság súlyosabb korlátozása, azonban bizonytalan, hogy a terhelt megjelenik-e az eljárási cselekményeknél. Ezért van szükség a helyettesítő intézményekre, így a házi őrizetre is.¹⁸⁶

A házi őrizet elektronikus eszközzel megfigyelt formájával kapcsolatban a házi őrizet fogalmának meghatározását illetően meg kell említeni az Európa Tanács korábban már hivatkozott ajánlását az Electronic Monitoringról: Az „electronic monitoring” a megfigyelés típusára vonatkozó általános kifejezés, amellyel a büntető igazságszolgáltatási folyamat során személyek tartózkodási helyét, mozgását és egyéni viselkedését figyelik meg. Az elektronikus ellenőrzés jelenlegi formái a rádióhullámon, biometrikus vagy műholdas nyomkövető technológián alapulnak. Általában az érintett egy eszközt visel magán és annak

¹⁸⁴ Be. 138.§ (1) bekezdés első mondat

¹⁸⁵ Fantoly, Zsanett: Szabadságvesztéssel (szabadságkorlátozással) járó kényszerintézkedések In: Cséka, Ervin; Fantoly, Zsanett; Kovács, Judit; Lőrinczy, György; Vida, Mihály: A büntetőeljárás jogi alapjai. - Szeged: Bába Kiadó, 2004. 301. o.

¹⁸⁶ Herke, 2002, (i.m.) 191.o.

segítségével ellenőrzik távfelügyelet keretében.¹⁸⁷ Ez a meghatározás nemcsak a házi őrizet elektronikus technikai eszközzel történő ellenőrzését foglalja magában, hanem az otthoni fogság megfigyelésének egy típusát írja le.

A házi őrizet akkor rendelhető el, ha a bűncselekmény jellegére és a büntetőeljárás időtartamára, vagy a terhelt eljárás során tanúsított magatartására tekintettel az előzetes letartóztatással elérni kívánt célok ezzel is biztosíthatóak.¹⁸⁸ A házi őrizetet a nyomozati szakban az ügyész indítványára a nyomozási bíró, a vádemelés után az eljáró bíróság rendeli el. A törvény a bírónak adja a lehetőséget annak mérlegelésére, hogy elegendő-e adott esetben a terheltet házi őrizetbe helyezni. A törvény eljárási szakaszonként rendelkezik az elrendelésről. Először a bíró az ügyész és a terhelt jelenlétében meghallgatást tart, ahol az indítványozó ügyész, a terhelt és az értesítésre megjelent védő lehet jelen. A bíróság a meghallgatás eredményeként házi őrizet helyett előzetes letartóztatás vagy lakhelyelhagyási tilalmat is elrendelhet.

A házi őrizet elrendelésére, tartamára, fenntartására és megszüntetésére az előzetes letartóztatásra vonatkozó rendelkezéseket kell megfelelően alkalmazni.

A terhelt házi őrizetének – az előzetes letartóztatáshoz hasonlóan – szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény miatt folytatott eljárásban (a nyomozás elrendelésétől), akkor van helye, ha

- megszökött, a bíróság, az ügyész, illetve a nyomozó hatóság elől elrejtőzött, vagy szökést kísérelt meg, illetőleg az eljárás során ellene újabb, szabadságvesztéssel büntetendő szándékos bűncselekmény miatt eljárás indult, vagy
- szökésének vagy elrejtőzésének veszélyére tekintettel vagy más okból megalapozottan feltehető, hogy az eljárási cselekményeknél a jelenléte másképp nem biztosítható, vagy
- megalapozottan feltehető, hogy szabadlábon hagyása esetén, különösen a tanúk befolyásolásával vagy megfélemlítésével, tárgyi bizonyítási eszköz, okirat megsemmisítésével, meghamisításával vagy elrejtésével megghiúsítaná, megnehezítené vagy veszélyeztetné a bizonyítást, vagy
- megalapozottan feltehető, hogy szabadlábon hagyása esetén a megkísérelt vagy előkészített bűncselekményt véghezvinné, vagy szabadságvesztéssel büntetendő újabb bűncselekményt követne el. Katonával szemben szolgálati viszonyának tartama alatt házi őrizet nem rendelhető el.¹⁸⁹

¹⁸⁷ Európa Tanács a CM/Rec(2014)4 számú ajánlása II. pont

¹⁸⁸ Be. 138.§ (2) bekezdés

¹⁸⁹ Herke, 2002, (i.m.) 88-114.o.

Az előzetes letartóztatás elrendeléséhez szükséges törvényi feltételeinek a megléte alapozza meg a kényszerintézkedés alkalmazásának lehetőségét.

Ha a házi őrizetet erőszakos bűncselekmény (például emberölés, testi sértés, zsarolás, rablás) miatt indított eljárásban alkalmazzák, akkor a bíróság köteles elrendelni a terhelt mozgását nyomon követő technikai eszköz igénybe vételét is. Ha az előzetes letartóztatás megszűnik, és házi őrizetbe kerül a terhelt, akkor is elektronikus megfigyelés alá kell vonni az érintettet. Ez a módja az ellenőrzésnek lehetővé teszi, hogy azonnal észleljék, ha a szabályokat megszegik, és gyors intézkedésekre kerülhessen sor.

A házi őrizet elrendelése esetén a bíróság által kijelölt lakást és az ahhoz tartozó bekerített helyet a terhelt csak a bíróság határozatában meghatározott célból, így különösen a mindennapi élet szokásos szükségleteinek biztosítása vagy gyógykezelés céljából az ott írt időben és távolságra (úti célra) hagyhatja el.¹⁹⁰

A bíróság rendelkezhet úgy, hogy a házi őrizet előírásainak megtartását a rendőrség a terhelt mozgását nyomon követő technikai eszközzel is ellenőrizze. Ha a házi őrizet elrendelésére a terhelttel szemben a hatályos büntető törvénykönyv erre vonatkozó rendelkezése szerinti személy elleni erőszakos bűncselekmény¹⁹¹ elkövetése miatt folyamatban lévő eljárásban kerül sor, továbbá, ha a házi őrizetet a bíróság a terhelt előzetes letartóztatásának a büntetőeljárásról szóló törvény meghatározott rendelkezése¹⁹² szerinti megszűnését követően

¹⁹⁰ Be. 138.§ (1) bekezdés

¹⁹¹ Btk. 459. § 26. pont személy elleni erőszakos bűncselekmény: *a)* a népiirtás [142. § (1) bekezdés], az emberiség elleni bűncselekmény [143. § (1) bekezdés], az apartheid [144. § (1)-(3) bekezdés], *b)* a hadikövet elleni erőszak [148. §], a védett személyek elleni erőszak [149. § (1)-(2) és (4) bekezdés], az egyéb háborús bűntett [158. §], *c)* az emberölés [160. § (1)-(3) és (5) bekezdés], az erős felindulásban elkövetett emberölés [161. §], a testi sértés [164. § (3)-(6) és (8) bekezdés], *d)* az emberrablás [190. § (1)-(4) bekezdés], az emberkereskedelem [192. § (1)-(6) bekezdés], a kényszermunka (193. §), a személyi szabadság megsértése (194. §), a kényszerítés (195. §), *e)* a szexuális kényszerítés (196. §), a szexuális erőszak [197. § (1)-(4) bekezdés], *f)* a lelkiismeret és vallásszabadság megsértése (215. §), a közösség tagja elleni erőszak [216. § (2)-(3) bekezdés], az egyesületi, a gyülekezési szabadság, valamint a választási gyűlésen való részvétel jogának megsértése (217. §), *g)* az alkotmányos rend erőszakos megváltoztatása [254. § (1) bekezdés], a lázadás [256. § (1)-(2) bekezdés], *h)* a bántalmazás hivatalos eljárásban [301. § (1)-(2) bekezdés], a bántalmazás közfeladatot ellátó személy eljárásában [302. § (1)-(2) bekezdés], a kényszervallatás [303. § (1)-(2) bekezdés], a jogellenes fogvatartás (304. §), *i)* a hivatalos személy elleni erőszak [310. § (1)-(3) és (5) bekezdés], a közfeladatot ellátó személy elleni erőszak (311. §), a hivatalos személy vagy közfeladatot ellátó személy támogatója elleni erőszak (312. §), a nemzetközileg védett személy elleni erőszak [313. § (1) bekezdés], *j)* a terrorcselekmény [314. § (1)-(2) bekezdés], a jármű hatalomba kerítése [320. § (1)-(2) bekezdés], *k)* a rablás [365. § (1)-(4) bekezdés], a zsarolás (367. §), az önbíráskodás [368. § (1)-(2) bekezdés], *l)* a zendülés minősített esetei [442. § (2)-(6) bekezdés] és az előjáró vagy szolgálati közeg elleni erőszak [445. §];

¹⁹² Be. 132.§ (3) Az előzetes letartóztatás megszűnik, *a)* ha annak tartama az egy évet eléri, és a terhelttel szemben három évnél nem súlyosabb szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény miatt van folyamatban eljárás, *b)* ha annak tartama a két évet eléri, és a terhelttel szemben öt évnél nem súlyosabb szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény miatt van folyamatban eljárás, *c)* ha annak tartama - az *a)*-*b)* pont alá nem tartozó esetekben - a három évet eléri, kivéve az ügydöntő határozat kihirdetése után elrendelt vagy fenntartott előzetes letartóztatás esetét, továbbá ha az ügyben harmadfokú bírósági eljárás vagy hatályon kívül helyezés folytán megismételt eljárás van folyamatban.

rendelte el. A bíróság a terhelt mozgását nyomon követő technikai eszközzel történő ellenőrzését elrendeli, kivéve, ha ezen eszköz alkalmazásának technikai feltételei nem biztosíthatóak.¹⁹³

A nyomozási bíró házi őrizet elrendelő határozatával szemben a terhelt vagy védője fellebbezhet. A szóbeli kihirdetés esetén a fellebbezést a kihirdetés után nyomban be kell jelenteni. Ha a terhelt a határozat kihirdetésén nem vett részt, a fellebbezését az üléstől számított három napon belül jelentheti be. A kézbesítés útján közölt határozat ellen a fellebbezést a jogosult a kézbesítéstől számított három napon belül lehet bejelenteni. A fellebbezést a megyei bíróság másodfokú tanácsa tanácsülésen bírálja el. A házi őrizet a fellebbezésre tekintet nélkül végrehajtható.

Az általános fellebbezési jogból adódóan értelemszerűen a vádlott és a védő az óvadék elfogadásával egyidejűleg elrendelt bármely kényszerintézkedés (házi őrizet, lakhelyelhagyási tilalom, útlevél bevonása) ellen is fellebbezhet.¹⁹⁴

5.2. A házi őrizet tartama és megszüntetése, beszámítása és a kártalanítás¹⁹⁵

A házi őrizet tartamára az előzetes letartóztatás meghatározott rendelkezései irányadóak, amely a hatályos büntetőeljárásról szóló törvényben a következőképpen került szabályozásra.¹⁹⁶ A vádirat benyújtása előtt elrendelt előzetes letartóztatás az elsőfokú bíróságnak a tárgyalás előkészítése során hozott határozatáig, de legfeljebb egy hónapig tart. Az előzetes letartóztatást a nyomozási bíró alkalmanként legfeljebb három hónappal, összesen legfeljebb az előzetes letartóztatás elrendelésétől számított egy év elteltéig meghosszabbíthatja. Ezután az előzetes letartóztatást a megyei bíróság egyesbíróként eljárva, a nyomozási bíró eljárására vonatkozó szabályok szerint, alkalmanként legfeljebb két hónappal meghosszabbíthatja.

A vádirat benyújtása előtt az előzetes letartóztatás meghosszabbítása iránt az ügyész az előzetes letartóztatás határidejének lejártá előtt öt nappal tesz indítványt a bíróságnak.

A nyomozási bíró határozata ellen bejelentett fellebbezést a megyei bíróság másodfokú tanácsa, a megyei bíróság egyesbíróként hozott határozata elleni fellebbezést az ítéletábra tanácsa bírálja el.

A vádirat benyújtása után az elsőfokú bíróság által elrendelt vagy fenntartott előzetes letartóztatás az elsőfokú bíróság ügydöntő határozatának kihirdetéséig tart. Az elsőfokú

¹⁹³ Be. 138.§ (4) bek.

¹⁹⁴ BH2004. 134.

¹⁹⁵ Be.: 580.§ 582.§ - 584.§-ig

¹⁹⁶ Be. 131.§, 132.§

bíróság által az ügydöntő határozat kihirdetése után elrendelt vagy fenntartott, illetőleg a másodfokú bíróság által elrendelt előzetes letartóztatás a másodfokú eljárás befejezéséig, a másodfokú bíróság által az ügydöntő határozat kihirdetése után elrendelt vagy fenntartott, illetve a harmadfokú bíróság által elrendelt előzetes letartóztatás a harmadfokú eljárás befejezéséig, de mindegyik esetben legfeljebb a nem jogerős ítélettel kiszabott szabadságvesztés tartamáig tart.

Az elsőfokú vagy a másodfokú bíróság ügydöntő határozatának hatályon kívül helyezése és új eljárásra utasítása esetén a másodfokú, illetőleg a harmadfokú bíróság által elrendelt vagy fenntartott előzetes letartóztatás a megismételt eljárásra utasított bíróságnak a megismételt eljárásban a tárgyalás előkészítése során hozott határozatáig tart.

Ha a vádirat benyújtása után elrendelt vagy fenntartott előzetes letartóztatás tartama a hat hónapot meghaladja, és az elsőfokú bíróság még nem hozott ügydöntő határozatot, az elsőfokú bíróság, ha az egy évet meghaladja, a másodfokú bíróság az előzetes letartóztatás indokoltságát felülvizsgálja.

A vádirat benyújtása után elrendelt vagy fenntartott előzetes letartóztatás indokoltságát az egy évet meghaladó házi őrizetnél a másodfokú bíróság, ha az eljárás a harmadfokú bíróság előtt folyik, a harmadfokú bíróság legalább hathavonta felülvizsgálja.

Az előzetes letartóztatás megszűnik, ha a tartama meghosszabbítás vagy fenntartás nélkül lejárt, az eljárást jogerősen befejezték, a nyomozást megszüntették, annak határideje lejárt és az előzetes letartóztatást a bíróság a Be. 136.§ (3) bekezdés¹⁹⁷ alapján nem hosszabbította meg, továbbá, ha a vádemelést elhalasztották. Az előzetes letartóztatást meg kell szüntetni, ha az elrendelésének oka megszűnt.

Ha a nyomozás befejeződött és a vádemelésre várhatóan a nyomozás a törvényben meghatározott¹⁹⁸ határidejének lejártá után kerül sor, e határidő lejártá előtt az ügyész indítványára a bíróság az előzetes letartóztatást legfeljebb két hónappal meghosszabbíthatja. Ha ez alatt vádemelésre nem került sor, a bíróság az előzetes letartóztatást további, legfeljebb két hónappal meghosszabbíthatja. Az előzetes letartóztatás ebben az esetben is az elsőfokú

¹⁹⁷ Be. 136.§ (3) bekezdés: „Ha a nyomozás befejeződött, és a vádemelésre várhatóan a nyomozás 176. § (2) bekezdése második mondatában megállapított határidejének lejártá után kerül sor, e határidő lejártá előtt az ügyész indítványára a bíróság az előzetes letartóztatást legfeljebb két hónappal meghosszabbíthatja. Ha ezalatt vádemelésre nem került sor, a bíróság az előzetes letartóztatást további, legfeljebb két hónappal meghosszabbíthatja. Az előzetes letartóztatás ebben az esetben is az elsőfokú bíróságnak a tárgyalás előkészítése során hozott határozatáig tart, de ha annak tartama a három évet eléri, azt meg kell szüntetni.”

¹⁹⁸ Be. 176.§ (2) bekezdés: „Ha a nyomozás meghatározott személy ellen folyik, a meghosszabbítás legfeljebb a gyanúsítottak a 179. § (1) bekezdése szerinti kihallgatásától számított két évig terjedhet, kivéve, ha a legfőbb ügyész a 193. § (3) bekezdése alapján a nyomozás időtartamát az engedélyben meghatározott időpontig meghosszabbította.

bíróságnak a tárgyalás előkészítése során hozott határozatáig tart, de ha annak tartama a három évet eléri, azt meg kell szüntetni.

Az előzetes letartóztatást a vádirat benyújtásáig az ügyész is megszüntetheti.

A házi őrizetet a nyomozati szakban az ügyész indítványára a nyomozási bíró, a vádemelés után az eljáró bíróság szünteti meg, amennyiben az elrendelés feltételei már nem állnak fenn. A házi őrizetet a vádirat benyújtásáig az ügyész is megszüntetheti. A házi őrizet akkor is nyomban megszűnik, illetőleg azt meg kell szüntetni, ha a tartama meghosszabbítás vagy fenntartás nélkül lejárt, az eljárást jogerősen befejezték, a nyomozást megszüntették, vagy a vádemelést elhalasztották. A megszüntetést a terhelt vagy védője korlátozás nélkül kérelmezheti a bíróságnál vagy az ügyésznél.

A hatályos magyar Büntető törvénykönyv a következőképpen szabályozza a házi őrizet beszámítását: az előzetes fogvatartás és a házi őrizet teljes idejét be kell számítani a kiszabott szabadságvesztésbe, elzárásba, közérdekű munkába és pénzbüntetésbe. A beszámításnál egy napi előzetes fogvatartás egynapi szabadságvesztésnek, egynapi elzárásnak, egy napi tétel pénzbüntetésnek, illetve négy óra közérdekű munkának felel meg. Házi őrizet beszámítása esetén egy napi szabadságvesztésnek fegyház fokozat esetén öt nap, börtön fokozat esetén négy nap, fogház fokozat esetén három nap; egy napi elzárásnak két nap; négy óra közérdekű munkának egy nap; egy napi tétel pénzbüntetésnek egy nap házi őrizetben töltött idő felel meg.

A beszámítás után fennmaradó előzetes fogvatartás vagy házi őrizet tartamát egynapi szabadságvesztésként kell beszámítani.¹⁹⁹

Kártalanítás jár a házi őrizetért, ha a nyomozást bűncselekmény hiánya, bizonyíték hiánya, büntethetőséget kizáró ok vagy elévülés miatt megszüntették, illetve azért, mert a cselekményt már jogerősen elbírálták. Kártalanítás jár továbbá akkor is, ha a bíróság a terheltet felmentette, illetve az eljárást a büntethetőség elévülése, az eljárás megindításához szükséges magánindítvány, feljelentés vagy kívánat hiánya, a törvényes vád hiánya vagy vádelejtés miatt, illetőleg azért szüntette meg, mert a cselekményt már jogerősen elbírálták. Kártalanítás jár a terheltnek akkor is, ha a bíróság a terhelt bűnösségét jogerős határozatában megállapította, de nem szabott ki szabadságvesztést, közérdekű munkát, pénzbüntetést vagy kiutasítást.

Ha a bíróság a terhelt bűnösségét jogerős határozatában megállapította, kártalanítás jár az előzetes letartóztatásért és a házi őrizetért, ha annak tartama meghaladja a jogerősen kiszabott

¹⁹⁹ Btk.92.§ (1)-(4) bek.

szabadságvesztés tartamát, közérdekű munka tartamát, pénzbüntetés napi tételeinek számát, javítóintézeti nevelés tartamát. Az előzőekben leírtak esetén sincs helye kártalanításnak, ha a terhelt a bíróság, az ügyész, illetőleg a nyomozó hatóság elől elrejtőzött, megszökött, szökést kísérelt meg; a tényállás megállapításának megghiúsítása érdekében bűncselekményt követett el, és ezt jogerős ítélet megállapította; a bíróság, az ügyész, illetőleg a nyomozó hatóság megtévesztésére törekedett, és ezzel neki felróhatóan okot szolgáltatott arra, hogy a bűncselekmény megalapozott gyanúja reá terelődjék és előzetes letartóztatását, házi őrizetét, illetőleg ideiglenes kényszergyógykezelését elrendeljék, meghosszabbítsák vagy fenntartsák; előzetes letartóztatását azért rendelték el, mert a lakhelyelhagyási tilalom, a házi őrizet, a távoltartás vagy az óvadék szabályait megszegte; felmentése esetén a kényszergyógykezelését rendelték el.

A kártalanítás módjára és mértékére a Polgári Törvénykönyvnek a szerződésen kívül okozott kárért való felelősségére vonatkozó rendelkezéseit az e törvényben foglalt eltérésekkel kell alkalmazni. A kártalanítás az annak alapjául szolgáló nyomozást megszüntető határozat kézbesítésével, illetőleg a felmentő ítélet, az eljárást megszüntető végzés, valamint a rendkívüli jogorvoslat eredményeképpen hozott határozat jogerőre emelkedésével válik esedékessé.

A terhelt a nyomozást megszüntető határozat, a jogerős felmentő ítélet, a jogerős megszüntető végzés, a rendkívüli jogorvoslat eredményeképpen hozott jogerős határozat vele történő közlésétől számított hat hónapon belül terjeszthet elő kártalanítási igényt. E határidő elmulasztása jogvesztő. A kérelemben meg kell jelölni a kártalanítási igény összegét, az igényt megalapozó bizonyítékokat, és csatolni kell az igényt alátámasztó okiratokat. Ha a nyomozást megszüntették, a kártalanítási igényt annál a bíróságnál kell előterjeszteni, amely az előzetes letartóztatást, illetőleg az ideiglenes kényszergyógykezelést elrendelte. Ha a terhelt a kártalanítási eljárás lefolytatása előtt vagy a határidő eltelte előtt meghal anélkül, hogy igényét előterjesztette volna, örököse az eljárás folytatását kérheti, illetőleg a határidőn belül kártalanítási igényt terjeszthet elő.

A bíróság a kérelmet a büntetőügy irataival együtt az eljárás lefolytatása végett a kártérítés elbírálására a Polgári perrendtartás szerint hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bíróságnak küldi meg. Az iratok megküldését elrendelő végzés ellen nincs helye fellebbezésnek. A kártalanítási igény elbírálása során a bíróság az e törvényben foglalt eltérésekkel a Polgári perrendtartás szabályai szerint jár el. A perben felperesként a terhelt (örökös), alperesként a Magyar Állam képviselőjében az igazságügyért felelős miniszter vesz részt.

A büntetőeljárásról szóló törvény meghatározott²⁰⁰ valamely rendelkezésére alapított kártalanítási igény elbírálása előtt – szükség esetén – a bíróság beszerzi az alapügyben eljáró ügyésznek nyilatkozatát. Az alperes indítványára az ügyésznek nyilatkozatát be kell szerezni. A kártalanítást az állam köteles megfizetni.

5.3. Házi őrizet foganatosítása

A házi őrizet foganatosítására, a *házi őrizet végrehajtásáról szóló 6/2003. (IV. 4.) IM-BM együttes rendelet* alapján az alábbi szabályok vonatkoznak.

Ha a bíróság a terhelt házi őrizetét rendeli el, a házi őrizet céljára azt a lakást és az ahhoz tartozó bekerített helyet (a továbbiakban: kijelölt lakás) jelöli ki, amelyben a terhelt életvitelszerűen tartózkodik.²⁰¹ Ez a törvényi rendelkezés mindenképpen irányadó a bírák számára arra vonatkozóan, hogy melyik ingatlant jelölhetik ki a terhelt házi őrizetének foganatosítására. Ez azonban nem jelent korlátozást a tekintetben, ha mégis más lakást kellene meghatározni e célra, például azért, mert a saját ingatlanban munkálatok folynak és ezért például az lakhatatlan egy ideig.

Házi őrizet elrendelése esetén a bíróság közli a terhelttel, hogy a kijelölt lakást csak a bíróság határozatában megjelölt célból, az ott írt időben és távolságra (úti célra) hagyhatja el.²⁰² A „cél” tág kereteket ad a bíróságnak, amely egyik oldalról előnyös, másrészt viszont nem segíti elő az egységes ítélkezést. Célnak meg lehet jelölni például a mindennapi élet szükségleteinek kielégítéséhez szükséges bevásárlást, terápiás- vagy gyógykezelést. Nem kizárt vasárnaponként a mise látogatásának az engedélyezése sem.

„A házi őrizetnek a napok bizonyos óráira történő rendszeres feloldása ellentétes a kényszerintézkedés céljával, ezért még munkaviszony létesítése céljából sem megengedhető” (BH 2009.235).²⁰³ Valójában nem a házi őrizet feloldására lenne szükség, hanem olyan napi rendszeres életvitel kialakítására, amelyben a napi munka vagy tanulás is helyet kap. A külföldi elektronikus felügyeletnek egyik lényeges eleme, hogy a rendszeres napi életvitel kialakításával igyekeznek a terhelteket egyfajta nevelő célzattal „jó útra téríteni”, és az intézkedés által próbálják elősegíteni, hogy munkába járjanak, ne veszítsék el azt vagy

²⁰⁰ Be. 580. § (1) Kártalanítás jár az előzetes letartóztatásért, a házi őrizetért és az ideiglenes kényszergyógykezelésért, ha I. a nyomozást azért szüntették meg, mert a) a cselekmény nem bűncselekmény, b) a nyomozás adatai alapján nem volt megállapítható bűncselekmény elkövetése, c) nem a gyanúsított követte el bűncselekményt, illetve a nyomozás adatai alapján nem volt megállapítható, hogy a bűncselekményt a gyanúsított követte el, d) büntethetőséget kizáró ok állapítható meg, e) az eljárás elévülés miatt nem folytatható, f) a cselekményt már jogerősen elbírálták;

²⁰¹ 6/2003. (IV. 4.) IM-BM együttes rendelet a házi őrizet végrehajtásáról 1.§ (1) bek.

²⁰² 6/2003. Rendelet 1.§ (2) bek.

²⁰³ In: Farkas, Ákos; Róth, Erika: A büntetőeljárás. - Budapest: CompLex, 2012. 195.o.

találjanak munkahelyet maguknak. A pártfogó felügyelők alapvető feladata mindennek az elősegítése.

Ha a bíróság úgy rendelkezik, hogy a rendőrség a házi őrizet előírásainak megtartását a terhelt mozgását nyomon követő technikai eszközzel ellenőrizze, ezt a terhelttel határozatban közli.²⁰⁴

A rendelet a házi őrizet foganatosításának minden részletét leszabályozza. Amint a házi őrizet elrendelésére sor került, a bíróság az arról szóló határozatát megküldi a terhelt házi őrizet céljára kijelölt lakása helye szerint illetékes rendőrkapitányságnak. Ugyanígy történik a házi őrizet meghosszabbításáról, fenntartásáról, megszüntetéséről szóló határozat megküldése esetén is. A házi őrizet megszüntetéséről szóló határozatot haladéktalanul, a fenntartásáról vagy a meghosszabbításáról szóló határozatot pedig olyan időben kell megküldeni a kijelölt lakás helye szerint illetékes rendőrkapitányságra, hogy az a házi őrizet tartamának utolsó napját megelőzően megérkezzen.²⁰⁵

A rendőrség a házi őrizet előírásai megtartásának ellenőrzését elláthatja járőr útján, eseti ellenőrzéssel, illetve ha a bíróság úgy rendelkezik, a terhelt mozgását nyomon követő technikai eszközzel. A rendőrség a házi őrizet előírásai megtartásának ellenőrzését folyamatos rendőri ellenőrzéssel akkor látja el, ha a bíróság az ellenőrzést mozgást nyomon követő eszközzel azért nem rendelte el, mert az eszköz alkalmazásának technikai feltételei nem álltak fenn. A folyamatos rendőri ellenőrzés másik esete, ha a bíróság az ellenőrzést a technikai eszközzel rendelte el, az elrendeléstől az eszköztelepítésig terjedő időben. Harmadik oka a folyamatos rendőri kontrollnak, ha sem járőr útján illetve eseti ellenőrzéssel nem biztosítható a terhelt ellenőrzése.²⁰⁶

A járőr naponta akár többször is bekopogtathat véletlenszerű időpontokban a terhelthez, ellenőrizni, hogy betartja-e az előírásokat. Az ellenőrzés enyhébb formája, ha a házi őrizettest otthonában naponta többször felhívják. Ez utóbbi semmiképpen sem tekinthető jó megoldásnak, hiszen bármilyen hang válaszolhat a telefon túlsó oldaláról. Amerikában erre külön technikát fejlesztettek ki, hangfrekvencia illetve ujjnyom érzékelőkkel, kódokkal, amelyek alapján azonosítható telefonon keresztül is, hogy ténylegesen az érintett fél beszél otthonról.

²⁰⁴ 6/2003. Rendelet 1.§ (3) bek.

²⁰⁵ 6/2003. (IV. 4.) Rendelet 2.§ (1)-(2) bek.

²⁰⁶ 6/2003. Rendelet 3.§ (1)-(2) bek.

A folyamatos ellenőrzés azt jelenti, hogy a rendőröknek folyamatosan a kijelölt lakás előtt kell tartózkodni és figyelni azt, hogy a terhelt nem hagyja-e el a lakást engedély nélkül. Ez a legköltségesebb formája az ellenőrzésnek.

Garamvölgyi nyilatkozata szerint a szigorított házi őrizetek ellenőrzése forintban havonta már elérte a tízmilliós nagyságrendet, a pénzt a kapitányságoknak saját költségvetésükből kell kigazdálkodniuk. Ha a gyanúsított rács mögött van, az kijön havi száznyolcvan-kétszáz ezerből, ami viszont a büntetés-végrehajtást terheli.²⁰⁷

A rendőrség az ellenőrzött kötelezettségek megszegéséről a bíróságot haladéktalanul értesíti, és ha annak törvényes feltétele fennáll, a terheltet őrizetbe veszi. A terhelt őrizetbe vételéről és az annak alapjául szolgáló cselekményről, illetőleg kötelességszegésről a kijelölt lakás helye szerint illetékes rendőrkapitányság a vádirat benyújtásáig az ügyben eljáró nyomozóhatóságot vagy a nyomozást felügyelő ügyészt, a bírósági eljárásban az eljárást folytató bíróságot haladéktalanul értesíti. Az őrizet időtartamára az általános szabályok az irányadók azzal, hogy az ügyész, illetőleg a bíróság rendelkezése alapján a terheltet azonnal szabadon kell bocsátani.²⁰⁸ A rendőrség ellenőrzi, hogy a terhelt a kijelölt lakáson belül tartózkodik-e, a kijelölt lakást a bíróság határozatában megjelölt célból, az ott írt időben és távolságra (úti célra) hagyta-e el, a lakóhelyét, illetőleg a tartózkodási helyét nem változtatta-e meg. A technikai eszközzel kapcsolatban ellenőrizhető, hogy a mozgást nyomon követő technikai eszközt nem távolították-e el, vagy nem tették-e működésképtelenné, illetőleg azon más, a rendeltetésszerű működést befolyásoló változtatást nem végeztek-e.²⁰⁹ A rendőrség jogosultsága a házi őrizet szabályainak megszegőivel szemben csekély.

Az ellenőrzés során a rendőrség eljárására, így különösen a magánlakásban történő intézkedésre a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény, valamint a Rendőrség Szolgálati Szabályzatáról szóló 3/1995. (III. 5.) BM rendelet rendőri intézkedésekre vonatkozó szabályai az irányadók.

Garanciális szabály a magán- és családi élet tiszteletben tartása, a magántulajdon sérthetlensége illetve az adatvédelem szempontjából az, hogy a rendőrség a házi őrizet végrehajtása során a szükséges mértéken túl törvényes ok nélkül nem zavarhatja a terhelt magánéletét. Biztosítani kell, hogy az ellenőrzés során ne kerüljenek nyilvánosságra a terhelt magánéletének az ügygel össze nem függő körülményei.²¹⁰

²⁰⁷ *Garamvölgyi* László ezredes nyilatkozata szerint <http://www.jogiforum.hu/hirek/15178> (2008. 11. 11.)

²⁰⁸ 6/2003. Rendelet 3.§ (3)-(5) bek.

²⁰⁹ 6/2003. rendelet 4.§ (1) bek.

²¹⁰ 6/2003. (IV. 4.) rendelet 4.§ (2) bek.

További garanciális előírás az, hogy a házi őrizetben lévő terhelttel szemben nem tehetők olyan intézkedések, amelyek csak a hatóság őrizetében lévő személlyel szemben alkalmazhatóak. A házi őrizet sem funkcionálhat előrehozott büntetésként, éppúgy, mint a szigorúbb kényszerintézkedés, aminek helyettesítésére szolgál, az előzetes letartóztatás.

A terheltet előzetesen tájékoztatni kell arról, hogy a házi őrizet végrehajtása során személyes adatait a hatóságok a Büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény, illetve a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény alapján kezelik. A házi őrizet végrehajtása során megszerzett, illetve a hatóság tudomására jutott személyes és különleges adatokat az ellenőrzéshez elengedhetetlen, arra alkalmas és ahhoz szükséges mértékben és ideig lehet kezelni; más esetben a személyes és különleges adatot törölni kell.²¹¹

A bíróság a házi őrizet technikai eszközzel való ellenőrzésének elrendelése előtt megkeresi a házi őrizetre kijelölendő lakás szerint illetékes rendőrkapitányságot azzal a kérdéssel, hogy a technikai eszköz alkalmazásához szükséges feltételek a kijelölendő lakás esetében biztosíthatóak-e. Ha a bíróság azért nem rendelte el a technikai eszköz alkalmazását, mert a rendőrség szerint a lakásban a technikai ellenőrző eszköz alkalmazásának feltételei nem állnak fenn, az erre történő utalást a házi őrizet elrendelő határozat indokolása tartalmazza. Ha az ügyész indítványozza a terhelt mozgását nyomon követő technikai eszköz alkalmazását, az indítvány megtételét megelőzően megkeresi a házi őrizetre a lakás szerint illetékes rendőrkapitányságot amiatt, hogy a technikai eszköz alkalmazásához szükséges feltételek a kijelölendő lakás esetében biztosíthatóak-e.²¹²

Korábban a végrehajtási rendelet úgy rendelkezett, hogy ha a terhelt hozzájárult, hogy a rendőrség a házi őrizet előírásainak megtartását a mozgását nyomon követő technikai eszközzel ellenőrizze, a bíróság megkereste az illetékes rendőrkapitányságot, hogy a technikai eszköz alkalmazásához szükséges feltételek az adott lakás esetében biztosíthatóak-e. Ha a rendőrség közlése szerint a házi őrizetre kijelölendő lakásban a technikai eszköz alkalmazásának feltételei nem álltak fenn, a bíróság a házi őrizet ellenőrzésének ilyen módját nem rendelhette el. A 3/2013. (XI.4.) BK. vélemény is úgy fogalmazott, hogy a „bíróságnak arra van jogszabályon alapuló jogosultsága, hogy a házi őrizetben lévő terheltnek a mozgását nyomon követő technikai eszközzel való ellátását elrendelje akkor, ha ehhez a terhelt írásbeli hozzájárulását adja, és ha a rendőrség közlése szerint a kijelölendő lakásban a technikai eszköz alkalmazásának a feltételei fennállnak”. A jelenleg hatályos szabályozásban sehol nem követelik meg a terhelt hozzájárulását a technikai eszközzel való megfigyeléshez. Ez

²¹¹ 6/2003. (IV. 4.) rendelet 4.§ (4) bek.

²¹² 6/2003. rendelet 5.§ (1)-(2) bek.

ellentétben áll az Európai Tanács Electronic Monitoringról szóló CM/Rec(2014)4 számú ajánlásában foglaltakkal²¹³, valamint a külföldi országok gyakorlatával.

Ha a bíróság elrendeli a technikai eszközzel való megfigyelést, a rendőrség felhívására a terhelt biztosítja a technikai eszköz testére történő rögzítését és a kijelölt lakásban az eszköz telepítését.²¹⁴ Ezzel a rendelkezéssel valójában kötelezik a terheltet arra, hogy vesse alá magát a megfigyelés e formájának. A külföldi gyakorlatban előfordult, hogy a terhelt nem vállalta az ellenőrzésnek ilyen formáját, és inkább a büntetés-végrehajtási intézetbe bevonulás mellett döntött.

A technikai eszköz terhelt testére rögzítésénél figyelemmel kell lenni arra, hogy az a külvilág számára lehetőleg ne legyen látható, és a terheltet a mindennapi teendőinek megtételében ne akadályozza.²¹⁵

A technikai eszköz átadásakor, illetőleg testre rögzítésekor a rendőrség kioktatja a terheltet a működéssel kapcsolatos tudnivalókra, valamint a technikai eszközben okozott kár polgári jogi és büntetőeljárás jogi következményeire.²¹⁶ A szabályozásban nemcsak a technikai eszköz működésére, hanem az abban bekövetkező kárra vonatkozóan is fel kellene világosítani a terheltet, valamint a házi őrizet szabályairól, annak működési elvéről is.

Ha a terhelt a házi őrizetre kijelölt lakóhelyét, illetőleg tartózkodási helyét meg kívánja változtatni, a bíróságnál – a vádirat benyújtásáig az ügyész útján – indítványozza a házi őrizetet elrendelő határozat módosítását. Ha a terhelt lakóhelye, illetőleg tartózkodási helye – a bíróság engedélyével – megváltozik, a bíróság erről értesíti a házi őrizettel kapcsolatos feladatokat addig végző rendőrkapitányságot, valamint az új lakóhely (tartózkodási hely) szerinti rendőrkapitányságot.²¹⁷

Ha a bíróság a határozatát módosítani kívánja, előtte megkeresi a házi őrizet ellenőrzését végző rendőrkapitányságot annak érdekében, hogy a technikai eszköz alkalmazásához szükséges feltételek a másik kijelölendő lakás esetében biztosíthatóak-e. Ha a lakás megváltoztatását engedélyezik, és a házi őrizet előírásai megtartásának ellenőrzését a terhelt mozgását nyomon követő technikai eszközzel azért nem rendelték el, mert a rendőrség szerint a házi őrizetre kijelölendő lakásban ezen eszköz alkalmazásának feltételei nem állnak fenn,

²¹³ Európa Tanács CM/Rec(2014)4 számú ajánlása az Electronic Monitoringról az azt alkalmazó államok számára: Az ajánlás az elektronikus felügyelet végrehajtására vonatkozó feltételeket állapít meg a büntető igazságszolgáltatás szakaszaihoz igazodva. Egyik ilyen feltétel a gyanúsított vagy elkövető beleegyezése illetve együttműködése az Electronic Monitoring alkalmazásába.

²¹⁴ 6/2003. rendelet 5.§ (3) bek.

²¹⁵ 6/2003. (IV. 4.) rendelet 5.§ (4) bek.

²¹⁶ 6/2003. rendelet 5.§ (5) bek.

²¹⁷ 6/2003. rendelet 6.§ (1) bek.

az erre történő utalást a házi őrizet elrendelését módosító határozat indokolása tartalmazza. A házi őrizet előírásai megtartásának ellenőrzését a továbbiakban a terhelt új lakóhelye (tartózkodási helye) szerint illetékes rendőrkapitányság látja el.²¹⁸

A terhelt köteles a házi őrizet elrendelő bírósági határozatot magánál tartani, és ha a rendőr igazoltatja, a határozatot a személyazonosító igazolványával együtt bemutatni.²¹⁹

Ha a terhelt a lakhelyelhagyási tilalmat, illetőleg a házi őrizet szabályait megszegi, vagy az eljárási cselekményen idézés ellenére nem jelenik meg, és ezt alapos okkal előzetesen nem menti ki, vagy az akadály megszűnése után alapos okkal nyomban nem igazolja, őrizetbe vehető, továbbá házi őrizet esetén az előzetes letartóztatása, lakhelyelhagyási tilalom esetén a házi őrizete vagy az előzetes letartóztatása rendelhető el, illetőleg ha ez nem szükséges, rendbírósággal sújtható.²²⁰

A hatályos Büntető törvénykönyv rendelkezik a házi őrizet szabályai megszegésének következményeiről: Ha a büntetőeljárás tartama alatt, illetve a szabadságvesztés vagy az elzárás foganatosítása során a terhelt a hatóság őrizetéből megszökik, büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. Ha abból a célból, hogy az ellene folytatott büntetőeljárás alól kivonja magát, a lakhelyelhagyási tilalom tartama alatt a számára kijelölt területet, körzetet vagy a házi őrizet tartama alatt a kijelölt lakást és az ahhoz tartozó bekerített helyet a kényszerintézkedés szabályainak megszegésével elhagyja, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. Korlátlanul enyhíthető a fogolyszökés elkövetőjének büntetése, ha – mielőtt tartózkodási helye a hatóság tudomására jutna – önként feladja magát.²²¹

A szigorú szabályozásnak és a technikai eszköz használatának köszönhetően nem célszerű a terheltnek a szabályokat megszegni, mert azon kívül, hogy előzetes letartóztatásba helyezhetik, és a szabályszegő ellen újabb büntetőeljárás indulhat, az alapügytől függetlenül további büntetést szabhatnak ki rá. Ráadásul a technikai eszköz segítségével ma már gyorsabban a nyomára bukkannhatnak a szabályszegőknek.

5.4. A házi őrizet gyakorlatban történő alkalmazása és statisztikai²²² adatai

A házi őrizet alkalmazásával kapcsolatban több bírósági határozat született, amelyek egyfajta irányt mutatnak az igazságszolgáltatásban dolgozók számára. Magyarországon „a házi őrizet

²¹⁸ 6/2003. rendelet 6.§ (2)-(3) bek.

²¹⁹ 6/2003 rendelet 7.§

²²⁰ Be. 139.§ (1) bek.

²²¹ Btk. 283.§ (1)-(2) bek.

²²² www.mklu.hu, honlapján elérhető adatok 2008.07.07

(vagy a lakhelyelhagyási tilalom) részleges feloldására nem ad okot a munkaviszonyból származó munkavégzési kötelesség teljesítése, ha a munkahely a lakhelytől több mint harminc kilométer távolságra van, minthogy a tilalom részleges feloldása a kényszerintézkedés tartalmát kiüresítené.”²²³ A nem jogerősen hosszabb tartamú végrehajtandó szabadságvesztésre ítélt vádlottal szemben – a fogatosított, ám rendszeresen félbeszakított házi őrizet helyett – lakhelyelhagyási tilalom rendelhető el, ha a személyi szabadság korlátozása szükséges, de a vádlott rendszeres gyógyellátása az enyhébb intézkedést indokolja.”²²⁴ Több külföldi országban a munkába járás illetve tanulás, rendszeres foglalkoztatottság az elektronikus ellenőrzés egyik feltétele, vagyis megfelelő időtartamú rendszeres értelmes elfoglaltság meglétének bizonyítása nélkül elektronikus ellenőrzést nem rendelnek el.

A házi őrizet ellenőrzését segítő technikai eszközöket csak 2013 nyarától állították rendszerbe,²²⁵ habár a szabályozás annak alkalmazását már 2003-tól lehetővé tette. A nyomkövető technikai eszköz alkalmazásának bevezetése előtt komoly nehézséget, anyagi és állományi terhet jelentett a rendőrségnek az ellenőrzés. Fontos azonban azt megjegyezni, hogy „az elektronikus nyomkövető eszköz alkalmazása a szökés vagy elrejtőzés veszélyét nem küszöböli ki, csupán a lakhelyelhagyási tilalom vagy házi őrizet szabályai megtartásának hatékony rendőri ellenőrzését, valamint a szabályok megszegése esetén a gyors rendőri intézkedést biztosítja. Ezáltal ez a lehetőség a büntetőeljárás során már megszokott, elfogatóparancsra történt elfogása alkalmával magát idegen ország állampolgárának kiadó terhelt előzetes letartóztatása lakhelyelhagyási tilalommal vagy házi őrizettel való felváltására indokul akkor sem szolgál, ha a vele szemben nem jogerősen kiszabott szabadságvesztés viszonylag rövid tartamú.”²²⁶

A házi őrizet beszámítása és az ezzel kapcsolatos időbeli eltolódás tekintetében a következőképpen határozott a bíróság. „A büntetőtörvény időbeli hatályát szabályozó rendelkezés a bűncselekmény elbírálására vonatkozik. A bűncselekmény elbírálásától elkülönülő, független kérdés, hogy az elbírálás eredményeként kiszabott büntetésbe, annak végrehajtása során a büntetőeljárás folyamán alkalmazott mely kényszerintézkedés időtartama és miként számítható be. A bűncselekmény elkövetése idején hatályos

²²³ BH2014. 238.

²²⁴ BH2011. 130

²²⁵ Belovics, Ervin: Büntető eljárásjog. - Budapest: HVG-Orac, 2013.171.o.

²²⁶ BH2014. 268.

büntetőtörvény szerint történő elbírálás esetén helye van a házi őrizet beszámításának akkor is, ha ezt csak az elbírálás idején hatályos büntetőtörvény teszi lehetővé.”²²⁷

Az előzetes letartóztatás és házi őrizet alkalmazásánál a felülvizsgálatra vonatkozóan az alábbiakat kell figyelembe venni. „A vádirat benyújtása után elrendelt vagy fenntartott előzetes letartóztatás hathavonta történő felülvizsgálatának előfeltétele a fogvatartás hat hónapot ténylegesen és folyamatosan meghaladó foganatosítása. Folyamatos a fogvatartás akkor is, ha az előzetes letartóztatást – megszakítás nélkül – házi őrizet váltja fel. Ha azonban időközben az előzetes letartóztatás házi őrizet elrendelése nélkül, illetve az előzetes letartóztatást felváltó házi őrizet előzetes letartóztatás elrendelése nélkül megszűnik, akkor a felülvizsgálat esedékességét is az előzetes letartóztatás ismételt elrendelésétől, illetve annak tényleges foganatosításától kell számítani”.²²⁸

A gyakorlati alkalmazásra több példa is megjelent a magyar médiában. A hírekben általában nagy port kavart, ha egy ismertebb személy házi őrizetbe került. A média hatásának is köszönhetően a tehetősebbek és prominensebb személyek kiváltságának tartják a házi őrizetet. A költségviseléssel ez egyelőre nem függ össze, mivel hazánkban nem a terhelt fedezi a házi őrizet költségeit. Le kell szögezni, hogy minden esetben a bíróság dönti el, hogy elrendeli-e ezt a kényszerintézkedést a körülmények és jogszabályban foglaltak alapján.

A házi őrizet szabályainak megszegésével kapcsolatban a következő eset bizonyítja, hogy a házi őrizet szabályai be nem tartásának súlyos következményei lehetnek: Fogolyszökés vétsége miatt állította bíróság elé az Ügyészség T. Z.-t. A vádlottal szemben eredetileg rablás bűntett kísérlete címén tartott az eljárás, és az előzetes letartóztatásának megszüntetése után a bíróság házi őrizetbe helyezte a lakásán. Egy hét elteltével azonban a férfi úgy döntött, hogy iszik egy sört az otthonához közel található benzinkútnál. A lábára rögzített nyomkövető eszköz azonban jelzett, hogy elhagyta a számára kijelölt lakást és a rendőrök tetten érték a szökésben lévő terheltet. Ügyészi indítványra a Bíróság fogolyszökés vétsége miatt az illetőt egy év börtönbüntetéssel sújtotta, s mellékbüntetésül ugyanennyi időre eltiltotta a közügyek gyakorlásától.²²⁹

Az alábbiakban található táblázatok a kényszerintézkedések összehasonlítását teszik lehetővé, valamint a házi őrizet megoszlásának adatait mutatják be.

²²⁷ EBH2013. B.5.

²²⁸ EBH2013. B.6.

²²⁹ <http://www.heol.hu/heves/kek-hirek-bulvar/ezert-nem-eri-meg-a-hazi-orizetesnek-elmenni-egy-pofa-sorert-582522> (letöltve: 2015. 07. 14.)

A leggyakoribb kényszerintézkedés továbbra is az előzetes letartóztatás. A lakhelyelhagyási tilalom, a házi őrizet és az óvadék csak helyettesítésre szolgál, akkor, ha a legsúlyosabb kényszerintézkedésre nincs még szükség, azonban megfelelő kritériumok megléte mellett az eljárás célja más kényszerintézkedés alkalmazásával is biztosítható.

Az előzetesen letartóztatottak száma 2007. december 31-én 3 822 fő volt. A 2007-es év folyamán számuk folyamatosan növekvő tendenciát mutatott, ami egyes megyei büntetés-végrehajtási intézetekben kirívó zsúfoltságot okozott.²³⁰

2008-ban az előzetesen letartóztatottak száma Magyarországon, megyei lebontásban az alábbi táblázat szerint alakult.

²³⁰ A büntetés-végrehajtási szervezet 2007. évi tevékenységének értékelése. Évkönyv Büntetés-végrehajtási szervezet 2007. Felelős kiadó: a büntetés-végrehajtás országos parancsnoka. Kiadja: a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság Jogi és Titkársági Főosztálya. Szerk: Deák Ferenc 22. o.

	Előzetes letartóztatás (2008.07.31. napján folyamatos)				
	1-30 nap között	31-180 nap között	181-365 nap között	365 napon túl	Összesen
Főváros	89	351	131	10	581
Baranya megye	18	43	11	0	72
Bács-Kiskun megye	26	52	7	0	85
Békés megye	4	18	4	0	26
Borsod-Abaúj-Zemplén megye	31	96	19	4	150
Csongrád megye	14	61	11	0	86
Fejér megye	10	34	10	1	55
Győr-Moson-Sopron megye	6	25	7	1	39
Hajdú-Bihar megye	23	96	9	4	132
Heves megye	12	41	2	0	55
Jász-Nagykun-Szolnok megye	23	38	12	8	81
Komárom-Esztergom megye	27	51	3	1	82
Nógrád megye	14	18	0	0	32
Pest megye	17	66	29	0	112
Somogy megye	23	45	5	0	73
Szabolcs-Szatmár-Bereg megye	16	44	3	0	63
Tolna megye	6	27	2	0	35
Vas megye	6	13	11	4	34
Veszprém megye	20	45	1	0	66
Zala megye	9	16	1	0	26
Központi Nyomozó Főügyészség	0	1	0	5	6
Összesen (országosan)	394	1181	278	38	1891

Előzetes letartóztatás alatt 2008. július 31-én, az ország területén összesen 1891 fő volt, a fővárosban volt a számuk a legnagyobb.

Az anyagi jellegű kényszerintézkedés – óvadék – elrendelése esetén a terhelt szabadlábon lehet.

	Bíróság által elfogadott óvadékok száma		
	2003.július 1-től 2008. június 30-ig	2008. július 1-től 2008. július 31-ig	Összesen
Főváros	215	0	215
Baranya megye	5	0	5
Bács-Kiskun megye	46	1	47
Békés megye	10	0	10
Borsod-Abaúj-Zemplén megye	19	0	19
Csongrád megye	22	0	22
Fejér megye	19	1	20
Győr-Moson-Sopron megye	28	1	29
Hajdú-Bihar megye	6	0	6
Heves megye	5	0	5
Jász-Nagykun-Szolnok megye	5	0	5
Komárom-Esztergom megye	14	0	14
Nógrád megye	4	0	4
Pest megye	24	0	24
Somogy megye	5	0	5
Szabolcs-Szatmár-Bereg megye	10	0	10
Tolna megye	2	0	2
Vas megye	15	0	15
Veszprém megye	14	0	14
Zala megye	5	0	5
Központi Nyomozó Főügyészség	0	0	0
Összesen (országosan)	473	3	476

Ezzel a kényszerintézkedéssel 2003. júliusa óta élhet a terhelt, amennyiben a bíróság elegendőnek ítéli előzetes letartóztatás helyett adott esetben. Az óvadékról szóló rendelkezések hatályba lépése – 2003. július 1. – és 2008. június 30 között országosan összesen 472 esetben alkalmazták. 2008 júliusában pedig összesen három alkalommal.

Az alábbi táblázat az általam vizsgált házi őrizet kényszerintézkedés elrendeléseinek számát tartalmazza 2008. 07.31. napján.

	Házi őrizet (2008.07.31. napján folyamatos)				
	1-30 nap között	31-180 nap között	181-365 nap között	365 napon túl	Összesen
Főváros	14	25	2	0	41
Baranya megye	0	0	0	0	0
Bács-Kiskun megye	0	0	0	0	0
Békés megye	0	0	0	0	0
Borsod-Abaúj-Zemplén megye	0	0	0	0	0
Csongrád megye	0	3	0	0	3
Fejér megye	0	0	0	0	0
Győr-Moson-Sopron megye	0	0	0	0	0
Hajdú-Bihar megye	0	0	0	0	0
Heves megye	0	4	0	0	4
Jász-Nagykun-Szolnok megye	0	0	0	0	0
Komárom-Esztergom megye	0	0	0	0	0
Nógrád megye	1	1	0	0	2
Pest megye	0	1	0	0	1
Somogy megye	0	0	0	0	0
Szabolcs-Szatmár-Bereg megye	0	0	0	0	0
Tolna megye	0	0	0	0	0
Vas megye	0	0	0	0	0
Veszprém megye	0	0	0	0	0
Zala megye	0	0	0	0	0
Központi Nyomozó Főügyészség	0	0	0	0	0
Összesen (országosan)	15	34	2	0	51

2008. július 31-én országos viszonylatban összesen 51 fő volt otthon házi őrizetben ahelyett, hogy a büntetés-végrehajtási intézetben – előzetes letartóztatásban – várta volna az ellene indult büntetőeljárásban az ítélet meghozatalát.

A rendelkezésre álló statisztikai adatokból készült az alábbi táblázat 2003.10.31. és 2008. 07.31. között meghatározott napokon vizsgált házi őrizetek számáról Magyarországon.

Házi őrizet megoszlása (egész Magyarország területén) adott napon folyamatos	
2003.10.31.	49
2004.02.29.	61
2004.03.31.	62
2004.04.30.	55
2004.05.31.	51
2004.06.30.	44
2004.07.31.	42
2004.08.31.	48
2004.09.30.	56
2004.10.31.	39
2004.11.30.	48
2004.12.31.	41
2005.01.31.	45
2005.02.28.	46
2005.03.31.	36
2005.04.30.	33
2005.05.31.	33
2005.05.30.	29
2005.07.31.	25
2005.08.31.	35
2005.09.30.	25
2005.10.31.	29
2005.11.30.	29
2005.12.31.	46
2006.01.31.	44
2006.02.28.	52
2006.03.31.	62
2006.04.30.	78
2006.05.31.	75
2008.07.31.	51

A házi őrizet számadatait bemutató fenti táblázat adott napon mutatja be meghatározott hónapokban a terheltek számát 2003. október 31. és 2008. július 31. között. Látható, hogy országos szinten nem érte el egyszer sem a vizsgált hónapok végén (adott napon) a százat a házi őrizeteselek száma. Megállapítható, hogy országos viszonylatban az elrendelések száma igen csekély.

2008 és 2013 között az első fokú bíróság által elrendelt házi őrizetek száma az alábbi táblázatban tekinthető meg éves bontásban.

Ügyészi indítvány alapján az I. fokú bíróság által elrendelt házi őrizet ²³¹	
2008	74
2009	57
2010	97
2011	104
2012	141
2013	148

A fenti táblázat adatai szerint a házi őrizet elrendelésének száma jelentősen növekedett 2013-ig.

Ügyészi indítvány alapján az I. fokú bíróság által elrendelt előzetes letartóztatás ²³²	
2008	5223
2009	5591
2010	5885
2011	5712
2012	5334
2013	6098

A 2008 és 2013 évek közötti statisztikai adatokat vizsgálva megállapítható, hogy az előzetes letartóztatások számához képest csekély a házi őrizetben tartózkodók száma, és az előzetesen letartóztatottak száma is növekedett ebben az időszakban.

5.5. Összegzés

A házi őrizet hazánkban részletes szabályozást kapott a Büntetőeljárásról szóló 1998. Évi XIX. törvény, a 2012. évi C. törvény a büntető törvénykönyv, valamint a házi őrizet végrehajtásáról szóló 6/2003. Számú (IV.4.) IM-BM rendelet keretei között. Megfontolandó lenne egy egységes törvényt alkotni az elektronikus technikai ellenőrzésről, amelyben a terhelt elektronikus ellenőrzésbe való beleegyezésének jogszabályi hiányát is korrigálhatnák.

²³¹ Ügyészségi Statisztikai Tájékoztató (Büntetőjogi szakterület) 57. számú tábla
Az előzetes letartóztatások elrendelésére tett előterjesztések, indítványok és bírósági döntések
<http://www.mklu.hu/repository/mkudok2832.pdf> (2015.07.27)

²³² Ügyészségi Statisztikai Tájékoztató (Büntetőjogi szakterület) 57. számú tábla
Az előzetes letartóztatások elrendelésére tett előterjesztések, indítványok és bírósági döntések
<http://www.mklu.hu/repository/mkudok2832.pdf> (2015.07.27)

Ezzel összefüggésben írja Mayer, hogy a szakirodalomban megegyeztek a vélemények a tekintetben, hogy nincs alkotmányjogi aggály az elektronikus megfigyelés terén, amennyiben az ellenőrzött személy a meghatározott alapjogainak korlátozásába beleegyezik és ezt a határt az intézkedés nem lépi túl.²³³

Megállapítható, hogy a házi őrizet hazánkban előzetes fogvatartásként csekély számban fordul elő, ha alkalmazásának számát összehasonlítjuk az elrendelt előzetes letartóztatások számával. Ezen számottevően az elektronikus ellenőrzés elrendelésének lehetősége sem változtatott.

A tapasztalatok szerint ritkán szegik meg a házi őrizetese a szabályokat és valójában nem a szökés a fő veszély.²³⁴ Inkább az volt megfigyelhető, hogy a házi őrizet szabályainak megtartását nem vették komolyan és a hatóságok presztízsét rontotta az, ha a terhelte például nem tért időben haza és nem volt arra megfelelő indoka, de a rendőrség semmilyen intézkedésre nem volt jogosult a terhelte szemben.

6. A REINTEGRÁCIÓS ŐRIZET

Az elektronikus ellenőrzést segítő lábbilincs másik alkalmazási területe a büntetés-végrehajtáshoz kapcsolódik. Az úgynevezett reintegrációs őrizet új jogintézmény hazánkban, 2015. áprilisában vezették be alkalmazásának lehetőségét a hatályos büntetés-végrehajtási kódexünkben²³⁵. A magyar börtönök jelenleg 140%-os kapacitással működnek. Ez az újdonság – a reintegrációs őrizet – azonban a túlszűfolttságra, a reintegráció és a reszocializáció problémájára is megoldást nyújthat azáltal, hogy a kisebb súlyú bűncselekmény elkövetőjének lehetősége nyílik arra, hogy elektronikus nyomkövető alkalmazásával büntetése utolsó hat hónapját otthonában tölthesse le reszocializációs segítség keretében.

A büntetések témakörét érintve nem szabad megfeledkezni arról, hogy a büntetés nem szünteti meg azokat a szociális feltételeket, amelyek a bűnözést létrehozták vagy annak növekedését lehetővé tették. A visszaesés a társadalmi beilleszkedés szubjektív és objektív körülményei együttes hatásának eredménye.²³⁶ A reintegrációs őrizet jó eszköz lehet azonban

²³³ Mayer, Markus: Modellprojekt elektronische Fußfessel. - Freiburg im Breisgau : ed. iuscrim, 2004, 25.

²³⁴ <http://www.jogiforum.hu/hirek/15178>

(2008. 11. 11.)

²³⁵ Reintegrációs őrizet szabályait ld.: 2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról 187/A.§ (1) bek.

²³⁶ Belovics, Ervin; Vókó, György: A büntetés-végrehajtási törvény magyarázata. - Budapest: HVG-ORAC, 2014, 50.o.

arra, hogy a pártfogó felügyelői támogatással és nyilvánvaló kontrollal az érintett sikeresen visszailleszkedjen a társadalomba, és a visszaesése ezáltal meggátolható legyen.

A reintegrációs gondozás eredményessége érdekében szükséges az elítélt egyéni igényeihez igazodó program – egyéni reintegrációs program – kialakítása, amellyel az elítélt jobb esélyekkel indulhat a szabad életben. A pártfogó feladata, hogy az elítélten kívül a befogadó környezetet is bevonja a reintegrációs programhoz szükséges információk beszerzéséhez.²³⁷

Külföldön az elektronikus nyomkövetőt erre a célra már régóta alkalmazzák, a tapasztalatok alapján eredményesen.

6.1. Reintegrációs őrizet feltételei, elrendelése és a büntetésvégrehajtási bíró hatásköre

A jogszabály szerint, ha a szabadságvesztés céljának megvalósulása ilyen módon is biztosítható, a feltételes szabadságra bocsátás esedékessége, illetve ennek kizárása vagy kizártsága esetén a szabadulás várható időpontja előtt legfeljebb hat hónappal reintegrációs őrizetbe helyezhető az az elítélt, akit első alkalommal ítélték végrehajtandó szabadságvesztésre, és akit nem a hatályos Büntető törvénykönyvünk 459. § (1) bekezdés 26. pontjában²³⁸ meghatározott személy elleni erőszakos bűncselekmény miatt ítélték el, és aki öt évet meg nem haladó tartamú szabadságvesztését fogház- vagy börtönfokozatban tölti, valamint a reintegrációs őrizetbe helyezést vállalja”.²³⁹ Eszerint a reintegrációs őrizet lehetősége nem minden bűncselekmény elkövetőjének áll rendelkezésre, hanem csak a társadalomra kevésbé veszélyes bűnelkövetők számára, mivel a törvény kizárja azt, hogy a személy elleni erőszakos bűncselekményt elkövetőknél alkalmazzák.

²³⁷ Vókó, György: A szabadságvesztés végrehajtása. A szabadulásra felkészítés. In.: Belovics, Ervin; Vókó, György: A büntetés-végrehajtási törvény magyarázata. - Budapest: HVG-ORAC, 2014. 50.o.

²³⁸ Btk. 459.§ (1) bek. 26. pont: személy elleni erőszakos bűncselekmény: a) a népirtás [142. § (1) bekezdés], az emberiség elleni bűncselekmény [143. § (1) bekezdés], az apartheid [144. § (1)-(3) bekezdés], b) a hadikövet elleni erőszak (148. §), a védett személyek elleni erőszak [149. § (1)-(2) és (4) bekezdés], az egyéb háborús bűntett (158. §), c) az emberölés [160. § (1)-(3) és (5) bekezdés], az erős felindulásban elkövetett emberölés (161. §), a testi sértés [164. § (3)-(6) és (8) bekezdés], d) az emberrablás [190. § (1)-(4) bekezdés], az emberkereskedelem [192. § (1)-(6) bekezdés], a kényszermunka (193. §), a személyi szabadság megsértése (194. §), a kényszerítés (195. §), e) a szexuális kényszerítés (196. §), a szexuális erőszak [197. § (1)-(4) bekezdés], f) a lelkiismeret és vallásszabadság megsértése (215. §), a közösség tagja elleni erőszak [216. § (2)-(3) bekezdés], az egyesülési, a gyülekezési szabadság, valamint a választási gyűlésen való részvétel jogának megsértése (217. §), g) az alkotmányos rend erőszakos megváltoztatása [254. § (1) bekezdés], a lázadás [256. § (1)-(2) bekezdés], h) a bántalmazás hivatalos eljárásban [301. § (1)-(2) bekezdés], a bántalmazás közfeladatot ellátó személy eljárásában [302. § (1)-(2) bekezdés], a kényszervallatás [303. § (1)-(2) bekezdés], a jogellenes fogvatartás (304. §), i) a hivatalos személy elleni erőszak [310. § (1)-(3) és (5) bekezdés], a közfeladatot ellátó személy elleni erőszak (311. §), a hivatalos személy vagy közfeladatot ellátó személy támogatója elleni erőszak (312. §), a nemzetközileg védett személy elleni erőszak [313. § (1) bekezdés], j) a terrorcselekmény [314. § (1)-(2) bekezdés], a jármű hatalomba kerítése [320. § (1)-(2) bekezdés], k) a rablás [365. § (1)-(4) bekezdés], a zsarolás (367. §), az önbíráskodás [368. § (1)-(2) bekezdés], l) a zendülés minősített esetei [442. § (2)-(6) bekezdés] és az előljáró vagy szolgálati közeg elleni erőszak [445. §];

²³⁹ Reintegrációs őrizet szabályai ld.: 2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról 187/A.§ (3) bek.

A reintegrációs őrizet az elítélt szabadságának teljes elvonását megszünteti, de mozgási szabadságát és a tartózkodási helye szabad megválasztásának jogát korlátozza. Az érintett kikerül a büntetés-végrehajtási intézetből, de nem kapja vissza teljes szabadságát, mert mozgásszabadsága és a tartózkodási hely megválasztásának joga korlátozva van az őrizet tartama alatt olyannyira, hogy elektronikus nyomkövetővel figyelik mozgását.

A büntetés-végrehajtási bíró jelöli ki azt a lakást és az ahhoz tartozó bekerített helyet, amelyet az elítélt csak meghatározott célból, különösen a mindennapi élet szokásos szükségleteinek biztosítása, munkavégzés, oktatásban, képzésben való részvétel vagy gyógykezelés céljából, az ott meghatározott időben és az úti cél meghatározása mellett hagyhat el.²⁴⁰ Ennek célja az, hogy az elítélt ebben az átmeneti időszakban megpróbálja kialakítani önálló életét, munkát keressen, tanuljon, családi, társadalmi kapcsolatait rendbe tegye, azonban mindehhez a pártfogó felügyelő révén szakszerű segítséget kap. A felügyelet, ellenőrzés maga egyfajta ösztönző hatást jelenthet az elítélt számára arra, hogy tegye meg a kellő lépéseket a normális életbe visszakerüléshez.

Ezt támogatja az elektronikus távfelügyeleti eszköz viselete, amelynek alkalmazása a reintegrációs őrizet esetében kötelező.²⁴¹

A reintegrációs őrizetben töltött időtartam a szabadságvesztésbe beszámít.²⁴²

A reintegrációs őrizet alkalmazása iránt, továbbá az elítélt kérelme esetén a büntetés-végrehajtási intézet előterjesztést tesz a büntetés-végrehajtási bírónak.²⁴³ Az elrendelést a szabadságvesztés végrehajtása alatt egy alkalommal az elítélt vagy védője is kezdeményezheti. A kérelmet a büntetés-végrehajtási intézet – értékelő véleményével és javaslatával – tizenöt napon belül továbbítja a büntetés-végrehajtási bíróhoz, aki az iratok alapján is meghozhatja a döntést. Ha az elítélt vagy a védő kérelmezi az intézkedést, akkor meghallgatást tart.²⁴⁴ A kérelmet érdemi vizsgálat nélkül az iratok alapján elutasítja, ha a reintegrációs őrizet elrendelését a törvény kizárja.²⁴⁵

A büntetés-végrehajtási intézet az előterjesztés vagy a kérelem véleményezésének megalapozása érdekében megkeresi a reintegrációs őrizet végrehajtására az elítélt által megjelölt lakás elhelyezkedése szerint illetékes büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelőt az elektronikus távfelügyeleti eszköznek a lakásban való alkalmazhatóságának a felmérése, és

²⁴⁰ 2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról 187/A.§ (4) bek. 61/A. (3) bek.

²⁴¹ 2013. évi CCXL. törvény 187/A.§ (5) bek.

²⁴² 2013. évi CCXL. törvény 187/A.§ (6) bek.

²⁴³ 2013. évi CCXL. törvény 187/A.§ (2) bek.

²⁴⁴ 2013. évi CCXL. törvény 61/A. (2) bek.

²⁴⁵ 2013. évi CCXL. törvény 61/A. (4)-(5) bek.

annak alkalmazhatósága esetén környezettanulmány elkészítése céljából. Az elektronikus távfelügyeleti eszköz alkalmazhatóságát a pártfogó felügyelő a megkeresés megérkezésétől számított nyolc napon belül felméri, és arról jegyzőkönyvet készít. A felmérés elvégzése érdekében a büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelő jogosult az elítélt által megjelölt lakásba belépni. A környezettanulmányt a megkeresés megérkezésétől számított harminc napon belül készíti el a pártfogó felügyelő és megküldi a büntetés-végrehajtási intézetnek. Ha a lakás nem az elítélt kizárólagos tulajdona vagy bérleménye, akkor a tulajdonosnak vagy a bérlőnek az elítélt ott tartózkodására vonatkozó előzetes, írásbeli befogadó nyilatkozata szükséges. Ez a befogadó nyilatkozat megtehető a felmérés elvégzésekor, illetve a környezettanulmány elkészítésekor is, ha annak szükségessége akkor válik ismertté.

Ha a kérelemre induló eljárásban az elrendelés feltételei nem teljesülnek vagy a jogszabályban meghatározott kizáró ok áll fenn, a büntetés-végrehajtási intézet a kérelemre vonatkozó vélemény és javaslat elkészítése során a büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelő megkeresését mellőzi.

A büntetés-végrehajtási bíró az előző mondatban foglaltak ellenére is felhívhatja a büntetés-végrehajtási intézetet a távfelügyeleti eszköz lakásban való alkalmazhatóságának a felmérése és annak alkalmazhatósága esetén a büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelő megkeresésére környezettanulmány elkészítése céljából.²⁴⁶

Az elítélt vagy a védő kérelmére a büntetés-végrehajtási bíró a reintegrációs őrizet elrendeléséről szóló határozatnak a lakás kijelölésére, valamint a kijelölt lakás és az ahhoz tartozó bekerített hely elhagyásának feltételeire vonatkozó részét megváltoztathatja, vagy eseti jelleggel engedélyezheti az elítélt meghatározott célból történő eltávozását. A kérelemről öt napon belül, sürgős szükség esetén soron kívül – az iratok alapján – határoz. Az eljárást a reintegrációs őrizet végrehajtására kijelölt lakás elhelyezkedése szerint illetékes büntetés-végrehajtási bíró folytatja le.²⁴⁷

Ha a reintegrációs őrizet alatt az elítélt feltételes szabadságra bocsátásáról kell dönten, és a büntetés-végrehajtási intézet az előterjesztésben a feltételes szabadságra bocsátás engedélyezésére tesz javaslatot, a büntetés-végrehajtási bíró az elítélt meghallgatását mellőzheti. Ha a büntetés-végrehajtási bíró az elítélt feltételes szabadságra bocsátását rendelte el, de a büntetés-végrehajtási intézet a feltételes szabadságra bocsátás esedékességének napjáig arról értesíti, hogy az elítélt a reintegrációs őrizet magatartási, illetve az elektronikus távfelügyeleti eszköz vállalt alkalmazási szabályait megszegte, az

²⁴⁶ 2013. évi CCXL. törvény 187/B.§ (1)-(6) bek.

²⁴⁷ 2013. évi CCXL. törvény 61/A.§ (6) bek.

elektronikus távfelügyeleti eszközt megrongálta vagy használhatatlanná tette, a büntetés-végrehajtási bíró a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét újból megvizsgálja, és ennek alapján a végzését hatályon kívül helyezheti. Ha a büntetés-végrehajtási bíró az elítélt feltételes szabadságra bocsátását mellőzte, a reintegrációs őrizet megszünteti és megteszi a szükséges intézkedéseket a szabadságvesztés fennmaradó részének a letöltése érdekében. Az eljárást a reintegrációs őrizet végrehajtására kijelölt lakás elhelyezkedése szerint illetékes büntetés-végrehajtási bíró folytatja le.²⁴⁸

6.2. A reintegrációs őrizet megszüntetése, elrendelését kizáró okok, fiatalkorúakra vonatkozó rendelkezések, adatkezelés és bűnügyi költség

A reintegrációs őrizet megszüntetéséről szintén a büntetés-végrehajtási bíró határoz a büntetés-végrehajtási intézet előterjesztésére, soron kívül, az iratok alapján. Az eljárást a reintegrációs őrizet végrehajtására kijelölt lakás elhelyezkedése szerint illetékes büntetés-végrehajtási bíró folytatja le.

Ha az elítélt ismeretlen helyre távozik, a büntetés-végrehajtási bíró a reintegrációs őrizet megszüntetéséről szóló határozat meghozatalával egyidejűleg elfogatóparancsot bocsát ki.²⁴⁹

A büntetés-végrehajtási szerv vezetője a reintegrációs őrizet megszüntetéséről haladéktalanul előterjesztést tesz a büntetés-végrehajtási bírónál, ha annak tartama alatt végrehajtandó szabadságvesztésről, új büntető ügyről érkezik értesítés; vagy az elítélt a magatartási, illetve az elektronikus távfelügyeleti eszköz vállalt alkalmazási szabályait megszegi, az elektronikus távfelügyeleti eszközt megrongálja vagy használhatatlanná teszi; illetve a kijelölt lakás az elektronikus távfelügyeleti eszköz elhelyezésére alkalmatlanná vált, vagy a befogadó nyilatkozatot tevő a nyilatkozatát visszavonta, és az elítélt nem tud megjelölni másik olyan lakást, amely a reintegrációs őrizet végrehajtási helyeként kijelölhető lenne. Az elfogott elítéltet rendőrség a legközelebbi büntetés-végrehajtási intézetbe előállítja. A reintegrációs őrizet alkalmazásának megszüntetését kimondó határozatban megjelölt időpont és a büntetés-végrehajtási intézetbe történő előállítás napja között eltelt idő a szabadságvesztésbe nem számít bele.²⁵⁰

Az elítélt nem helyezhető reintegrációs őrizetbe, ha vele szemben további szabadságvesztést kell végrehajtani; illetve a vele szemben folyamatban lévő büntetőügyben elrendelt előzetes

²⁴⁸ 2013. évi CCXL. törvény 61/B. §(1)-(4) bek.

²⁴⁹ 2013. évi CCXL. törvény 61/C. § (1)-(2) bek.

²⁵⁰ 2013. évi CCXL. törvény 187/E. § (1)-(3)

letartóztatását a szabadságvesztés végrehajtásának idejére megszakították. Szintén nincs helye a reintegrációs őrizetnek, ha a fogvatartás során engedélyezett reintegrációs őrizetet az elítéltnak felróható okból szüntették meg. Nem lehet elrendelni, ha az egy évet meg nem haladó tartamú szabadságvesztésből legalább három, egy évet meghaladó tartamú szabadságvesztésből legalább hat hónapot nem töltött le. Kizárja az alkalmazást, ha a megjelölt lakás az elektronikus távfelügyeleti eszköz elhelyezésére alkalmatlan.²⁵¹

A korábban felsorolt alapfeltételeken túl a fiatalkorúak reintegrációs őrizetének alkalmazási feltétele, hogy a szabadságvesztés végrehajtása alatt legalább egy alkalommal családi terápián vagy családi konzultáción vegyenek részt, és a törvényes képviselő az elektronikus távfelügyeleti eszköz telepítéséhez hozzájáruljon valamint fogadónyilatkozatot tegyen a lakhatás tekintetében, illetve nyilatkozzon a fogvatartott fiatalkorú kíséréséről.²⁵²

A törvényben meghatározott feladatai teljesítése céljából a bíróság, az ügyészség és a végrehajtásért felelős szerv a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtására vonatkozó adatokat, továbbá a végrehajtással összefüggésben az elítéltra vagy az egyéb jogcímen fogvatartottra vonatkozó személyes adatokat kezeli. Az adatkezelés kiterjed a reintegrációs őrizet elrendelési feltételeinek megállapítása és a környezettanulmány elkészítése körében a reintegrációs őrizet végrehajtására kijelölendő lakás tekintetében az elítélt vagy a befogadó nyilatkozatot tevő lakáshasználati jogára és a lakás elektromos áramellátását igazoló előfizetői adatokra, a befogadó környezetre és a lakásban lakó más személyeknek az elítélt befogadására való készségére, az elítélt családi állapotára, iskolai végzettségére, szakképzettségére, foglalkozására, munkavállalási, illetve tanulmányi lehetőségeire, egészségügyi adataira, esetleges káros szenvedélyeire, szociális helyzetére, így különösen családi körülményeire, lakáskörülményeire, jövedelmi és vagyoni körülményeire vonatkozó adataira, továbbá a reintegrációs őrizet ellenőrzése során az elítélt munkahelyére, illetve tanulói jogviszonyára vonatkozó adataira, valamint fiatalkorú esetén tanulmányi eredményeire, az oktatási intézményben tanúsított magaviseletére, pedagógiai jellemzésére.²⁵³

A reintegrációs őrizet elrendelésével kapcsolatos eljárás bünygyi költségét az állam viseli.²⁵⁴

²⁵¹ 2013. évi CCXL. törvény 187/B§.

²⁵² 2013. évi CCXL. törvény 200/A.§

²⁵³ 2013. évi CCXL. törvény 76.§ (2) bek s) pont

²⁵⁴ 2013. évi CCXL. törvény 61/A. § (7) bek.

6.3. A pártfogó felügyelői tevékenység a reintegrációs őrizet keretében

A büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelő környezettanulmány készít a reintegrációs őrizet elrendelésével kapcsolatos előterjesztés, és az erre ilyen irányuló kérelem véleményezése érdekében. Ennek a lényege az, hogy szakmai ténymegállapítások keretében és az összegző értékelésben bemutassa, hogy a befogadó környezet megfelelően szolgálja-e az elítélt társadalmi visszailleszkedését, és azt, hogy a büntetés célja a reintegrációs őrizet elrendelése esetén megvalósulhat-e. Ilyenkor a büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelő kockázatelemzést, illetve kockázatértékelést a bűnismétlési kockázatok megállapítása érdekében végzi.²⁵⁵

A büntetés-végrehajtási intézet vezetője jelöli ki a pártfogó felügyelőt, aki a lakással kapcsolatosan az elektronikus távfelügyeleti eszköz működését biztosító rendszer létesítésének és üzemeltetésének, az elektronikus távfelügyeleti eszköz alkalmazhatóságának a feltételeit a helyszínen, az érintettekkel előre egyeztetett időpontban ellenőrzi. Szükség esetén a pártfogó felügyelő a folyamatos áramellátás meglétének vizsgálata körében kérheti a legutolsó fogyasztói számlakivonat bemutatását. A felmérés eredményéről jegyzőkönyvet kell felvenni. Ha a felmérés elvégzése akadályba ütközött, ennek tényét és körülményeit kell jegyzőkönyvbe foglalni.²⁵⁶

A környezettanulmány elkészítésekor a fogvatartott meghallgatása nem mellőzhető. A környezettanulmány első része a kezdőíratra, az elítéltre és a reintegrációs őrizet végrehajtására kijelölendő lakásra vonatkozó adatokat tartalmazza, így a megkereső büntetés-végrehajtási intézet megnevezését, az elítélt által elkövetett bűncselekmény megnevezését, az elítélt által töltött szabadságvesztésre vonatkozó alapadatokat, az elítélt természetes személyazonosító adatait és lakcímét, az elítélt által megjelölt lakás lakcím adatait, a tulajdonjogi viszonyokra és a lakáshasználati jogosultságra vonatkozó adatokat, az elítélt által a büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelővel való kapcsolattartásra megjelölt személy nevét és elérhetőségét. A környezettanulmány második részében a kijelölendő lakásban lakókra vonatkoztatva külön-külön kell feltüntetni a meghallgatott személyek megnevezését, a gyermekkorúhoz, a terhelthez, illetve az eljárás alá vont fiatalemberhez fűződő kapcsolatuk, együttműködési készségük és az általuk közöltek leírásával. A környezettanulmány harmadik része az elítélt családi körülményeire, baráti és kisközösségi kapcsolati helyzetére, az elítélt vagyoni, jövedelmi viszonyaira, az elítélt egészségi állapotára, esetleges káros

²⁵⁵ 8/2013. (VI. 29.) KIM rendelet a Pártfogó Felügyelői Szolgálat tevékenységéről 62/A. § (3a) bek.

²⁵⁶ 8/2013. (VI. 29.) KIM rendelet 62/C. § (1)-(2) bek.

szenvedélyeire, iskolai végzettségére, szaktudására, tanulmányai folytatására, foglalkoztatására, munkatapasztalatára, várható munkaerő-piaci helyzetére, munkavállalási, illetve tanulmányai folytatásának lehetőségeire, a reintegrációs őrizet végrehajtására kijelölendő lakás méretére és a bent lakó személyek számára, tulajdonjogi és lakáshasználati viszonyaira, elrendezésére és állapotára, a reintegrációs őrizet végrehajtására kijelölendő lakásban lakóknak az elítélthez fűződő kapcsolatára és az elítéltnak a lakásba történő befogadásához való viszonyulására, az elítéltnak a reintegrációs őrizet során megvalósítandó, visszailleszkedését célzó terveiről, a befogadó környezetre, a befogadó környezetnek az elítélt által elkövetett bűncselekményhez való viszonyára, az elítélt visszailleszkedését célzó segítségnyújtási-támogatási igényekre és a társadalmi visszailleszkedése elősegítésébe bevonható személyekre, szervezetekre, lehetőségekre vonatkozó szakmai ténymegállapításokat tartalmazza. A környezettanulmány negyedik része a feltárt adatokon és következtetéseken alapuló összegző véleményt tartalmaz. Az összegző vélemény részét képezi a bűnismétlésre vonatkozó kockázatelemzés, illetve kockázatértékelés eredménye. Ha a reintegrációs őrizet elrendelését az elítélt vagy védője kezdeményezte, a büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelőnek a környezettanulmány elkészítésekor azt is vizsgálnia kell, hogy a kérelemben foglaltak megfelelnek-e a valóságnak.

A reintegrációs őrizet hatálya alatt álló elítélt magatartását, a meghatározott magatartási szabályok betartását, valamint a társadalmi reintegrációs folyamat előrehaladását a szabadon bocsátó büntetés-végrehajtási intézet büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelője a reintegrációs őrizet végrehajtása alatt visszatérően, de legalább havonta ellenőrzi és értékeli. A reintegrációs őrizet ellenőrzését annak a büntetés-végrehajtási intézetnek a parancsnoka által kijelölt büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelője végzi, amely az elítéltet szabadította. Az ellenőrzésről jelentést kell készíteni és abban tényszerűen rögzíteni kell a tapasztaltakat.²⁵⁷

A büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelő feladata ellenőrizni, hogy az érintett a magatartási szabályokat és az elektronikus távfelügyeleti eszköz alkalmazási szabályait betartja-e. A törvény által megjelölt adatkörben adatokat gyűjthet az elítélt közvetlen lakókörnyezetében, munkahelyén, az általa látogatott oktatási intézményben, és szükség szerint az elítélt sikeres reintegrációját támogató szervezetektől. Folyamatosan figyelemmel kíséri az elítélt kisközösségi-, családi-, baráti kapcsolatait és értékeli az azokból eredő, esetlegesen

²⁵⁷ 8/2013. (VI. 29.) KIM rendelet 62/C. § (3)-(8) bek.

bűnismétléshez vezető veszélyforrásokat, valamint szükség szerint egyéni tanácsadás keretében segítséget nyújt az elítélt társadalomba történő visszailleszkedése elősegítésére.

Ha a reintegrációs őrizetben lévő elítélt feltételes szabadságra bocsátásáról kell dönteni, az előterjesztés megalapozása érdekében az ellenőrzési tapasztalatok alapján a büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelő összefoglaló jelentést készít. A jelentés szakmai ténymegállapításokat tartalmaz a büntetés-végrehajtási bíró határozatába foglalt magatartási szabályok és az elektronikus távfelügyeleti eszköz vállalt alkalmazási szabályainak megtartásának tapasztalatairól, az elítélt társadalmi visszailleszkedésének eredményéről, a környezettanulmány szakmai ténymegállapításaihoz képest bekövetkezett adatváltozásokról, a bűnismétlésre vonatkozó kockázatelemzés, illetve kockázatértékelés eredményéről. Ebben javaslatot tehet az elítélttel szemben külön magatartási szabály elrendelésére és bemutatja, hogy az elítélt a kilátásba helyezett külön magatartási szabályok teljesítését vállalja-e és képes-e teljesíteni.²⁵⁸

6.4. A reintegrációs őrizet végrehajtása, technikai háttere

A reintegrációs őrizetre vonatkozó szabályok megtartását a büntetés-végrehajtási szervezet az elektronikus távfelügyeleti eszközön keresztül a rendőrséggel együttműködve ellenőrzi. A büntetés-végrehajtási intézet jogosult a reintegrációs őrizet szabályainak megtartására vonatkozó adatok megismerésére. A reintegrációs őrizet hatálya alatt álló elítélt magatartását, a büntetés-végrehajtási bíró által meghatározott magatartási szabályoknak és az elektronikus távfelügyeleti eszköz alkalmazási szabályainak a betartását, valamint a társadalmi reintegrációs folyamat előrehaladását a reintegrációs őrizet végrehajtására kijelölt lakás elhelyezkedése szerint illetékes büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelő ellenőrzi.²⁵⁹

A reintegrációs őrizet abban különbözik a házi őrizettől, hogy kizárólag elektronikus távfelügyeleti eszközök alkalmazása mellett biztosítható.

Az elektronikus távfelügyeleti eszköz működését biztosító rendszer létesítésének és üzemeltetésének, az elektronikus távfelügyeleti eszköz alkalmazásának, továbbá a büntetés-végrehajtási szervezet, valamint a rendőri szerv ezzel kapcsolatos feladatának részletes szabályairól szóló 10/2015. (III. 30.) BM rendelet 2015. április 1-én lépett hatályba.

Az elektronikus távfelügyeleti eszköz működését biztosító rendszer létesítésének és üzemeltetésének, alkalmazásának során a büntetés-végrehajtási szervezet és a rendőrség együttműködik. Az elítéltek büntetés-végrehajtási intézeten kívüli mozgásának

²⁵⁸ 8/2013. (VI. 29.) KIM rendelet 62/C. § (9)-(10) bek.

²⁵⁹ 2013. évi CCXL. törvény 187/D. § (1)-(2)

nyomonkövetése érdekében alkalmazható elektronikus távfelügyeleti eszközöket és távfelügyeleti infrastruktúrát a rendőrség biztosítja, a távfelügyeleti rendszert a rendőrség üzemelteti. A büntetés-végrehajtási szervezet arra jogosult tagjai kizárólag a biztonsági intézkedés, illetve a reintegrációs őrizet hatálya alatt álló elítéltekkel kapcsolatos adatokhoz, információkhoz férnek hozzá.²⁶⁰

Az elektronikus távfelügyeleti eszköz alkalmazhatóságának feltétele, hogy a végrehajtásra kijelölt ingatlan rendelkezzen elektromos hálózattal és folyamatos tápellátással, valamint az elektronikus távfelügyeleti eszközök adatforgalmazásához szükséges hálózati lefedettséggel és jelerősséggel.²⁶¹

A reintegrációs őrizet elrendeléséről szóló büntetés-végrehajtási bírói határozatot – annak kézhezvételét követően – a büntetés-végrehajtási intézet tájékoztatásul megküldi a határozatban megjelölt ingatlan területi elhelyezkedése szerint illetékes rendőri szervnek. Az elektronikus távfelügyeleti eszközöket a szabadon bocsátó büntetés-végrehajtási intézetben a parancsnok által kijelölt, erre kiképzett személy helyezi fel. Az elítéltet az elektronikus távfelügyeleti eszközök sikeres aktiválása után lehet szabadon bocsátani. A távfelügyelet ellátásával kapcsolatos feladatokat a szabadon bocsátó büntetés-végrehajtási intézet technikai központja, illetve a büntetés-végrehajtási szervezet erre a célra létrehozott országos felügyeleti központja a rendőrség által biztosított hozzáféréseken keresztül látja el.²⁶²

A büntetés-végrehajtási bíró által meghatározott tartózkodási helyet, mozgási területeket, magatartási szabályokat, illetve az ezek bármelyikében bekövetkező változásokat a büntetés-végrehajtási szervezet erre kiképzett tagja rögzíti az elektronikus távfelügyeleti rendszerben.²⁶³

Az elektronikus távfelügyeleti eszközök nem rendeltetésszerű működésére, és a meghatározott magatartási szabályok megszegésére vonatkozó jelzéseket az intézeti ügyelet és a távfelügyeleti központ értékeli. Ha az értékelés alapján vélelmezhető, hogy az elítélt az elektronikus távfelügyeleti eszközt abból a célból távolította el, rongálta meg, semmisítette meg vagy tette használhatatlanná, hogy a biztonsági intézkedés, vagy a reintegrációs őrizet hatálya alól kivonja magát, az intézeti ügyelet erről – az elítélt megtalálásához szükséges információk egyidejű átadásával rendőri intézkedést kérve – haladéktalanul értesíti az

²⁶⁰ 10/2015. (III. 30.) BM rendelet az elektronikus távfelügyeleti eszköz működését biztosító rendszer létesítésének és üzemeltetésének, az elektronikus távfelügyeleti eszköz alkalmazásának, továbbá a büntetés-végrehajtási szervezet, valamint a rendőri szerv ezzel kapcsolatos feladatának részletes szabályairól 1-2.§

²⁶¹ 10/2015. (III. 30.) BM rendelet 4.§

²⁶² 10/2015. (III. 30.) BM rendelet 5.§ (2) bek.

²⁶³ 10/2015. (III. 30.) BM rendelet 3.§(2) bek.

ingatlan területi elhelyezkedése szerint illetékes megyei (fővárosi) rendőr-főkapitányság tevékenység-irányítási központját. Ha a rendőri intézkedés során ez megerősítést nyer, megfelelő intézkedés megtétele érdekében értesíteni kell a szabadon bocsátó büntetés-végrehajtási intézetet. Ha a rendőri intézkedés során nem igazolható ez a cselekmény, a reintegrációs őrizet elrendeléséről szóló büntetés-végrehajtási bírói határozatban megjelölt ingatlan területi elhelyezkedése szerint illetékes megyei (fővárosi) rendőr-főkapitányság tevékenység-irányítási központja az intézeti ügyeletet erről haladéktalanul tájékoztatja.²⁶⁴

Ha az intézeti ügyelet és a távfelügyeleti központ – a rendőrség tájékoztatása alapján – az elektronikus távfelügyeleti eszköz működési zavarát, illetve cseréjének szükségességét állapítja meg, haladéktalanul intézkedik az eszköz javítása vagy cseréje iránt.²⁶⁵

Ha az elektronikus távfelügyeleti eszközzel nem azért történt szabályellenes cselekmény, hogy az elítélt reintegrációs őrizet hatálya alól kivonja magát, akkor az intézeti ügyelet vagy a büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelő intézkedik, szükség esetén a büntetés-végrehajtási bíró intézkedését kezdeményezi a büntetés-végrehajtási intézet parancsnoka útján.²⁶⁶

6.5. Összegzés

A reintegrációs őrizet megalkotásánál a jogalkotók érezhetően arra törekedtek, hogy az elítélt érdekeit szolgálják a reszocializáció és reintegráció terén, azonban céljuk volt bizonyára az is, hogy ez az enyhítés ne szolgálhasson alapjául egy esetleges újabb bűncselekmény elkövetésnek. A társadalom számára elfogadható lehet annak tudata, hogy csak a társadalomra kevésbé veszélyes bűnelkövetők vonatkozásában alkalmazható, azaz csak az első alkalommal, öt évnél nem hosszabb szabadságvesztésüket börtön vagy fogház végrehajtási fokozatban töltők esetén engedélyezhető. A személy elleni erőszakos bűncselekményt elkövetők esetében alkalmazása kizárt.

Az elektronikus ellenőrzés ilyen módját több helyütt alkalmazzák külföldön, így például Svédországban, Svájcban, Németországban. A magyar elnevezéshez hasonlóval nem találkoztam a szakirodalomban, amely ennyire találóan kifejezte volna annak célját, tartalmát. Megfontolandó lenne az elektronikus technikai eszközzel történő ellenőrzés magyarországi alkalmazási eseteire egy egységes jogszabályt alkotni, amely az elektronikus mozgáskövetővel történő ellenőrzést minden vonatkozásában leszabályozza.

²⁶⁴ 10/2015. (III. 30.) BM rendelet 6.§(2)-(5) bek.

²⁶⁵ 10/2015. (III. 30.) BM rendelet 6.§(6) bek.

²⁶⁶ 10/2015. (III. 30.) BM rendelet 6.§(7) bek.

7. AZ ELEKTRONIKUS ELLENŐRZÉS HÁTTERE, TECHNIKAI TÖRTÉNETE

7.1. Bevezetés

Már évek óta komoly problémát jelent Európában és a világ más területein is a büntetés-végrehajtási intézetek túltelítettsége. Ez egyrészt nehézséget jelent az igazságszolgáltatás szempontjából, mivel nincs elegendő hely az előzetesen letartóztatottak illetve az elítéltek számára, másrészt büntetés-végrehajtási intézetben büntetésüket töltő, illetve előzetes letartóztatásban levő terheltek életkörülményeit is nagymértékben megnehezíti a zsúfoltság.

A *Kínzás Megelőzésével Foglalkozó Európai Bizottság* 1996-ban tett látogatásai során megállapítást nyert, hogy egész Európában eluralkodott a büntetés-végrehajtási intézetek túlzásúfoltága. Ez a jelenség különösen égető azokban a büntetés-végrehajtási intézetekben, ahol előzetesen letartóztatottak is elhelyezést kapnak. Mindez embertelen és megalázó fogvatartási körülményekhez vezetett. Egyes országok a fogvatartási helyek bővítését célozták meg, de a Bizottság nem volt meggyőződve arról, hogy ez hosszútávon megfelelő megoldást nyújt a problémára. Máshol a fogvatartottak számának csökkentésére törekedtek.²⁶⁷

Számos nemzetközi dokumentum foglalkozik ezzel a problémával. Az Európa Tanács alapvető céljának tekinti az emberi jogok és a jogállamiság védelmét. Ennek érdekében jelentős számú ajánlást adott ki, amelyekről korábban már részletesen szó esett.

Az Európa Tanács a börtönök túltelítettségéről és a börtönnépesség növekedéséről szóló (99) 22. számú Ajánlásának 12. pontja szerint célszerű lehetőség szerint az estek többségében az előzetes letartóztatás alternatíváit alkalmazni, mint például a terheltet arra kötelezni, hogy meghatározott címen tartózkodjon, meghatározott helyet nem vagy csak engedéllyel hagyhasson el vagy keresessen fel, az óvadék alkalmazása, illetve a bíróság által elrendelt berendezéssel történő ellenőrzés és támogatás mellett. Ez alatt az elektronikus formában történő ellenőrzést értik. Ugyanígy a szankciók és intézkedések rendszerét illetően az Ajánlás 14. pontjában arra hívja fel a figyelmet, hogy törekedni kellene arra, hogy rövid tartamú szabadságvesztés büntetéseket „community sanctions and measures” (alternatív (közösségi) szankciók és intézkedések)²⁶⁸ alkalmazásával helyettesítsék.²⁶⁹ „Az alternatív (közösségi) szankciók a közösségben végrehajtott, és különböző szintű szabadságkorlátozással kombinált

²⁶⁷ Kínzást és az Embertelen vagy Megalázó Bánásmódot vagy Büntetést Megelőzni Hivatott Európai Bizottság „Inhaltliche” Abschnitte der Jahresberichte des CPT. CPT/Inf/E (2002) 1 - Rev. 2004

²⁶⁸ Fogalmat lásd később, illetve: Európa Tanács 1992 (16)-os számú „Community Sanctions and Measures tárgyában kiadott Ajánlása 2.1. pont. In.: Kerner, Hans-Jürgen: Council of Europe: Empfehlungen des Europarates zum Freiheitsentzug. - Mönchengladbach: Forum-Verl. Godesberg, 2004. 117.o.

²⁶⁹ Európa Tanács a (99) 22 számú Ajánlása a börtönök túltelítettségéről és a börtönnépesség növekedéséről. In.: Kerner, Hans-Jürgen: Council of Europe: Empfehlungen des Europarates zum Freiheitsentzug. - Mönchengladbach: Forum-Verl. Godesberg, 2004. 184.o.

felügyeletet jelentenek, amelyek a reintegrációhoz szükséges támogatást is nyújtják az elkövetőknek.”²⁷⁰

Az Európa Tanács előzetes letartóztatásról szóló R (65)11-es számú Ajánlásának g) pontjában már előre vetíti, hogy az előzetes letartóztatást más intézkedésekkel is lehetne helyettesíteni, így például az otthon történő ellenőrzéssel.

Az Európa Tanács R (80) 11. Számú, az ítélethozatalt megelőző fogva tartásról szóló Ajánlásának 15. pontja is tartalmazza már azt a kitételt, hogy annak vizsgálatakor, hogy az ítéletet megelőző őrizet elkerülhető-e, a bíróságnak tekintetbe kell vennie a következő alternatív rendelkezéseket, így az érintett személy ígérettételét a bíróság előtt megkívánt időpontban való megjelenésre és arra, hogy az igazságszolgáltatás menetét nem akadályozza; hogy köteles meghatározott címen lakni [ez jelenti az otthont, az óvadékos szállást, fiatal elkövetők speciális intézetét, stb.] a bíróság által lefektetett feltételek alapján; meghatározott hely vagy terület engedély nélküli elhagyásának, vagy az oda belépésnek a korlátozását; bizonyos hatóságoknál meghatározott időközönkénti jelentkezést.²⁷¹

Az Európa Tanács a „community sanctions and measures”-t érintő európai alapelvek megvalósításának javítása tárgyában kiadott Rec (2000) 22-es számú Ajánlása II. Függelékének 1-es pontja szerint megfelelő számú különböző intézkedésről kellene egy normakatalógust összeállítani a jogalkotónak, amelyben például benne lehetnének az előzetes letartóztatást helyettesítő alternatívák, így az, hogy a terheltnek meghatározott címen kell laknia, vagy meghatározott helyen kell tartózkodnia, ahol megfigyelik és amiről csak a bíróság rendelkezhet. Külön pontban szerepel a mozgásszabadság korlátozása elektronikus megfigyeléssel, amelyben tekintettel kell lenni az Európa Tanács 1992 (16)-os számú „Community Sanctions and Measures tárgyában kiadott Ajánlása függelékének 23. és 55. alapelvére.”²⁷² Eszerint a „community sanctions and measures” jellege, tartama és foganatosítási módja nem veszélyeztetheti a privát szférát, a terhelt és családtagjai emberi méltóságát. Nem szabad veszélyeztetni az önbecsülést, a családi kapcsolatokat, a társadalmi kötődéseket, és a társadalmi funkció betöltésének képességét. Biztosítani kell, hogy a terhelt védve legyen a sérelmezéstől, a túlzott kíváncsiságtól vagy a túlzott nyilvános érdeklődéstől.

²⁷⁰ Kerezsi, 2006. (i.m.) 215.o.

²⁷¹ Európa Tanács 1980. június 27-én elfogadott R (80) 11. számú az ítélethozatalt megelőző fogva tartásról szóló Ajánlás 15. pont. In.: Kerner, Hans-Jürgen: Council of Europe: Empfehlungen des Europarates zum Freiheitsentzug. - Mönchengladbach: Forum-Verl. Godesberg, 2004. 185.o.

²⁷² Lásd Európa Tanács a „community sanctions and measures”-t érintő európai alapelvek megvalósításának javítása tárgyában kiadott Rec (2000) 22-es számú Ajánlása. Függelék II. 1. pont In.: Kerner, Hans-Jürgen: Council of Europe: Empfehlungen des Europarates zum Freiheitsentzug. - Mönchengladbach: Forum-Verl. Godesberg, 2004. 185.o.

Az intézkedéseket lehetőleg ésszerűen kell végrehajtani, és azok a társadalmi alkalmazkodást szolgáló személyes és szociális fejlődést kell, hogy segítsék.²⁷³

Ugyanezen Ajánlás II. Függelékének 15. pontja mutat rá, hogy a politikában a felelősöket és a nyilvánosságot is tájékoztatni kell a „community sanctions and measures”-t magában foglaló intézkedések, így az elektronikus ellenőrzés ökonómiai és szociális hasznáról. Mindenképpen ki kell hangsúlyozni, hogy ezek a szankciók és intézkedések a terheltek hatékony felügyeletét és ellenőrzését valósíthatják meg.²⁷⁴

Németországban az 1993-as és 2006-os év közötti börtönnépességi adatokat vizsgálva (1993-ban: 59.833 fő, 2006-ban 77.166) évi 1,29 %-os növekedés figyelhető meg. A börtönnépesség (beleértve az előzetes letartóztatásban lévőket) is, az Európai Unió tagállamaiban kb. 2%-ot növekedett évente. Különösen nagy volt az éves növekedés Cipruson (10%) és Szlovéniában (7%). Magyarországon a fogvatartottak száma a lakossághoz viszonyított arányában 2003 és 2005 között a legmagasabbak közé tartozott Európában (161 fő 100.000 lakosra).²⁷⁵ Mindez alapos okot ad arra hogy megfelelő alternatívákkal próbálkozzanak a tagállamok, amely mind az állam, a társadalom, a terhelt és nem utolsósorban a sértett érdekét szolgálja.

7.2. Az elektronikusan ellenőrzött házi őrizet technológiája

7.2.1. Az első generáció - a jelenlét kontrollja

Az elektronikus eszközzel történő ellenőrzés kialakulásának több fázisa, azaz három generációja ismert. Az eltérő fejlettségi szinteken a rendszer különböző előnyeiről és hátrányairól is szó esik ebben a részben. Az első generáció körében két rendszer különböztethető meg, az: aktív és a passzív rendszer. Mindkettő működésének elengedhetetlen technikai feltétele a telefon által létesített kapcsolat.

Az *aktív rendszernél* az érintett egy plombával ellátott adót visel a testén, amely jelzéseket bocsát ki a vevő részére. A lakásba építik be a vevőegységet, amelynek az a feladata, hogy az érintett testére rögzített adóból beérkezett szignálokat a telefonos összeköttetés segítségével

²⁷³ Lásd Európa Tanács 1992 (16)-os számú „Community Sanctions and Measures tárgyában kiadott Ajánlás Függelék 23. alapelve és 55. alapelve In.: Kerner, Hans-Jürgen: Council of Europe: Empfehlungen des Europarates zum Freiheitsentzug. - Mönchengladbach: Forum-Verl. Godesberg, 2004. 117.o.

²⁷⁴ Lásd Európa Tanács a „community sanctions and measures”-t érintő európai alapelvek megvalósításának javítása tárgyában kiadott Rec (2000) 22-es számú Ajánlása. Függelék II. 15. pont In.: Kerner, Hans-Jürgen: Council of Europe: Empfehlungen des Europarates zum Freiheitsentzug. - Mönchengladbach: Forum-Verl. Godesberg, 2004. 185.o.

²⁷⁵ Tavares, Cynthia: Kriminalität und Strafverfolgung. - [Luxembourg] : Eurostat, 2007. 10. o.
<http://www.iuscrim.mpg.de/intranet/bib/2008/01/00144.pdf>

továbbítsa az ellenőrző központ számítógépének. A beérkező adatokat a központban összehasonlítják az ellenőrzött személy részére előírt követelményekkel. Ha az érintett személy az előírással ellentétben nem tartózkodik otthon, az ellenőrzőhelyen található számítógép riasztja az illetékes hatóságot – pártfogó felügyeletet, a rendőrséget vagy a biztonsági szolgálatot.²⁷⁶ Az adókészüléket rendszerint a boka felett a lábon vagy a csuklón plasztik dobozban elhelyezve erősítik a terheltre. Attól függően, hogy mely testrészen található a szerkezet, bokabilincsnek, csukló-, illetve nyakpántnak nevezik.²⁷⁷ Annak érdekében, hogy az adó eszközét a terhelt észrevétlenül ne távolíthassa el, a plasztik dobozba beépítenek egy áramkört, amely, ha megszakad riasztójelzést ad le az ellenőrzőhelyen.²⁷⁸ Az adót kemény burok védi az ázástól és ütéstől, így a viselőjét a tisztálkodásban és egyéb tevékenységekben nem akadályozza. A védőburokban elhelyezett elem – általában 1-3 év élettartammal –, látja el árammal az adót. Ha ez merülni kezd, arról a központba automatikusan jelzés érkezik.²⁷⁹ Az adó manapság már közel fele akkora, mint egy cigarettás doboz, és kb. 100 gramm súlyú. Legtöbbször egy jelentéktelen fekete dobozka, olyan akár egy bűvár óra.²⁸⁰

A nagyság és a súly általában az elemtől és a védőburoktól függ. Technikai szempontból van lehetőség már arra is, hogy egy éremnyi nagyságúra lekicsinyítsék.

A későbbiekben bemutatásra kerülő újabb generációnál már kifejlesztettek adó chip-eket is, amelyet a bőr alá lehet beültetni. A legkisebb ezek közül a chip-ek közül 4x4 mm nagyságú. Érdekessége, hogy annak a személynek a teste biztosítja az energiát a működéshez, aki magán viseli. Hasonló chipeket ültetnek be az állatokba is, például kutyák ellenőrzésére.²⁸¹

Hazánkban is alkalmazzák már háziállatoknál, elsősorban kutyáknál a chip-eket, ezáltal a gazdája eltűnés esetén is meg tudja találni ebet. A szerkezet emberi szervezetbe történő beültetése ellenőrzés céljából véleményem szerint az emberi jogok megengedhetetlen mértékű csorbítását valósítja meg.

²⁷⁶ Wittstam, 1999, (i.m.) 35. o.

²⁷⁷ Deleuze, Gilles: Das elektronische Halsband. Innenabsicht der kontrollierten Gesellschaft, in: Kriminologisches Journal 1992/3 181-186. o. Idézi: Weber, 2004. (i.m.) 21. o.

²⁷⁸ Bernsmann, Hayo: Elektronisch überwachter Hausarrest. Unter besonderer Berücksichtigung von Privatisierungstendenzen, Dissertation Trier 2000. 3. o.

²⁷⁹ Haverkamp, Rita: Elektronisch überwachter Hausarrestvollzug – Ein Zukunftsmodell für den Anstaltvollzug? Eine Rechtsvergleichende, empirische Studie unter besonderer Berücksichtigung der Rechtslage in Sweden, Diss i. B. Freiburg i. B. 2002. 19. o.; Weber, 2004. 21. o.

²⁸⁰ Weber, 2004. 22.o.;

²⁸⁰ Chittenden, Maurice-Lloyd, David: 007 Implant to Protect Kidnap Targets, Sunday Times London 1998. október 11. 13. o. Idézi: Weber, 2004. 22. o.

²⁸¹ Chittenden 11. 13. o. Idézi: Weber, 2004. 22. o.

Nem találtam a forrásokban arra utalást, hogy ilyen jellegű, emberi testben hordandó chip-ek bárhol is alkalmazásra kerültek volna a valóságban az elektronikus ellenőrzés keretei között.

7.2.2. Az ellenőrző rendszer technikai működése

Az első generációs úgynevezett aktív rendszer – vagy más néven állandó jelzőrendszer – működésének alapvető kelléke a terhelten található adó és a lakásban elhelyezett vevő, illetve a telefonvonal, amely az összeköttetés kelléke az ellenőrző központhoz.

Az adó és a vevő közötti kapcsolat kb. 70 méterig terjed, a lakás adottságai szerint - például a lakás nagyságához és helyzetéhez – alakítható. Az adó kb. 20 másodpercenként ad szignálokat, amelyek rádióhullámokon át jutnak el a vevőhöz. Ezt az állandó jelzésátadás miatt *állandó jelző rendszernek* nevezik.²⁸² Ha a terhelt a vevő fogadókörzetében van, akkor a szignálok egyszerűen továbbításra kerülnek a telefonvezetéken keresztül az ellenőrző központhoz. Ha a telefonos összeköttetés megszakad, akkor a vevő tárolja az adatokat és később továbbítja. A vevő működését a terhelt lakásának áramellátása biztosítja. Áramkimaradás esetén akár 48 óráig akkumulátor segítségével működik a szerkezet. A vevő formája és mérete telefonkészülékhez hasonló és kb. 2 kilogramm súlyú.

Az esetek többségében a terhelt nem tölti otthon minden idejét, hanem a személyre szabott programtervnek megfelelően van jelenléti kötelezettsége, távollétre lehetősége, illetve például munkahelyen tartózkodásra, terápiára szóló kötelezettsége. Ezt a programtervet abban a számítógépben tárolják, amely összehasonlítja a terhelttől érkező szignálokat ezzel. Ha a számítógép nem regisztrál jelzést, pedig a terheltnek otthon kellene lennie, riasztja telefonon, telefaxon, emailen vagy SMS-en keresztül a pártfogó felügyeletet, a rendőrséget vagy az erre illetékes hatóságot, amely eldönti, miként járjanak el.²⁸³

Az aktív rendszerrel a terhelt meghatározott helyen történő jelenlétét illetve a távollétét lehet megállapítani. Ha a terhelt a megengedett távollét után nem tér haza – tehát nincs a vevő jelzőtávolságában –, akkor nem lehet tudni, hogy hol tartózkodik. Csak az állapítható meg, hogy nem érkezett haza.²⁸⁴ Ezért ez a rendszer állandó megfigyelést tesz lehetővé az otthon tartózkodás tekintetében, de házon kívül nem tudják merre jár a megfigyelt személy és csak az derül ki, hogy időben hazatért-e. Ha ez nem történik meg, mert tegyük fel, hogy a terhelt reggel nyolckor munkába indult, és délután fél öt órakor várja a rendszer a jelzést a hazatérésről, amely órákig nem érkezik meg, akkor valószínűleg már bottal üthetik a nyomát.

²⁸² Haverkamp, 2002. 19. o.

²⁸³ Haverkamp, 2002. 19. o., Weber, 2004. 23. o.

²⁸⁴ Haverkamp, 2002. 20. o., Weber, 2004. 23. o.

Ez a rendszer is már igen fejlett technikát igényelt, de már az alkalmazás kezdetén napvilágra kerültek a hiányosságai.

Már a bevezetés idején – az 1980-as években – voltak technikai problémák, így például a lakások szabálytalansága, az elektromágneses mezők, a fürdőkádak vagy bekapcsolt elektromos gépek okoztak zavart a szignálok átvitelében az adó és a vevő között, és téves riasztójelzéseket adtak le. Különösen a heves viharok akadályozták a zavartalan működést. Ezeket a problémákat az 1990-es évek kezdetére a készülékgyártók nagyrészt kiküszöbölték.²⁸⁵

Az ellenőrzési technikát később tovább fejlesztették olyannyira, hogy az aktív rendszer alkalmazási területének bővítésére is lehetőség nyílt. Bevezetésre került az úgynevezett mobil vevőkészülék is. Ennek segítségével ellenőrizhetővé vált, hogy a terhelt a terv szerint tartózkodik-e távol otthonától. Az ún. *Drive-by-Checks* által ellenőrizhetővé vált, hogy a terhelt a munkahelyén vagy a terápián van-e, anélkül, hogy ő észrevenné a kontrollt. Ezt a pártfogó felügyelet járművébe installált vevőkészülék érzékelte.²⁸⁶

Az aktív jelzőrendszer fordítva is működik, nemcsak azt jelezheti, hogy a terhelt kilépett a meghatározott körzetből, hanem az is kiválthatja a megfelelő jelzést, ha a személy bekerül egy meg nem engedett körzetbe. Ez a távoltartás kényszerintézkedés – amely hazánkban 2006-ban került a büntetőeljárásról szóló törvénybe – elrendelésénél lenne jól alkalmazható.

Annak érdekében, hogy a terhelt a bűncselekmény áldozatát tovább ne „zaklathassa” – például otthoni erőszak esetében –, az aktív rendszer egyes kialakításainál lehetővé tették az áldozat házában egy kiegészítő készülék elhelyezését. Ha a terhelt bekerül ennek a vevőnek a sugarába, akkor az riasztja mind az áldozatot, mind a rendőrséget. Ez a biztonsági riasztókhoz hasonló hangot produkál, amely a szomszédok figyelmét is felkelti és a behatoló is megijedhet. Az áldozat a vevőt a lakásán kívül mobiltelefonon keresztül is használhatja.²⁸⁷

A másik ellenőrző rendszertípus a *passzív rendszer*. Elnevezésében is benne rejlik, hogy ez „lazább”, egyszerűbb megfigyelést tesz lehetővé.

Az ellenőrző központ számítógépe naponta többszöri telefonhívással ellenőrzi, hogy a terhelt a lakásában tartózkodik-e. A hívások véletlenszerűek, szintén egyéni őrizeti programtervre alapulnak. A passzív rendszert a véletlenszerű hívásai miatt is nevezik a *programozott kontaktrendszernek*. Ha felhívják a terheltet, válaszolnia kell a hívásra, és igazolnia kell személyazonosságát úgy, hogy a jeladót az azonosító egységgel kapcsolatba hozza. Ha a

²⁸⁵ Bernsmann, 2000. 5. o.

²⁸⁶ National Law Enforcement and Corrections Technology Center 1999. 3. o. In: Weber, 2004. 24. o.

²⁸⁷ Nogala, Detlef - Haverkamp, Rita: Elektronische Bewachung. Stichworte zur punitiven Aufenthaltskontrolle von Personen in: Datenschutz und Datensicherheit (DuD) 2000/1 32., Weber, 2004. 24. o.

hívásra egyből nem érkezik válasz, a számítógép többször próbálkozik. Ha egyáltalán nem válaszol, vagy az azonosítás nem sikerül, akkor ezt a számítógép jelzi az illetékes hatóságnak.²⁸⁸

A passzív rendszernek különböző típusai léteznek, amelyek különbözhetnek az ellenőrző hívásra adott válasz illetve az azonosítás módjában.²⁸⁹ Elterjedt alkalmazási módja a kódcsík alkalmazása. A kódot egy műanyag bilincsel tartósan a karra erősítik. Ha a terhelt ellenőrzőhívást kap, akkor ezt a kódot be kell helyeznie az igazoló szerkezetbe, amely összeköttetésben áll a telefonnal. A szerkezet leolvassa a kódot, és jelzi telefonvezetéken keresztül a központnak, hogy tényleg a terhelt van jelen.²⁹⁰ Ez a változat felveti azt a kérdést, vajon mennyire eltávolíthatatlan a karperec. Amennyiben az teljesen megbízhatóan van rögzítve és valójában azonnal riaszt, ha manipulálják, akkor biztonságosabbnak mondható ez a megoldás is.

Hasonló ehhez, amikor a terhelt a kód helyett egy csipogót visel, úgy, mint egy karórát. Ezen a csipogón keresztül rendszertelen hívásokkal felszólítják, hogy néhány percen belül hívja fel az ellenőrző centrumot és azzal a számkóddal azonosítsa magát, amelyet a csipogón küldenek neki. A csipogó használata lehetővé teszi, hogy a terhelt jelenlétét a lakásán kívül is ellenőrizzék, mivel az ellenőrző helyen található számítógép meg tudja állapítani, hogy mely telefonhálózathoz tartozik.²⁹¹ Az újabb változatoknál már mód van a hang azonosítására is. Az ellenőrzött személynek meghatározott mondatokat vagy egyes szavakat kell bemondania a kontrollhíváskor. A központi számítógép elemzi a bejövő hangfrekvenciákat a terhelt korábban feljegyzett hangpróbáinak összehasonlításával, így meg tudja állapítani, hogy a megfelelő személy telefonált-e vissza.²⁹² A hívó fél személyazonosságának megállapításához ma a további változatokban már képernyős telefonokat vagy videó kamerákat is használnak, amelyet a terhelt otthonában installálnak. A házi őrizetesnek a kamera elé kell állnia, a felvétel a telefonvezetéken keresztül az ellenőrző központ számítógépére kerül, amely a bemenő adatokat a terhelt tárolt képszekvenciával összehasonlítja.²⁹³ A terhelt azonosítása

²⁸⁸ Bernsmann, 2000. 7.o.

²⁸⁹ Hudy, Marc: Elektronisch überwachter Hausarrest. Befunde zur Zielgruppenplanung und Probleme einer Implementation in das deutsche Sanktionensysteme, Baden-Baden 1999. 32. o.

²⁹⁰ Hudy, 1999. 32.o.

²⁹¹ Conway, Peggy: A Basic Introduction to Electronic Monitoring. Journal of Offender Monitoring 2002/1 7-11. In: Weber, 2004. 25. o.

²⁹² Whitfield, 2001. 22.o., Weber 2004. 26.o.

²⁹³ Hudy, 1999. 33.o.

más biometria adatok felmérésében, például ujjlenyomatok²⁹⁴ vagy írisz²⁹⁵ felmérésben is történhet.²⁹⁶

Azoknál a terhelteknél, akiknek az alkoholfogyasztást is megtiltották, egy úgynevezett alkoholteszt-készüléket installálnak a lakásába.²⁹⁷ Az ellenőrző központból automatikusan, legtöbbször véletlenségi elv szerint megállapított időpontokban felszólítás érkezik lehetőséget elvégzésére. Ehhez többször nagy mennyiségű levegőt kell a gépbe befújni. A fújás közben kamerával vagy a biometria tulajdonságok mérésével ellenőrzik a tesztet végző személyazonosságát. A készülék megállapítja a terhelt véralkohol szintjét, illetve azt, hogy a teszt előtti órákban ivott-e alkoholt. A teszt eredménye a központ számítógépére kerül.²⁹⁸

A kódcsíkok vagy kódszámok segítségével történő azonosítás a kezdetektől jól működött, a hangfelismerés és más biometria azonosítási eljárások azonban technikai problémákkal jártak, amelyeket – mindenekelőtt az alkalmazott szoftverek finomításával, továbbfejlesztésével –, nagyrészt kiküszöböltek. A téves riasztások elkerülése érdekében a kudarcba fulladt azonosítást rendszerint először meg szokták ismételni, mielőtt az ellenőrzőhely számítógépe riasztani kezd.²⁹⁹

7.2.3. Az aktív és a passzív rendszer összehasonlítása

Az aktív és a passzív rendszert egymással párhuzamosan fejlesztették ki az 1980-as években. Az aktív rendszer fő előnye, hogy állandóan ellenőrzi a terhelt jelenlétét, illetve távollétét anélkül, hogy a terhelt együttműködésére szükség lenne, a számítógép minden pillanatban tudja automatikusan ellenőrizni, hogy a terhelt otthon van-e, tehát a vevő jeladó sugarán belül tartózkodik-e.³⁰⁰ Hátránya egyrészt az, hogy azt nem tudják az eszközökkel megállapítani, hogy az érintett a programtervnek megfelelő helyen van-e távol, másrészt pedig az, hogy az adó viselése stigmatizáló hatással bír.

A passzív rendszerrel a terhelt jelenlétét is csak szűrőpróbaszerűen lehet ellenőrizni. Ellenőrző hívások éjszaka is érkeznek, előfordul, hogy óránként, amely a lakótársakat is zavarja. A telefonvonal használatánál ügyelni kell arra, hogy nem lehet hosszabb telefonbeszélgetéseket eszközölni, mert akkor nem lehet a kontrollhívásokat fogadni.³⁰¹

²⁹⁴ Schmalegger, Frank – Smykla, John Ortiz: Corrections in the 21st Century Woodland Hills 2001. Idézi: Weber 2004. 26.o.

²⁹⁵ Schmalegger –Smykla, 2001. Idézi: Weber, 2004. 26.o

²⁹⁶ Weber, 2004. 26.o

²⁹⁷ Haverkamp, 2002. 22. o., Weber, 2004. 27. o.

²⁹⁸ Conway Journal of Offender Monitoring 2002. 9. o. In: Weber, 2004. 27. o.

²⁹⁹ Bernsmann, 2000. 8. o.

³⁰⁰ Weber, 2004. 28. o.

³⁰¹ Hudy, 1999. 33.o.

Hátránya, hogy a terhelt együttműködésére épül a rendszer. Előfordult már olyan eset is, hogy azért maradt el a reakció és váltotta ki a riasztást, mert a terhelt nem hallotta a hívást, mert aludt, pedig otthon volt.³⁰² A passzív rendszer újabb változatainál, ahol hangazonosítás illetve biometria adatok azonosítása történik, a terheltnek nem kell karbilincset viselnie, így ennél elmarad a stigmatizáló hatás.³⁰³ Előnyös, hogy a hanghitelesítéssel történő azonosítás a terhelt lakásába történő készülék-beépítés nélkül is működik.³⁰⁴ Mindkét rendszer feltétele a telefoncsatlakozás az ellenőrzött személy otthonában. Akik nem rendelkeznek telefonnal, azok számára azt a házi őrizet idejére ideiglenesen rendelkezésre bocsátják.³⁰⁵ Lehetetlen megakadályozni a terhelt engedély nélküli eltávozását a lakásból,³⁰⁶ amely a passzív rendszerénél több lehetőséget nyújt a szabályok megszegésére, mivel a szűrőpróbaszerű telefonhívások hézagos ellenőrzést tesznek csak lehetővé.

Annak ellenére, hogy a passzív rendszerénél nem szükséges a karbilincs és a megfigyelő készülék, mégis úgy tűnik, a passzív rendszer hátrányai túlsúlyban vannak.

Ezért nem meglepő, hogy manapság az elektronikusan ellenőrzött házi őrizet különféle változatainál az aktív rendszer gyakoribban kerül alkalmazásra világszerte, mint a passzív rendszer különböző variációi.³⁰⁷ Gyakran alkalmazzák a hibrid rendszereket is, amelyet legtöbbször aktív rendszerrel és alkoholteszt-készülékkel kombinálnak – beleértve az ehhez a teszthez szükséges biometria azonosítót.³⁰⁸

7.2.4. A második generáció – A mozgás és jelenlét megfigyelése

A második generációban alkalmazott rendszerekkel már nemcsak egy személy egy meghatározott helyen való jelenlétét lehet figyelemmel követni, hanem azon kívül tartózkodását is.³⁰⁹ A tartózkodás ellenőrzése egy meghatározott területet érintő jeladórendszeren keresztül lehetséges, amely vevőkkel kommunikál. Ezek a vevők a szignálokat területi-geográfiai koordinátákként tudják feldolgozni és ez által a megfigyelt helyet – vagy egy meghatározott adó helyét –, egy adott koordinátarendszerben ábrázolják. Rendszeres szignálok érkezésével akár a mozgást is lehet követni adott területen.³¹⁰

³⁰² Bernsmann, 2000. 8. o.

³⁰³ Weber, 2004, (i.m.) 29. o.

³⁰⁴ Bernsmann, 2000, (i.m.) 8. o.

³⁰⁵ Haverkamp, 2002 (i.m.) 21. o.; Weber, 2004. 29. o.

³⁰⁶ Aebersold, Peter: Electronic Monitoring. Is big brother watching you? Schweizerische Zeitschrift (ZStrR) 1998. 369. o.

³⁰⁷ Hudy, 1999, (i.m.) 34.o.

³⁰⁸ Bernsmann, 2000, (i.m.) 10. o.

³⁰⁹ Whitfield, 2001, (i.m.) 116. o. , Weber, 2004, (i.m.) 30.o.

³¹⁰ Nogala – Haverkamp, DuD 2000/1, (i.m.) 32. o.; Weber, 2004, (i.m.) 30. o.

Tárgyak – mindenekelőtt gépjárművek, hajók, repülők – helyének meghatározásához a 20. század második felében különböző változatokat fejlesztettek ki. Megkülönböztethetünk földfelszínhez kötött és szatellitek által támogatott rendszereket. Az első esetben a Földön építették ki az adóállomások hálózatát. Ma a legelterjedtebb szárazföldi rendszerek a mobilszolgáltatóké.³¹¹ Egy adott területen számos adóállomást rádiócellákba osztanak. Minden mobiltelefon adóként viselkedik az adott területen, amely állandóan egy adóállomásnak küldi a jelzését egy meghatározott rádiócellába. A háromszög eljárással a mobiltelefon néhány méter eltéréssel lokalizálható³¹², ami a rendőrségnek a nyomozásnál hasznára válhat.³¹³ A kutatási projektekben vizsgált terheltek mozgásának ellenőrzéséhez használt szárazföldi helymeghatározó rendszerek eddig túl költségesnek, megbízhatatlannak vagy technikailag kivitelezhetetlennek bizonyultak, ezért nem alkalmazzák az elektronikus úton ellenőrzött házi őrizetnél.³¹⁴

Az 1990-es évek végén kezdték igénybe venni a terheltek tartózkodási helyének ellenőrzéséhez a szatellitek segítségével megfigyelő rendszert (GLOBAL POSITIONING SYSTEM, GPS).³¹⁵ A GPS-t eredetileg az amerikai Honvédelmi Minisztérium fejlesztette ki katonai célokra. Amikor ez már kb. 10 éve polgári használatra is rendelkezésre állt, akkor a Galileo európai rendszer kialakítása is szóba került.³¹⁶ A rendszer összesen 24 szatellitből áll. Ezek egy meghatározott Föld körüli pályán helyezkednek el. Közülük legalább hat mindig a horizont felett van a földfelszín minden pontján. Minden szatellit állandóan pozíció- és időadatokat küld. Ezeket a földi vevők felveszik és a pozíció meghatározására tudják felhasználni.³¹⁷

A GPS alkalmazása – a házi őrizet megfigyelésével kapcsolatban –, a szatellit támogatott helymeghatározó rendszer és az első generációs aktív rendszer kombinációjával történik.

A terheltek egy – az aktív rendszernek megfelelő – adót kell magán viselnie. A mobil GPS-vevő – amelyet a terhelt számára kijelölt lakásban helyeznek el –, veszi az ellenőrzött személy testén található adóból a szignálokat és a GPS szatellitek szignáljait is. Ezáltal állandóan meg tudja határozni a terhelt tartózkodási helyét. A megállapított

³¹¹ Nogala – Haverkamp, DuD 2000/1, (i.m.) 33. o., Whitfield 2001, (i.m.) 21. o., 124. o., Weber, 2004, (i.m.) 31. o.

³¹² Nogala – Haverkamp, DuD 2000/1(i.m.), 33. o. , Weber, 2004, (i.m.) 31. o

³¹³ Von Denkowski, Kriminallistik 2002, (i.m.) 117. o. Idézi: Weber, 2004, (i.m.) 31. o.

³¹⁴ Nogala – Haverkamp, DuD 2000/1, (i.m.) 33. o. , Weber, 2004, (i.m.) . 31. o.

³¹⁵ Nogala – Haverkamp, DuD 2000/1, (i.m.) 33. o., Weber, 2004, (i.m.) 31. o.

³¹⁶ 2003 tavaszán 15 Nyugat-Európai állam megegyezett abban, hogy saját navigációs-szatellit hálózatot épít ki, azért, hogy az amerikai GPS rendszertől függetlenedhessen. Az európai rendszer Galileo névvel precízebb lokalizációt kell, hogy lehetővé tegyen, mint a GPS. A Galileot alkalmazni lehetne a házi őrizeteselek ellenőrzéséhez. Lásd Weber, 2004, (i.m.) 31. o.

³¹⁷ Nogala – Haverkamp, DuD 2000/1, (i.m.) 33. o., Weber, 2004, (i.m.) 31. o.

helykoordinátákat a GPS vevő továbbítja a mobiltelefon hálózat útján az ellenőrző központ számítógépéhez, amely automatikusan összehasonlítja az adatokat az individuális programtervezettel. Ha az őrzött személy olyan helyen tartózkodik, ahol – legalábbis az adott időpontban – nem lehetne, akkor riasztják az illetékes hatóságot. Akkor is riaszt a rendszer, ha az ellenőrzött eltávolodik a GPS-vevő vételi sugarából.³¹⁸

A mobil GPS-vevő hozzávetőlegesen olyan nagy, mint egy vastagabb kézikönyv és körülbelül két kilógramm súllyal bír. A vevő nagysága és súlya az akkumlátortól is függ, amely a nagy energiahasználat miatt – mindenekelőtt a mobiltelefon funkció miatt – relatíve nagy.³¹⁹ Otthon a mobil GPS vevőt rá kell kapcsolni a bázis állomásra, amely a rendes beépített telefonhálózatra és az áramellátásra van rácsatlakoztatva, és amelyen keresztül a mobil vevőt feltöltik. Az ellenőrzött személy lakásában a mobil GPS-vevő a bázisállomással kombinálva működik, mint az aktív rendszer konvencionális vevője.³²⁰ Ezt egyidejűleg az alkoholteszt műszerrel is össze lehet kapcsolni.

A GPS technológia segítségével mindig és mindenhol majdnem méterre pontosan meg lehet határozni a házi őrizetben lévő személy helyét.

A korábban már a távoltartással kapcsolatban említett kizárt tartózkodási sávokat különösen az áldozatvédelem terén lehet létrehozni, nevezetesen az otthoni erőszak eseteiben. Ezekbe a védelmi sávokba tartozhatnak az áldozat lakóhelye és munkahelye, és járulékosan olyan helyek is, amelyeken az áldozat tölti idejét, illetve gyermek esetén például az iskola környezetét és az oda vezető utat. Az ellenőrzés keretében megoldható, hogy – az illetékes hatóság – az áldozatot közvetlenül riasztja, ha az ellenőrzött személy számára tiltott sávba lép.³²¹

A GPS technológiával a pedofil szexuális bűncselekményt elkövetőket távol tarthatnák az iskoláktól, illetve a fiatalok elkövetőket hatékonyabban korlátozhatnák olyan helyek látogatásában, amelyeken különösen sok a bűnözés, vagy ahol kábítószer-kereskedelem folyhat.³²²

³¹⁸ Conway Journal of Offender Monitoring 2002, 9. o., Schmalegger –Smykla, 2001, (i.m.) 186. o., Whitfield, 2001, (i.m.) 124. o. Idézi: Weber, 2004, (i.m.) 32. o.

³¹⁹ National Law Enforcement and Corrections Technology Center 1999. 5. o. In: Weber, 2004. 32. o.

³²⁰ Conway Journal of Offender Monitoring 2002, (i.m.) 9. o. Idézi: Weber, 2004, (i.m.) 32. o.

³²¹ Whitfield, 2001, (i.m.) 116. o. 124. o., National Law Enforcement and Corrections Technology Center 1999, (i.m.) 5. o.; Weber, 2004, (i.m.) 30.o.

³²² Conway Journal of Offender Monitoring 2002, (i.m.) 10. o. Idézi: Weber, 2004, (i.m.) 33. o.

A szatellites megfigyelésnél is felmerültek technikai problémák, mindenekelőtt a nagyobb városokban.³²³ Előfordult, hogy ha magasabb épületben tartózkodott az érintett, akkor a jelek megtörtek, illetve hidak és alagutak is zavart okoztak a holt tér miatt.³²⁴

A fejlesztések eredményeképpen a szatellites megfigyelést 2000 óta gyakran használják az USA-ban, Kanadában és Nagy-Britanniában.³²⁵ Ennek hátránya a GPS vevő nagysága és súlya, amelyet a nyilvánosság előtt kell hordani, illetve a GPS-ellenőrző szerkezetek ára, ami körülbelül háromszor magasabb, mint az első generáció aktív rendszerének szerkezetei.³²⁶

Angliában 2004. szeptemberében kezdtek kísérletezni a GPS technológiájú elektronikus házi őrizettel. Három céget vontak be a projektbe a technikai rész biztosítására. A megfigyelő berendezés kettő részből állt, egy bokaperecből és egy hordozható nyomkövető egységből, amelyet a terheltnak mindig magánál kellett tartania. Ez a hordozható egység fogadta a GPS szignálokat és ezáltal mindig be tudták azonosítani, hogy hol tartózkodik. Az egység memóriájában elraktározta az adatokat, amelyet a cég meghatározott időközönként letöltött. Amennyiben az ellenőrzés alatt álló bokáján nem volt rajta a lábperec, avagy nem tartotta a magánál a hordozható egységet, azt a megfigyelő cégnek jelezte az egység.

Kétfajta ellenőrzést alkalmaztak a kísérlet ideje alatt. A „passzív” nyomon követés azt jelentette, hogy a nyomon követő egységről naponta egyszer vagy többször töltött le információkat a cég. Ezeket az információkat a felügyelőszolgálat számára elérhetővé tették naponta megbeszélt időpontokban. Ez volt a legolcsóbb mód és tiltott övezetekkel illetve anélkül is alkalmazható volt. A másik típus az ún. „hybrid tracking” csak tiltott övezettel alkalmazható.³²⁷

2005-től Hollandiában is alkalmazzák a GPS technológiát. Huszonhárom szatellit segítségével lehet nyomon követni a terhelteket. A GPS megfigyelési technikának három verziója létezik. Itt is megkülönböztetik a *passzív* alkalmazási módot. Ennek során az érintett a technikai eszközt magán hordja állandóan, de annak adatai csak a megfigyelő központ kérésére utólagosan jutnak el a központba. Az aktív verzió esetén állandóan, rövid időközönként jelzi a rendszer, hogy a terhelt hol tartózkodik. A *szemi-passzív (hibrid)* változatnál a szerkezet állandóan meghatározza a hollétet, de a rendszer csak akkor

³²³ Haverkamp, 2002, (i.m.) 22. o. Idézi: Weber, 2004, (i.m.) 33. o.

³²⁴ Haverkamp, 2002, (i.m.) 22. o. Idézi: Weber, 2004, (i.m.) 34. o.

³²⁵ Whitfield, 2001, (i.m.) 21. o. Idézi: Weber, 2004, (i.m.) 34. o.

³²⁶ Haverkamp, 2002, (i.m.) 22. o. Idézi: Weber, 2004, (i.m.) 34. o.

³²⁷ Shute, Stephen, Satellite Tracking Of Offenders: A Study Of The Pilots in England And Wales. Ministry of Justice 2007, 3-5.o.

aktiválódik, ha a terhelt elhagyja azt a területet ahol tartózkodnia kellene vagy belép egy olyan terület határán belül, ahol nem tartózkodhatna. Ekkor figyelmeztetés megy a központnak.³²⁸

7.2.5. A harmadik generáció – több mint ellenőrzés

A harmadik generáció szerkezeteinél a jelenlét és tartózkodás ellenőrzésével egyidejűleg, az ellenőrzött személyre gyakorolható közvetlen beavatkozásra is lehetőség van.³²⁹ Ilyen ellenőrzőkészülékek a gyakorlatban a házi őrizetben ellenőrzöttek nyomon követésére eddig (még) nem kerültek alkalmazásra, azonban erről évek óta folyik a vita. Az eszköz a piacon már elvileg megtalálható.³³⁰ A rendszer automatizált vagy manuálisan történő beavatkozásra is képes.³³¹ Ez olyan esetekben fordulhat elő, amikor a megfigyelt személy a számára a meghatározott helyet engedély nélküli elhagyja – például a saját lakást – vagy olyan területre lép be, amely számára tiltott, például a sértett lakásának vagy munkahelyének környéke. A rendszerfigyelmeztető hangjelzés kibocsátása mellett kisebb mértékű áramütés előidézésére is képes.³³² Javaslat volt még olyan implantátumok kifejlesztésére is, amelyek szignálok fogadására és küldésére alkalmas chip-et tartalmaznak.³³³ Ha a terhelt nem megfelelő magatartást tanúsít, ezek az implantátumok áramütéseket mérhetnek közvetlenül a központi idegrendszerre vagy távműködtetéssel egy integrált kapszulát tudnak kinyitni, amelyből egyfajta kábítószer vagy nyugtató, vagy más gyógyszer a vérkeringésbe kerül.³³⁴ Szóba került az ún. „*Hirnschrittmacher*” alkalmazása, amelyet ma a Parkinson kóros betegeknél alkalmaznak a remegés és a merevség mérésére. Ennek használata kényszerneurozízisnál, skizofréniánál vagy alkoholfüggőségnél lenne lehetséges.³³⁵ Elektródákat ültetnének be az agy meghatározott területeire, amely egy külső vagy az érintett testébe, ami agyi stimulációt tenne lehetővé, és így a személy magatartását befolyásolni lehetne.³³⁶

³²⁸ Miedema, F., Post, B.: Evaluation of GPS monitoring of offenders in the Netherlands. 2006

http://www.wodc.nl/eng/Images/1255_summary_tcm12-107975.pdf (2007. 05. 09.)

³²⁹ Nogala – Haverkamp, DuD 2000/1, (i.m.) 34. o. Idézi: Weber, 2004, (i.m.) 35. o.

³³⁰ Landreville, Pierre: La Situation aux Etats-Unis et au Canada, in: Mayer, Markus - Haverkamp, Rita - René, Lévy (Eds.): Will Electronic Monitoring Have a Future in Europa? Contributions from a European Workshop Freiburg i. B. 2003. 43. o.

³³¹ Bishop, Norman: Social Work and Electronic Monitoring in: Mayer, Markus-Haverkamp, Rita -René, Lévi(Eds.): Will Electronic Monitoring Have a Future in Europa? Contributions from a European Workshop Freiburg i. B. o., Weber, 2004. 35. o.

³³² Bishop, 2003, (i.m.) 231. o., Landreville. 2003, (i.m.) 43. o., Whitfield, 2001, (i.m.) 116. o., Hudy, 1999, (i.m.) 36.o., Weber, 2004, (i.m.) 35. o.

³³³ Weber, 2004, 3(i.m.) 5-35.o., Hudy, 1999, (i.m.) 36. o.

³³⁴ Schmalegger –Smykla, 2001, (i.m.) 187. o. Idézi: Weber, 2004, (i.m.) 36.o.

³³⁵ Falk, Marcel: Direkter Draht ins Hirn in: NZZ am Sonntag vom März 2003, 63.o. Idézi: Weber, 2004, (i.m.) 36.o.

³³⁶ Falk, 2003, (i.m.) 63.o. Idézi: Weber, 2004, (i.m.) 36.o.

A nemi erkölcs elleni bűncselekményt elkövetőkre vonatkozóan fontolgatták, hogy a szexuális izgatottságot pszichotechnológiai készülék által folyamatosan ellenőrizhetővé kellene tenni. Szükség esetén akár távirányítással egy izgalomkorlátozó eszköz beadásával illetve elektródákkal csillapítani.³³⁷

A harmadik generáció eszközei már alkalmasak az érintett egészségügyi és pszichológiai állapotának rögzítésére is.

Az áramütést és hasonló beavatkozásokat lehetővé tevő eszközök gyakorlatban való alkalmazásáról még nincs információ. Véleményem szerint az emberi jogokba nem engedhetnek meg ilyen mértékű beavatkozást. Ezeknek az eszközöknek alkalmazása egészségügyi szempontból is ellenzett. Komoly viták folynak még erről. Ha sor kerülne alkalmazási lehetőségeire, ehhez a terhelt hozzájárulása nélkülözhetetlenné válna.

7.3. Összegzés

Manapság az elektronikusan ellenőrzött házi őrizet különféle változatainál az aktív rendszer világszerte jelentősen gyakrabban kerül alkalmazásra, mint a passzív rendszer különböző variációi.³³⁸ Gyakran alkalmaznak hibrid rendszereket is, amelyeket legtöbbször aktív rendszerrel és alkoholteszt-készülékkel kombinálnak – beleértve az ehhez a teszthez szükséges biometria azonosítót.³³⁹

A generációk bemutatása alapján végigkövethető a fejlődés, amely a harmadik generációval egyfajta túlzásban végződik. A személyiségi jogokba való beavatkozás problémáján már jóval túlmutat az ember mivoltának ilyen mértékű lefokozása, kvázi olyan eszköz alkalmazása az emberen, amelynek használata az állatoknál is megkérdőjelezhető lenne. A harmadik generációs megfigyelőrendszereknél a morális és etikai megfontolások mellett – amelyek mindenekelőtt az emberi méltóság megsértését illetik –, probléma merül fel gyakorlati alkalmazásukban is. Azoknál a készülékeknél, amelyek integrált büntető funkciót is tartalmaznak, akár hibás riasztások is lehetnek, amelyek ugyanúgy generálják az áramütést. Ez a terhelt számára súlyos következményekkel járhat. Mindemellett előfordulhat olyan helyzet is, amikor a terhelt rá van kényszerítve, hogy a kijelölt tartózkodási helyet sürgősen el kell hagynia – például kigyulladt a lakás – amiről a jelzések nem beszélnek.

³³⁷ Bernsmann, 2000, (i.m.) 11. o.

³³⁸ Hudy 1999, (i.m.) 34.o.

³³⁹ Bernsmann 2000, (i.m.) 10. o

8. NÉMETORSZÁG - AZ ELEKTRONIKUS LÁBBILINCCSEL KAPCSOLATOS PROJEKTEK NÉMETORSZÁGBAN, HESSENEN ÉS BADEN-WÜRTTEMBERGBEN

Az értekezés fő súlypontját képezik a jelen fejezetben bemutatásra kerülő németországi elektronikus lábbilincses intézkedésre vonatkozó modellkísérletek.

2000-ben kezdték az első modellprojektet az elektronikus lábbilincses intézkedéssel Hessenben (*Evaluation eines Modellprojekts zum Einsatz der elektronischen Fußfessel (Hessen)*), amelyet kettő évre terveztek. A 2003-as évben indult az ún. „Hessen-i Projekt” (*Evaluation des Einführungsprozesses anhand empirischer Analyse der Implementation und Effizienz des elektronisch überwachten Hausarrests*). Ennek a modellkísérletnek a keretében vizsgálták az elektronikus lábbilincs Hessen-i bevezetésének folyamatát. 2009-ben új jogszabályi háttérrel (*Elektronische Aufsicht im Vollzug der Freiheitsstrafe in Baden-Württemberg*) további alkalmazási lehetőségekre épülő analízis kezdődött, ami 2013-ban zárult le.

A Hessen-i Igazságügyi Minisztériumban már jóval az első modellprojekt kezdete előtt fontolgatták az elektronikus ellenőrzés lehetőségét. Először azonban 1993-ban került sor szakmai konzultációra a Minisztérium és a Freiburg-i Max-Planck-Intézet (Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Strafrecht) között e tárgykörben. 1999. novemberében egyezsége jutottak a kísérő kutatás (Begleitforschung) céljai, keretei, és feltételei tekintetében. A kutatás koncepcióját később hozták közösen nyilvánosságra.³⁴⁰ A német projekttel párhuzamosan figyelemmel kísérték a svéd és a holland modellkísérletet is. Az 1997-es 68. Saarbrücken-i Igazságügyi konferencián is szóba került az elektronikus házi őrizet alkalmazásának lehetősége. Ott az a döntés született, hogy összegyűjtik a külföldi országok tapasztalatait ismeretek szerzése céljából, arra vonatkozóan, hogy milyen előnyökkel és hátrányokkal járhatna az elektronikus felügyelet beiktatása a német büntető igazságszolgáltatás rendszerébe.³⁴¹

2000 májusában kezdték el – felfüggesztett szabadságvesztés büntetés keretében – az elektronikus úton megfigyelt házi őrizet gyakorlati alkalmazását a Frankfurt am Main-i Landgericht illetékességi területén, a Freiburg-i Max-Planck-Institut által tanulmányozott

³⁴⁰ Mayer, Markus: Modellprojekt elektronische Fußfessel. - Freiburg im Breisgau : Ed. Iuscrim, 2004. 11.

³⁴¹ „Die Justizministerinnen und – Minister nehmen die Absicht der Berliner Senatorin für Justiz zur Kenntnis, eine Bunderatsinitiative zur Änderung des Strafvollzugsgesetzes einzuleiten, die auch in Deutschland – zunächst im Rahmen einer auf vier Jahre befristeten Erprobungsphase – die Ersetzung einer an sich zu verbüßenden Freiheitsstrafe durch einen elektronisch überwachten Hausarrest gestattet.“

modellkísérlet keretében.³⁴² A két éves modellkísérlet végén minden erre hatáskörrel bíró Hessen-i bíróságon bevezették.³⁴³

A második „Hessen-i Projekt” az előzőhöz kapcsolódik közvetlenül. Az elektronikus lábbilincses intézkedés új szankcióként való egész tartományban kiterjesztett bevezetésének vizsgálatát végezték ennek keretében.³⁴⁴

A harmadik - „ún. Baden-Württemberg-i modellprojekt” - 2009-ben kezdődött, az elektronikus eszközzel ellenőrzött szabadságvesztés végrehajtásról (EStVollzG³⁴⁵) szóló törvény 2009. augusztusi hatályba lépésére alapítva. Az elítéltek a szabadságvesztés büntetés helyettesítésének elkerülése céljából – megfelelő feltételek fennállása esetén – kerülhettek az intézkedés hatálya alá, a szabadon bocsátásra felkészítés keretében, illetve az enyhített végrehatás megfigyelésének segítése céljával.³⁴⁶ A modellprojekt 2010. október 1-én kezdődött és egyszeri meghosszabbítás után 2013. augusztus 6-án fejeződött be, a törvény hatályon kívül helyezésével egyidejűleg.³⁴⁷ Mindhárom modellprojekt tudományos elemzését a Freiburg-i Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Strafrecht végezte. A modellkísérletek tudományos elemzése a gyakorlati beültetést, a kriminológiai és ökonomiai kérdéseket tanulmányozta, amelyeket a következőkben összefoglalóan ismertetek.

8.1. Alkotmányjogi vonatkozások a németországi rendszerben

Alkotmányjogi szempontból a német alaptörvényt illetően felmerülnek különböző kérdések. Azzal kapcsolatban, hogy Alaptörvény 1.§ (1) bekezdésében szereplő emberi méltóság ellen az elektronikus házi őrizet alkalmazása vét, elmondható, hogy döntően attól függ, hogyan alkalmazzák ténylegesen azt. Az arányosság elvéből fakadó túlzott mérték kategóriájára kell figyelemmel lenni, amely azonban építő jellegű, nem pedig hátráltató tényező. Az Emberi Jogi Konvenció 3. Cikkelyének értelmében minden intézkedés kizárt, amely lealacsonyító büntetést és bánásmódot produkál. Ezért nem szabad, hogy látható legyen az ellenőrző technikai eszköz. Figyelembe kell venni az Európa Tanács R (92) 16 számú ajánlását is. Természetesen több ponton érinti az Electronic Monitoring az alapvetően védett jogokat. Így a német alkotmány 13. szakaszában szereplő lakás sérthetetlenségét, a 10. szakasz szerinti

³⁴² Harders, Immo: Die elektronische Überwachung von Straffälligen. - Mönchengladbach : Forum-Verl. Godesberg, 2014. 109.o.

³⁴³ Schwedler, Andreas – Wößner, Gunda: Elektronische Aufsicht bei vollzugsöffnenden Maßnahmen. Implementation, Akzeptanz und psychosoziale Effekte des baden-württembergischen Modellprojekts. Dunkler & Humblot Berlin 2015 4. o.

³⁴⁴ <https://www.mpicc.de/de/int/forschung/forschungsarbeit/kriminologie/fussfessel.html> (2016.07.17.)

³⁴⁵ Gesetz über elektronische Aufsicht im Vollzug der Freiheitsstrafe (EStVollzG)

³⁴⁶ Schwedler-Wößner: 2015, (i.m.) 130.o.; Schwedler- Wößner, 4/2013. (i.m.) 60.o.

³⁴⁷ Schwedler-Wößner, 2015, (i.m.) 4.o., 5.o.

mozgásszabadságot és a 2. szakasz (1) bekezdésében megfogalmazott általános személyiségi jogot és az önrendelkezési jogot. Ez nemcsak a terhelt, hanem harmadik személy, így például a lakótárs jogait is érinti. A lakás sérthetlenségét szabályozó rendelkezés alapján a beavatkozás engedélyezett, a közrendet és közbiztonságot fenyegető veszély elhárítása végett. Az Electronic Monitoring tulajdonképpen nem jár olyan beavatkozással az alapvető jogokba, amelyet az Alkotmány ne engedne. Az Alaptörvény 104. szakaszának is teljesen megfelel az Electronic Monitoring, hiszen csak jogszabály alapján és bírói döntés keretében kerülhet csak sor a szabadság korlátozására elektronikus házi őrizettel.³⁴⁸ Dembowski szerint, ha a Hessen-i modellprojekt keretfeltételeinek megfelelően fejlesztik a lábbilincs alkalmazását, akkor az nem kerül konfliktusba az információs önrendelkezési joggal.³⁴⁹ Kérdésként merült fel, hogy az Alaptörvény 3. szakaszában szereplő egyenlőség követelményét nem sérti-e a házi őrizet. Walter szerint a jobb anyagi háttérrel rendelkező terhelteknek jobb lehetőségeik vannak, hiszen meg tudják hatalmazni akár a legjobb ügyvédet, rendelkezésükre áll a házi őrizet feltételeinek megfelelő lakás, telefon, stb. Mindenesetre, ha a kérelmezőnek ezek nem állnak rendelkezésre, a szociális segítségnyújtás keretben ezt pótolni tudják.³⁵⁰

8.2.1. Első projekt alapjai

2000. május 2-án kezdődött az első projekt az elektronikus lábbilincssel a Hessen-i Igazságügyi Minisztérium vezetésével, a Frankfurt-i törvényszék illetékességi területén. A két évre tervezett kísérletben az ellenőrzés ilyen formájának alkalmazásával célozták meg az érintettek megóvását az előzetes letartóztatás végrehajtásában való részvételtől, illetve annak próbaidős meghagyás keretében történő használatát.³⁵¹

Az elektronikus eszközzel felügyelt intézkedés alkalmazására felfüggesztett szabadságvesztés büntetés vagy a feltételes szabadlábra bocsátás esetén, pártfogó felügyelettel vagy intézkedésként büntetőparancs végrehajtásának felfüggesztése esetén volt lehetőség.³⁵²

Az elektronikus lábbilincs használatára a következő jogszabályi rendelkezések keretében kerülhetett sor: próbaidőre felfüggesztett szabadságvesztés keretében meghagyásként (StGB.

³⁴⁸ Walter, Michael: Elektronisch überwachter Hausarrest als neue Vollzugsform. In: ZfStrVo, 5/1999. 291. o.

³⁴⁹ Dembowski, Barbara: Erfahrungen mit dem Modellprojekt „Elektronische Fussfessel“. In: Datenschutz und Datensicherheit. Wiesbaden : Vieweg, GWV-Fachverl. 27. 2003/12, 728. o.

³⁵⁰ Walter, Michael: Elektronisch überwachter Hausarrest als neue Vollzugsform. In: ZfStrVo, 5/1999, 292. o.

³⁵¹ Mayer, Markus: Modellprojekt elektronische Fußfessel. - Freiburg im Breisgau : Ed. Iuscrim, 2004. 23.o.

³⁵² Albrecht, Hans-Jörg; Arnold, Harald; Schläder, Wolfram: Der hessische Modellversuch zur Anwendung der „elektronischen Fussfessel“. Darstellung und Evaluation eines Experiments. [Zeitschrift für Rechtspolitik](#) 2000. 467.

56.§, 56c.§), meghagyásként próbaidőre felfüggesztett maradékbüntetésnél (StGB. 56c.§, 57.§), meghagyásként a pártfogó felügyelet során (StGB. 68. §), a letartóztatási parancs felfüggesztésénél intézkedésként (StPO. 116.§), valamint a kegyelemadás keretén belül meghagyásként (Hessen-i Kegyelmi rendelet 19.§-a).³⁵³ A szakirodalomban megegyeztek a vélemények a tekintetben, hogy nincs alkotmányjogi aggály az elektronikus megfigyelés terén, amennyiben az ellenőrzött személy a meghatározott alapjogainak korlátozásába beleegyezik és ezt a határt az intézkedés nem lépi túl.³⁵⁴ Mivel kötelező a terhelt kioktatása az intézkedéssel és a körülményekkel kapcsolatban, teljes mértékben tájékoztatásban részesül, ezért el tudja dönteni, részt kíván-e venni az otthoni fogságban lábbilincsel.

A lábbilincs elsősorban az StGB. 56c.§ feltételeinek keretében a próbaidőre felfüggesztett szabadságvesztésnél került alkalmazásra.³⁵⁵ Az elektronikus lábbilincset akkor célszerű alkalmazni, ha ezáltal más bűncselekmény elkövetése elkerülhető; a terhelt újraszocializálódásához, így rendszeres, bűncselekmény elkövetésétől mentes, ésszerű életviteléhez vezet; a próbaidő alatti szorosabb felügyelet a terhelt egyébként előreláthatóan negatív szociális prognózisát javítja; valamint, ha „utolsó esélyként”, hatékonyabb beavatkozás, így egy egyébként szükséges szabadságvesztést elkerülhetővé tesz.

A bíróság számára lehetőség volt intenzívebb gondozás, szorosabb ellenőrzés és önkontroll kombinációjára. Megnövekedett a próbaidőre felfüggesztett büntetések száma, jobb speciál preventív hatással bírt és a fogvatartottak számát csökkentette.³⁵⁶

A programban olyan terheltek vettek részt, akiknél fennállt a visszaesés lehetősége. Abból indultak ki, hogy ha meghatározzák, mikor kell otthon tartózkodniuk és az idejüket megfelelően osztják be – a lehetőségek csökkentésével, az önkontrollal, a lelepleződés lehetőségének tudatával –, az a viselkedésükre is jól hat, és ezáltal kiküszöbölhető a visszaesésük.³⁵⁷

³⁵³ Mayer: Evaluation eines Modellprojekts zum Einsatz der elektronischen Fußfessel (Hessen) <https://www.mpicc.de/de/int/forschung/forschungsarbeit/kriminologie/archiv/fussfessel.html> (2015.07.17)

³⁵⁴ Mayer, 2004, (i.m.) 25.

³⁵⁵ Mayer 2004, (i.m.) 88.o.

³⁵⁶ Die Implementation der Fußfessel in Hessen. Eine Evaluation des Einführungsprozesses anhand empirischer Analyse der Implementation und Effizienz des elektronisch überwachten Hausarrest. <https://www.mpicc.de/de/int/forschung/forschungsarbeit/kriminologie/fussfessel.html>; (2015. 07. 17.); Albrecht, Hans-Jörg; Arnold, Harald; Schläder, Wolfram: Der hessische Modellversuch zur Anwendung der „elektronischen Fussfessel“. Darstellung und Evaluation eines Experiments. *Zeitschrift für Rechtspolitik* 2000, 467. o.

³⁵⁷ <https://www.mpicc.de/de/int/forschung/forschungsarbeit/kriminologie/fussfessel.html>; Die Implementation der Fußfessel in Hessen. Eine Evaluation des Einführungsprozesses anhand empirischer Analyse der Implementation und Effizienz des elektronisch überwachten Hausarrest (2015.07.17.); Lásd Albrecht, Hans-Jörg; Arnold, Harald; Schläder, Wolfram: Der hessische Modellversuch zur Anwendung der „elektronischen Fussfessel“. Darstellung und Evaluation eines Experiments. *Zeitschrift für Rechtspolitik* 2000. 468.

8.2.2. A vizsgálat eszközei, a projekt menete

A projekt során számottevő adat került rögzítésre, a kísérleti alanyokról külön dossziék készültek.³⁵⁸

A vizsgálat során dokumentációs ívet használtak, amely a terhelttel kapcsolatos releváns információkat – így például a családi állapot, képzettség, foglalkozás, kereset, bűncselekmény és a vizsgálati alany büntetési előzményei, az ítélet és a központi nyilvántartásból származó kivonat – tartalmazta. A dokumentációs ív magában foglalta továbbá az egész projekt folyamatának leírását.

A bírók is kitöltöttek egy kérdőívet arról, hogy mi motiválta őket és mi volt a célja az elrendelésnek, és mi volt a szubjektív meglátásuk, szükség lesz-e a szankció súlyosítására.³⁵⁹

A kísérletben résztvevőkkel interjút készítettek az intézkedés előtt és után, illetve a lábbilincs levételét követően egy évvel.³⁶⁰ A hozzátartozókkal, illetve a felnőtt lakótársakkal is kitöltettek kérdőívet – a résztvevő távollétében a vele másodikként készített interjú után –, amelyben arra irányuló kérdéseket tettek fel hogy mi motiválta, miért egyezett bele a projektbe, milyen hétköznapi korlátokkal jár, milyen előnyöket és hátrányokat tapasztalt, mit változtatnának meg?³⁶¹

A kiválasztás egy összetett, többlépcsős eljárás keretében történt. Minden eljárásban résztvevőnek így a terheltnek, az ügyvédnek, az ügyésznek, stb. lehetősége volt arra, hogy kérelmezhesse adott személy – amennyiben az érintett is beleegyezik – kísérletbe való felvételét. A projekt munkatársai levélben tájékoztatták a terheltet, hogy részt vehet az elektronikus lábbilincs projektben. Információs lapot mellékeltek és megjelöltek egy időpontot személyes találkozó céljából. A személyes megbeszélésig információkat gyűjtöttek a vádlottról.³⁶² Az elektronikus ellenőrzés elrendelése előtt a 3. számú mellékletben található információs nyomtatványt³⁶³ küldték ki a terheltnek.

Az első beszélgetés során felvilágosították a résztvevőket a projekt és az ellenőrzés részleteiről. Az életkörülményeiket felmérték, és elkészítették a személyre szabott heti tervet. A megbeszélés anyagáról tájékoztatták az ügyészséget és a bíróságot is. Ezt követően döntött a bíróság az elektronikus ellenőrzésről.³⁶⁴

³⁵⁸ Mayer, 2004, (i.m.) 15. o.

³⁵⁹ Mayer, 2004, (i.m.) 16. o.

³⁶⁰ Mayer, 2004, (i.m.) 18-20. o.

³⁶¹ Mayer, 2004, (i.m.) 23. o.

³⁶² Mayer, 2004, (i.m.) 83. O.

³⁶³ Az információs lap leírását lásd részletesebben: Mayer, 2004. 84-85.o.

³⁶⁴ Mayer, 2004, (i.m.), 86. o.

A második személyes látogatásnál beépítették a technikai eszközöket és a kísérleti alanyra felerősítették a lábbilincset. A családtagokat illetve az együtt lakókat is bevonták, ismertették velük is az intézkedést és velejáróit. A projektmunkatársak közül valaki mindig rendelkezésre állt, az ügyeletosnek mobiltelefonon elérhetőnek kellett lennie. SMS-ben érkeztek meg a heti tervtől való eltérések, illetve ha a terheltnek valamilyen okból máshogy alakult a programja, mint az előírás, akkor jelezhetette előre. Mindenről (például: munkahelyi túlóráról) igazolást kellett szerezni.³⁶⁵

8.2.3. A heti terv

A heti tervben meghatározták azt az időt, amikor a projekt résztvevő köteles volt otthon tartózkodni, illetve köteles volt távol tartózkodni otthonától, és amely idő alatt otthon vagy távol lehetett.

Mayer³⁶⁶ részletes leírása szerint a heti terv a következők szerint állt össze:

Igyekeztek elsősorban a munkatevékenységre koncentrálni az otthon és attól távol tartózkodás kialakítása során. Ennek megfelelően, amikor munkaidő volt, tilos volt a lakásban tartózkodni, a munkahelyen kellett lenni. Általában a munkaidő előtt és után járt szabadidő úgy, hogy arra az időre nem volt kötelező tartózkodási előírás. Ügyeltek azonban arra, hogy ne legyen túl hosszú a szabadidő, így ne adhasson aggodalomra okot. Az egyik rendszeres munkával bíró terheltnek következőképpen nézett ki a heti terve.³⁶⁷

	Kötelező otthon tartózkodás	Nincs előírás	Kötelező távol tartózkodás az otthonától
Hétfő	0.00 - 6.00 20.00 - 0.00	6.00 - 7.00 17.00 - 20.00	7.00 - 17.00
Kedd	0.00 - 6.00 20.00 - 0.00	6.00 - 7.00 17.00 - 20.00	7.00 - 17.00
Szerda	0.00 - 6.00 20.00 - 0.00	6.00 - 7.00 17.00 - 20.00	7.00 - 17.00
Csütörtök	0.00 - 6.00 20.00 - 0.00	6.00 - 7.00 17.00 - 20.00	7.00 - 17.00
Péntek	0.00 - 6.00 20.00 - 0.00	6.00 - 7.00 14.30 - 20.00	7.00 - 14.30
Szombat	0.00 - 9.00 10.00 - 14.00 18.00 - 0.00	9.00 - 10.00 14.00 - 18.00	
Vasárnap	0.00 - 14.00 18.30 - 0.00	14.00 - 18.30	

Táblázat: Egy munkába járó terhelt heti programterve a német Fussfessel projektben

³⁶⁵ Mayer, 2004, (i.m.) 226-229. o.

³⁶⁶ Mayer, 2004, (i.m.) 115-119.

³⁶⁷ Mayer adatai alapján összeállított táblázat. Lásd: Mayer, 2004, (i.m.) 117. o.

Annak a résztvevőnek, akinek nem volt munkája általában közérdekű munkát végezett a házi fogság ideje alatt. Ebben az esetben például következőképpen nézett ki egy résztvevő heti programja.³⁶⁸:

	Kötelező otthon tartózkodás	Nincs előírás	Kötelező távol tartózkodás az otthontól
Hétfő	0.00 - 7.00 14.00 - 17.00 21.00 - 0.00	7.00 - 8.00 12.30 - 14.00 17.00 - 20.00	8.00 - 12.30
Kedd	0.00 - 7.00 14.00 - 16.00 21.00 - 0.00	7.00 - 8.00 12.30 - 14.00 16.00 - 20.00	8.00 - 12.30
Szerda	0.00 - 7.00 14.00 - 16.00 21.00 - 0.00	7.00 - 8.00 12.30 - 14.00 16.00 - 20.00	8.00 - 12.30
Csütörtök	0.00 - 7.00 14.00 - 16.00 20.00 - 0.00	7.00 - 8.00 12.30 - 14.00 16.00 - 20.00	8.00 - 12.30
Péntek	0.00 - 7.00 14.00 - 17.00 21.00 - 0.00	7.00 - 8.00 12.30 - 14.00 17.00 - 21.00	8.00 - 12.30
Szombat	0.00 - 14.00 20.00 - 0.00	14.00 - 20.00	
Vasárnap	0.00 - 14.00 20.00 - 0.00	14.00 - 20.00	

Táblázat: Rendszeres munkával nem rendelkező terhelt, heti programterv közérdekű munkával (Fussfessel Projekt Németország)

Mayer projektbemutatása szerint jelentős különbségek voltak a résztvevők között, a programban, előfordult olyan eset is, hogy a vendéglátásban dolgozó terheltnek, aki előzetes letartóztatás helyett volt házi őrizetben, csak napi hat és fél órát kellett kötelezően otthon tartózkodnia. Egy másik résztvevő pedig, aki szintén előzetes letartóztatás helyett volt „lábbilincselve”, csak 35 óra szabadidővel rendelkezhetett hetente. Ő munkanélküli volt és közérdekű munkát sem végzett.³⁶⁹

8.2.4. Az elektronikus ellenőrzés technikája a modellkísérlet során

A modellkísérlet technikai adminisztrációját a Hessen-i Központi Adatfeldolgozó Hivatal végezte.³⁷⁰

³⁶⁸ Mayer adatai alapján összeállított táblázat. Lásd: Mayer, 2004, (i.m.) 118. o.

³⁶⁹ Mayer, 2004, (i.m.) 119. o.

³⁷⁰ Mayer, 2004, (i.m.) 58. o.

kijelölt lakásba beszereltek egy fekete vevődobozt és a terhelt bokájára erősítettek egy 3 cm széles műanyag pánttal egy gyufásdoboznyi nagyságú fekete eszközt, ún. „lábbilincs”-et (lásd a képen):

A képen látható lábbilincs nem emlékeztetett külsőleg a funkciójára. Húsz másodpercenként bocsátott ki szignálokat, de mindegyik adó másképpen volt programozva. Ha a kötést piszkálták, vagy a testmeleget nem érzékelte, megtört az áramkör és az általánostól eltérő jelzést adott. Az adó akkumlátora két évre volt hitelesítve. Az adó-vevő távolság négy fokozatra volt beállítható 10-50 m hatótávolságig, amelyet a terhelt otthonának megfelelően az adó felhelyezésekor állítottak be személyre szabottan. A lábbilincs stabil és vízálló volt, így azzal minden hétköznapi tevékenységet el lehetett végezni. A vevő a telefonra és a hálózatra volt rákötve – későbbi próbálkozások alapján már mobilhálózatra is – és fogadta a lábbilincs jeladását, amikor a terhelt otthon tartózkodott. Ha a jelek nem egyeztek a heti tervben meghatározottakkal, akkor annak megfelelő jelzést produkált. Ha a telefonos kapcsolat megszakadt, akkor rögzítette a kimaradt jelentéseket. A vevő az akkumlátor segítségével akár két hétig is működőképes volt külső áramkapcsolat nélkül, és el volt látva egy szenzorral, amely regisztrálta, ha elmozdították. A központban tárolták az összes terhelt heti programtervét. Ha eltértek a jelek a beprogramozottól vagy a rendszer technikai zavarokat észlelt, a szolgáltató mobiltelefonjára küldött a rendszer egy SMS-t, amely alapján azonosítható volt a terhelt, az időpont és a hiba jellege is.³⁷¹

8.2.5. Az elektronikus ellenőrzés megítélése 2001 kezdetén³⁷²

A projekt ismertetése érdekében az Igazságügyi Minisztérium rendezvényeket szervezett, a bíróságokat, ügyészségeket is tájékoztatták, ismertetőket bocsátottak ki, és a sajtó valamint a

³⁷¹ Mayer, 2004, (i.m.) 59-60. o.

³⁷² A táblázatokat Mayer (2004) könyvéből vettem át. Ld: Mayer, 2004, Mayer (i.m.) 72-79. o.

televízió útján nyújtottak információt az új projektről.³⁷³ 2001-ben az elektronikus ellenőrzéssel kapcsolatos kérdőívek kitöltésére kérték fel a bírákat, ügyészeket, pártfogó felügyelőket és a büntetés-végrehajtási intézetek vezetőit.

Arra a kérdésre, hogy szóba kerülhetne-e az elektronikus ellenőrzés kiterjesztése egész Németországban, a bírák és ügyészek több mint fele igenlően válaszolt, a pártfogó felügyelőknél hasonló hányad ellenezte a kiterjesztést. Összességében a megkérdezettek 51%-a, tehát több mint a fele támogatta azt, hogy egész Németországban alkalmazásra kerüljön. Arra, hogy az elektronikus ellenőrzést hogyan lehetne beilleszteni a büntetőjog rendszerébe, a megkérdezettek 62%-a válaszolta, hogy a letartóztatás helyett, és 45% szerint pedig büntetés-végrehajtás formájaként.

Azzal kapcsolatban, hogy ki végezze a végrehajtást a vélemények megoszlottak, legnagyobb arányban – 38%-ban – a rendőrséget jelölték meg, de a pártfogó felügyelet is közvetlenül mögötte állt 36%-al. A pártfogó felügyelők 48%-a a külön hatóságot választotta.

Arra vonatkozóan, hogy milyen előnyökkel járhatna az elektronikus ellenőrzés a társadalom számára, az első helyen (78%) a büntetés-végrehajtási intézetek túltelítettségének csökkentését látták előnyösnek, amit a költségek csökkentése követett a sorban (69%). Ennek ellenkezőjére, tehát hogy milyen hátránya lehet az elektronikus ellenőrzésnek a társadalom számára, a válaszok megoszlottak. A büntetés-végrehajtási intézetek vezetői úgy látták, hogy ez leginkább a további bűncselekmények elkövetéséhez vezethet, de a bírák és ügyészek többsége is így vélte. A pártfogó felügyelők úgy gondolták, hogy ez az Orwell-i ellenőrző állam felé történő fejlődésnek teremthet alapot. Amikor a terhelt oldaláról is vizsgálták, hogy milyen előnye lehet az elektronikus ellenőrzésnek az ellenőrzött személy számára, a többség – a megkérdezettek 85%-a – azt válaszolta, hogy könnyebb dolga van így a terheltnek. Érdekes módon a pártfogó felügyelők sem azt tartották a legfontosabbnak, hogy a reszocializációt könnyíti az elektronikus úton történő ellenőrzés.

Arra a kérdésre, hogy milyen hátránnyal járhat az ellenőrzött személy számára, a nyilvánosság előtti stigmatizáció kapta a legkevesebb szavazatot, az otthoni vitákra való lehetőséget jelölték meg legtöbbször, és ami kitűnt, hogy a pártfogó felügyelők is ezt az okot találták legtöbbször hátrányosnak.

Az alábbi táblázat³⁷⁴ azt mutatja be, hogy a projektben mely bűncselekmények esetén jött szóba az elektronikus ellenőrzés. Mayer szerint az adatok nem engednek arra következtetni,

³⁷³ Mayer, 2004, (i.m.) 66. o.

³⁷⁴ Táblázatot Lásd: Mayer, 2004, (i.m.) 103. o.

hogy „könnyű esetekről” volt szó. A kábítószeres bűncselekmények magas száma arra enged következtetni, hogy a bűnösséghez függőség is társul.³⁷⁵

Bűncselekmény	
Közrend ellen elkövetett bűncselekmények	1
Becsületsértés	
A személyi élet- és titokterület megsértése	1
Testi sérthetlenség ellen elkövetett bűncselekmény	3
Személyi szabadság elleni Bűncselekmény	1
Lopás és sikkasztás	12
Rablás és zsarolás	4
Bűnpártolás és orgazdaság	1
Csalás és hűtlenség	4
Okirat hamisítás	2
Dologrongálás	1
Közveszélyes bűncselekmények	
Gyűjtogatás	1
Közúti közlekedési vétség	5
A kábítószér törvény szerinti vétség	17
Polgári szolgálati törvény szerinti vétség	1
Fegyver törvény szerinti vétség	2
Bűncselekmény nem megállapítható	
Összesen	45

8.2.6. Értékelés

A projektbe a javasolt személyek több mint 80%-a került be. A bírák szinte fele-fele arányban a lábbilincs mellett és ellen foglaltak állást. Az ellenzők nagyrészt azzal érveltek, hogy költséges és csak kevés esetben alkalmazható ez az intézkedés. Arra hivatkoztak, hogy számukra nagyobb munkaterhet jelent, ha elrendelik, de megcáfolták ezt, akik elrendelték. A bíróságok az elrendelés mérlegelésénél valószínűleg nem egységes mérce szerint jártak el. Ahogy ez az újdonságok bevezetésénél természetesen elő szokott fordulni, itt is voltak fennakadások, például az, hogy a bevezetéssel kapcsolatos rendelkezés nem tartalmazott elég támpontot a bírák számára. Valójában az elrendelésnél nem csak jogi döntést, hanem valamilyen szinten pedagógiai határozatot kellett hozni, amely azonban elsősorban nem a szaktudásra épült, hanem a mindennapi tapasztalatok és a projekt munkatársak által nyújtott

³⁷⁵ Táblázatot Lásd: Mayer, 2004, (i.m.) 103. o.

információ alapján történt. A kezdetekben hiányzott a rutin az új intézmény alkalmazásához. A gyenge kezdetet később növekvő elrendelés szám jellemezte.³⁷⁶

Az amúgy is túlterhelt pártfogókra is nagyobb nyomást jelentett, hogy még ennek a jogintézménynek a felügyeletét is el kellett végezniük. A projekt kísérleti alanyai általánosságban pozitívnak értékelték a házi őrizetet, de nem tulajdonítottak neki tartós hatást a helyzetüket illetően. Az ő hasznuk a fogvatartás elkerülése volt.³⁷⁷

A hozzátartozók véleményének összesítésekor megállapíthatóvá vált, hogy ők többé-kevésbé elégedettek voltak. A házastársak illetve élettársak nyilatkozatai azt támasztották alá, hogy az ellenőrzésbe való beleegyezéssel meg akarták előzni a család szétesését és a terheltet meg akarták kímélni a fogvatartás negatívumaitól. A heti terv az ő életüket is befolyásolta, a szabadidő korlátozott volt, mindent az előírásokhoz kellett igazítani. Emellett sokban változott az ő életvitelük is, például a lábbilincs miatt sokszor nem kísérte el a férj őket vásárolni, barátokat kifogásokkal folyton elutasították, stb. Előnyként emelték ki, hogy a család együttléte nem tört meg, a terhelt pedig munkába járhatott, így részt vett a kiadások fedezésében. Összességében a kedvező hatások mellett elenyészőek voltak a hátrányok. A gyermekeknek általában nem mondták el, hogy mi az a lábon hordott szerkezet. Sokan arról panaszkodtak, hogy nem voltak kellően tájékoztatva az intézkedésről.³⁷⁸

8.2.7. Betekintés a modell kísérlet költségének egyes részleteibe

Először a kísérlet vége felé közöltek számadatokat a sajtóban, amelyben a két évre 368.541,45 Euro³⁷⁹ megtakarítást jeleztek a bebörtönzéssel szemben, amely Mayer szerint nem a valóságot tükrözi.³⁸⁰

A költségek megoszlottak. A beruházást és a technikai hátteret a Hessen-i Igazságügyi Minisztérium finanszírozta, a pedagógiai gondozás nagy része pedig a Frankfurt am Mainz-i Törvényszék számláját terhelte. A terheltek a telefon költségeit állták. A költségek túlnyomó része fix költség volt, amely nem függött a kísérleti alanyok számától. Egy csekély hányad volt változó költség, amely az ellenőrzés során lépett fel.

Mayer a költségek vázolója előtt felhívja a figyelmet arra, hogy azok a két éves modell fázisra vonatkoznak és speciális struktúrára épülnek, mivel az elektronikus lábbilincs

³⁷⁶ Mayer, 2004, (i.m.) 109-111. o.

³⁷⁷ Mayer, 2004, (i.m.) 144-146. o.

³⁷⁸ Mayer, 2004, (i.m.) 295-301. o.

³⁷⁹ Presseinformation des HESSISCHEN Ministerium der Justiz vom 19. Mai 2002. Idézi: Mayer, 2004, (i.m.) 216.o.

³⁸⁰ A költségekről szóló adatok, számítások és táblázatok Mayer tanulmányából származnak. Ld: Mayer, 2004, (i.m.) 94, 197-219. o.

intézményének prototípusára vonatkoznak. A felmérés 2000. május 2. és 2002. április 30. közötti időszakra, összesen 6217 napra esik.³⁸¹

	Összeg
Beruházási költség két évre	112.065,31 Euro
A technikai ellenőrzés költsége	118.592,01 Euro
A gondozás költsége	346.798,17 Euro
Összeg	577.455,49 Euro

Mayer hozzáfűzi, hogy a fenti költségbemutatók nem nyújtanak reális benyomást a költségekről, hiszen ez még a kísérleti fázis és egy prototípusra vonatkozik, amely speciális költségstruktúrával rendelkezik. Ezért egy számítási modellt hoztak létre, amely reálisabb képet alkot a költségekről, amelyet az alábbiakban röviden mutatok be.³⁸²

A számítások a következőre: három munkatárs főállásban és egy egyharmad állásban dolgozik a projektben, egyidejűleg átlagosan 50 személyt ellenőriznek, amely évente 18.250 ellenőrzési napnak felel meg és a technikai eszközök használati ideje legalább nyolc év.

Ennek megfelelően naponta személyre számítva az alábbi táblázat nyújt eligazítást az összeget illetően.

	Összeg
Beruházási költség	28.578,47 Euró
Technikai ellenőrzés költsége	141.352,23 Euró
Gondozás költsége	250.118,00 Euró
Összeg	420.048,70 Euró
Ellenőrzésre fordított napok száma	18.250
Költségek személyenként és naponta	23,02 Euró

Mayer kifejti, hogy ha tovább bővítenék az alkalmazást és más körzetekre is kiterjesztenék még, feltehetőleg hosszú távon javulhatna a költségstruktúra.

Ha a büntetés-végrehajtási intézetben töltött egy főre jutó napi költséggel hasonlítjuk össze, amely 2001-ben naponta 87,47 Euró volt, megállapítható, hogy a fenti számítások szerint 23,02 Euró kb. ennek az egynegyedét jelentené, ha ugyanannyi a fogvatartási napok mint az ellenőrzési napok száma.

8.2.8. Az első projekt összefoglaló értékelése Mayer által³⁸³

A két éves modellkísérlet tudományos értékelésekor megállapítható, hogy az elektronikus ellenőrzés kockázatokat éppúgy rejteget magában, mint előnyöket. A kísérlet első két évében

³⁸¹ A költségeket és táblázatokat lásd Mayer, 2004, Kosten der Modellphase című fejezetében: (197-219. o.)

³⁸² Mayer, 2004, (i.m.) 94, 207-219.

³⁸³ Mayer, 2004, (i.m.) 343-354. o.

az egyik fő bevezetési okot nem igazolta a rendszer, nem sikerült költségtakarékosabbá tenni a büntetés-végrehajtást. Ez azonban a kísérleti alanyok alacsony számával magyarázható.

Előny volt, hogy az intézkedés által a terhelt a fogvatartást és annak negatív hatásait elkerülhette. A kísérleti alanyok számára a lábbilincs egy jelzés volt arra vonatkozóan, hogy tettük nem tolerálható, büntetendő cselekményt követtek el. A projekt dolgozói pedagógiai hatással voltak a terheltekre.

A projekt munkatársak csekély érzékenységet mutattak a jogi keretfeltételeket illetően, például több szabadidőt engedtek, mint az előírásban szerepelt, de a számítógépes rendszert nem igazították a módosításokhoz. Hiányos volt a pedagógiai döntések dokumentációja.

Nem volt egyértelmű az elektronikus megfigyelés során az illetékességek megoszlása. A heti terv a munkatársak és a bírák illetékességébe is tartozott. Mivel ezt nagyrészt pedagógiai feladatnak tekintették, a bírák nem sok figyelmet szenteltek neki. A bíróság rendelte el ugyan, de a projekt munkatársai nagy szabadsággal rendelkeztek a terhelt mindennapjainak alakításában, amellyel a bíróság keveset foglalkozott.

Mayer megjegyzi, hogy a kezeléssel, gondozással járó modern végrehajtás tipikus problémája, hogy a végrehajtás szabadsága az igazságszolgáltatással szemben nagyobb. Nem előnyös, hogy a végrehajtás individualizálódásával egyenlőtlenségek alakulhatnak ki. A szabadság azonban az intézkedéssel való visszaélésre is lehetőséget ad. Megoldás lehetne erre, hogy általános iránymutatásokat adnának ki az intézkedés kialakítására és a bíróság ezeket vizsgálná. A pedagógiai jellegű döntések okát le kellene dokumentálni.

A terhelteket és a hozzátartozókat megfelelő információkkal kell ellátni az intézkedésről, illetve arról is, hogy a heti tervtől milyen eltérési okokat lehet akceptálni a projekt alatt. A résztvevőket a rendelkezésükre álló jogi eszközökről is mindenképpen tájékoztatni kell.

Az intézkedés alkalmazásának előfeltétele a terheltek beleegyező nyilatkozata, amely előtt mindenről teljes körű tájékoztatást kell adni. Különös hangsúlyt kell fektetni arra, hogy a nem német anyanyelvű kísérleti alanyok is teljesen tudatában legyenek annak, mibe egyeznek bele.

Hátrányosan hathat az intézkedés a terhelt szociális kapcsolataira, amennyiben barátaival kevesebbet és nem korlátlanul tarthatja a kapcsolatot. Ez stigmatizáló hatású lehet, amely nem kizárólag a lábbilincs miatt alakul ki, hanem az intézkedés alatt és amiatt nem akarnak ugyanúgy kommunikálni, mint azelőtt.

Amikor az előzetes letartóztatás elkerülése céljából rendelték el, több probléma adódott, így például egyes esetekben a szokatlanul hosszú tartam. A megfigyeltek hat hónapnál is tovább voltak ellenőrzés alatt. Még hátrányosabb helyzetbe kerültek, akiket végrehajtandó

szabadságvesztésre ítélték a megfigyelés után, mert ennek a tartamát nem számították be a büntetésbe.

A projekt rövid értékeléseként megállapítható, hogy a kezdeti kételyek nem igazolódtak be, úgy ahogy nem teljesült minden elvárás sem.

8.2.9. Az elektronikus házi felügyelet jövője Mayer szerint³⁸⁴

A kutatások igazolták, hogy ez a jogintézmény sokkal kevésbé radikális, mint azt az ellenzői jósolták. A heti terv kialakításának kontrollja megoldható probléma. Egyedül az előzetes letartóztatás helyetti alkalmazás alkalmazásával felmerülő gondok jelentenek kivételt, és ehhez járul még annak a kockázata, hogy jó személynél vetik-e be ezt az eszközt.

Mayer javaslata az, hogy hozzanak létre egy differenciált és koherens pedagógiai koncepciót, amelyben a heti terv és ellenőrzésének alapjait határozzák meg, és ezáltal meg lehet akadályozni azt, hogy a projekt munkatársak nem egységesen hanem tetszőlegesen járnak el. A bíróságoknak a végrehajtást ellenőrizni kell, és a pedagógiai döntéseket is dokumentálni kell, ezáltal ellenőrizhetővé válnak. Az bírának és a munkatársaknak a rossz címzettekkel összefüggő net widening problémáját ismerni kell és erre figyelemmel kell lenni.

Ha ezeket mind sikerül megoldani, akkor az elektronikus ellenőrzés előnyös a résztvevőknek, amelyet Hessenen kívül is alkalmazni lehetne.

8.3. A Hessen-i modellkísérlet előzményei és célja

A Hessen-i kísérlet szorosan kapcsolódott a 2000-ben indított projekthez. A jogszabályi háttér rendelkezésre állt. Az intézkedés bevezetésének alapvető célja az volt, hogy terheltek intézeti fogvatartását elkerüljék, ezáltal a büntetés-végrehajtást tehermentesítsék, illetve a költségeket csökkentsék. További szándékuk az volt, hogy a terheltek visszaesésének lehetőségét próbálták elkerülni azáltal, hogy rendszeres, büntetésmentes és megfelelő életvezetésre állítsák be a program során a reszocializáció keretében.³⁸⁵

8.3.1. Kutatási projekt röviden

A projekt a Hessen-i Igazságügyi Minisztérium hatáskörébe tartozott. Minden bírósági körzetben volt egy projektkoordinátor és egy felelős projekt megbízott. A gondozást speciális pártfogók látták el. Az ellenőrzési projekt 24 órás ügyelettel működött. A technikai oldalt a

³⁸⁴ Mayer, 2004, (i.m.) 352-353. o.

³⁸⁵ Albrecht, Hans-Jörg: Evaluation des Projekts „Elektronische Fußfessel in Hessen“ - Zusammenfassende Stellungnahme – Bericht an das Hessische Ministerium der Justiz. (Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Strafrecht Jessen, Daniela; Gerstner, Dominik) 2008 Szeptember (Kézirat) 7.o.

Hessische Zentrale für Datenverarbeitung (HZD) végezte, a lábbilincset gyártó cég az ElmoTech (Israel) volt. Az első években egy bíró adott a projekttel kapcsolatban jogi tanácsokat. A Max-Planck-Institut végezte a kísérlet tudományos vizsgálatát.

Minden bírósági körzetben egy projektfelelős koordinálta a projekt működését, akinek az volt a feladata, hogy a – bíróság illetve az ügyészség kérésére – megvizsgálja még a tárgyalás előkészítése idején, hogy az alkalmazás tárgyi és személyi feltételei fennállnak-e a szóba jövő terheltnél. Hét napon belül meg kellett küldeni a szociális jelentést a megfelelő ajánlással a bíróságnak. Ezután a bíróság vagy a kegyelmi hatóság döntött a projektben való részvételről. Ha a határozat jogerőre emelkedett, akkor a terhelte rögzítették a lábbilincset és beépítették a szükséges technikai kellékeket a kijelölt lakásba. Ettől az időponttól kezdve regisztrálni lehetett a terhelte otthon tartózkodását, illetve a heti program betartását. A program időtartama alatt az illetékes pártfogó gondozására volt bízva kísérleti alany.³⁸⁶

8.3.2. A kísérlet koncepciója, a részvétel feltételei

Az elektronikus lábbilincs használatának jogalapját ugyanazok a jogszabályi rendelkezések adták, mint az első projektnél: Német Büntetőtörvénykönyv (továbbiakban StGB) 56.§, 56c.§, 57.§, 68.§, 116.§ és a Hessen-i kegyelmi törvény 19.§.

Az elektronikus lábbilincs használatára sor kerülhetett: próbaidőre felfüggesztett szabadságvesztés keretében meghagyásként (StGB 56.§, 56c.§), meghagyásként próbaidőre felfüggesztett maradékbüntetésnél (StGB 56c.§, 57.§), meghagyásként a pártfogó felügyelet során StGB (68. §), a letartóztatási parancs felfüggesztésénél intézkedésként (StPO 116.§), valamint a kegyelemadás keretén belül meghagyásként (Hessen-i Kegyelmi rendelet 19.§-a).³⁸⁷

A projekt munkatársai és a pártfogók jól együttműködtek a projekt során.

A pártfogók naponta többször is felhívták az elektronikus lábbilincssel otthon tartózkodó személyt és ellenőrizték, hogy a heti terv szerint szervezi-e mindennapjait. Ezen túl legalább hetente egyszer – de az esetek 90%-ában kb. heti háromszor³⁸⁸ – meglátogatták és személyesen is meggyőződnek arról, hogy minden szabályszerűen zajlik. A pártfogók és a kísérleti alanyok között szoros volt a kapcsolat. A pártfogók a technikai részletekkel nem

³⁸⁶ Albrecht, 2008, (i.m.) 7.o.

³⁸⁷ Hessische Gnadenordnung 19.§ Lásd 3. számú melléklet

³⁸⁸ Albrecht, 2008, (i.m.) 14. o.

foglalkoztak, feladatuk esetlegesen annyi volt, hogy levették a lábbilincset az intézkedés befejezésekor, illetve az ügyeletes telefont kezelték.³⁸⁹

A Hessen-i modellprojektben olyan személyek vehettek részt, akiknek volt lakásuk és telefonnal rendelkeztek. A kísérleti alanyoknak és lakótársaiknak írásbeli beleegyezésüket kellett adni a részvételhez. Az érintettnek munkahellyel kellett rendelkeznie, de legalább heti 20 órában megfelelő tevékenységet kellett végeznie, például oktatásra járni. A terhelt köteles volt írásbeli beleegyező nyilatkozatot adni arra vonatkozóan is, hogy a pártfogóval együttműködik és lakásába beengedi, a heti tervet és az utasításokat betartja. Ha valaki nem rendelkezett megfelelő lakással és telefoncsatlakozással, de a bíróság alkalmasnak találta a projektben való részvételre, lehetőséget kapott a részvételre a „Schöne Aussicht” Verein segítségével. A Verein igyekezett rövid határidővel lakhelyet és telefont biztosítani a résztvevők számára. A részvétel elengedhetetlen feltétele volt a terhelt testi és szellemi épisége, nem lehetett kábítószer fogyasztó, és készséget kellett mutatnia munkára, képzési vagy más foglalkoztatásban való részvételre.

A terheltek nagy része bérlakásban lakott. Több esetben a lakbért rokon, ismerős vagy a szociális hivatal fizette. Előfordult, hogy konténerlakásban illetve lakókocsiban került sor az elektronikus felügyeletre. A lakókocsiban élő terhelt arról panaszkodott, hogy kicsi nagyon a lakás és nagyfokú elzártságban él az intézkedés által. Pár esetben fordult elő, hogy a terhelt nem rendelkezett lakóhellyel, de egy közhasznú egyesület segítségével sikerült egy lakóprojektbe besegíteni. Egy esetben a terhelte egy hotelben ellenőrizték. Előfordult, hogy a terheltek megváltoztatták lakóhelyüket. Ezen esetekben az új lakásban folytatták az ellenőrzést. Amennyiben a tartomány területén kívülre esett az új lakóhely, ahol már nem volt már mód az elektronikus ellenőrzésben való részvételre, a projektet az érintett számára be kellett fejezni.³⁹⁰

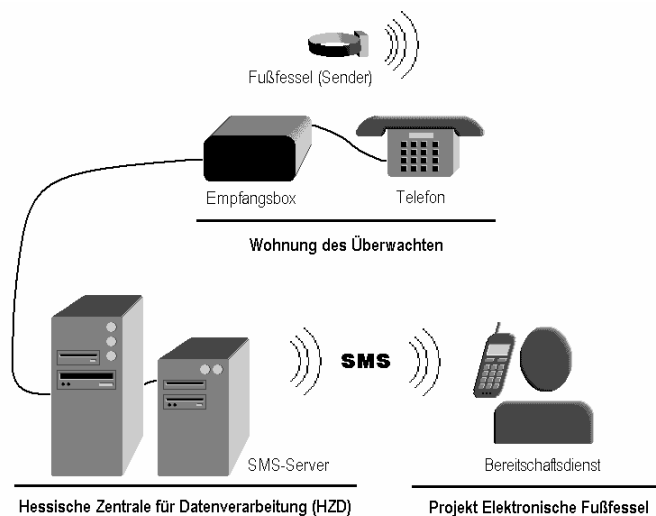
8.3.3. A heti terv

A személyre szóló heti tervet a projektben részt vevő szociális munkás készítette el, aki először a terhelt projektrészvételi alkalmassági vizsgálatát végezte el. Ezután kellett megkeresni a bíróságot vagy az ügyészséget ez ügyben. A heti terv munkával, képzéssel, szabadidővel, sportolással, és akár egyéni vagy csoportos terápián való továbbá nevelő- és oktatóprogramokon való részvételi kötelezettséget tartalmazhatott, de minden esetben a terhelttel egyeztetve kellett elkészíteni.

³⁸⁹ Albrecht, 2008, (i.m.) 14. o.

³⁹⁰ Albrecht, 2008, (i.m.) 78-79.o.

Ha a programban résztvevő nem tartotta be az előírásokat, a munkatárs köteles volt azt minden esetben jelezni. Amennyiben ez csak kisebb vétség, például egyszeri kisebb késés, akkor figyelmeztetésben kellett részesíteni a terheltet. Ha ez többször előfordult, vagy nagyobb mértékű volt az eltérés, a bíróság például megrövidíthette az eredeti programban engedélyezett szabadidőt, ha ez alkalmasnak és elegendőnek tűnt az elítélt ösztönzésére a szabályok betartására. Ha súlyosabb volt az előírások megszegése, illetve a hatóság félrevezetése vagy a technikai eszköz manipulációja történt, akkor az elektronikus ellenőrzés megszüntetésére kerülhetett sor és a szabadságvesztés próbaidőre felfüggesztése megszűnt, a szabadságvesztés végrehajthatóvá vált.³⁹¹

Ábra: A Hessen-i projekt szereplői³⁹²

A fenti ábra mutatja be a technikai folyamatot. A terhelt lakásában található beépített fogadódoboz fogadta a terheltre erősített elektronikus lábbilincsből a szignálokat. Ez a vezetékes telefon segítségével a központi számítógépre továbbította a szignálokat, amely Hünfeld-ben volt megtalálható. A központi számítógép tartalmazta minden megfigyelt személy heti tervének programját. Amennyiben eltérést észleltek a heti programtervtől, az ügyeletes projektmunkatártnak SMS-t küldött a rendszer. A munkatárs feladata volt utánajárni miért jelzett a rendszer és adminisztrálni az eltérést.³⁹³

³⁹¹ Albrecht, 2008, (i.m.) 36. o.

³⁹² Albrecht, 2008, (i.m.) 37.o.

³⁹³ Albrecht, 2008, (i.m.) 37.o.

8.3.4. A Modellfázis menete

Adatok

Az alábbi táblázat ábrázolja a 2003 és 2007 közötti változásokat évenkénti bontásban az elektronikus ellenőrzés intézkedésének indítványozási hajlandóságára vonatkozóan.³⁹⁴

	2003	2004	2005	2006	2007	Összesen
Ügyészség	57%	24%	22%	8%	4%	25%
Bíróság	30%	44%	46%	57%	60%	46%
Pártfogó felügyelet	7%	20%	7%	6%	3%	9%
Büntetés-végrehajtási intézet	0%	0%	2%	11%	7%	4%
Projektben résztvevő	0%	0%	2%	5%	9%	3%
Védő	6%	12%	20%	12%	16%	13%
Egyéb	0%	0%	2%	0%	0%	0%

Táblázat: Frankfurt am Mainz-i és Darmstadt-i bírósági körzetekben az indítványozások százalékos eloszlása

Megfigyelhető, hogy az ügyészség 2003-ban még több mint 50%-os aránnyal indítványozta az elrendelést, azonban 2007-re ez jelentősen lecsökkent. Ugyanez vonatkozik a pártfogó felügyelet indítványainak számára is. Ezzel szemben a bíróságok és a védők indítványainak aránya nőtt.

2003 és 2007 között az esetek 52%-ában rendelték el az indítványozott elektronikus ellenőrzést. Az elutasított indítványok 26%-ban a pártfogó felügyelet, 19%-ban a bíróság részéről és 3%-ban pedig egyéb miatt nem került sor elrendelésére.³⁹⁵

A modellprojekt 2007-ben összegzett eredményei alapján összeállított táblázatok³⁹⁶ foglalják össze a projektben résztvevők nemek, életkor, családi állapot, függőség, és velük együttlakókra vonatkozó megoszlását.

	Férfi	Nő
Feltételes szabadlábra bocsátás esetén próbaidős meghagyás	52%	58%
Előzetes letartóztatás helyett	36%	20%
Felfüggesztett szabadságvesztés végrehajtásának elkerülése	10%	9%
Kegyelem	3%	13%
Összesen	100%	100%
	298	45

Táblázat: A résztvevők nemek szerinti megoszlása az alkalmazási területeken belül

Érdekes lehet az életkor szerinti megoszlás, habár ez a szempontú megfigyelés nem alapoz meg következtetéseket.

³⁹⁴ Albrecht, 2008, (i.m.) (i.m.)51.o.

³⁹⁵ Albrecht, 2008, 55.o.

³⁹⁶ Táblázatokat lásd: Albrecht, 2008, (i.m.) 70-78.o.

	Feltételes szabaddlábra bocsátás esetén próbaidős meghagyás	Előzetes letartóztatás helyett	Felfüggesztett szabadságvesztés végrehajtása helyett	Kegyelem	Összesen
18 év alatt	3%	3%	3%	0%	3%
18-21 év	11%	7%	15%	14%	10%
22-29 év	36%	40%	46%	22%	38%
30-39 év	30%	29%	27%	43%	30%
40-49 év	14%	14%	3%	7%	12%
50 év felett	6%	7%	6%	14%	7%
Összesen	100%	100%	100%	100%	100%
	179	116	33	14	342

Csak kis arányban (3%) voltak 18 év alattiak elektronikus házi őrizetben. Legnagyobb részvételi arányt a 22 és 29 év közötti terheltek produkálták 38%-al. Alapvetően meghatározó hatású lehet hosszú távon az a cél, hogy a fiatalabb korúakat megpróbálják a büntetés-végrehajtási intézetben történő fogvatartás negatív ráhatásaitól megóvni, így a büntetés-végrehajtási intézetbe kerülés negatív hatásait elkerülni. Több esélye van a terhelteknek további bűncselekményektől mentes életre, ha elkerüli a káros hatásokat és nevelő intézkedéssel megfelelő életre próbálják irányítani a pártfogók.

Az alábbi táblázat - a terheltek aktái szerinti adatok alapján - a családi állapotra vonatkozó viszonyokat mutatja.

	Esetek száma	Arány (%)	Az esetek százalékos aránya
Egyedülálló	52	57,8	59,8
Házass	21	23,3	24,1
Elvált	8	8,9	9,2
Özvegy	1	1,1	1,1
Tartós kapcsolatban	6	6,7	6,9
Egyéb	2	2,2	2,3
	90	100,0	103,4

Táblázat: A terheltek családi állapota

Családi állapotukat tekintve az esetek nagy részében a terheltek egyedülállóak voltak.

A terheltek egészségügyi állapotának elemzése kapcsán megállapítható, hogy a betegség nem volt kizáró ok az elektronikus ellenőrzés elrendelésekor. 74 terheltből 53-an nem voltak krónikus betegségben szenvedők, 21 fő azonban igen. Hepatitis C betegségben 20-ból 9-en szenvedtek. Előfordult azonban, Hepatitis B, asztma, sőt volt egy AIDS beteg is a megfigyelték között. 49 főből 31-en kábítószerfüggők voltak a projekt időtartama alatt. 15-en voltak ez idő alatt heroin függők. 14-en voltak alkoholfüggők.

Az alábbi táblázat rendszerezi a 2007-es eredmények alapján, hogy mely bűncselekmények miatt és melyik alkalmazásban került sor az elektronikus felügyelet elrendelésére.

Bűncselekmény	Próbaidős meghagyás feltételes szabaddalra bocsátás és felfüggesztett szabadságvesztés esetén		Előzetes letartóztatás helyettesítése		Összesen	
	szám	arány	szám	arány	szám	arány
Kábítószer törvény rendelkezéseivel szembeni vétségek	51	28%	38	32%	93	27%
Vagyon elleni bűncselekmények lopás, sikkasztás	65	36%	17	14%	96	28%
Rablás	9	5%	9	8%	20	6%
Testi sértés	14	8%	8	7%	28	8%
Közlekedési bűncselekmények	16	9%	1	1%	24	7%
Csalás	7	4%	9	8%	23	7%
Egyéb	17	9%	36	31%	59	17%
Összesen	179	100%	118	100%	343	100%

Táblázat³⁹⁷: 2000. májusa és 2007. július vége közötti adatok a bűncselekmény típusok és a fő alkalmazási területek megoszlásáról az elektronikus ellenőrzéssel összefüggésben

8.3.5. A projektekre vonatkozó számadatok

2000. május 2. és 2002. április 30. között 128 kérelem érkezett a projektbe irányuló felvételre. 45 személynél rendelte el a bíróság.

A 2000 tavasza és a 2007-es év vége közötti időtartamban összesen 438 fő vett részt a projektekben. Az alábbi táblázat³⁹⁸ mutatja be az évente újonnan kezdett elrendelések számát, az ellenőrzési napok számát, valamint a résztvevők számát éves eloszlásban.

Év	Megkezdett elektronikus ellenőrzések száma évente	Ellenőrzött napok száma (évente)	Ellenőrzött terheltek száma (évente)
2000	19	997	19
2001	25	4865	42
2002	27	4182	37
2003	45	5688	58
2004	53	8398	71
2005	75	9313	94
2006	86	14550	121
2007	108	17296	148
Összesen	438	65289	-

³⁹⁷ Albrecht, 2008, (i.m.) 49.o.

³⁹⁸ Albrecht, 2008, (i.m.) 40. o.

A táblázat adatai egyértelműen arra utalnak, hogy a kezdeti próbálkozások eredményesek voltak, az elektronikus technikai eszközzel történő ellenőrzés elrendeléseinek számát évente növekvő tendencia jellemezte, mind a megkezdett ellenőrzések, mind a résztvevők számában és az ellenőrzött órák tekintetében is.

A 2003 és 2007 között az elektronikus lábbilincssel otthon ellenőrzött személyek közül 46 terhelt személyes interjújából leszűrtek alapján kiderült, hogy az esetek 60%-ában az intézkedést megfelelőnek tartották, 40%-uk szerint túl szigorú volt. Senki nem állította azt, hogy enyhe lett volna az elektronikus lábbilincses intézkedés. A megkérdezettek 59%-ának pozitív érzése volt az intézkedéssel összefüggésben, 28%-nak pedig negatív.³⁹⁹

Kiemelendő, hogy a projekt kutatása során számos dokumentumot kellett kiértékelni, így a szervezéssel kapcsolatos iratokat, költségterveket, személyzeti terveket, iránymutatásokat, munkaszerződéseket, a projektet érintően a kihasználtságra, az alkalmazási területre, az intézkedés időtartamára, a bűncselekmények struktúrájára vonatkozó dokumentumokat, a résztvevőkkel kapcsolatban demográfiai ismertetőjegyeket, szocioökonómiai jellemzőket, bűnügyi adatokat, szövetségi központi adatnyilvántartás adatait tartalmazó dokumentumokat, a gondozással kapcsolatban pártfogói aktákat, menetprotokollokat, kísérőprogramokat, heti terveket tartalmazó iratokat továbbá a technikai oldalt illetően hibás jelzésre vonatkozó protokollokat, a készenléti jelentéseket. Ezen túl munkahelyi elemzések, tevékenységi profilok, koordinátori, projektvezetői, résztvevői és hozzátartozói megbeszélések jelentettek adatforrást a projekt és a kutatás számára.

8.3.6. A Hessen-i modellprojekt 2007-ben összesített eredményei⁴⁰⁰

2000 márciusa és 2007 decembere közötti időszakban összesen 438 fő vett részt a Hessen-i projektben. A legtöbb bírósági körzetben évről évre folyamatosan növekedett az újonnan megkezdett intézkedések száma. Ez arra engedett következtetni, hogy az elektronikus ellenőrzés egy bizonyos futamidő és próbaidő után elfogadott és alkalmazott intézkedési alternatívává vált.

Alkalmazási területeit tekintve a legtöbb esetben (66%) próbaidőre felfüggesztett szabadságvesztés keretében, az esetek 34%-ában előzetes letartóztatás helyettesítésére, 10%-ában feltételes szabadlábra bocsátás, valamint 4% erejéig kegyelmi döntés folyományaként rendelték el.

³⁹⁹ Albrecht, 2008, (i.m.) 119-120. o.

⁴⁰⁰ Albrecht, 2008, (i.m.) 5.o.

Feltűnő volt azonban, hogy nagy különbségek voltak a bírósági körzetek között az alkalmazásban. Például a Frankfurt am Mainz-i bírósági körzetben az esetek 60%-ában feltételes szabadlábra bocsátás és felfüggesztett szabadságvesztés esetében próbaidős utasításként, míg 24%-ban előzetes letartóztatás elkerülése végett, a Darmstadt-i bírósági körzetben pedig elsősorban, azaz az esetek 66%-ában előzetes letartóztatás helyett és csak az esetek 22%-ában feltételes szabadlábra bocsátás és felfüggesztett szabadságvesztés esetében utasításként rendelték el. Ennek okát valószínűleg nem az eltérő bűncselekményi struktúrában lehet keresni, sokkal inkább azt kell megvizsgálni, hogy kinek a kezdeményezésére került az elektronikus ellenőrzés elrendelésre. A Darmstadt-i körzetben relatív magas volt a bíróság általi kezdeményezések száma (62%-ban), és az ügyészség csak az esetek 7%-ában kezdeményezte az intézkedéseket. A Frankfurt am Mainz-i bírósági körzetben pedig az intézkedések 34%-át az ügyészség és csak 39%-át a bíróság indítványozta. Összességében a projekt tekintetében a bíróságok 70%-ban az előzetes letartóztatás helyetti alkalmazásra kezdeményezték, az ügyészségek csak 4%-ban.

A legtöbbször vagyoni elleni bűncselekmények (28%) és kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmények (27%) esetén rendelték el. Ezzel szemben erőszakot alkalmazó bűncselekményi tényállások esetén, például rablás vagy testi sértés esetén kevesebbszer (14%) került alkalmazásra. Összesen 7%-os gyakorisággal használták csalás és közlekedési bűncselekmények esetén.⁴⁰¹

Kiemelkedik a Frankfurt-i és a Darmstadt-i bírósági körzetek eredményeinek vizsgálatából, hogy az eredménytelen indítványok száma jelentősen csökkent a projekt folyamán: 67%-ról 35%-ra. Ennek oka feltehetően az lehet, hogy a projekt során nyert tapasztalatok nyomán szelektívebben adták be a kérelmeket. Az akták elemzését követően megállapítást nyert, hogy a számításba jövő esetek 49%-ában az elektronikus technikai felügyelet alkalmazásának lehetősége a projekt munkatársai részéről lett elutasítva alkalmatlanság miatt. A bíróságokon 29%-os, az ügyészségeken 11%-os volt az elutasítási arány. Maguk a terheltek is 14%-os eredménnyel nyilvánítottak elutasító magatartást a részvétel tekintetében, illetve 1% volt a hozzátartozók részéről az elutasítás aránya. Az elektronikus ellenőrzés tartama átlagosan 153 nap volt. A legrövidebb egy, a leghosszabb megfigyelés 667 napig tartott. Az elrendelések középső 50%-a 91 és 184 nap között oszlott el. Az átlagos megfigyelési idő a projekt futama alatt konstans maradt. A különböző alkalmazások során nem változott nagymértékben az átlagos időtartam, ezért megfigyelhető volt, hogy az előzetes letartóztatás helyett alkalmazott

⁴⁰¹ Albrecht, 2008, (i.m.) 6-9.o.

elektronikus ellenőrzés esetén a tartama jóval hosszabb volt. Mindenesetre a hosszú projektidőszak alatt nem figyeltek meg – amitől a külföldi tapasztalatok alapján tartanai kellett volna –, pszichikális zavart az intézkedés folyamányaként. Az eredményességi kvóta a több éves projekt alatt 79% rendes és 21% idő előtti befejezéssel alakult. Az előzetes letartóztatás helyett alkalmazott lábbilincses intézkedés csekély mértékben (15%) került korábban befejezésre. Valószínű azért, mert a gyanúsítottak jó magaviseletükkel kívántak jó benyomást tenni a bírákra. A bírósági körzetekben eltérő volt a korábbi és az előírás szerinti időben befejezett intézkedések aránya. Nem volt megfigyelhető semmilyen összefüggés az idő előtt befejezett intézkedések és a terheltek kora, nemzetisége vagy neme között.⁴⁰²

A projektrésztvevők 86,5%-a férfi és 39%-a nem német állampolgárságú volt. Az átlagéletkor 32 életév volt, a legfiatalabb résztvevő 15, míg a legidősebb 63 éves volt. 18 év alatti csak 3%-uk volt. 53%-nak nem volt szakmai képesítése, 35%-nak volt szakmai képesítése vagy szakmai érettségije. 45% volt munkanélküli, akik közül tíz fő a projekt alatt talált munkát. Három fő volt, aki azt nyilatkozta, hogy az elektronikus lábbilincs miatt veszítette el az állását. A résztvevők 54%-a kapott a projekt alatt állami támogatást valamilyen formában. A résztvevők 70%-a volt eladósodva a projekt kezdetén. 90% volt már korábban büntetve. 28% szenvedett krónikus betegségben, és 63% volt kábítószerfüggő.⁴⁰³

A Hessen-i projektet kísérő kutatás eredményei alapján megállapítható volt, hogy az elektronikus ellenőrzés alkalmazás megfelelő feltételek fennállása esetén ésszerű és célszerű és ezekben az esetekben az intézeti büntetés-végrehajtással szemben előnyben részesíthető ez a technikai háttérrel biztosított intézkedés. Beigazolódott a projekt során, hogy van megfelelő jogi alkalmazási terület, célcsoport és igazságszolgáltatási alkalmazási készség az elektronikus lábbilincses intézkedés számára. Beigazolódott továbbá, hogy az elektronikus ellenőrzés technikailag és szervezésbeli téren megvalósítható. Szintén helytálló volt az a feltevés, hogy az elektronikus ellenőrzés hasonló visszaesési valószínűség mellett kisebb beavatkozást jelent a terhelt szabadságjogaiba, mint a büntetés-végrehajtási intézetben letöltendő szabadságvesztés esetében. Az ellenőrzés átlagos ideje személyenként jóval kevesebb volt az összehasonlítható fogvatartási időnél. Mindenekelőtt azonban mind a terheltek, mind a hozzátartozók számára sokkal elviselhetőbb volt az intézkedés szociális szempontból, és majdnem kivétel nélkül előnyben részesítették az alternatív fogvatartással szemben.⁴⁰⁴

⁴⁰² Albrecht, 2008, (i.m.) 9-10.o.

⁴⁰³ Albrecht, 2008, (i.m.) 9-10.o.

⁴⁰⁴ Albrecht, 2008, (i.m.) o.

8.4. Elektronikus házi őrizet Baden-Württemberg-ben is - a harmadik etap

8.4.1. Előzmények - jogi háttér

2008-ban újabb németországi tartomány, Baden-Württemberg is tervbe vette az elektronikus lábbilincses intézkedés bevezetését. 2008. novemberében fogadták el a Minisztérium elektronikus felügyeletre vonatkozó törvény javaslatát.⁴⁰⁵ A tervben az szerepelt, hogy az elektronikus technikai ellenőrzést olyan személyekkel szemben alkalmazzák, akik a rájuk kiszabott pénzbüntetésüket nem tudták kifizetni. A büntetés-végrehajtási intézeti büntetés helyett a pénzbüntetés napi tételeit ilyen módon töltötték le. Ezáltal akarták azt megelőzni, hogy például a terheltek elveszítsék állásukat. Az elektronikus ellenőrzésben való részvétel a tervezet szerint nem volt kötelező, arra csupán jogosultság keletkeztetett.⁴⁰⁶

Schwedler és Wössner leírja, hogy az alkalmazási területtől függően eltérő célok jellemzik az elektronikus felügyeletet. Célja a börtönnépesség csökkentésétől kezdve a költségcsökkentésen át a káros hatások megelőzéséig, a visszaesés elkerüléséig.⁴⁰⁷ Ugyanezek a célok jellemezték az elektronikus technikai eszközzel történő ellenőrzés alkalmazásának, bevezetésének szándékát a többi vizsgált országban is.

2009. augusztus 7-én lépett hatályba a törvény az elektronikus eszközzel ellenőrzött szabadságvesztés végrehajtásáról (EASTVollzG⁴⁰⁸). Az elítélt a szabadságvesztés végrehajtásával összefüggésben illetve a büntetés-végrehajtási intézetből rövid idejű kiengedés esetén elektronikus házi őrizetbe kerülhetett. Mindhárom esetben a végrehajtással összefüggésben lehetett alkalmazni, így a szabadságvesztés büntetés helyettesítésére, szabadon bocsátásra felkészítés keretében és végrehajtási enyhítések megfigyelésére.⁴⁰⁹ Az elektronikus felügyelettel ellenőrzött szabadságvesztés végrehajtásáról szóló törvény (EASTVollzG) az elektronikus ellenőrzést házi őrizettel, valamint anélkül is szabályozta.

A törvény értelmében a fogvatartottnak a végrehajtás ideje alatt a kijelölt lakásban kellett tartózkodnia és azt meghatározott időben nem hagyhatta el. A házi őrizettel kombinált elektronikus felügyelet a büntetés-végrehajtási intézetben került alkalmazásra úgynevezett

⁴⁰⁵ Elektronischer Hausarrest im Strafvollzug - Landeskabinett Baden-Württemberg beschließt Gesetzentwurf <http://www.justiz.baden-wuerttemberg.de/servlet/PB/menu/1229914/index.html> 2008. 11. 19.

⁴⁰⁶ Baden-Württemberg will elektronischen Hausarrest einführen <http://www.heise.de/newsticker/Baden-Wuerttemberg-will-elektronischen-Hausarrest-einfuehren-/meldung/119087> 2008. 11. 19.

⁴⁰⁷ Schwedler-Wössner, 2015, (i.m.) 5.o.

⁴⁰⁸ Gesetz über elektronische Aufsicht im Vollzug der Freiheitsstrafe (EASTVollzG)

⁴⁰⁹ Schwedler-Wössner, 2015, (i.m.) 130.o.; Schwedler-Wössner, 4/2013, (i.m.) 60.o.

pótszabadságvesztés (meg nem fizetett pénzbüntetés helyett) valamint legfeljebb hat hónap tartamra a szabadlábra helyezésre felkészítés keretében.⁴¹⁰

Az elektronikus felügyelet első egész országot érintő szabályozása a biztonsági őrizet újraszabályozására vonatkozó törvénnyel 2011. január 1-én lépett hatályba. Az elektronikus tartózkodási hely felügyelet a pártfogó felügyelet keretében új utasításként került bele ebbe a törvénybe. A szervezeti valamint technikai kivitelezésre állami szerződést kötöttek a résztvevők, valamint létrehoztak egy közös elektronikus ellenőrzőállomást az államok részére, amely 2012. január 1-én kezdte meg működését.⁴¹¹

8.4.2. A projekt

A modellprojekt 2010. október 1-én kezdődött és egyszeri meghosszabbítás után 2013. augusztus 6-án fejeződött be, a törvény hatályon kívül helyezésével egyidejűleg.⁴¹²

A megfigyelés vagy technikai úton az otthon tartózkodás valamint attól távol tartózkodás figyelemmel kísérésével, vagy mozgásprofil segítségével történt. Az ellenőrzés intenzitása a szökés és visszaesés veszélyétől függően alakult. Jó magaviselet esetében az intézkedés egyharmadának letelte után lehetőség volt arra, hogy a terhelnél elhagyják a technikai megfigyelést és jelentkezési kötelezettséget vagy helylátogatási tilalmat biztosító ajánlásokat alkalmazzanak, ha a fogvatartott a végrehajtás céljának elérésében közreműködő volt és nem volt várható, hogy a végrehajtás alól kivonja magát vagy a házi őrizetet bűncselekmény elkövetésére használja.⁴¹³

Az elektronikus házi őrizet feltétele volt a fogvatartott és a közös háztartásban élők beleegyezése, állandó lakóhely telefonvonallal, az érintett hajlandósága alávetni magát a megfigyelés ilyen módjának, valamint legalább havi 20 óra napirendszerű elfoglaltság (munka, tanulás, stb.). További feltétel volt, hogy alávesse magát az előre meghatározott napi- és heti rendnek, és alkalmas legyen az elektronikus megfigyelés terheit viselni, a belé vetett bizalommal nem visszaélni.

A terhelt kérelmének benyújtását követően, ha a feltételek fennálltak, akkor egy állásfoglalás készült. Elkészítették a személyre szabott programtervet, amelyben meghatározták mikor kell otthon tartózkodni. Ha a megfigyelt személy a szabályokat megszegte, és nem volt elegendő a figyelmeztetés, akkor a házi őrizetet megszüntették és visszakerült a fogvatartó intézetbe. A

⁴¹⁰ EStVollzG 1.§ (hatályon kívül helyezve 2013.08.06.)

⁴¹¹ Schwedler- Wößner, 2015, (i.m.) 5.o.

⁴¹² Schwedler- Wößner, 2015, (i.m.) 4.o., 5.o.

⁴¹³ Schwedler- Wößner, 2015, (i.m.) 15. o.

büntetés-végrehajtási intézet vezetése döntött a visszahelyezésről, amit a terhelt maga is kérelmezhetett.⁴¹⁴

Az elektronikus felügyelet másik elrendelési módja – a törvény alapján – a házi őrizet nélküli ellenőrzés, amikor az úgynevezett nyitott végrehajtás keretében alkalmazott intézkedés megfigyelésére került sor, és az ún. „Freigang”⁴¹⁵ esetén (maximum 6 hónap) lehetett elrendelni.⁴¹⁶ A kísérleti projektbe öt Baden-Württemberg-i büntetés-végrehajtási intézet lett bevonva: Ulm, Rottenburg, Heimsheim, Stuttgart, és Heilbronn.⁴¹⁷ Az ellenőrzés egy 170 gramm súlyú és kb. 10x6x4 cm nagyságú lábon viselendő egységből, egy GPS vevőből, egy RFID adóból és egy mobil rádiómodulból állt.⁴¹⁸ A lábon viselendő egységet a lábszárra rögzítették. A rögzítő pánt különféle szenzorokkal érzékelt a manipulációt. Ha eltért az előírányzott programtól a résztvevő, akkor fényjelzéssel vagy vibrációs jelzéssel érzékeltették.⁴¹⁹

8.4.3. Értékelés

133 jelentkezőből összesen 95 fő vett részt a projektben annak tartama alatt. Többen azért estek ki az elektronikus házi őrizet projektben való részvétel lehetőségéből, mert nem feleltek meg a feltételeknek vagy visszavonták jelentkezésüket. A résztvevők véletlenszerűen két csoportba kerültek, a kísérleti csoportba 46-an, a kontrollcsoportba 49-en. Az alábbi táblázat⁴²⁰ összesíti a csoportok alkalmazási terület szerinti megoszlását.⁴²¹

	Alkalmazási terület			
	Felkészítés szabadlábra helyezés	Büntetés-végrehajtási intézetből időlegesen büntetés-végrehajtási felügyelet nélkül meghatározott időre kiengedettek (Freigang)	Pótszabadságvesztés büntetés, pénzbüntetés helyett	Összesen
Kísérleti csoport	19	26	1	46
Kontrollcsoport	19	30	0	49
Összesen	38	56	1	95

⁴¹⁴ Schwedler- Wößner,2015, (i.m.) .16. o.

⁴¹⁵ Freigang jelentése: A büntetés végrehajtási intézeten kívüli rendszeres foglalatosságra kiengedés büntetés végrehajtási személyzet felügyelete nélkül.

⁴¹⁶ EASStVollzG 9.§ (1) bek. (hatályon kívül helyezve 2013.08.06.)

⁴¹⁷ Schwedler- Wößner,2015, (i.m.) 17.o.

⁴¹⁸ http://solutions.3m.com/3MContentRetrievalAPI/BlobServlet?lmd=1316545328000&locale=en_WW&assetType=MMM_Image&assetId=1273695271459&blobAttribute=ImageFile [18.11.2014]. In: Schwedler- Wößner,2015.65.o.

⁴¹⁹ Schwedler- Wößner,2015, (i.m.) 65.o.

⁴²⁰ Schwedler- Wößner, 4/2013, (i.m.) 67. o.

⁴²¹ Schwedler- Wößner, 4/2013, (i.m.) 67. o., Schwedler- Wößner,2015, (i.m.) .37. o.

A pótszabadságvesztésként alkalmazás elenyésző számára tekintettel, azt kivették a projektből. A szabadlábra helyezésre felkészítő csoportban résztvevők átlagosan 35,5 évesek voltak, 80 %-uk volt német állampolgár, szűk 2/3 részük volt egyedülálló, 1/3 rész pedig házas. 1/3-ad részben vagyon elleni bűncselekményeket, 1/4-ed részben erőszakos bűncselekményeket, 1/5-öd részben közlekedési bűncselekményeket követtek el. A bebörtönzés előtt stabil volt lakhatási helyzetük és 90%-uknak biztos foglalkozása volt.⁴²²

A „Freigang” alkalmazási területén átlagosan 33,6 év volt az átlagéletkor és kb. 2/3-aduk volt német állampolgár. Valamivel több, mint minden második résztvevő volt egyedülálló, 1/3 házas és 17% elvált. 58%-uk vagyon elleni bűncselekményt, 12%-uk közlekedési bűncselekményt, illetve a kábítószer törvény elleni kihágást követett el, két esetben pedig erőszakos bűncselekményt. A bebörtönzés előtt biztos lakhatási helyzetük volt és szűk 2/3-uknak volt stabil munkahelye.⁴²³ A projekt folyamán 1286 ügynevezett technikai jelzés érkezett a központba, amelyből annak majdnem a fele a zónahatár megsértése volt, de a legtöbb esetben nem volt megállapítható, hogy ez a résztvevő hibájára lett volna visszavezethető, 1/4-ük az akkumulátor merüléséről, 1/5-ük a jel elvesztéséről szólt. Minden 10. esetben az eszköz manipulációját jelezték.⁴²⁴

A projektben résztvevők, így többek között a szociális munkások a büntetés-végrehajtási intézetek alkalmazottai, a pszichoszociális gondozásért felelős személyek, a szabadlábra bocsátás előkészítéseként látták értelmét az elektronikus ellenőrzésnek, mert valóban a reszocializációt szolgálja, megkönnyíti az átmenetet a fogvatartás és a szabadság között. Az ügynevezett „Freigang”⁴²⁵ esetében azonban ezt nem tartották szükségesnek, véleményük szerint legfeljebb a kevésbé megbízható elítéltek illetve a nem erkölcs elleni bűncselekményt elkövetők esetében lehetett hasznát venni. Pénzbüntetésből átváltott szabadságvesztés esetén úgy vélték, hogy ha valaki nem tudja megfizetni a pénzbüntetést, az akkor legritkább esetben felelhetne meg a feltételeknek, ráadásul ebben az esetben nincs meg a reszocializációs igény.⁴²⁶

8.4.4. Összegzés

A Baden-Württemberg-i Projektet négy évre tervezték, a költségét kb. 85.000 euróra becsülték. A tervek szerint a terhelteknek napi 20 Euróba került, hogy otthon tölthessék

⁴²² Schwedler, Wößner NK 25 Jg. 4/2013, (i.m.) 67. o., 68. o.

⁴²³ Schwedler, Wößner NK 25 Jg. 4/2013, (i.m.) 67. o., 68. o.

⁴²⁴ Schwedler, Wößner NK 25 Jg. 4/2013, (i.m.) 67. o., 69. o.

⁴²⁵ Lj.415

⁴²⁶ Schwedler-Wößner, 4/2013, (i.m.) 67. o., 71. o., 72. o.

büntetésüket. A büntetés-végrehajtásban töltött napi fogvatartás előzetes számításai szerint így 85 euró/terhelt/nap költséggel járt. A projekt alapvetően ugyanolyan előírásokat tartalmazott, mint a Hessen-i, így szükség volt beleegyező nyilatkozatra, saját lakásra, vezetékes telefonra, munkahely vagy megfelelő elfoglaltság igazolására, együttélők hozzájárulására, napi-heti programtervre, és feltétele volt a bíróság előírásainak betartása. Az előírások megsértése esetén, annak súlyosságától függően szankcióra kerülhetett sor, ami lehetett az egyszerű figyelmeztetéstől kezdve, az intézkedés meghosszabbításán át, a szabadidő megkurtítása illetve a büntetés-végrehajtási intézetbe való bekerülés is.⁴²⁷

A Baden-Württemberg-i Projekt korai lezárása több okra volt visszavezethető. Egyik oka vélhetően az volt, hogy mivel kevés esetben alkalmazták, nem tudták a projekttel azokat az eredményeket mind igazolni, amit elérni kívántak. Emellett feltételezhetően a változó politikai háttér sem kedvezett a projekt folytatásának.⁴²⁸

8.5. A németországi modellprojektek összefoglaló összegzése

1997 óta, amióta az elektronikus lábbilincs intézményének alkalmazása a német büntető igazságszolgáltatásban szóba került, ez a téma nemcsak a médiát mozgatta. A vélemények ellentmondóak voltak. Az egyik oldal azt hangsúlyozta, hogy az emberi méltóságot lábbal tiporják, a másik oldal pedig azt állította, hogy éppen ezen intézkedés által lehet az ember méltóságára jobban figyelemmel lenni, ha ezt a büntetés-végrehajtási intézetekben letöltött büntetéssel összehasonlítjuk. Az ellene nyilatkozók elsőként egy Orwell-i ellenőrző állam kialakulásától tartottak, azaz attól, hogy az állam a magánszférát így totális ellenőrzése alá vonja. Fontos azonban, hogy a terhelt illetve az együtt lakók beleegyezése nélkül nem kerülhetett sor házi őrizetre. Így tehát a résztvevők tisztában lehettek azzal, hogy mit vállalnak.⁴²⁹

A 2000. májusában indított kísérleti projekt két éves lezárását követően az elektronikus technikai eszköz segítségével történő ellenőrzést Hessen egész területére kiterjesztették szép fokozatosan: 2003. január 1-el Dramstadt-i bírósági körzetre, 2003. április 15-el a Wiesbaden-i bírósági körzetre, 2005. november 1-el a Hanau-i bírósági körzetre, 2005. július 1-el a Fulda-i bírósági körzetre, 2006. február 20-al a Limburg-i bírósági körzetre, 2006.

⁴²⁷ Elektronischer Hausarrest im Strafvollzug - Landeskabinett Baden-Württemberg beschließt Gesetzentwurf <http://www.justiz.baden-wuerttemberg.de/servlet/PB/menu/1229914/index.html> 2008. 11. 19.

⁴²⁸ Schwedler-Wößner, 4/2013, (i.m.) 75. o.

⁴²⁹ Dahs, Hans: Im Banne der elektronischen Fußfessel. NJW 1999. Heft 47., 347. o.

június 1-el a Giessen-i bírósági körzetre és 2007. november 1-el a Marburg-i bírósági körzetre.⁴³⁰

A Hessen-i és Baden-Württemberg-i projektek után 2013-ban az új kormányzás leállította az elektronikus felügyeleti projektet és az aktuálisan hatályban lévő törvény hatálya is megszűnt. Újabban nemi erkölcs elleni bűncselekményeket elkövetők esetében is lehet alkalmazni. 2014-ig összesen 2.089-en voltak összesen elektronikus felügyelet alatt.⁴³¹

Jelenleg Németországban az előző mondatban megjelölt jogszabályon kívül a korábbi projektek jogszabályi háttere és alkalmazás keretében használható az elektronikus lábbilincses intézkedés. 2011 óta a német büntető törvénykönyv 68b.§ első mondata is alapot nyújt arra, hogy a terhelt, ha súlyos bűncselekmény vagy szexuális bűncselekmény miatt ítélték el, miután letelt a büntetése, a pártfogó felügyelet teljes időtartamára vagy rövidebb időre elektronikus felügyelet alá kerüljön. Ugyanez vonatkozik azokra az elítéltekre, akik a büntetésüket letöltötték és szabadon vannak, de a velük szemben elrendelhető biztonsági őrizetből (Sicherheitsverwahrung) már kikerültek.⁴³²

Walter azt kifogásolta, hogy míg általában egy elkövetői csoporttal szemben próbálnak megfelelő reakciómódot találni, addig itt a helyzet fordított volt. A technikai újdonság számára keresték az alkalmazási területeket.⁴³³ Ezzel nem értek egyet, hiszen ebben az esetben a korábban már azt alkalmazó államok az ellenőrzés igényére próbálták kifejleszteni a megfelelő technikát. Azzal viszont egyetértek, hogy a később vizsgált országok nagy részében túl széles azon bűncselekmények köre, amelyek esetén elrendelhető az elektronikus ellenőrzés valamely módja. Meggondolandó, hogy súlyos bűncselekmények elkövetői is elektronikus ellenőrzés alá kerülhetnek-e. Feltehetően ha a megfelelő elítéltek kerülnek kiválasztásra az elektronikus technikai eszközzel való megfigyelés keretében például a szabadságvesztés utolsó időszakának letöltésére – de legfeljebb például hat hónapra – és a megfelelő reszocializációs lehetőségeket nyújtják ezeknek az elítélteknek, talán a visszaesések száma csökkenhetne, például a feltételes szabadlábra helyezés során.

⁴³⁰ Albrecht, 2008. (i.m.) 31.o.

⁴³¹ Fußfessel-Regelung: Seit September 2010 in Kraft.
http://diepresse.com/home/panorama/oesterreich/1585582/FussfesselRegelung_Seit-September-2010-in-Kraft?direct=1585538&_vl_backlink=/home/panorama/oesterreich/1585538/index.do&selChannel=&from=articlemore (2015.07.27.)

⁴³² Haverkamp, R., Woessner, G. (megjelenés alatt). The emergence and use of GPS electronic monitoring in Germany: Current trends and findings. Journal of Technology in Human Services. 7-8.o.
<http://www.uni-tuebingen.de/aktuelles/pressemitteilungen/newsfullview-pressemitteilungen/article/tuebingen-kriminologen-evaluieren-die-elektronische-fussfessel.html>; Haverkamp, Rita-Schwedler, Andreas-Wößner, Gunda: Führungsaufsicht mit satellitengestützter Überwachung. NK 2/2012, 62. o.

⁴³³ Walter, Michael: Elektronisch überwachter Hausarrest als neue Vollzugsform. In: ZfStrVo, 5/1999. 288. o.

9. AZ ELEKTRONIKUSAN ELLENŐRZÖTT HÁZI ŐRIZET MÁS EURÓPAI ORSZÁGOKBAN

9.1. Anglia, Wales

9.1.1. Bevezetés

Európában elsőként Nagy-Britanniában próbálkoztak az – USA-ban már évek óta szankcióként és büntetés-végrehajtási alternatívaként eredményesen bevált – elektronikus eszközzel ellenőrzött házi őrizet alkalmazásával.

A mai értelemben vett ún. Electronic Monitoring „elődje”, a kijárási tilalom ellenőrzése, valamint az elektronikus eszköz használata nélküli úgynevezett „night restriction orders” már az 1982-es Criminal Justice Act-ben is benne foglaltatott.⁴³⁴

Az első projekt 1989-ben kezdődött, azonban nem végződött pozitív eredménnyel. A második kísérlet sikeresebben zárult, amelyet követően az Electronic Monitoring használatát kiterjesztették az egész kontinensre.

Angliában és Wales-ben 1999 és 2011 között több mint 760.000 fő volt Electronic Monitoring-os megfigyelés alatt.⁴³⁵ Ez arra utal, hogy Nagy-Britanniában nemcsak a bevezetésben voltak éllavasok, hanem a megfelelő alkalmazási módot is sikerült bevezetniük. Jelen fejezet az elektronikus ellenőrzés első és második próbaprojektjét, valamint a későbbi GPS-re épülő ellenőrzést mutatja be.

9.1.2. A Nagy-Britannia-i első kísérlet és előzményei

A House of Commons 1987-ben az angol börtönök helyzetéről szóló jelentésében leírta, hogy mérlegelni kellene az USA-ban és Kanadában alkalmazott elektronikus eszköz útján történő ellenőrzés bevezetésének lehetőségét.⁴³⁶ Az 1988-ban kiadott *Green Paper*-ben (*Punishment, Custody, and the Community*) foglaltatik benne először – más intézkedések mellett – az elektronikus ellenőrzés a fogvatartás alternatívájaként.⁴³⁷ A *Green Paper*-ben megfogalmazták, hogy az elektronikus ellenőrzés egy újabb bűncselekményt nem tud megakadályozni, de a bűncselekmény megvalósítását korlátozni tudja.⁴³⁸ Végül a

⁴³⁴ Nellis, 2013. (i.m.) 64.o.

⁴³⁵ Nellis, 2013. (i.m.) 73..o.

⁴³⁶ Mair-Nellis: Probation and electronic monitoring in England, Wales and Scotland. In: Nellis 2013. (i.m.) 69. o.

⁴³⁷ Illert, Haike: Aspekte einer Implementierung des elektronisch überwachten Hausarrests in das deutsche Recht.-Göttingen:Cuvillier, 2005. 34. o.

⁴³⁸ Schlömer, 1998. (i.m.) 104. o.

Belügyminisztérium beleegyezett az elektronikus úton ellenőrzött házi őrizet bevezetésének lehetőségére irányuló kísérletbe.⁴³⁹

Az első elektronikus házi őrizettel összefüggő – hat hónap időtartamú – modellkísérlet Angliában és Wales-ben 1989. augusztusában kezdődött Nottingham, North Tyneside és Tower Bridge (London) bírósági körzeteiben.

A kísérleti alanyok olyan személyek voltak, akikre előzetes letartóztatás várt volna Electronic Monitoring hiányában. Az első modellprojekt tehát az előzetes letartóztatás alternatívájaként történő alkalmazásra szorítkozott, többek között azért, mert a törvényi háttér – az 1976-os Bail Act – ezt tette lehetővé.⁴⁴⁰ Az elektronikus ellenőrzés célja elsősorban a büntetés-végrehajtási intézetek túltelítettségének⁴⁴¹ redukálása és – a társadalomra is figyelemmel – a költségek csökkentése volt.⁴⁴²

A bírósághoz benyújtott nagyszámú kérelem ellenére nehéz volt megfelelő személyeket válogatni a kísérlethez. Hat hónap alatt 140 kérelemből 50 esetben került alkalmazásra, ezek 75%-át a védők indítványozták, amelynek 70%-át a bíróság elutasította. Az esetek többségében ennek az volt az oka, hogy túl súlyos volt a bűncselekmény vagy bűnismétlés veszélye állt fenn illetve az elektronikus ellenőrzés helyett inkább óvadékot alkalmaztak.⁴⁴³ Összesen 217 jelentés érkezett a szabályok megsértéséről – amelyek nagy részét 30 percnél rövidebb késés, illetve a rendszer hibás jelzése adta –, 29 esetben pedig korábban meg kellett szüntetni az ellenőrzést.⁴⁴⁴ Sok esetben rá voltak kényszerülve, hogy korábban befejezzék az ellenőrzést, valamint a sok szabályszegés miatt általánosságban sikertelennek értékelték a projektet és lemondtak annak folytatásáról.⁴⁴⁵ London belvárosának körzetében (Tower Bridge-ben) például a kísérlet utolsó két hónapjában nem rendelték már el, mert az ellenőrzés szabályait többször súlyosan megszegték. Emiatt nem vettek fel több főt a projektbe.⁴⁴⁶

⁴³⁹ Illert, 2005.(i.m.) 34. o.

⁴⁴⁰ Mair, George - Nee, Claire-Barclay, Gordon: Electronic Monitoring.-London: HMSO,1990. 8.o.; Illert, 2005. (i.m.) 35. o.

⁴⁴¹ Mair-Nee-Barclay: 1990. (i.m.) 44. o.; Weber, 2004. (i.m.) 63.o.; Illert, 2005. (i.m.) 33. o. (1989-ben 24%-os volt a túltelítettség)

⁴⁴² Mair-Nee-Barclay, 1990. (i.m.) 1. o

⁴⁴³ Schlömer, 1998, Mair-Nee-Barclay: 1990. (i.m.) 108. o.

⁴⁴⁴ Haverkamp, 2002.; Mair-Nee-Barclay: 1990. (i.m.) 35.; O.; Schlömer, Uwe: Der elektronisch überwachte Hausarrest. - Frankfurt am Main [u.a.] : Lang, 1998. 107. o.; Weber 2004. 63. o.; Mair; Nee 1990. 50 o., Hudy, Marc: Elektronisch überwachter Hausarrest. - Baden-Baden : Nomos-Verl.-Ges., 1999. (Zielgruppenplanung); Kawamura, Gabriele - Reindl, Richard: Strafe zu Hause. Die elektronische Fussfessel. Freiburg im Breisgau : Lambertus, 1999. 61.o.

⁴⁴⁵ Weber, 2004. 63. o.; Kawamura; Reindl: 1999. 61.o.

⁴⁴⁶ Három esetből kettő során televíziós szereplés alkalmával szöktek meg a megfigyeltet, a harmadik esetben a terhelt levágta az elektronikus karbilincset és megszökött. A rendőrség előállította azonban és időközben elkövetett emberöléssel vádolták. Lásd: Schlömer, 1998. 109. o.

A projekt értékelésével kapcsolatban a National Association of Probation Officers megállapította, hogy költségtakarékosabb lenne, ha minden elkövető mellé egész napra pártfogót rendelnének.⁴⁴⁷ A projektben résztvevők véleményét tekintve a rendőrség értékelésében pesszimizmus fejeződött ki. Alkalmatlannak találták az előzetes letartóztatás alternatívájaként, de felvetődött, hogy a bíróságok által eredetileg is elrendelhető kijárási tilalmak ellenőrzésére esetleg megfelelő lenne. A bírák úgy vélték, nem nyújt előnyöket az előzetes letartóztatással összehasonlítva, de szankcióként alkalmazásán el lehetne gondolkodni. A pártfogó felügyelők kezdettől fogva elleneztek az elektronikus házi őrizetet. Az előzetesen letartóztatottak többsége először a védőjétől hallott a lehetőségről. Többen nem kívántak részt venni a kísérletben, mikor világossá vált számukra, hogy a házi őrizetben töltött időt nem számítják be a szabadságvesztésbe. Panaszkodtak arra, hogy gyakoriabbak voltak az otthoni feszültségek azoknál a terhelteknél, akik nem jártak rendszeresen munkába, illetve a karbilincs nyilvánosság előtti stigmatizáló hatására.⁴⁴⁸

9.1.3. A második kísérlet és előzményei

Az első sikertelenség ellenére a brit vezetés 1990-ben kiadta az ún. *White Paper-t* (*Crime, Justice and Protecting the Public*) a bűnmegelőzés jegyében, amelyben konkrét törvényjavaslat szerepelt az elektronikus házi őrizetre vonatkozóan. A *White Paper* a *Green Paper* továbbfejlesztett ötleteit tartalmazta. Végül az elektronikus ellenőrzés szabályozása a *White Paper* alapján került bele az 1991-es *Criminal Justice Act*⁴⁴⁹-el a brit büntetőjogba.⁴⁵⁰ 1995. júliusában kezdődött el a második projekt Manchesterben, Norfolk megyében és Berkshire-ben. A jogszabályi háttér megteremtésének köszönhetően már nemcsak az előzetes letartóztatás alternatívájaként, hanem büntető szankcióként is elrendelésre került.⁴⁵¹ A szabályozás szerint Electronic Monitoring rendelhető el 16 évet betöltött terheltek esetében. A bíróság meghatározhatja azt a helyet – legfeljebb hat hónap időtartamra –, ahol a terheltek naponta legalább kettő de legfeljebb 12 órán keresztül kell tartózkodni. Azon bűncselekmények esetén került elrendelésre az elektronikus ellenőrzés, amelyre a törvény nem írta elő kötelezően a börtönbüntetést.⁴⁵²

⁴⁴⁷ Schlömer, 1998. (i.m.) 102. o.

⁴⁴⁸ Schlömer, 1998. (i.m.) 110-111.o.

⁴⁴⁹ Lásd 4. számú melléklet

⁴⁵⁰ Illert, 2005. (i.m.) 37. o.

⁴⁵¹ Weber, 2004. (i.m.) 64.o.

⁴⁵² Toon, James: Electronic Monitoring in England and Wales. In: Mayer, Markus; Haverkamp, Rita; Lévy, René (szerk.) Will Electronic Monitoring Have a Future in Europe? - Freiburg im Breisgau : Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Strafrecht, 2003. 53. o.

Az első tizenkét hónapban a három területen 83 terhelt vett részt az új alternatívában. Közülük 56-an sikeresen zárták le a programot, 19 esetben szegték meg a szabályt.

A legtöbbször, 47 esetben (57%) Greater Manchesterben, míg Norfolkban 31 esetben (37%) Berkshire-ben pedig csak 5 esetben (6%) rendelték el. A kísérleti alanyok 90%-a férfi volt. Az elektronikus felügyelet egy hónaptól hat hónapig terjedő időtartamra volt előírható, 33 esetben három, 20 esetben négy, és 12 esetben hat hónapra rendelték el. A leghosszabb napi időtartamra – tizenkét órára – 8 esetben rendelték el hat hónap időtartamra, a legrövidebb időtartam pedig tíz héten át szombatonként nyolc óra elektronikus ellenőrzés volt. Lopás (21), betöréses lopás (14), engedély nélküli vezetés (12), kábítószer birtoklása (10), bolti lopás, testi sértés, rendőr bántalmazása, garázdaság, stb. miatt kerültek az elítéltek a modellkísérlet keretében házi őrizetbe. Közülük csak tizenketten nem voltak büntetett előéletűek.⁴⁵³ A második évben 375 elektronikus megfigyelés történt, és a kísérleti alanyok 82% -a sikeresen zárta a programot.⁴⁵⁴

A próba eredményét ezúttal pozitívnak értékelték, és további megyékre is kiterjesztették. 1995 közepe és 1998 vége között összesen kb. 2000 személyt ellenőriztek elektronikus eszközzel. Az esetek 45%-ában önálló szankcióként, 55%-ban pedig „community sentence”⁴⁵⁵ részeként rendelték el, átlagban három hónap időtartamra. A projekt 82%-os eredményességű volt.⁴⁵⁶

9.1.4. Elektronikus házi őrizet Angliában 1999 után

Az 1998-as *Crime and Disorder Act*-el összefüggésben 1999. január végén egész Angliában és Wales-ben bevezették a *Home Detention Curfew Scheme*-t, amit az elítéltek börtönből történő korábbi elengedésének eseteiben használnak. Az ún. Back-Door⁴⁵⁷ változatnak a célcsoportját azok az elkövetők adták, akiket a bíróság maximum négy év szabadságvesztésre ítélt és ennek nagyobb részét már letöltötték. Ők az utolsó 2-8 hetet – határozattól függően – otthon tölthették elektronikus ellenőrzés segítségével. Erről a fogvatartási intézet vezetője döntött. Otthon napi minimum négy órát kellett tartózkodniuk a szabályozás szerint.⁴⁵⁸ Az első 12 hónapban, 2000. január végéig, 16.000-en – a fogvatartottak kb. 30%-a – vett részt a

⁴⁵³ Mair, George; [Mortimer, Ed](#): Curfew orders with electronic monitoring. London: Home Office, 1996. VIII., 17-18. o.; Weber, 2004, (i.m.) 64.o.

⁴⁵⁴ Illert, 2005. (i.m.) 38. o.

⁴⁵⁵ Közösségi büntetés vagy alternatív büntetés vagy szabadságelvonással nem járó büntetés gyűjtőneve a büntető igazságszolgáltatás során azon különböző büntetéseknél, melynek célja a rövid tartamú szabadságvesztés kiváltása.

⁴⁵⁶ Weber, 2004, (i.m.) 65.o., Haverkamp, 2002. (i.m.). 36. o.

⁴⁵⁷ Back door: a fogvatartás utolsó fázisában teszi lehetővé az otthoni elektronikus ellenőrzést.

⁴⁵⁸ Weber, 2004, (i.m.) 65-66. o.

programban, amelyből kb. minden második visszakerült a büntetés-végrehajtási intézetbe. Az alkalmazás 1950 hely megtakarítását eredményezte, ezért sikeresnek értékelték.⁴⁵⁹

1999 óta Anglia egész területén alkalmazzák az elektronikus házi őrizetet. Az első 18 hónapban a Front-Door⁴⁶⁰ változatban 14.600 személy vett részt, akiknek kb. 80%-a sikeresen zárta a projektet. 2002. május végén naponta átlagosan kb. 1750 elítélt volt házi őrizetben.⁴⁶¹

2001. februárjától *Powers of Criminal Courts (Sentencing) Act* alapján a bíróságok 10 és 15 év közötti fiatalokkal szemben is kiszabhatnak – legfeljebb három hónap tartamú – kijárási tilalmat, amit elektronikus eszközzel ellenőriznek.⁴⁶²

2002. júniusa óta elrendelhető az előzetes letartóztatás alternatívájaként 12 és 16 éves kor közötti elkövetőkkel szemben, akiket súlyos bűncselekmény elkövetésével gyanúsítanak és visszaesők. Időtartam és napi időtartam nincs korlátozva. 2002. május óta elrendelhető legfeljebb 18 éves korú érintettekkel szemben, akiket legfeljebb 24 hónap szabadságvesztésre ítélték és ennek nagy részét letöltötték. Ők az utolsó egy vagy két hónap büntetésüket elektronikus ellenőrzéssel otthonukban tölthetik le.⁴⁶³

A következő táblázat⁴⁶⁴ az elektronikusan ellenőrzött házi őrizet alkalmazásáról tartalmaz adatokat 2004-ig.

⁴⁵⁹ Toon, James: Electronic monitoring in England and Wales. In: Mayer, Markus; Haverkamp, Rita; LÉVY René (Szerk.) Will electronic monitoring have a future in Europe? Contributions from European Workshop, Freiburg i. Br. 2003. 54. oldaltól In: Weber, 2004, (i.m.) 66. o.

⁴⁶⁰ Front Door jelentése: Rövid tartamú végrehajtandó szabadságvesztést elektronikus házi őrizetben tölti le a terhelt.

⁴⁶¹ Weber, 2004, (i.m.) 65. o., Toon, 2003, (i.m.) 55. o.

⁴⁶² Redlich, Manja: Die elektronische Überwachung. - Frankfurt am Main; Berlin; Bern; Wien [u.a.] : Lang, 2005 69. o.

⁴⁶³ Lásd Toon, 2003. 55. o., Weber, 2004. 67. o., Redlich, 2005. 69. o.

⁴⁶⁴ A táblázat részletet tartalmaz Weber idézett művéből. (2004) 86-87. o. Az üresen maradt részek tekintetében nincs rendelkezésre álló adat.

Ország	Anglia/Wales					Skócia
Alkalmazás	Front-Door (FD)	Back-Door Szabadságvesztés max. 4 év, 2-8 hét feltételes előzetes szabaddlábra bocsátás	FD 10-15 éves korig, legfeljebb 3 hónap	Előzetes letartóztatás alternatívája 12-16 éves korig	Back Door (BD) 18 éves korig szabadságvesztés 8-24 hónap, 1-2 hó feltételes előzetes szabaddlábra bocsátás	FD szabadságvesztés legfeljebb 12 hónap
Kezdet	1995. július	1999. január	2001. február	2002. április	2002. május	1998. szeptember
Törvény szerinti tartam (nem az effektív tartam)	1 nap-6 hónap (98nap)	2-8hét (48nap)	Legfeljebb 3hónap	Nincs korlát	Legfeljebb 2 hónap	Legfeljebb 12 hónap
Törvény szerinti fogvatartási idő óra/nap	2-12	Minimum 9	2-12	Nincs korlát		Legfeljebb 12
Részt-vevők (2004-ig)	16700 (2002 május)	52000 (2002 május)	1406 (2002 május)	86 (2002 május)	3 (2002 május)	Kb. 900 (2002 január-2003 áprilisig 519)
Résztvevők száma adott napon	1750 (2002. május)	2350 (2002. május)	248 (2002. május)	41 (2002. május)	3 (2002. május)	300 (2003. április)
Elrendelő hatóság	bíróság	Büntetés- végrehajtás	bíróság			Bíróság
Végrehajtó hatóság	magán vállalkozás	magán vállalkozás	magán vállalkozás			magán vállalkozás
Költségek Euro/ résztvevő/- nap	21 (2003. április)	28 (2003. április)				
Eredményes- ségi kvóta %-ban	80 (2002. május)	90 (2002)				73 (1999. vége)

A táblázatból kiderül, hogy 2002. májusáig legtöbb esetben (52.000 elrendelés) a Back Door (BD) változatot rendelték el, legfeljebb 4 évre kiszabott szabadságvesztés büntetésnél. Az elektronikus ellenőrzés segítségével az elítélt a büntetése utolsó heteit otthonában „ülheti” le. Második helyen a táblázat szerint (16.700 elrendeléssel) a Front Door (FD) változat áll, amit rövid tartamú szabadságvesztés büntetésnél alkalmaztak. Az ismert számadatok, eredményességi mutatók és költségadatok meggyőzőnek tűnnek és az elektronikus ellenőrzés sikerességét támasztják alá.

Az alábbi táblázat⁴⁶⁵ az 1999. január 28. és 2005. március 31. között elrendelt Electronic Monitoring programban résztvevők – új belépők – számát tartalmazza.

⁴⁶⁵ National Probation Service <http://www.probation.homeoffice.gov.uk> (2007. március 21.)

Házi őrizet								
Év	1998/99	1999/00	2000/01	2001/02	2002/03	2003/04	2004/05	Összesen
Esetek száma (összes új eset)	3.028	15.962	15.216	14.462	21.941	21.323	19.096	111.028

Az adatok szerint az elrendelések száma évről évre gyarapodott, ami arra utal, hogy Nagy-Britanniában jól működő intézmény az elektronikusan ellenőrzött házi őrizet. 1999-ben 3028, a következő évben azonban több mint ötször annyi esetben került alkalmazásra.

9.1.5. GPS próba projekt⁴⁶⁶

2004. szeptembere és 2006. júniusa között három angliai körzetben, – Great Manchester-ben, Hampshire-ben és West Midlands-ban – kísérleteztek a szatellittel követett elektronikus ellenőrzés variációjával. A cél az volt, hogy tapasztalatot gyűjtsenek arra vonatkozóan, hogy hogyan lehet ezt a technikát hatékonyan alkalmazni. Egy új intézményt, az *exclusion order*-t tervezték bevezetni, ami a hazai távoltagezés kényszerintézkedéséhez hasonlítható.

A megfigyelésnek három formája létezett ebben a próbaprojektben: passzív, hibrid és aktív. A passzív ellenőrzés során naponta csak egyszer vagy kétszer ellenőrizték a megfigyelő rendszer adatbázisában, hogy nem tért-e el a személy az előírásoktól. A hibrid típus tiltott zóna kijelölésével volt alkalmazható, egyébként a passzívhoz hasonlóan működött. A harmadik, azaz aktív verziót, amely során állandóan figyelemmel követték a terhelte mozgását, magas költségei miatt nem alkalmazták. 321 fő, azaz az ellenőrzöttek 96%-a passzívan és 15 fő, azaz 4%-uk pedig hibrid típusú megfigyelés alatt volt. A szatellites megfigyelést felnőtt és fiatalok (18 év alatti) elkövetők esetében is alkalmazták.

2004. szeptember és 2006. decembere között 336 fővel szemben szabták ki a szatellites megfigyelést, ebből 316-an, azaz 94%-uk szabadlábra helyeztként volt otthonában felügyelve, és 20 fő, azaz 6%-uk pedig nem szabadságvesztésre ítéltként.

268-an felnőttek (80%) és 68-an (20%) fiatalok terheltek voltak. A kettő legidősebb 70 éves, a legfiatalabb pedig 13 éves volt. 331-en, azaz 90 %-uk férfi volt.

A kísérlet előrevetítette, hogy a szatellites megfigyelés előnye, hogy a terhelteket jobban visszatartja a szabályok megszegésétől, illetve a technikai fejlettség révén gyorsabban tudnak a szabályszegésre reagálni.

⁴⁶⁶ Ennek a fejezet résznek a forrása: Shute, Stephen, Satellite Tracking Of Offenders: A Study Of The Pilot in England And Wales. Ministry of Justice 2007

A kísérlet során különbség volt a különböző körzetekben a tiltott zónák között, a szatellites megfigyelés alá vont, illetve a kijárási tilalom hatálya alatti érintettek között.

	Felnőtt terheltek	Fiatalkorú elkövetők	Összesen	%
Csak tiltott övezet	60	20	80	24
Tiltott övezet és általános tartózkodási hely	26	13	39	12
Csak általános tartózkodási hely	182	35	217	65
Összesen	268	68	336	

Az ellenőrzést végző cég területi adatai⁴⁶⁷

Különböző – három fajta – technikai eszközöket használtak a kísérlet során, a típusokról és funkcióikról az alábbi táblázat nyújt információt. Az eszköz egy karpántból és egy hordozható egységből tevődik össze, amelyet a terheltnek mindig magánál kellett tartania.⁴⁶⁸

Eszköz típusa	Működési mechanizmus	Letöltési időintervallum	Ellenőrzés módja	Interaktív képesség	Használat helye/periódusa
iSECUREtrac	Vezetékes telefon	24 óra	Csak „passzív”	nincs	West-Midland 2004. szeptember-2005. szeptember Hampshire 2004. szeptember-2005. április
Elmo Tech STaR	Mobil hálózat	Napi négy alkalommal (passzív mód)	Csak „passzív”	van	Greater Manchester: 2004. szeptember-2006. június, Hampshire: 2005. április-2006. június
Benefon	Mobil hálózat	Napi négy alkalommal (passzív mód)	Csak „passzív”	van	West-Midlands 2005. szeptember-2006. június

A szatellites megfigyelés funkciói és típusai⁴⁶⁹

Négy elkövetői csoport ellenőrzését végezték a kísérlet alatt: többszörös és kiemelt elkövetők (prolific and priority offenders), nemi bűncselekményeket elkövetők (sex offenders), erőszakos bűncselekmények elkövetői (violent offenders) és családon belüli erőszakot elkövetők (domestic violent offenders).

242 fő (72%) megfigyelt volt többszörös és kiemelt elkövető, 116-an (35 %) betörést, 57-en (17%) rablást, 43-an (13%) erőszakos bűncselekményeket, 39-en (12%) nemi erkölcs elleni bűncselekményeket, 31-en (9%) közlekedési bűncselekményeket, 23-an (7%) lopást vagy

⁴⁶⁷ Shute, Stephen, Satellite Tracking Of Offenders: A Study Of The Pilot sin England And Wales. Ministry of Justice 2007, 4.o.

⁴⁶⁸ Lásd bővebben: Anglia Wales – Electronic Monitoring GPS-el című rész.

⁴⁶⁹ Shute, 2007, (i.m.) 5. o.

csalást és egyéb bűncselekményt követtek el, így például fegyveres támadást vagy lőfegyver birtoklást. Az elektronikus ellenőrzési technikát elsősorban nagyon veszélyes elkövetőkkel szemben alkalmazták.

Egy terhelte megfigyelése átlagosan napi 42 fontba került, ami 2008. novemberében majdnem 13.800 forintnak felelt meg. A szatellites megfigyelés időtartama átlagban 72 nap volt személyenként, tehát ez összesen 3.024 fontot jelentett, amely hozzávetőlegesen 998.000 forintot jelentett. Mindez azonban csak a monitoring-ot végző céggel kapcsolatos ráfordításokat tartalmazta, azonban nem foglaltatott benne a pártfogó felügyelők és a fiatalokúakkal foglalkozók team-jének költsége.

A limitált használat ellenére a megkérdezett bírák hasznosnak tartották az ellenőrzésnek ezt a módját. A megfigyelésért felelős személyek is úgy tekintették, hogy a szatellites eszköz jól működik. A vezetők tábora megoszlott, voltak akik pozitívnak, hasznosnak értékelték a szatellites megfigyelést, a másik csoport pedig inkább akadálnak vélte. A megkérdezett ellenőrzöttek 45%-a nyilatkozott úgy, hogy a technika visszatartotta a bajba jutástól. A technikai eszközzel összefüggésben az volt a vélemény, hogy sokszor nem az eszköz hibájából eredtek a problémák, hanem abból, hogy a megfigyelt személyek nem tartották be azokat a használati utasításokat, amelyeket a felhelyezésnél elmondtak nekik.

Az alapcélokat elérték és bevezették az új eszköz alkalmazását a távortartásra vonatkozóan is.

9.1.6. Összefoglalás

Az elektronikus házi őrizet ellenőrzését egész Nagy-Britannia területén kizárólag magáncégek végzik.

Az electronic tagging költségtakarékosabbnak minősült, a projektek meggyőzőek voltak, a résztvevők elégedettebbé váltak, a pártfogók is részt vesznek a programokban, és a társadalomban sem volt az alkalmazást megdöntő ellenkezés. Szankcióként elrendelése előnyös egyrészt a börtönök telítettségének felszámolása, a társadalom biztonsága, a reszocializáció szempontjából, másrészt a terhelteknek sem okoz több kellemetlenséget és hátrányt, mintha a büntetését a büntetés-végrehajtási intézetben töltené.

A kezdeti sikertelenség után a törvényhozás is megtette a szükséges lépést a megfelelő jogszabályi háttér megalkotásával, amely beváltotta a hozzá fűzött reményeket.

2011-ben az alkalmazás módjától függetlenül átlagosan napi 15 Euróba került az EM.⁴⁷⁰

⁴⁷⁰ Harders, 2014, (i.m.) 213. o.

A Back Door változat alkalmazását a büntetés utolsó 135 napjára lehet elrendelni, amit a terhelt feltételesen otthon tölthet. Erre vonatkozóan annyi a korlátozás, hogy nem rendelhetik el szexuális bűncselekmény elkövetőjével szemben. A Front Door alkalmazás esetében a 10 és 15 év közötti érintettekkel szemben is el lehet rendelni maximum 3 hónapra. 2002 óta elrendelhető az előzetes letartóztatás alternatívájaként azon 12 és 16 év közötti korúakkal szemben is, akik visszaesők és súlyos bűncselekmény elkövetésével gyanúsítottak. A 8-24 hónap büntetésre ítélt fiatalok, büntetésük utolsó 1 maximum 2 hónapját nyomkövetővel otthon ülhetik le.⁴⁷¹

A brit tapasztalatok alapján előnyös és működőképes megoldás, több cég erre a feladatra specializálódott. A pártfogó felügyelők feladata a terhelttel való foglalkozás, segítségnyújtás. Gazdasági oldalát tekintve az esetek magas száma oda vezet, hogy az alkalmazása évente kb. 230 millió Euró megtakarítást eredményez a számítások szerint.⁴⁷²

9.2. A svéd elektronikus felügyelet

9.2.1. Bevezetés

Svédország az elsők között volt Európában – Nagy-Britannia után –, ahol elkezdtek tesztelni az Electronic Monitoring-os intézkedést. Már 1994-ben alkalmazták rövid – legfeljebb 3 hónap – tartamú börtönbüntetések alternatívájaként (Front Door variáns).⁴⁷³ Az úgynevezett elektronikus intenzív felügyelettel 1994-ben 6 körzetben kezdtek el kísérletezni, majd két évvel később országos szinten kiterjesztették annak területi alkalmazását és 1999-ben a Svéd Büntető törvénykönyvbe iktatták a rövid tartamú szabadságvesztés büntetés végrehajtásának alternatívájaként.⁴⁷⁴

2001-től a Back Door variánst a büntetés-végrehajtási intézetből való elbocsátás eszközeként tesztelték azon terhelteknél, akik legalább két év börtönbüntetésüket töltötték. Ők a büntetésük utolsó hónapját elektronikus felügyelettel otthon tölthették le.⁴⁷⁵ 2005-ben kibővítették az alkalmazási lehetőséget, a Back Door elrendelési lehetőségnél már 18 hónap börtönbüntetés esetén is lehetett alkalmazni, a Front Door változatnál pedig 6 hónap tartamú büntetés esetén.⁴⁷⁶ 2007 óta az úgynevezett „open prison” esetében is lehet használni, és lehetőség van a hosszabb tartamú szabadságvesztés esetén a feltételes szabadlábra helyezésre

⁴⁷¹ Harders, 2014, (i.m.) 213-214. o.

⁴⁷² Weber, 2004, (i.m.) 68.o., Lásd Toon, 2003, (i.m.) 56.o. (2004-es adat)

⁴⁷³ Wennerberg, Inka: High level of support and high level of control. An efficient Swedish model of electronic monitoring. In: Nellis, Mike (szerk.): Electronically monitored punishment. - London: Routledge, 2013. 113. o.

⁴⁷⁴ Wennerberg, 2013, (i.m.) 113. o

⁴⁷⁵ Wennerberg, 2013, (i.m.) 113. o

⁴⁷⁶ Wennerberg, 2013., (i.m.) 114. o

akár egy év időtartammal is.⁴⁷⁷ Előzetes letartóztatás helyettesítésére is elrendelhető, ha nem áll fenn a szökés veszélye és a bűncselekmény nyomainak megsemmisítési veszélye.⁴⁷⁸

9.2.2. Modellkísérletek

1994. augusztus 1-én indították az első próbakísérletet az elektronikus mozgáskövető eszközzel való intenzív megfigyelésre. Más országok tapasztalatait is hasznosítva tökéletes rendszer kialakítására törekedtek.

A modellkísérlet célja elsősorban annak kiderítése volt, hogy célszerű lenne-e országszerte bevezetni az elektronikus ellenőrzést. A kísérleti szakaszban nem módosították a szankciórendszert. Mivel a kiépítés jelentős anyagi befektetést igényelt, csak úgy volt érdemes létrehozni, ha megfelelő számú elítéltnél került sor alkalmazására.⁴⁷⁹

Mindenekelőtt rövid tartamú szabadságvesztések végrehajtására kívánták alternatív intézményként használni.

Az első szakaszban – 1994. augusztusától 1995. végéig – a Front Door változattal kísérleteztek. Azok az elítéltek lehettek a kísérlet alanyai, akiket legfeljebb két hónap börtönbüntetésre ítélték és lakóhelyük a kísérletnek helyt adó körzetben (*Karlskoga, Luleå, Malmö-Nord, Malmö-Süd, Norrköping és Sundsvall*) volt. Ugyanaz a személy általában csak egyszer kerülhetett elektronikus intenzív ellenőrzés alá, tehát, ha valakit másodszor ítélték rövid tartamú szabadságvesztésre, az már nem kerülhetett elektronikus házi őrizetbe.⁴⁸⁰

Igyekeztek olyan személyeket válogatni a projekthez, akiknél pozitív eredményre számítottak a projekttel kapcsolatban.

Az alkalmasnak vélt 180 terhelt nemek szerinti elosztásban 91%-a férfi volt. Koruk 19 és 72. életév között, kb. 35 éves átlagéletkorral. A programban résztvevők foglalkoztatottsági adatait tartalmazza az alábbi táblázat⁴⁸¹:

Terheltek foglalkoztatottsága	Arányok a 180 résztvevőhöz képest
Rendszeres és állandó munkahellyel rendelkezők	52%
Részmunkaidős munkákat folytatók	20%
Tanulmányokat folytatók	11%
Munkanélküliek	11%
Nyugdíjasok	3%
Háztartásban dolgozók	2%
Betegnek kiírtak	2%

⁴⁷⁷ Wennerberg, 2013. i.m.) 114. o

⁴⁷⁸ Wennerberg, 2013. (i.m.) 113. o

⁴⁷⁹ Haverkamp, 2002. (i.m.) 124. o.

⁴⁸⁰ Haverkamp, 2002. 123-124.o.

⁴⁸¹ A megjelenített adatokhoz lásd: Hudy, 1999. (i.m.) 75. o.

A számadatok azt mutatják, hogy csupán a terheltek csekély hányada nem rendelkezett naponta rendszeres elfoglaltsággal. A későbbiekben többször is utalok majd arra, hogy a svédeknel alkalmazott elektronikus megfigyelés sikerességének egyik oka az volt, hogy olyan terheltek kerülhettek csak elektronikus házi őrizetbe, akiknek volt valamilyen elfoglaltságuk, és emellett kötelező programokon kellett részt venniük. Így kevesebb volt a kockázata annak, hogy a terheltnak túl sok szabadideje legyen otthon és ez alkalmat adjon arra, hogy esetleg bűncselekmény elkövetésén gondolkodhasson.

A projektben résztvevő terheltek 36%-a élt egyedül, több mint a fele házastársi illetve élettársi kapcsolatban volt és legalább egy gyermeke volt. A többi résztvevő rokonoknál élt. Többségük saját lakásában lakott vagy tartósan bérelt lakásban. 13%-uk élt rokonok lakásában illetve bérelt átmenetileg lakást.⁴⁸² A lakótársak számára az elektronikus megfigyelés velejárói – így például a rendszertelen látogatások, állandóan visszatérő ellenőrzések – okoztak kellemetlenségeket, ezért csak a beleegyezésükkel maradhatott a terhelt az elektronikus házi őrizet tartama alatt a közös lakásban.

A modellkísérlet második fázisában 1995. augusztusától 1996. február végéig 309 fő volt elektronikus technikai eszközzel ellenőrzés alatt.⁴⁸³ Az elkövetők 58%-a közlekedési bűncselekményt követett el, ebből 56%-uk ittasan vezetett, 16%-uk enyhébb erőszakos bűncselekményt követett el vagy erőszakkal fenyegetett. A többi elítélt enyhébb vétséget követett el. Az alábbi táblázat azon 215 résztvevő foglalkoztatottságának alakulását mutatja be, akik sikeresen zárták az elektronikus ellenőrzés projektjét.

Terheltek foglalkoztatottsága	215 sikeres résztvevő (arányok)
Rendszeresen és állandóan munkába járók	52%
Részmunkaidős munkákat folytatók	17%
Tanulmányokat folytatók	10%
Munkanélküliek	14%
Nyugdíjasok	3%
Háztartásban dolgozók	2%
Betegnek kiírtak	1%

A korábbi adatokhoz képest a második periódusban több volt a munkanélküli, és a részmunkaidőben foglalkoztatott.

Tizenkét elkövetőt zártak ki a programból, közülük öten a tilalom ellenére alkoholt, négyen kábítószer fogyasztottak, ketten nem voltak otthon az előírt időben.⁴⁸⁴

⁴⁸² Hudy, 1999, (i.m.) 76. o.

⁴⁸³ A megjelenített adatokhoz lásd: Hudy, 1999. 76. o.

⁴⁸⁴ Hudy, 1999. (i.m.) 76. o.

A modellkísérlet második fázisa 1998 végéig tartott. A résztvevők köre bővült, ezúttal azok is bekerülhettek az elektronikus intenzív ellenőrzésbe, akiket legfeljebb – ezúttal nem csak kettő, hanem – három hónapi börtönbüntetésre ítélték.

1999-ben az újításokat vezettek be a szankció és végrehajtási rendszerben.

2001-ben a Back Door változattal próbálkoztak, ami azt jelentette, hogy a legfeljebb két év börtönbüntetésre ítélt terheltek a büntetésük legfeljebb utolsó hónapjait otthon tölthették le.⁴⁸⁵

A kísérletek kiértékelésénél pozitív volt az eredmény, amely újabb bővítésre serkentett. Ennek következtében 2005. április elsejétől a legalább két év börtönbüntetésre ítélt terheltek kérelmezheték a büntetés letöltésének legfeljebb utolsó hat hónapjára az intenzív otthoni ellenőrzést. A rövid, maximum hat hónap tartamú börtönbüntetés esetén is elrendelhetővé vált az ítélt elektronikus házi őrizete.⁴⁸⁶

9.2.3. Az elektronikus intenzív megfigyelés feltételei, végrehajtása, statisztikai adatai

Az elektronikus intenzív megfigyelés elrendelésének feltétele a bírósági ítélet, az érintettek, – az elítélt és a lakótársak – írásbeli beleegyezése, a végrehajtási intézet erre irányuló döntése, megfelelő lakás – átmenetileg rokonnál tartózkodás, illetve lakókocsi is elegendő –, telefonkapcsolat, legalább részmunkaidős tevékenység vagy tanulmányok folytatása és nem utolsó sorban elégséges anyagi háttér a költségek megfizetésére. Amennyiben a kísérleti alanynak nem volt munkahelye, a pártfogó felügyelet segítséget nyújtott az álláskeresésben. Alapvető megszorítás, hogy a terhelt rendezett körülmények között éljen. További kritérium volt a terhelt nyilatkozata arról, hogy segítő és tanácsadó programokon részt vesz.⁴⁸⁷

A megfigyelésre a rádióhullámok segítségével működő állandó jelzőrendszer alkalmazásával került sor. Az adó – amelyet a terhelt a testén visel – állandó jeleket bocsát a lakásban beépített vevőnek, amely ezeket a telefonon keresztül a központ felé továbbítja. A berendezés állandóan figyel, hogy a terhelt otthon tartózkodik-e az előírt időszakban. A központi számítógépbe érkeznek a jelzések, amely tárolja azokat. Ha szabálytalanság történik a rendszer riasztást ad le. A terhelt munkahelyén úgynevezett összekötő személyek jelentést készítenek arról, hogy a terhelt munkahelyén a programnak megfelelően tevékenykedik-e. Előfordul olyan eset is, hogy a munkahelyen tartózkodást is elektronikus eszközzel figyelik.

⁴⁸⁵ Wennerberg, 2013. (i.m.) 113. o.

⁴⁸⁶ Wennerberg, Inka - Holmberg, Stina: Extended use of electronic tagging in Sweden: the offenders' and the victims'. -Stockholm: Brottsförebyggande Rådet, 2007. 6.o.

⁴⁸⁷ Haverkamp, 2002, (i.m.) 126.o.

Az elektronikus ellenőrzés alatt állókat általában heti kétszer véletlenszerűen személyesen felkeresik, alkohol-, vér- és vizeletvizsgálatot végeznek. Előfordultak olyan esetek is, amelyekben ún. Drive-by-Checks⁴⁸⁸ megfigyelést is végeztek.⁴⁸⁹

Electronic Monitoring					
Év	2008	2009	2010	2011	2012
Fő	3793	3849	3763	3051	2905

A számadatokból megállapítható, hogy nagyszámú terhelnél alkalmazzák az Electronic Monitoring-ot, habár 2012-ben jóval kevesebben kerültek elektronikus megfigyelés alá, mint 2008-ban.

9.2.4. A svéd szankciórendszer és szabályozás

A svéd elektronikus intenzív ellenőrzés nem szankció, hanem a büntetés-végrehajtásnak egy külön formája.⁴⁹⁰ Svédországban külön törvényt⁴⁹¹ alkottak az elektronikus ellenőrzésre.

Az intenzív elektronikus megfigyelés törvényi definíciója⁴⁹²: „Az intézetén kívüli végrehajtás intenzív ellenőrzés formájában történik. Az elítéltnak tilos a lakásán kívül tartózkodni, azt csak meghatározott ideig és meghatározott céllal teheti. A tilalom betartását elektronikus eszközzel ellenőrzik.” A terhelt be van zárva az otthonába, amelyet csak abból a célból hagyhat el, hogy részt vegyen a kötelező foglalkozásokon, és az ítélet végrehajtásával összefüggő tevékenységeken, például kötelező motivációs illetve személyiségfejlesztő programokon. Ez általában átlagosan heti 46 óra „szabadságot” jelent a terheltnek. Nem ihat alkoholt, nem használhat kábítószer, és heti többszöri váratlan ellenőrzést alkalmaznak vele szemben, amikor az ellenőrzésért felelős szakember személyesen meglátogatja, és ellenőrző vizsgálatokat végez. Emellett a terheltnek általában hetente egyszer el kell látogatnia a

⁴⁸⁸ Speciális felszereltségű autóval elhaladnak a terhelt előírt tartózkodási helye közelében, amely érzékeli a lábbilincset viselő személy jelenlétét. Így ellenőrzik – az elítélt tudta nélkül -, hogy betartja-e a számára előírt szabályokat.

⁴⁸⁹ Wennerberg 2013, (i.m.) 124. o., Harders, 2014, (i.m.) 226. o.

⁴⁹⁰ Haverkamp, 2002, (i.m.) 42. o

⁴⁹¹ Gesetz über die Intensivüberwachung mit elektronischer Kontrolle – Intenzív elektronikus ellenőrzésről szóló törvény

⁴⁹² Gesetz über die Intensivüberwachung mit elektronischer Kontrolle 3.§ „Der Vollzug außerhalb einer Anstalt erfolgt in Form einer Intensivüberwachung mit einem Verbot gegenüber dem Verurteilten, sich zu anderen als zu besonders angegebenen Zeiten und zu bestimmten festgesetzten Zwecken außerhalb seiner Wohnung aufzuhalten. Die Befolgung des Verbotes wird mit elektronischem Mitteln kontrolliert.

pártfogó felügyelethez.⁴⁹³ Ha nem tartja be a szabályokat, befejezik az elektronikus ellenőrzést és az intenzív felügyeletben tartózkodó személy bekerül a börtönbe.

2007. január 1-től vezettek be kettő új szabadlábra bocsátási alternatívát a *Correctional Treatment Act*-be (1974:23). Ezek közül az egyik,⁴⁹⁴ az úgynevezett *extended parole* több szempontból hasonlít az elektronikus házi őrizethez: a – munkahellyel rendelkező – terhelt otthon tölti börtönbüntetésének egy részét, megfigyelés alatt. Az ellenőrzött személynek meghatározott időre meg van tiltva, hogy elhagyja otthonát, amelyet a bokáján viselt ellenőrző szerkezettel ellenőriznek. Ha a programnak megfelelően viselkedik, és nem sérti meg a szabályokat, az elektronikus ellenőrzést teljesen megszüntetik és más módon – telefonhívásokkal, személyes látogatással vagy megjelenési kötelezettség előírásával – kísérik figyelemmel a program betartását.⁴⁹⁵

2005-ben próbálták ki a Kolmården-i büntetés-végrehajtási intézetben a fogvatartottak elektronikus eszközzel történő ellenőrzését. A kis biztonságú – csak falak vannak a szökés meggátolására – 185 férőhellyel és 45 alkalmazottal működő intézetben biztonságosabbá, hatékonyabbá és olcsóbbá kívánták tenni az ellenőrzést. Az ellenőrzés technikailag rádiófrekvenciás megfigyelésen alapul akképpen, hogy a büntetés-végrehajtási intézet területét különböző egységekre osztották, úgynevezett inkluzív és exkluzív zónákra, és a rendszer segítségével azt ellenőrzik, hogy a terhelt a megfelelő helyen tartózkodik-e a meghatározott időben. A projekt sikerességére tekintettel 2008 óta a kisebb biztonságú büntetés-végrehajtási intézetekben a terheltek elektronikus megfigyelés alatt állnak.⁴⁹⁶

9.2.5. Összefoglalás

Carlsson (2003) szerint napi kb. 270, évi kb. 3000 személynél alkalmazzák a büntetés végrehajtásnak e módját, amely napi kb. 70 Euróba kerül. Az elektronikus ellenőrzésnek az 1999-ben tervezetthez képest így 20 Euróval több volt a költsége, ahhoz képest költségesnek minősül. Ez azonban nem közvetlenül az Electronic Monitoring költsége, hanem tartalmazza a terhelttel való kapcsolattartás, a motivációs vagy kezelési program díját és az otthoni látogatás költségeit is. A napi költség kb. 6 Euró/fő volt. Sikerült ezáltal 400 cellát a

⁴⁹³ Carlsson, Kjell: Intensive Supervision with Electronic Monitoring in Sweden. In: Mayer, Markus; Haverkamo, Rita; Lévy, René(szerk.): Will Electronic Monitoring Have a Future in Europe?. Freiburg im Breisgau: Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Strafrecht, 2003. (i.m.) 71.o.

⁴⁹⁴ A másik új alternatíva az ún. *Halfway house*, ami azt jelenti, hogy azok a terheltek, akiknek van valamilyen munkájuk, nem szorulnak jelentős gondoskodásra vagy kezelésre, de nincs szállásuk, a Prison and Probation Office megfigyelése alatt álló intézményben töltik az éjszakát.

⁴⁹⁵ Wennerberg, 2007. (i.m.) 7. o.

⁴⁹⁶ Wennerberg 2013, (i.m.) 114. o

börtönben felszabadítani, amely kb. 11 Millió Euro megtakarítást tett lehetővé. Hatékony, mert a visszaesési ráta a vizsgált három évben 11%-ra tehető, amely a rendes börtönben történő végrehajtás esetén 24 %-os. Ez igazolja a megfelelő elkövetői csoport kiválasztását és a pártfogók munkájának sikerét is.⁴⁹⁷

A svéd kormány 2003-ban megbízta a National Council of Crime Prevention-t az elektronikus ellenőrzés kísérletének tudományos kiértékelésével.⁴⁹⁸ Összességében pozitív volt az értékelés: néhányan szegték csak meg a szabályokat, a résztvevők szociális helyzete javult, a legalább 38 éves korú résztvevők jóval kevesebben váltak visszaesővé, mint az összehasonlított csoport tagjai.⁴⁹⁹

1994 és 2003 között 18.000 elektronikus ellenőrzésre került sor Svédországban.⁵⁰⁰ Ez az adat az elektronikus intenzív ellenőrzéssel történő büntetés-végrehajtás eredményességét igazolja. A svédek már 20 éve törekedtek a börtönbüntetésre alternatívát találni. Ez volt a fő ok az elektronikus eszközzel történő házi őrizet bevezetésére. Egy megbízható, humánusabb és költséghatékonyabb alternatívát szándékoztak létrehozni a börtönbüntetés helyett.⁵⁰¹ Ezt a célt elérték egy olyan intézmény létrehozásával, amelyre Carlsson szerint szigorú szabályok, az ellenőrzés magas foka és rosszhiszemű magatartás esetén alacsony tolerancia jellemző.⁵⁰²

Az elektronikus házi őrizetnek három alkalmazási módja van. Rövid tartamú szabadságvesztés – max. hat hónap – esetén, illetve két év vagy annál hosszabb szabadságvesztésre ítéletnél a büntetés max. utolsó hat hónapját otthon „üli le” a terhelt, valamint open prison esetében.

A bíróság jogerős ítéletében kiszabja a büntetést, majd ezt követően a büntetés-végrehajtási hatóságok döntenek az arra megfelelő személyek által házi őrizet iránt benyújtott kérelmekről.⁵⁰³

A National Council for Crime Prevention – a projekt során végzett – vizsgálata szerint az elítéltek többsége ugyanolyan szigorúnak vélte a házi őrizetet, mint a börtönbüntetést, sőt egyes aspektusokból még szigorúbbnak.⁵⁰⁴

⁴⁹⁷ Carlsson, 2003, (i.m.) 71-72. o.

⁴⁹⁸ Marklund, Fredrik; Niméus, Olga; Wennerberg, Inka: Effects of prison-release using electronic tagging in Sweden: report from a trial project conducted between 2001 and 2004 / - Stockholm: Brottsförebyggande Rådet, 2005 (Report / National Council for Crime Prevention, Sweden) 7.o., Olkiewicz, Eva: Fängelse i frihet. - Stockholm: Brottsförebyggande Rådet, 2003, 50. o.

⁴⁹⁹ Marklund-Niméus-Wennerberg, 2005, (i.m.) 23.o.;

⁵⁰⁰ Carlsson, 2003, (i.m.) 69. o.

⁵⁰¹ Carlsson, 2003, (i.m.) 69. o.

⁵⁰² Carlsson, 2003, (i.m.) 70. o.

⁵⁰³ Carlsson, 2003, (i.m.) 70. o.

⁵⁰⁴ Carlsson, 2003, (i.m.) 71. o.

Az eredményességhez alapvető követelmény volt a megfelelő célcsoport kiválasztása. Általában közlekedési bűncselekmények – jórészt ittas – vezetés elkövetőinél alkalmazták. Hatékonyságát biztosítja, hogy azok a terheltek kerülhetnek elektronikus kontroll alá, akiknél kisebb a visszaesés, a szabályszegés kockázata és megfelelő szociális háttérrel rendelkeznek. Fontos megjegyezni, hogy a svédek nem az egyszerű otthoni elzárásra törekedtek, hanem különös gondot fordítottak a terheltek számára speciális segítségnyújtási illetve párfogó programok megszervezésére, amely a reszocializációt szolgálja. Emellett elősegítik azt is, hogy a terhelt otthonába bezárva nem unatkozik, hanem rendszeres és hasznos programokon vesz részt, amely a visszaesés tekintetében rizikó-csökkentő hatást fejthet ki a terheltre. A szakirodalom szerint az európai országok közül a svéd háziőrizet a leghatékonyabb és legeredményesebb.

A magyar reintegrációs őrizet hasonlóképpen működik, mint Svédországban az elektronikus technikai eszközzel történő ellenőrzés Back Door változata.

Egyetértek Carlsson-al abban, hogy van jövője az elektronikus házi őrizetnek Európában, ha annak megfelelő alkalmazására kerül sor.⁵⁰⁵

9.3. Hollandia

9.3.1. Bevezetés

Hollandiában 1995 óta ismert az elektronikus házi őrizet Front Door és Back Door változata. 2010 óta pedig a Back Door változat ellenőrzése GPS technikával történik.⁵⁰⁶

Az „Elektronisch Toezicht” azaz az elektronikus felügyelet két alkalmazási formában jelenik meg. Az egyik esetben a letöltendő szabadságvesztés végrehajtásának formája (*Front Door*), másik esetben pedig a szabadságvesztés büntetésüket töltő elítéltek korábbi szabadlábra helyezésekor, a büntetés-végrehajtási program része (*Back Door*) a szabadságba történő fokozatos átvezetés jegyében.⁵⁰⁷

Ahogy a többi eddig tárgyalt országban is, itt is gondot okozott, hogy nem volt már elegendő hely az elítéltek számára a büntetés-végrehajtási intézetekben, előfordult, hogy a terhelt otthon várta mikor vonulhat be letölteni a büntetését.⁵⁰⁸ A próbálkozások hátterében a

⁵⁰⁵ Carlsson, 2003, (i.m.) 76.o.

⁵⁰⁶ Harders, 2014. (i.m.) 218. o.

⁵⁰⁷ Albrecht, Hans-Jörg: Der Elektronische Hausarrest. Monatsschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform. - Köln; Berlin: Heymann, 2002. 84. o.; Weber, 2004. (i.m.) 73. o.

⁵⁰⁸ Sagel-Grande, Irene: Elektronische Aufsicht, die niederländische Variante des elektronischen Hausarrests. In: Jehle, Jörg-Martin (szerk.): Täterbehandlung und neue Sanktionsformen - kriminalpolitische Konzepte in Europa. - Mönchengladbach: Forum-Verl. Godesberg, 2000. 366. o.

költségek csökkentésére irányuló szándék is jelen volt, hiszen az elítéltek fogvatartási költsége Hollandiában is magasra rúg.

9.3.2. *A holland Electronic Monitoring előzményei, a modellkísérlet*

Hollandiában már 1988-ban folytattak tárgyalásokat a házi őrizettel kapcsolatban. Akkor úgy vélték, hogy alkalmazása a terheltek magánszférájának súlyos megsértéséhez vezetne. 1992-ben az Igazságügyi és Pénzügyi Minisztériumban a költségek csökkentésén tanácskoztak, amikor ismét felmerült a bevezetés gondolata. Akkori számításaik szerint alkalmazása 350 börtöncella szabaddá tételét és 20 millió gulden megtakarítását eredményezheti.⁵⁰⁹ 1994-ben az Igazságügyi Minisztériumban úgy döntöttek, próbaprojektbe kezdenek az elektronikus felügyelettel a büntetés-végrehajtási intézetek telítettsége és a költségek csökkentése céljából.⁵¹⁰

A kérdés az volt, hogy hova lehetne ezt a jogintézményt a holland büntető rendszerbe beilleszteni.⁵¹¹

Hollandia először azoknak az országoknak a tapasztalatait gyűjtötte össze, ahol ezt a jogintézményt más sikeresen alkalmazták, így az USA-ban, Angliában, Walesben, Ausztráliában, Kanadában, Szingapúrban, Izraelben, Svédországban és Új-Zélandon.⁵¹²

1995-ben négy bírósági körzetben (Drente, Friesland, Groningen és Overijssel tartományokban) indították el a projektet. Két változatban alkalmazták: A Front Door változat, azaz hattól tizenkét hónap tartamú végrehajtandó szabadságvesztés végrehajtására és a Back Door variáns esetében a legalább egy év tartamú szabadságvesztés legalább felének letöltését követően, hat héttől hat hónapig terjedő maradékbüntetés esetén.⁵¹³

A büntetőjog rendszerében nem került sor változtatásra, – Boelens utólag ezt már nem tarja helyesnek, – habár ez akkor még jó ötletnek tűnt.⁵¹⁴

2000-ben 12 és 18 év között fiatalok részvételével indítottak egy projektet, amiben a preventive custody alternatívájaként működött az Electronic Monitoring. A kísérlet alanyai

⁵⁰⁹ Boelens, Ruud: Electronic Monitoring in the Netherlands. In: Mayer, Markus; Haverkamp, Rita; Lévy, René (szerk.) Will Electronic Monitoring Have a Future in Europe? - Freiburg im Breisgau: Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Strafrecht, 2003. 82. o.

⁵¹⁰ Weber, 2004. (i.m.) 73. o.

⁵¹¹ Spaans, E. C.: Aan banden gelegd. - [Den Haag]: Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum, 1996. 74.o.

⁵¹² Sagel-Grande, 2000. (i.m.) 363. o.; Spaans, Eric: Elektronische Überwachung. Das niederländische Experiment. In: Bewährungshilfe. – Mönchengladbach: Forum-Verl. Godesberg 1/1999. 68. o.

⁵¹³ Boelens, 2003. (i.m.) 84. o.; Schaap, René A.: Results of the Evaluation of the Netherland Project on Electronic Monitoring. In: Mayer, Markus-Haverkamp, Rita-Lévy, René (szerk.): Will Electronic Monitoring Have a Future in Europe? - Freiburg im Breisgau: Max-Planck-Institut für Ausländisches und Internationales Strafrecht, 2003. 89. o.

⁵¹⁴ Boelens, 2003. (i.m.) 83. o.

otthon tölthették rövid tartamú szabadságvesztésüket, miközben iskolába jártak. Ennek az eredménye nem volt elég pozitív az alkalmazás jogrendszerbe beültetéséhez.⁵¹⁵

2005-ben újabb projektet indítottak útjára.

Az Front Door alkalmazás esetében a pártfogó felügyelők a Back Door alkalmazási esetben pedig a büntetés-végrehajtási intézet vezetősége vezette le a kiválasztási eljárást, de a részvételtől minden esetben a bíróság döntött.⁵¹⁶ Kezdetben csak 50 személyt vehettek bele egyidejűleg az ellenőrzésbe, ez a limit 2003-ra már 200-ra bővült.⁵¹⁷ A terheltnek rendelkeznie kellett megfelelő lakással és telefonvonallal. Ha vonal ugyan volt, de nem volt bekötve, mert például a célszemély nem fizette be a számlát, az állam újra visszaköttette azzal a feltétellel, ha kifizette a hátramaradt adósságot.⁵¹⁸ Beleegyező nyilatkozat kellett minden résztvevő, valamint az együtt élők részéről. Feltétel volt, hogy a terheltnek a házon kívül hetente 20-40 órát (átlagosan 30 órát) munkában kellett töltenie. Ha nem volt munkája, akkor más elfoglaltsággal kellett bírnia, pl. oktatás is, de fel kellett mutatnia valamilyen értékelhető tevékenységet legalább heti 20 óra időtartamban. Emellett más elfogadott szociális tevékenységek is szerepeltek a programban, így sport, családi kötelezettségek, templomba járás, stb. Ellenőrizték azt is, hogy ténylegesen az adott programon vett-e részt az érintett. Szabad órák is rendelkezésre álltak, amelyek eltöltésének módját az érintett választhatta meg. A negyedik része a programnak az otthon töltendő idő meghatározása volt.⁵¹⁹

A svéd projekthez hasonlóan Hollandiában is a pártfogók bonyolították le a kiválasztást. Általában ellátogattak a kérelmet benyújtó terhelthez, interjút készítettek vele, közben felmérték a körülményeket, hogy tényleg motivált-e a terhelt, valamint meghatározták a részére előírt foglalatosságokat, menetrendet.⁵²⁰ Nehéz volt felmérni a kockázatot, elegendő büntetés-e a házi őrizet, illetve ki lehet-e engedni a terheltet korábban házi őrizetbe. Ennek mérlegelése a pártfogó felügyelet, az ügyészség és a bíróság hatáskörébe tartozott. Az elektronikus ellenőrzés melletti szabadon bocsátás eldöntése tekintetében a pártfogó

⁵¹⁵ Terlouw, G.J., Kamphorst, P.A.: From fixed to mobile : an evaluation of an experiment with electronic monitoring for minors as an alternative for preventive custody. 2002. http://www.wodc.nl/eng/Images/ob195_Summary_tcm12-4774.pdf (2007.05.09.)

⁵¹⁶ Weber, 2004. (i.m.) 73. o.

⁵¹⁷ Boelens, 2003. (i.m.) 83. o.

⁵¹⁸ Boelens, 2003. (i.m.) 86. o.

⁵¹⁹ Boelens, 2003, (i.m.) 85. o.

⁵²⁰ Spaans, 1/1999, (i.m.) 69. o.

felügyelet, és a büntetés-végrehajtási intézet vezetősége volt felelős. Az alábbi táblázat egy példát mutat be a Hollandiában szabadon felhasználható idő beosztására.⁵²¹

Hét	Szabadidő
1-8	2 óra szombatontként és vasárnapontként
9-12	4 óra szombatontként és vasárnapontként
13-17	8 óra szombatontként és vasárnapontként
17-20	8 óra szombatontként és vasárnapontként és egyszer szabad hétvége
21- a program végéig	8 óra szombatontként és vasárnapontként és minden 4. hétvége szabad

A végrehajtás során alacsony tolerancia volt jellemző. Ez nem jelenti az elítélt automatikus bekerülését a büntetés-végrehajtási intézetbe az első késésnél, azonban több vétség után, illetve egy nagyobb szabályszegés esetén ez következik.

A végrehajtás során a heti programot pontosan a leírásnak megfelelően kell teljesíteni.

Az 1995-1997-ig tartó kísérletben 279-en kérelmezték az Electronic Monitoring-ot, amely kérelmek körülbelül 40%-a elutasításra került. 126-an vettek részt az első projektben, amelyből csak 16 személy vett részt a Front Door büntetésben. A résztvevők 94%-a férfi volt, az átlagéletkor 34 év volt. Csalás, lopás, betörés, emberrablás, nemi erőszak és emberölés bűncselekményének elkövetése esetén rendelték el. Az átlag időtartam 3,5 hónap volt. A résztvevők 90 %-a sikeresen zárta a projektet. A résztvevők többsége dolgozott a végrehajtás alatt, egy részük a régi munkaadójánál, a többiek önkéntesen, munkatapasztalat szerzésének céljából. A résztvevők 80%-a volt holland származású, 70%-a házas vagy élettársi kapcsolatban élt, majdnem 50%-uk rendelkezett munkahellyel az őrizetbe vétel idején. A projekt végéig 16 személy részesült hivatalos figyelmeztetésben, 10% korábban befejezte az Electronic Monitoring-ot.⁵²²

2003 áprilisáig 1900-an voltak elektronikus felügyeletben.⁵²³ A 2004-es adatok szerint évente kb. 390 esetszám fordult elő.⁵²⁴

A 48 résztvevővel és 21 lakótárssal készített interjú arra engedett következtetni, hogy az elektronikus ellenőrzést ténylegesen a szabadság korlátozásának fogták fel és egyáltalán nem találták könnyű büntetés-végrehajtási alternatívának. A szigorú szabályokkal el lehetett érni azt, hogy a résztvevők büntetesként élték meg az elektronikus házi felügyeletet.

⁵²¹ Droogendijk, Kees: Elektronische Überwachung in den Niederlanden. Bedingungen und erste Erfahrungen mit dem Modellversuch. In: Kawamura, Gabriele (szerk.): Strafe zu Hause. - Freiburg im Breisgau: Lambertus, 1999, 48. o.

⁵²² Spaans, E. C., Verwer, C.: Elektronisch toezicht in Nederland. - Den Haag: Wetenschappelijk Onderzoek-en Documentatiecentrum, 1997. 55-56. o.; Droogendijk, 1999. 50-51. o.

⁵²³ Weber, 2004. (i.m.) 86. o.

⁵²⁴ Haverkamp, Rita; Mayer, Markus; Lévy, René: Electronic Monitoring in Europe. In: European journal of crime, criminal law and criminal justice. 2004/1 36-45. o.

Megjegyzendő, hogy a házi őrizet szabályainak betartása valóban az önfegyelem magas fokát kívánta meg. Előfordult az is, hogy a lakótársnak lelkiismeret furdalása volt amiatt, hogy ő szabadon tölthette az idejét, míg a terhelt korlátozva volt és be volt zárva.⁵²⁵

9.3.3. Az *Electronic monitoring* alkalmazása Hollandiában

A modellkísérleteket követően, azok eredményeképpen kialakult elektronikus házi őrizet Hollandiában országszerte elterjedt alkalmazási módjairól esik itt pár szó.

A Front Door modell 1999-ben került bemutatásra országszerte, a Back Door modell pedig 2000 januárjában a Custodial Institutions Act-el (*Penitenteire beginselenwet*).⁵²⁶

A Back Door alkalmazásban azok a terhelték vehetnek részt, akik a büntetésük felét letöltötték, de legalább egy évet. A lényege ennek az, hogy a motiváltabb és megbízhatóbb terhelték már a büntetésük tartamának lejárta előtt képzéseken, munkába szoktatási programban vehessenek részt. Ezek a programok hat héttől egy évig tarthattak és általában eredményesen zárultak.⁵²⁷ A Front Door modellben azok vehettek részt, akik hat hónapnál hosszabb, de maximum egy év börtönbüntetésre lettek ítéelve. Ennek keretében legalább heti 26 óra reszocializációs programban kellett részt venniük.⁵²⁸

Az Electronic Monitoring a Front Door modell részeként, előzetes letartóztatás alternatívájaként is működik Hollandiában.

A rádiófrekvenciás technika mellett a GPS technikát is alkalmazzák.⁵²⁹ 2009-ben az Electronic Monitoring átlagos költsége 13.98 Euró volt.⁵³⁰

Mielőtt valakit elektronikus házi őrizetbe helyeznek, a pártfogó felügyelő egy kockázatfelmérést végez arra vonatkozóan, hogy az illető alkalmas-e a programra. Mindenekelőtt a stabilitást és a visszaesés valószínűségét vizsgálják. Privát cég biztosítja a technikai háttérrel és a berendezést, installálja az eszközöket, valamint az ellenőrzést is a cég végzi. A Front Door esetében a bíróság szüntetheti meg az elektronikus házi őrizetet, a Back Door esetében pedig a büntetés-végrehajtási hatóság.⁵³¹

⁵²⁵ Spaans, 1999. (i.m.) 72. o.

⁵²⁶ Schaap, 2003. (i.m.) 89. o.

⁵²⁷ Harders, 2014. (i.m.) 219. o.

⁵²⁸ Harders, 2014. (i.m.) 219. o.

⁵²⁹ Swanningen, van René, Beijerse, uit Jolande: Bars in your head. Electronic Monitoring in the Netherlands. In: Nellis, Mike (szerk.): Electronically monitored punishment. - London: Routledge, 2013. 183. o.

⁵³⁰ Wennerberg, I, Pinto, S.: CEP 6Th European Electronic Monitoring Conference-Analysis of Questionnaires. (2009). 6. o. Idézi: Harders, 2014. (i.m.) 219. o.

⁵³¹ Harders, 2014. (i.m.) 219. o.

Az alábbi táblázatban az elektronikus technikai eszközzel történő ellenőrzések száma olvasható éves lebontásban Hollandiában 2007 és 2010 között.

Electronic Monitoring				
Év	2007	2008	2009	2010
Fő	886	952	958	843

A táblázat szerint az elrendelések számában a vizsgált évben 2007-hez képest 2008-ban és az azt követő évben növekedés volt tapasztalható, majd 2010-re visszaesett az elrendelések száma, de ez a visszaesés nem nagymértékű.

Boelens szerint Hollandiában a pártfogó felügyelet imázsát növelte ez a jogintézmény. A pártfogó felügyelők megmutatták a hatóságoknak, az ügyészségnek és a politikusoknak, hogy az ítéletek végrehajtásában képesek részt venni és segíteni tudnak az elítéltnak egy jobb életet kialakítani.⁵³² *Schaap* úgy véli „az Electronic Monitoring soha nem válik tömeges büntető intézkedéssé és éppen ezért van jövője”.⁵³³ *Spaans* szerint az értékelés azt mutatja, hogy az Electronic Monitoring a szabadságvesztés egy részének végrehajtására megfelelő alternatívát kínál, a büntetésként alkalmazásra kevés példa volt, amely felveti annak létjogosultságát.⁵³⁴ *Droogendijk* véleménye szerint indok lehet erre, hogy több idő kell az intézmény akceptálására, a másik indok pedig az lehet, hogy az ügyvédek inkább a közérdekű munkát szeretnék az ügyfelek számára elérni, mint a házi őrizetet.⁵³⁵

9.3.4. Összefoglalás

Hollandiában az elektronikus ellenőrzésnek két formája van. Az egyik az úgynevezett Front Door variáns keretében az előzetes letartóztatás alternatívájaként működik, valamint szintén ebbe a változatba tartozik a rövid tartamú letöltendő szabadságvesztés (hat hónaptól egy évig terjedő) alternatívájaként alkalmazott elektronikus házi őrizet, amelyet a bíróság rendel el. A másik esete a Back Door változata, amikor a terhelt már legalább a felét, de legalább egy évet letöltött büntetéséből, kérelmezheti, hogy (hat héttől egy évig terjedő időtartamra) házi őrizetbe helyezték.

Az elektronikus ellenőrzésnek két fő jellemzője van, egyrészt büntető jelleggel bír, másrészt a reszocializáció érdekében befolyással bír a terhelt magatartására. A pártfogó felügyelők csak

⁵³² Boelens, 2003. (i.m.) 88. o.

⁵³³ Schaap, 2003. (i.m.) 89. o.

⁵³⁴ Spaans, 1999. (i.m.) 72. o.

⁵³⁵ Droogendijk, Kees: Elektronische Überwachung in den Niederlanden. Bedingungen und erste Erfahrungen mit dem Modellversuch. In: Kawamura, Gabriele (szerk.): Strafe zu Hause. - Freiburg im Breisgau: Lambertus, 1999. 52. o.

e kritériumok teljesítése mellett támogatták a részvételt annak idején a bevezetésre vonatkozóan.⁵³⁶

A házi őrizet itt nem azt jelenti, hogy a terheltnek otthon kell tartózkodnia, sőt nem engedik meg, hogy állandóan otthon legyen, hanem – nevelő célzattal – kötelezik programokon való részvételre.⁵³⁷ Az előírt heti program tulajdonképpen egy magatartási program, amellyel a terheltet igyekeznek „kényszeríteni” egy „normális életmód” felvételére.

9.4. Az elektronikusan ellenőrzött büntetés-végrehajtás Svájcban, különös tekintettel

Basel Kantonra

9.4.1. Bevezetés

Ugyanúgy, mint az európai országok többségénél – kivéve például Dániát és Norvégiát – az elmúlt évtizedekben egyre több nehézséget okozott a büntetés-végrehajtási intézetek túlzásfoltossága. Emiatt kezdtek el kísérletezni – Nagy-Britannia sikeres Electronic Monitoring-projektjeit követően – Svájcban is az Electronic Monitoring-al. Mielőtt belevágtak volna a kísérletbe, ők is tapasztalatokat gyűjtöttek azokban az országokban, ahol ez a jogintézmény már működött vagy legalább kísérleti fázisban volt – így Svédországban, Angliában, Hollandiában. Elsősorban a holland alkalmazási mintát vették alapul a hat kantonban kezdődő kísérleti projekthez.⁵³⁸

Az Electronic Monitoring „a svájci büntetés-végrehajtás legújabb végrehajtási formája”.⁵³⁹ A terhelt szabadságának korlátozását valósítja meg azáltal, hogy lakását nem, vagy csak meghatározott időben és meghatározott céllal hagyhatja el.

9.4.2. Elektronikusan ellenőrzött büntetés-végrehajtás

Az elektronikusan ellenőrzött büntetés-végrehajtás – *Elektronisch überwachter Strafvollzug* – alkalmazási kísérlete 1999-től 2002-ig folyt Basel-város, Basel-vidék, Bern, Waadt, Tessin és Genf kantonjaiban.⁵⁴⁰

A modellprojekt keretében sikeresen próbálták ki az Electronic Monitoring-ot a rövid tartamú szabadságvesztés (Front Door) és a hosszabb tartamú szabadságvesztés esetén feltételes

⁵³⁶ Boelens, 2003. (i.m.) 83. o.

⁵³⁷ Boelens, 2003. (i.m.) 86. o.

⁵³⁸ Lehner, Dominik: Electronic Monitoring as an Alternative Penal Sanction in Switzerland. In: Mayer, Markus-Haverkamp, Rita-Lévy, René (szerk.): Will Electronic Monitoring Have a Future in Europe? - Freiburg im Breisgau: Max-Planck-Institut für Ausländisches und Internationales Strafrecht, 2003. 115. o.

⁵³⁹ Baechtold, Andrea: Strafvollzug. – Bern. Stämpfli, 2005, 135. o.

⁵⁴⁰ *Quelle: Securiton AG.* In: Ulber, Peter: Electronic Monitoring: Der elektronisch überwachte Hausarrest. <https://forum.dergrossebruder.org/miniwahr/20020507000000.html> (2007. 04. 27.)

szabadlábra helyezés esetén (Back Door) végrehajtási formaként. 2005-től Solothurn kantonban is alkalmazták.⁵⁴¹

Az adóegységek száma és eloszlása a svájci modellkísérlet folyamán, Solothurnra való kiterjesztés előtt.

Különböző modellek kerültek alkalmazásra, amelyeknél azonban a meghatározott alapelvek és alapszabályok egységesek voltak. Különbség például az intézkedés tartamában volt. Elrendelhető rövid tartamú szabadságvesztés esetén egytől tizenkét hónapig, illetve a Back Door változatban a maximum harminc hónap időtartamú szabadságvesztés esetén a feltételes szabadlábra bocsátás időpontja előtt annak 2/3-ával, egy és tizenkét hónap között. Bern kantonjában közérdekű munkával együtt is kiszabható volt az elektronikus felügyelet. Ez arányosan történhetett, eszerint legfeljebb három hónap közérdekű munka legalább egy hónap Electronic Monitoring-al kombinálható. Különbség tapasztalható a gondozás intenzitásában is, Baselben és Bernben intenzív, míg Genfben és Tessin-ben kevésbé és több a technikai kontroll.⁵⁴²

Amíg az Electronic Monitoring az USA-ban csak ellenőrzés orientált, addig Svédországban és Hollandiában különösen, de Svájcban is nagy hangsúlyt fektetnek az ellenőrzés mellett szociális training programokra.⁵⁴³

9.4.3. Az alkalmazás alapelvei, a részvétel feltételei, technikai háttér

Az Electronic Monitoring elsődlegesen munka és szociális program, amelynek a középpontjában a strukturált napirend áll. Ez az elkövetővel egyetértésben meghatározott individuális program, amelynek célja a szociális és foglalkoztatási követelményeknek

⁵⁴¹ Weber, 2004, (i.m.) 102. o.

⁵⁴² Schlechter, Hansjörg: Electronic Monitoring (EM) in der Schweiz - eine Alternative zur Haft. Wien JSt 2005/81 2.o.

⁵⁴³ Aebersold, Peter: Electronic Monitoring. Is big brother watching you? Schweizerische Zeitschrift für Strafrecht 1998. 368. o.

megfelelő életvitel kialakítása. Az elítéltnak meghatározott időben otthon kell lennie, illetve nem tartózkodhat otthon, aminek betartását elektronikus nyomkövetővel ellenőrzik. A büntető jelleget a szabadság elvonása adja.

A rövid tartamú szabadságvesztésnél⁵⁴⁴ segíti a börtönbüntetés következményeinek elkerülését, emellett ez a szabadságelvonásnak egy szociálisan elviselhetőbb végrehajtási formája. A hosszabb tartamú szabadságvesztésnél előkészít a szabadon bocsátásra, átvezet a szabadságba. A szabadságvesztés 2/3-ának letöltése után feltételes szabadlábra bocsátás lehetősége áll fenn.⁵⁴⁵ A részvétel alapvető feltétele, hogy a terhelt rendelkezzen vonalas telefonnal, saját szállással, munkával vagy képzésben vegyen részt legalább heti húsz órában. Szükséges a résztvevők és lakótársainak beleegyezése, illetve a terheltnek viselnie kell az ellenőrzésből eredő költségeket (kb. 6,4 - 13 Euro között naponta). A programban nem vehetnek részt kábítószerfüggő személyek, akik még nem szoktak le, pszichikailag erősen korlátozott, valamint tartózkodási engedéllyel nem rendelkező, illetve kiutasított személyek.⁵⁴⁶

Az elektronikus ellenőrzésben résztvevő személyek a bokájukon viselnek egy cigarettadoboz nagyságú adót, amelynek eltávolítása riasztást von maga után. A lakásban található telefonvonalra csatlakoztatott vevőkészülék továbbítja a terhelt jelenlétét igazoló jelzéseket a központba. Ha az előírásokat nem tartják be, a jelzőrendszer az arra illetékes pártfogó felügyeletet riasztja, ahol azonnali intézkedésre – illetve ha hétvégén vagy este érkezik a riasztó jelzés, amikor senki nem tartózkodik a pártfogó felügyelet gondozó helyén, akkor következő nap – kerül sor.

Baselben 2005-ben – a kutatás idején – az állandó jelzőrendszer – nem GPS rendszer – működött, amely házon kívül megfigyelést nem tett lehetővé. Ez a rendszer csak a jelenlétet jelzi a lakásban, illetve a szerkezet bárminemű manipulációját és a szabálysértéseket.⁵⁴⁷

9.4.4. Az intézkedés elrendelésének szabályai

Az elektronikus technikai eszközzel történő ellenőrzés szabályozása nem volt egységes a kantonokban. Közös rendelkezés az elektronikus házi őrizet elrendelése terén, hogy a bírói ítélet meghozatalát, a büntetés kiszabását követően a terhelt kérelmezheti büntetésének letöltését otthonában. Ekkor a végrehajtó hatóság megbízásából a pártfogó felügyelet

⁵⁴⁴ Mit takar a rövid tartam kifejezés? Határának meghúzása három, hat és tizenkettő hónap is lehet, eltérően történik. Ld.: Weber, Jonas Peter: Der elektronisch überwachte Hausarrest und seine versuchsweise Einführung in der Schweiz. - Basel [u.a.]: Helbing & Lichtenhahn, 2004. 109. o.

⁵⁴⁵ Schlechter, 2005. (i.m.) 2.o.

⁵⁴⁶ Schlechter, 2005. (i.m.) 4.o.

⁵⁴⁷ Schlechter, 2005. (i.m.) 3.o.

megvizsgálja, megfelel-e a követelményeknek. Két szociális munkás – általában saját lakásában – elbeszélget az elítélttel. Ha az megfelel az elvárásoknak, a kérelmet a végrehajtó hatóság elé terjesztik, amelynek pozitív döntése esetén beépítik a technikai eszközöket a lakásba és meghatározzák a heti tervet.

Az előírások komoly megszegése esetén megszüntetik az elektronikus ellenőrzést és a büntetés fennmaradó részét rendes végrehajtásban kell letölteni, illetve a szabadidőket lerövidítik. E tekintetben súlyosnak minősül a megtévesztés, a bizalommal visszaélés, a technikai szerkezetek manipulálása és több, kisebb vétség elkövetése. Enyhébb vétségnek tekintik az egyszeri idő túllépést vagy a jelentkezésnél a pontatlanságot.⁵⁴⁸

Az előzőekben ismertetett közös szabályok után részletesebben Basel rendelkezései kerülnek elemzésre.

1999-ben lépett hatályba Baselben az a rendelet,⁵⁴⁹ amely a svájci Büntetőtörvénykönyv rendelkezése alapján az elektronikus ellenőrzést szabályozza. A rendelet szerint elektronikus ellenőrzés rendelhető el, húsz naptól tizenkét hónapig terjedő szabadságvesztés végrehajtása, illetve hosszabb tartamú szabadságvesztésnél feltételes szabadlábra bocsátás esetén végrehajtási formaként egy hónaptól tizenkét hónapig terjedő időtartamra. Az első esetben ezt közérdekű munkával is lehet kombinálni, ha az adott feltételek fennállnak. A részvétel feltételei (például saját lakás) megegyeznek a korábban felsoroltakkal.

Az elítéltnak az otthoni büntetés-végrehajtás napi 20 svájci Frankba és a technikai, illetve telefonhasználattal együtt járó költségekbe kerül. E költségek csökkentésére illetve elengedésére lehetőség van akkor, ha a terhelt személyes és pénzügyi helyzete ezt indokolja. Az elektronikus ellenőrzésre irányuló kérelmet legkésőbb 30 nappal a büntetés letöltésének, illetve az Electronic Monitoring megkezdése előtt kell írásban benyújtani az Igazságügyi-, Rendőrségi és Katonai Igazgatóságnál (Igazgatóság). Az Igazgatóság megvizsgálja, hogy megfelel-e az alaki követelményeknek, majd átküldi a kérelmet az Electronic Monitoring Végrehajtási Hivatalához. Itt készítik el – az elítélt közreműködésével – a végrehajtási programot. Ha a megfelelő feltételek fennállnak, az Igazságügyi-, Rendőrségi és Katonai Igazgatóság engedélyezi a terhelt számára a készített programot és az elektronikus ellenőrzést. A végrehajtási program munka-, képzési-, sport-, és szabadidős programokat tartalmaz. Emellett megszab részvételi kötelezettséget is az elítélt számára meghatározott terápián illetve csoportterápián, nevelési, illetve oktatási programon való kötelező részvétel

⁵⁴⁸ Schlechter, 2005. (i.m.) 4.o.

⁵⁴⁹ Verordnung über den Vollzug von Freiheitsstrafen in der Form des Electronic Monitoring
SGS 261.42 || GS 33.0742 || 1999 szeptember 1-től hatályos

keretében. Előírást tartalmaz a tartózkodásra, orvosi kezelésen való megjelenésre, alkohol- és drogfogyasztás megtiltására, kárjótételre, keresetkezelésre. Meghatározza, hogy mit kell még az elektronikus házi őrizet megkezdése előtt elintézni. A végrehajtás ideje alatt a Végrehajtási Hivatal munkatársa a végrehajtás kérdéseiben segíti a terheltet. A pszichoszociális tanácsadásba és gondozásba külső szervezeteket is be lehet vonni, ennek az átmeneti ellátása a Basel-vidéki pártfogó felügyelet feladata. A terhelt kötelessége az Electronic Monitoring-ért felelős munkatárssal teljes mértékben együttműködni és annak utasításait követni. Amennyiben az érintett valamely oknál fogva nem tudja az adott program előírásait betartani, azt haladéktalanul közölnie kell az illetékes munkatárssal. Legalább hetente 20 óra munka illetve képzési elfoglaltság esetén adható be a kérelem házi őrizet végrehajtására. A lakáson kívül nem áll rendelkezésre szabadidő töltési lehetőség, csakis és kizárólag szigorúan a meghatározott program szerint.

Ha a résztvevők egyszer és kis mértékben szegik meg a szabályokat, akkor csak figyelmeztetést kaphatnak, ha súlyosabban eltérnek a programtól, vagy ismétlődően kisebb szabályszegéseket követnek el akkor megrövidíthető a szabadidő, vagy a progressziós fázis meghosszabbítható, illetve a terhelt visszahelyezhető egy korábbi fokozatba. Ha többször súlyosabb szabályszegést követnek el, megtevesztik a hatóságot, vagy manipulálják a megfigyelés eszközét, akkor megszüntetik az elektronikus eszközzel történő végrehajtást. A szankció ellen panasszal lehet élni három napon belül írásban az Igazságügyi,- Rendőrségi, és Katonai Igazgatóság Főtitkárságán, ahol rendelkeztek erről. Ez a rendelkezés megtámadható. Panasz esetén az Igazságügyi,- Rendőrségi, és Katonai Igazgatóság hivatalból vizsgálja annak halasztó hatályát. Ha a terhelt lemond az elektronikus ellenőrzésben történő részvételről, az Igazgatóság dönt a további végrehajtásról.

9.4.5. Eredmények

A svájci projekt részletes kiértékelésének pozitív eredménye oda vezetett, hogy mind a hat Electronic Monitoring-al kísérletező kantonban és Solothurn kantonban is tovább vitték.⁵⁵⁰

A modellkísérletben összesen 719 elítélt vett részt, ebből 676-an zárták a projektet sikeresen. 43 esetben korábban befejezték a végrehajtást. A sikeres végrehajtásnak 95%-a a Front Door változatban, 5%-a Back Door változatban történt. Csak három személynél került sor

⁵⁵⁰ Schlechter, 2005. (i.m.) 5.o.

közérdekű munkával történő kombinációra. A svájci kísérletben való részvételről szóló számadatokat az alábbi táblázat⁵⁵¹ összesíti.⁵⁵²

1999.01.01.- 2002.08.31.	Összesen	Front Door	%	Back Door	%
Basel-Vidék	46	39	84,8	7	15,2
Basel-Város	61	58	95,1	3	4,9
Bern	79	79	100	-	-
Genf	43	42	97,7	1	2,3
Tessin	184	163	88,6	21	11,4
Waadt	263	262	99,6	1	0,4
Összesen	676	643	95,1	33	4,9
Megszakítások	43 (6%)				
Összesen (megszakításokkal együtt)	719				

Tessin kantonban volt a legtöbb elrendelés, amely valószínűleg arra vezethető vissza, hogy ott nem vezették még be a közérdekű munkát. Waadt kantonban pedig igen sok rövid tartamú szabadságvesztés büntetésre került sor, ezért volt több arányaiban a résztvevők száma. Összességében sokkal több résztvevője volt a modellkísérletnek, mint amennyire azt tervezték (400). Genfben kevés résztvevő volt, ami azzal magyarázható, hogy az ittas vezetők automatikusan ki voltak zárva a részvételből. A másik változatban (Back Door) az elvárásokhoz mérten kevesebben vettek részt, amelynek egyik okaként említik azt, hogy sokan vannak külföldi elítéltek, akiket büntetőjogi kiutasításban részesítenek, amely kizárja a házi őrizetet. A másik oknak vélik, hogy a félszabadsággal összehasonlítva kevésbé előnyös az elektronikus ellenőrzés alkalmazása.⁵⁵³

A költségek tekintetében az elektronikus technikai eszközzel való ellenőrzés kedvező hatású, mert a rendes végrehajtás napi 131 Eurót jelent és az elektronikus technikai eszközzel való ellenőrzés csak átlagosan 35 Euróba kerül (a résztvevő költségein kívül). Az esetek többségében közlekedési bűncselekmények elkövetőit helyezik Electronic Monitoring-os ellenőrzés alá (engedély nélküli vezetés, ittas vezetés, balesetek személyi sérüléssel).⁵⁵⁴ A svájci projekt három év alatt 4.127.000 Eurót emésztett fel. Ennek egyharmada a technikai berendezések, Network, Hardware, Software, stb. költsége, a többi emberi erőforrásra fordított költség volt.⁵⁵⁵ A résztvevők értékelésében – 2003-as forrás szerint – a terheltek

⁵⁵¹ Weber, 2004. (i.m.) 191. o.

⁵⁵² Weber, 2004. (i.m.) 191. o.

⁵⁵³ Weber, 2004. (i.m.) 194. o.

⁵⁵⁴ Schlechter, 2005. (i.m.) 5.o.

⁵⁵⁵ Lehner, Dominik: Electronic Monitoring as an Alternative Penal Sanction in Switzerland. In: Mayer, Markus; Haverkamp, Rita; Lévy, René (szerk.): Will Electronic Monitoring Have a Future in Europe?. - Freiburg im Breisgau: Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Strafrecht, 2003. 119. o.

többsége a lábbilinccsel járó kellemetlenségekre panaszkodott. A megkérdezettek 55%-a azért kérte büntetésének letöltésére ezt a verziót, hogy az állását megtarthassa, 67% pedig a büntetés-végrehajtási intézet és stigmatizáló hatásának elkerülése miatt.⁵⁵⁶ Legtöbbször a közúti közlekedésről szóló törvény, másodsorban pedig a svájci Btk. szabályainak megsértése miatt kerül sor alkalmazására.⁵⁵⁷

9.4.6. Összegzés

Az elektronikusan ellenőrzött házi őrizet Svájcban a büntetés-végrehajtás egy módja, nem önálló szankció.⁵⁵⁸

Az elektronikus házi őrizetről sokaknak az Orwell-i ellenőrzőállam jut eszébe. Egyetértek *Aebersold* véleményével, miszerint ez egy alkalmas eszköz lehet arra, hogy – meghatározott esetekben – a büntetés büntetés-végrehajtási intézeten kívül, szociális gondozással egybekötött végrehajtást elektronikus eszközzel ellenőrizzenek, amennyiben az adott feltételek fennállnak.⁵⁵⁹ Az eredmények alapján a büntetés-végrehajtással járó szociális következmények és költségproblémák egyaránt megoldásra leltek ebben a jogintézményben.

Az elrendelő hatóság tudatában van annak, hogy a végrehajtásnak ezzel a formájával – a megfelelően kiválasztott – terheltek jövőjét helyes útra terelheti, a bebörtönzéssel járó szociális lecsúszást megelőzheti. Mindemellett büntető jelleggel is bír.

Az elektronikus úton ellenőrzött büntetés-végrehajtás több mint a Svájcban alkalmazott *Tageweiser Vollzug*⁵⁶⁰, a félszabadság⁵⁶¹, a munkaexternátus⁵⁶², mert a szociális kapcsolatok – családdal, rokonokkal, barátokkal, stb. – fenntartását is lehetővé teszi.⁵⁶³

A társadalom számára pedig megnyugtató, hogy csak igen szűk körben alkalmazható az Electronic Monitoring. Az elítéltnak pozitív, kedvező prognózist kell mutatnia, nagymértékű önfegyelmel kell rendelkeznie. Ez azt jelenti, hogy elvileg azok kerülhetnek be házi

⁵⁵⁶ Viletaz, Patrice: Patrial Results of the Evaluation of the Swiss Project on Electronic Monitoring int he Canton of Vaud. In: Mayer, Markus-Haverkamp, Rita- Lévy, René (szerk): Will Electronic Monitoring Have a Future in Europe?. - Freiburg im Breisgau. Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Strafrecht, 2003. 131. o.

⁵⁵⁷ Baechtold, Andrea: Strafvollzug. – Bern: Stämpfli, 2005. 137. o.

⁵⁵⁸ Schlechter, 2005. (i.m.) 5. o

⁵⁵⁹ Aebersold, 1998. (i.m.) 367. o.

⁵⁶⁰ Legfeljebb négy hét szabadságvesztés büntetés esetén a terhelt beleegyezésével, amelynek során több részletben történik a végrehajtás, amelyek szabad – és munkaszüneti napra esnek.

⁵⁶¹ Hat hónaptól egy évig terjedő szabadságvesztés elrendelése esetén, ha nem várható a terhelt szökése, vagy újabb bűncselekmény elkövetése, akkor a munka- és engedélyezett szabadidején kívüli idejét a szabadságvesztést végrehajtó intézetben tölti.

⁵⁶² Ha a terhelt szabadságvesztés büntetésének legalább a felét a bv- intézetben letöltötte, és nem várható hogy megszökik vagy újabb bűncselekményt követ el, munkaexternátusba helyezhetik. Ez azt jelenti, hogy munkáját a munkahelyén elvégzi és utána visszatér a bv-intézetbe.

⁵⁶³ Baechtold, 2005. (i.m.) 135. o.

őrizetbe, akik szigorú feltételeknek felelnek meg, ami szintén az kriminálprevenciót szolgálja.

A svéd modellhez hasonlóan nem szükséges a bírói elrendelés – csak egy a feltételeknek megfelelően meghatározott ideig tartó szabadságvesztésről szóló jogerős bírói ítélet –, a Büntetés-végrehajtási Hatóság dönt az Electronic Monitoring programba történő felvételről.⁵⁶⁴

A svájci büntető törvénykönyv revíziójával bevezették, hogy 2015. január 1. óta az elektronikus lábbilincset szabadságvesztés büntetés helyettesítésének eszközéül lehet használni.⁵⁶⁵

9.5. Ausztria

9.5.1. Modellkísérlet

Ausztriában 2006. január 9-én indult az Electronic Monitoring modellkísérlet első fázisa Felső-Ausztriában. A projektkísérletet három fázisúra tervezték: 2006. január 9-től 2006. május 31-ig (Felső-Ausztria), 2006. június 1-től 2007. szeptember 30-ig (Felső-Ausztria, Bécs, Graz) és 2007. október 1-től 2007. december 31-ig, amely az értékeléssel zárult.⁵⁶⁶ A korábbi kutatások szerint 2008. január 15-i kezdettel terveztek újabb projektet az Electronic Monitoring-gal Bécsben és Graz-ban.⁵⁶⁷

A modellkísérlet célja az volt, hogy a feltételes szabadlábra helyezés intézményét tágítsák, kipróbálják hogyan működnek a folyamatok a bíróságok, a büntetés-végrehajtási intézetek, a Neustart Egyesület és egy magáncég között, mert az Electronic Monitoring alkalmazásában együtt kellett működniük. A további törekvés arra irányult, hogy az Electronic Monitoring alkalmazását kiterjesszék, többek között a fogvatartás alternatív megoldásaként használják, a fogvatartás káros hatásának kiküszöbölésére, a reszocializáció megkönnyítésére és jövőbeli bűncselekmények elkerülésére.

⁵⁶⁴ Albrecht, Hans-Jörg: Der Elektronische Hausarrest. Monatsschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform. - Köln ; Berlin : Heymann, 2002, 84.o.; Haverkamp, Rita: Elektronisch überwachter Hausarrest. Europa und die Schweiz. Neue Kriminapolitik 1999/4. 5. o.; Vallotton, André: Les arrêts domiciliaires sous surveillance électronique dans le Canton de Vaud. Idézi: Mayer, Markus; Haverkamp, Rita; Lévy, René (szerk.): Will Electronic Monitoring Have a Future in Europe?. - Freiburg im Breisgau : Max-Planck-Institut für Ausländisches und Internationales Strafrecht, 2003. 121. o.

⁵⁶⁵ https://de.wikipedia.org/wiki/Elektronische_Fu%C3%9Ffessel (2015.09.30.)

⁵⁶⁶ Bündnis Zukunft Österreich 2/2006 1.o. <http://www.bzoe.at/news/ministerinfo/files/19-1-2006.pdf> (2008. 10. 22.)

⁵⁶⁷ <http://www.neustart.at/weblog/index.php?/archives/32-Optimismus-fuer-elektronische-Aufsicht.html> (2008. 10. 22.)

A projektben a feltételes szabadlábra bocsátás keretében olyan fogvatartottak vehettek részt, akiknek volt szállásuk, megfelelő értékelhető napi elfoglaltságuk (munka, oktatás, stb.) legalább heti 20 órában, és beleegyeztek az elektronikus ellenőrzésbe. Kielemezték az elektronikus ellenőrzés napi költségeit, amely meggyőzően mutatja, hogy ez az intézkedés költséghatékonyabb, mint az intézeti fogvatartás. Az elektronikus ellenőrzés 20,97 Euróba került naponta a (ebből 5,64 Euró volt a pártfogó felügyelet és 5,33 Euró a technikai eszköz), ezzel szemben 2004-es adatok szerint egy napi fogvatartás kb. 80 Euróba került.

Az elektronikus ellenőrzés hasonló kritériumokkal működik, mint a korábban leírt országokban. A szociális munkás megküldi a terhelt kódolt adatait, a lábbilincses intézkedés előrelátható időtartamát és időszakát a biztonsági eszközzel foglalkozó cégnek. A szociális munkás elkészíti a heti tervet, amelyet a terheltnek is alá kell írnia. A bírósági határozat keltétől számított egy héten belül megküldik a heti tervet a bíróságnak és a cégnek is. A cég felhelyezi az eszközt a terheltre és ezzel az eszközzel kiengedik a büntetés-végrehajtási intézetből. A szociális munkás a heti tervet mindig előkészíti és a terhelt, valamint a cég tudtára adja. Amennyiben lényeges módosítás válik szükségessé, arról a bíróság dönt. Minden terhelttel megbeszélik a bűncselekményt, a bűncselekményi szituációt és a felelősséget. A szociális munkás feladata az, hogy segítse a terheltet a szociális, ökonomiai és pszichoszociális problémák kezelésében és közreműködjön krízishelyzetek kezelésében. A cég jelzi az illetékes szociális munkásnak, ha a heti tervtől való eltérést jelzett az eszköz. A szociális munkásnak 24 órán belül fel kell vennie a kapcsolatot a terhelttel és tisztázni, hogy miért történt eltérés. Ha ez a hétvégén történt, akkor az azt követő első munkanapon. Ha nem tartotta be a terhelt az utasításokat, egy héten belül jelentést küldtek a bírósághoz. A szociális munkás havonta ír egyébként jelentést a bíróságnak az adott terheltet érintő elektronikus ellenőrzés lefolyásáról és a további ellenőrzés szükségességéről.⁵⁶⁸ A németországi állandó ügyelet hatékonyabb megfigyelést tesz lehetővé, mint az osztrák változat.

A Felső-Ausztriai tapasztalatok arról tanúskodnak, hogy az elektronikus lábbilincset csak szűk korlátok között alkalmazták. Ennek egyik oka az, hogy csak a terhelt meghatározott köre tekintetében lehetett ekkor csak elrendelni. További oka volt, hogy az osztrák büntető törvénykönyv hatályos rendelkezései ezt korlátozták, és a terület Felső-Ausztriára, Bécsre és Graz-ra volt meghatározva, illetve az időbeli korlát rövid volt. Az akkor hatályos szabályozás szerint az eszköz nem volt használható rövid tartamú büntetés végrehajtása esetén. Az elektronikus felügyelet maximum hat hónapig tarthatott, és az előtt a kiszabott büntetés

⁵⁶⁸ Bündnis Zukunft Österreich 2/2006 2.o. <http://www.bzoe.at/news/ministerinfo/files/19-1-2006.pdf> (2008. 10. 22.)

legalább felét le kellett ülni a terheltnek. Ezért az egy év időtartamnál rövidebb szabadságvesztés büntetések nem is jöttek számításba. További ok volt, hogy lakás és megfelelő napi elfoglaltság nélkül nem volt alkalmazható ez az intézkedés. A Felső-Ausztriai Garset-i és Suben-i büntetésvégrehajtási intézetben – amelynek területén használni lehetett az elektronikus felügyeletet – sok külföldi volt, akik nem vehettek részt a projektben, ez is csökkentette a résztvevők lehetséges létszámát. A projekttel foglalkozók arra utaltak, hogy kényes olyan személyekkel szemben alkalmazni, akik a fogvatartás előtt és után is rendezett életet éltek, hiszen ennek célja a rendezett életbe való be- illetve visszavezetés. Figyelembe kell venni, hogy ez az intézkedés a privát szférába nagyfokú betekintésre ad lehetőséget. A 14 alany közül egy volt csak visszaeső. A projekt tapasztalatok pozitív tendenciát mutattak. Az elektronikus megfigyelés a vagyon elleni és erőszakos bűncselekmények elkövetőinél hosszú távon bevált.⁵⁶⁹

Az osztrák elektronikus megfigyelés értékelésénél is levonható az a következtetés, hogy pozitív és hosszú távú hatása van annak, ha valakinek meghatározzák a napi programját és ellenőrzés alatt tartják.⁵⁷⁰

Végül a 2006-os pilotprojekt a technikai megvalósítás hibája miatt sikertelenül zárult. 2010 óta van lehetőség Ausztriában fogvatartottak számára, hogy elektronikus házi őrizetben töltsék börtönbüntetésüket.⁵⁷¹

9.5.2. Elektronikus ellenőrzés szabályai és végrehajtása Ausztriában

2010. szeptember 1.- óta az osztrák büntetés végrehajtásról szóló törvény szabályozza 156. b§- és 156. d§-iban az elektronikusan ellenőrzött házi őrizetet. A fogvatartott a büntetés-végrehajtás keretei között köteles a szállásán tartózkodni, megfelelő elfoglaltsággal bírni és az életvitelét érintő bizonyos előírásokat betartani az intézeten kívül. Csak a tevékenysége (foglalkozása) gyakorlására, az élethez szükséges dolgok beszerzésére, valamint orvosi ellátás igénybevétele céljából hagyhatja el a szállását. Egyéb kivételek esetenként határozhatóak meg.⁵⁷²

Mindkét változat, azaz a Front Door és a Back Door alkalmazás is működik Ausztriában. A Front Door alkalmazás esetében az elítélt kérelmezheti az elektronikus otthoni ellenőrzést, mielőtt megkezdene a büntetését, ha a büntetése 12 hónapnál nem hosszabb és minden

⁵⁶⁹ Elektronische Fußfessel: Anwendung in engen Grenzen. In: Salzburger Nachrichten <http://www.salzburg.com/sn/07/01/24/artikel/2939409.html> (2008. 10. 22.)

⁵⁷⁰ Elektronische Fußfessel: Anwendung in engen Grenzen. (i.m.)

⁵⁷¹ Fußfessel statt Haft http://www.diekriminalisten.at/krb/show_art.asp?id=1509 (2015.06.12)

⁵⁷² Fußfessel statt Haft (i.m.) (2015.06.12)

feltétel adott. A Back Door variánsnál minden fogvatartott kérelmezheti, akinek a maradék büntetése nem haladja meg a 12 hónapot, vagy egy esetleges korábbi feltételes szabadlábra bocsátás alapján később nem fogja meghaladni.⁵⁷³ További feltételei a házi őrizet elrendelésének a megfelelő lakásról szóló igazolás, valamint az abban élők írásbeli beleegyezése az elektronikus felügyeletbe, a rendszeres bevétel, betegség- és balesetbiztosítás. Ha valamelyik feltétel utólag valamiért nem teljesül, vagy a terhelt megszegi a szabályokat, illetve bűncselekményt követ el, akkor a házi őrizet engedélyét visszavonják.⁵⁷⁴ A házi őrizetesnek telefonon állandóan elérhetőnek kell lennie, ezért kap egy mobil telefont. Az elrendelés előtt kockázatfelmérést végeznek, a terhelt körülményeit alaposan felméri, személyes elbeszélgetést is tartanak.⁵⁷⁵

Az elektronikus eszközzel ellenőrzött házi őrizet az előzetes letartóztatás helyett is alkalmazható, az osztrák Büntetőeljárásról szóló törvény 173a.§-a alapján. A gyanúsított és az ügyész kérelmezheti az elektronikusan ellenőrzött házi őrizetet, amit a bíróság rendel el.⁵⁷⁶

Az egész ország elektronikus házi őrizetének központja Bécsben van, 24 órás megfigyelést tesz lehetővé a hét minden napján. A végrehajtása során először a büntetés-végrehajtási intézet alkalmazottja felhelyezi a lábbilincset, amelyet a házi őrizet során végig hordani kell. A terhelt szállásán is kiépítik a rendszert, amely a központnak továbbítja a jelenlétéről illetve a távollétról az információt. Bármilyen manipuláció azonnali riasztást eredményez a központban. A központtal való összeköttetés a mobiltelefon SIM kártyáján vagy vezetékes telefonon keresztül működik. Ha sürgős eset forog fenn, például orvosi segítség szükségeltetik, akkor a központtal fel lehet venni bármikor a kapcsolatot és gyorsan döntenek, hogy engedélyezik-e az eltérést az adott esetben a heti tervtől. Ha a terhelt később szeretne valamit a tervtől eltérően tenni, azt a büntetés-végrehajtási intézet – a NEUStart Egyesülettel együttműködve – dönti el. Ha riasztás van, a 90 perces várakozási idő alatt megpróbálnak telefonon kapcsolatba lépni a terhelttel. Ha ez letelt, akkor a rendőrséget értesítik és megkezdik a körözést.⁵⁷⁷

Precht altábornagy úgy nyilatkozott, hogy az elektronikusan felügyelt házi őrizet eddig minden elvárásuknak megfelelt, és a technika – amely Európa 13 országában bevált – náluk

⁵⁷³ Fußfessel statt Haft (i.m.) (2015.06.12)

⁵⁷⁴ Fußfessel statt Haft (i.m.) (2015.06.12)

⁵⁷⁵ Fußfessel statt Haft (i.m.) (2015.06.12)

⁵⁷⁶ Fußfessel statt Haft (i.m.) (2015.06.12)

⁵⁷⁷ Fußfessel statt Haft (i.m.)

is kifogástalanul működik.”⁵⁷⁸ Amióta bevezették az elektronikusan ellenőrzött házi őrizetet, a költségek csökkenése is érezhető. Egy napi otthoni fogvatartás 22 Euróba kerül a terheltnek. Kivételes esetekben a büntetés-végrehajtási intézet vállalja át a költségeket.⁵⁷⁹

9.6. Franciaország

9.6.1. Bevezetés

Franciaországban először 1996-ban jelent meg az elektronikusan ellenőrzött házi őrizet az előzetes letartóztatás helyettesítésére vonatkozó javaslatként, amelyet azonban akkor még nem vezettek be. 1997-ben került be az Electronic Monitoring a Code de Procédure Pénale-ba szabadságvesztés végrehajtási módozataként. Ténylegesen 2000-től alkalmazzák a gyakorlatban.⁵⁸⁰

Front Door variánsa rövid tartamú szabadságvesztés büntetés-végrehajtási módozataként és az előzetes letartóztatás alternatívájaként funkcionál, valamint Back Door variánsként pedig a korábbi szabadon bocsátás esetén alkalmazzák.⁵⁸¹

Franciaországban 2000. októberében kezdték el a projektet az elektronikus ellenőrzéssel négy területen (Loos-les-Lille Prison, Agen Prison, Aix-Luynes Prison, Grenoble Day parole Centre). A decentralisan szervezett kísérletben a Front Door és a Back Door változat is helyet kapott. Az első esetben a rövid tartamú szabadságvesztés, a másodikban a börtönből feltételes szabadlábra helyezés esetén rendelték el. Egy körzetben előzetes letartóztatás helyett is alkalmazható volt.⁵⁸² Az Electronic Monitoring rendszerint nem tarthatott tovább négy hónapnál és rehabilitációs programba kellett beágyazni.⁵⁸³

9.6.2. Electronic Monitoring szabályozása és alkalmazása

Már az 1990-es években megoldást kerestek az intézetek túlszűfoltóságának csökkentésére, mivel az elmúlt 30 évet összesítve, arányait tekintve a fogvatartottak 60%-a előzetesen letartóztatott volt. 2000. júniusától alkalmazzák az ellenőrzésnek ezt a módját az előzetes

⁵⁷⁸ Fußfessel statt Haft (i.m.)

⁵⁷⁹ Fußfessel statt Haft (i.m.)

⁵⁸⁰ Nellis, Mike (szerk.): Electronically monitored punishment. - London : Routledge, 2013, 128.o., Harders, 2014. 14. o.

⁵⁸¹ Lévy, René: From tagging to tracking. Beginnings and development of electronic monitoring in France. In: Nellis, Mike (szerk.): Electronically monitored punishment. – London. Routledge, 2013, 130-131. o.

⁵⁸² Weber, 2004, (i.m.) 79.o.; Pitoun, Anna: Electronic Monitoring in France: An Appraisal of the Early Phase of Implementation. In: Mayer, Markus; Haverkamp, Rita; Lévy, René (szerk.): Will Electronic Monitoring Have a Future in Europe? - Freiburg im Breisgau: Max-Planck-Institut für Ausländisches und Internationales Strafrecht, 2003, (i.m.) 105. o.

⁵⁸³ Albrecht, Hans-Jörg: Der Elektronische Hausarrest. Monatsschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform. - Köln; Berlin: Heymann, 2002, (i.m.) 84-104. o.

letartóztatással kapcsolatban, minimum három év szabadságvesztéssel fenyegetett bűncselekmény gyanúja esetén, az ártatlanság vélelmét és az áldozat jogainak védelmét megerősítve. 2002-ben pedig már a büntetés időtartamától függetlenül lehet előzetes letartóztatás alternatívájaként elrendelni. 2009-ben csak kb. 100 fő volt havonta elektronikus felügyelet alatt. Ezért még ebben az évben újabb szabályozást vezettek be, amely szerint azok a gyanúsítottak, akik a tárgyalás előtt állnak és kettő év, vagy annál hosszabb tartamú börtönbüntetés kiszabása várható otthoni nyomkövetős ellenőrzés alá kerülhetnek, illetve szocio-judiciális ellenőrzés alatt lehetnek, ha hét év vagy ennél hosszabb büntetésre lehet az esetükben számítani. Ezekben az esetekben nem tarthat két évnél hosszabban az elektronikus otthoni ellenőrzés.⁵⁸⁴ A 2009-es szabályozás emelte fel a határt egyről kettő évre (kivéve a visszaesőket). A kettő évnél rövidebb tartamú büntetés esetén nem lehet alkalmazni.⁵⁸⁵ A brit példa nyomát követve alakították ki a rendszert úgy, hogy akik a büntetésük idején nem voltak egyéb intézkedés hatálya alatt, automatikusan átkerülnek a büntetésük utolsó négy hónapjára Electronic Monitoring intézkedés alá.⁵⁸⁶

A francia büntetőeljárás törvény - *Code de Procédure Pénale* – 723.§ (7)-(13) bekezdése szabályozza az elektronikus felügyeletet. Eszerint az egy évnél nem hosszabb tartamú szabadságvesztésről szóló ítéletnél a büntetés-végrehajtási bíró önként vagy az ügyész illetve az elítélt indítványára dönthet úgy, hogy azt elektronikus megfigyeléssel hajtsák végre. Ehhez szükséges a terhelt beleegyezése. Ha a terhelt nem hatalmaz meg védőt, kirendelnek számára. Ha a büntetés-végrehajtási bíró nem azt a lakást jelöli ki, amelyben az elítélt lakik, akkor csak az abban lakó személy beleegyezésével jelölheti ki, kivéve, ha az közösségi hely.

A feltételes szabadlábra helyezésnél is elrendelhető legfeljebb egy évre. Az elektronikusan ellenőrzött elítélt nem hagyhatja el a számára kijelölt lakást és a hozzá tartozó helyet, csak a büntetés-végrehajtási bíró által kiszabott időben. A büntetés-végrehajtási bíró a munkahelyi feladat teljesítése, foglalkozási vagy oktatási program, az elítélt szakmai gyakorlatát vagy szociális integrációját szolgáló foglalkoztatás, családi életben való részvétel, orvosi kezelés eseteire engedélyezheti a lakás elhagyását. A büntetés-végrehajtási bíró előírja, hogy mikor kell az elítéltnak megjelennie valamely hatóság előtt. Az ellenőrzést elektronikus berendezéssel végzik, amely a megfigyelt személy jelenlétét vagy távollétét érzékeli a megadott időtervnek megfelelően, amelyet a terheltnek magán kell viselnie az ellenőrzés folyamán. A büntetés-végrehajtás illetékesei bármikor meglátogathatják a terheltet, de csak

⁵⁸⁴ Lévy, 2013, (i.m.) 130-131.o.

⁵⁸⁵ Lévy, 2013, (i.m.) 132.o.

⁵⁸⁶ Lévy, 2013, (i.m.) 132.o.

az ott lakók beleegyezésével léphetnek be. A büntetés-végrehajtási bírónak kel beszámolni a tevékenységükről. A rendőrség és a csendőrség azonnal tájékoztatja a büntetés-végrehajtási bírót, ha a terhelt meg nem engedett időben hagyja el a lakást. A büntetés-végrehajtási bíró önként, vagy a terhelt kérelmére az ügyész meghallgatása után módosíthatja a végrehajtás feltételeit.

A büntetés-végrehajtási bíró bármikor ellenőriztetheti orvossal, hogy a készüléknek nincs-e káros hatása a terhelt egészségére. Ezt a terhelt is kérelmezheti. Az orvosi véleményt az ügy irataihoz csatolják. Ha a terhelt a szabályokat megszegi, a büntetés-végrehajtási bíró visszavonhatja az elektronikus ellenőrzésről szóló rendelkezését. A házi őrizetben töltött időt beszámítják.

A Code Penal, azaz a francia Büntetőtörvénykönyv 434.§-ának (29) bekezdése és 434.§-ának (29) bekezdése alapján: Büntetendő cselekmény forog fent, ha egy fogvatartott kényszerrel, kitöréssel vagy a felügyelet megvesztegetésével kivonja magát, akkor is, ha ezt a cselekményt egy harmadik személy követi el az ő egyetértésével. A fogvatartott szabályszegése három év szabadságvesztéssel és pénzbüntetéssel büntetendő. Ilyen büntetendő cselekményt követ el elektronikus ellenőrzés alatt álló elítélt, ha az ellenőrzés eszközét hatástalanná teszi.

A büntetés-végrehajtási bíró rendeli el. A terheltnek előzetesen és elrendelésekor is a védője jelenlétében is bele kell egyeznie.

A Front Door variánsnál a büntetés-végrehajtási bíró dönt az elrendelésről, valamint a megszüntetéséről is. Három esetben kerül sor a megszüntetésre: újabb bűncselekmény miatti elítélés, a kötelezettségek megszegése, valamint a kijelölt hellyel kapcsolatos vétség esetén.⁵⁸⁷ A Back Door változatnál a büntetés-végrehajtási bíró dönt a büntetés-végrehajtási intézet alkalmazottainak megítélését figyelembe véve.⁵⁸⁸

9.6.3. Végrehajtás

Az elektronikus felügyeletre technikailag több lehetőség kínálkozik. A rádiófrekvenciás rendszert, valamint a GPS vezérelt rendszert is bevezették. Sőt, a veszélyesebb elkövetők esetében lehetőség van arra is, hogy az otthonon kívül is tudják, merre jár a terhelt.⁵⁸⁹

2009-ben a rádiófrekvenciás technikájú megfigyelés pénzbeli értéke 12 Euró/fő volt naponta. A GPS-el való ellenőrzés pedig személyenként napi 30 Euró költséget jelentett.⁵⁹⁰

A táblázat Harders⁵⁹¹ által összegyűjtött számadatokat tartalmazza:

⁵⁸⁷ Harders, 2014. (i.m.) 216. o., 217. o.

⁵⁸⁸ Harders, 2014. (i.m.) 217. o.

⁵⁸⁹ Harders, 2014. (i.m.) 216. o., 217. o.

⁵⁹⁰ Harders, 2014. (i.m.) 216. o.

Elektronikus nyomkövető eszközzel megfigyelték száma (évente)			
2007	2008	2009	2010
7.915	11.287	13.994	12.124

Összességében elmondható, hogy Franciaországban bevált az elektronikus ellenőrzés, több módozatban használják eredményesen.

9.7. Olaszország

9.7.1. Bevezetés

Olaszországban már az 1889-es Codice Zanardelli 41.§ (2) bekezdése rendelkezett a házi őrizet egy fajtájáról (*arresto in casa*), amelyet főbüntetésként alkalmaztak. Ez büntetőjogi szurrogátumként működött, kisebb bűncselekmények esetén. Nem tekintették szabadságelvonó szankciónak.⁵⁹²

1975-ben vezették be Olaszországban ismét a házi őrizetet. Szabadságvesztés büntetésnél lehetőség volt három hónap börtönben töltött idő után a házi őrizet keretében feltételes szabadságra bocsátásra. 1988-ban a büntetőeljárás biztosítására vezették be intézkedésként, amelyet a rendőrség ellenőrzött. 2001-ben vált törvényben hatályossá büntető-eljárásjogi kényszerintézkedésként az előzetes letartóztatás helyett, valamint börtönbüntetés helyett is.⁵⁹³

1990 második felében vetődött fel az elektronikus házi őrizet bevezetésének lehetősége. A börtön népességének redukálása, a társadalom és biztonság érdekében a visszaesések csökkentése volt alkalmazásának alapvető célja.⁵⁹⁴

Jelenleg több alkalmazási módja van, előzetes letartóztatás helyettesítésére, főbüntetésként és maradék börtönbüntetés végrehajtásának alternatívájaként.⁵⁹⁵

2001-ben bocsátották ki a „Decreto antiscarcerazioni”-t, amely szerint a *braccialeto elettronico* (elektronikus karperec) lehetővé teszi a házi őrizetben tartózkodó elkövetők elektronikus eszközzel történő ellenőrzését.⁵⁹⁶

2001. áprilisában kezdték el a modellkísérletet négy városban: Milánó, Róma, Nápoly, Catania. 2001-ig 300, 2002-ig 3000 személy ellenőrzését tervezték elektronikus úton, amely

⁵⁹¹ Harders, 2014. (i.m.) 216. o., 217. o.

⁵⁹² Jarvers, Konstanze: Massen- und Kleinkriminalität vor dem italienischen Friedensrichter. - Berlin: Duncker & Humblot; Freiburg i. Br., 2007. 185. o.

⁵⁹³ Weber, 2004. (i.m.) 17. o.

⁵⁹⁴ De Giorgi, Alessandro: The Italian Project on Electronic Monitoring. In: Mayer, Markus; Haverkamp, Rita; Lévy, René (szerk.): Will Electronic Monitoring Have a Future in Europe? - Freiburg im Breisgau: Max-Planck-Institut für Ausländisches und Internationales Strafrecht, 2003. (i.m.) 141. o.

⁵⁹⁵ De Giorgi, 2003. (i.m.) 141. o.

⁵⁹⁶ Illert, Haike: Aspekte einer Implementierung des elektronisch überwachten Hausarrests in das deutsche Recht. - Göttingen : Cuvillier, 2005. 46. o.

azonban nem került megvalósításra. Az első évben kevesebb, mint 100 személyt ellenőriztek ezen az úton, de tovább folytatták a projektet.⁵⁹⁷

Az Electronic Monitoring feltétele a bejelentett lakhely és a működő telefonvonal.⁵⁹⁸ Az elrendelés feltételei a büntetőeljárásról szóló törvényben illetve további kapcsolódó törvényekben részletezettek.

9.7.2. *Permanenza Domizilare, Arresto domiciliare és detenzione domiciliare*

Újra életre hívott főbüntetés az „otthon tartózkodás” (*permanenza domiciliare*) a Békebíróóságokról⁵⁹⁹ szóló regionális és állami törvények bevezető rendelkezései (*Normativa di attuazione, legislazione regionale e statale in materia digiudici di pace*) 53. §-a alapján azt a kötelezettséget írja elő, hogy saját otthonában, illetve más privát tartózkodási helyen,⁶⁰⁰ vagy gondozó- vagy ellátó helyen (pl.: öregek otthona) vagy egy felvevőhelyiségben kell a terheltnek a szombatokat és vasárnapokat eltölteni.⁶⁰¹ A bíróság az elítélt családjára, kereső tevékenységére, tanulmányaira vagy egészségére tekintettel úgy rendelkezhet, hogy a büntetést más hétköznapiokon illetve a terhelt kérelmére megszakítás nélkül hajtsák végre. Az otthoni fogvatartás tartama legalább hat és legfeljebb negyvenöt nap, ami nem számít szabadságvesztésnek. A bíróság megtilthatja a terheltnek meghatározott helyek látogatását azokon a napokon is, amelyek folyamán nem köteles otthon tartózkodni. Ennél figyelemmel kell lenni a terhelt családjára, a kereső tevékenységére, egészségére és tanulmányaira. A tilalom nem tarthat tovább, mint az otthon tartózkodás leghosszabb tartamának kétszerese (max. 90 nap) és mindenképpen befejeződik az otthon tartózkodás büntetés teljes letöltésével egyidejűleg.⁶⁰²

A házi fogság a békebíró által kiszabható legsúlyosabb büntetés, mert a mozgásszabadságot korlátozza. Azon enyhébb bűncselekmények szankcionálási körébe tartozik, amelyeket elviekben szabadságvesztéssel büntetnének. Elrendelhető önálló büntetésként, pénzbüntetéssel illetve annak alternatívájaként. Visszaesőket nem helyezhetnek házi

⁵⁹⁷ Weber, 2004. (i.m) 82. o.

⁵⁹⁷ Weber, 2004. (i.m) 83. o.

⁵⁹⁸ De Giorgi, 2003, (i.m) 143. o.

⁵⁹⁹ A békebíró, azaz tiszteletbeli bíró, az a személy, aki nem rendelkezik speciális szakmai képzettséggel, és akinek a feladata mindenekelőtt viták egyengetése. A polgári jog területén bagatell bűncselekmények és részlegesen a büntetőjog terén is illetékes. Ld.: Ranzi, Paul: Die Geschichte des Friedensrichters in Italien und in einigen europäischen Ländern. In. Trentino-Südtirol: Ehrenamtliche Richter für eine milde Justiz. - [S.l.], 1999. 31. o.

⁶⁰⁰ A más privát tartózkodási hely alatt az a helyet kell érteni, ahol a terheltnek szállása van bizonyos ideig és nem kizárólag szakmai vagy üzleti célokra, hanem lakás céljára szolgál. Ld.: Jarvers, 2007. 187. o.

⁶⁰¹ Jarvers, Konstanze: Massen- und Kleinkriminalität vor dem italienischen Friedensrichter. - Berlin: Duncker & Humblot; Freiburg i. Br., 2007. 183. o.

⁶⁰² Jarvers, 2007. (i.m) 193. o.

fogságba. Az elrendelésénél a bíró mérlegelése mérvadó, amelyet nem szabályoz a törvény. Akkor is el lehet rendelni, ha a kiszabott pénzbüntetésnél a terhelt fizetésképtelen.⁶⁰³

Az olasz büntetőeljárás törvényben (Codice di procedura penale 284.§) szabályozzák az *előzetes letartóztatást helyettesítő intézményként* a házi őrizet (*arresto domiciliare*) másik változatát.⁶⁰⁴ A bíróság házi őrizetet elrendelő rendelkezésében előírja, hogy a vádlott nem hagyhatja el a saját lakását, más tartózkodási helyét illetve közellátó vagy gondozó helyet. Amennyiben szükséges, a bíróság korlátozhatja, illetve megszüntetheti a vádlott kapcsolattartási jogát más személyekkel, az együtt lakók vagy ellátásáról gondoskodók kivételével. Ha a vádlott az alapvető létszükségletekről másképp nem tud gondoskodni vagy szükséghelyzetben van, ebből a célból a feltétlenül szükséges időre a bíróság engedélyezheti, hogy elhagyja a fogvatartás helyét, hogy a létszükségleteit kielégítse vagy munkába járjon. Az ügyészség illetve a rendőrség hivatalból bármikor vizsgálhatja a vádlott számára előírtakat. A házi őrizetben tartózkodó vádlottat megelőző biztonsági őrizetben tartózkodó vádlottnak tekintik.⁶⁰⁵

A házi őrizet harmadik típusát (*detenzione domiciliare*) a Büntetés-végrehajtásról szóló törvény 47. §-ában szabályozták. A szabadságvesztés büntetés alternatív intézkedéseként szolgál, amelyet a büntetés-végrehajtási bíróság engedélyezhet családi vagy egészségügyi okokból.

1998-ben bevezették, hogy minden elítéltnak engedélyezhetik, akinek legfeljebb két év büntetésmaradék van hátra, ha ez az intézkedés elegendőnek tűnik ahhoz, hogy a terhelt ne kövessen el újabb bűncselekményeket.⁶⁰⁶

9.7.3. Összegzés - az elektronikus lábbilincses intézkedés Olaszországban,

Az elektronikus lábbilincs “braccialetto elettronico” a „detenzione domiciliare” vagy “arresto domiciliari” alatt álló terheltek esetében alkalmazható. Az estek nagy részében mellékbüntetéssel együtt engedték ki a terhelteket elektronikus lábbilincsel.

Ezt a Codice di Procedura Penale 275.b §a szabályozza.

A terhelt lakásába beinstallálják a vevőt, a terheltre felhelyezik a lábpántot, és a jelek ezeken a rendszereken keresztül eljutnak a központba. Egy kb. 50 gramm súlyú lábperecet kapcsolnak rá az ellenőrzött személy bokájára, amelyet hipoallergén anyagból készítenek és

⁶⁰³ Jarvers, 2007. (i.m) 201. o.

⁶⁰⁴ Jarvers, 2007. (i.m) 185. o.

⁶⁰⁵ Eredeti olasz nyelven In.: Bauer, Max W. (szerk.): Italienische Strafprozeßordnung mit Nebengesetzen. - Bozen: Verl.-Anst. Athesia, 1991 248. o.

⁶⁰⁶ Jarvers, 2007. (i.m). 185. o.

eltávolítható. Állandó jelzőrendszert használnak. Elektromos árammal táplálják, de rendelkezik saját akkumulátorral is arra az esetre, ha áramszünet következne be. A rendszer titkosított, nem férhetnek hozzá illetéktelenek.⁶⁰⁷ A helyi rendőrségek illetve a Carabinieri és Guardia Finanza meghatározott provinciális parancsnokságain kiépített informatikai rendszer biztosítja az elektronikus ellenőrzést. Ha a terhelt menekülni próbál vagy a rendszert manipulálni, azt a rendszer azonnal jelzi. 350 személy egyidejű ellenőrzésére van mód.⁶⁰⁸ A 2001-ben indított kísérlet 2.500.000 Euróba került.⁶⁰⁹ 2001. április 1.-től 2002. március 1-ig a résztvevők száma 100 volt, 24 órás felügyelettel.⁶¹⁰ Majdnem egy év leforgása alatt a projektben kevesen. A kísérleti alanyok számát bővíteni kívánták, azonban erről nem áll rendelkezésre több adat.

9.8. Az elektronikus eszközzel való felügyelet alkalmazása a többi államban

9.8.1. Spanyolország

Spanyolországban 1996-ban bevezették az úgynevezett *hétvégi házi őrizet* (*el arresto de fin de semana*) a spanyol büntetőtörvénykönyvbe. Ezt azokkal az elítéltekkel szemben alkalmazhatták, akik büntetésük nagy részét már a börtönben letöltötték, és az úgynevezett „nyitott” végrehajtásban jó magaviseletet tanúsítottak. Nyitott végrehajtás esetén a terhelt napközben munkába ment és este vissza kellett térnie a büntetés-végrehajtási intézetbe.

2000-ben kezdődött Barcelonában a kísérlet, egy személyre szabott program, amely terápiás és más foglalkoztatási programokat is tartalmazott. A végrehajtást speciálisan kiképzett büntetés-végrehajtási személyzet végezte. A programban azon vehettek részt, akik legalább nyolc hónapot nyílt végrehajtásban töltöttek, és akiknek a maradványbüntetése a feltételes szabadlábra bocsátásig legfeljebb két év volt. Az elkövetett bűncselekmények tekintetében nem állt fenn korlátozás. 26 személy vett részt a kísérletben. A résztvevők 58%-a kábítószer kereskedelem, 23%-a csalás vagy vagyon elleni bűncselekmények miatt volt elítélve. Átlagosan kilenc hónap és öt év tartamú szabadságvesztés büntetést töltő elítéltekkel szemben alkalmazták. 92%-a sikeresen fejezte be a projektet. Egy év után értékelték ki a projektet, amelynek eredményeképpen egész Katalóniára kiterjesztették az alkalmazást. Úgy tervezték, hogy 2004-ig 125 személy kerülhet házi őrizetbe.⁶¹¹

⁶⁰⁷ De Giorgi, 2003. (i.m) 143. o.

⁶⁰⁸ Illert, 2005. (i.m) 46. o.

⁶⁰⁹ De Giorgi, 2003. (i.m) 144. o.

⁶¹⁰ Weber, 2004. (i.m) 86-87. o. (részletek)

⁶¹¹ Weber, 2004. (i.m) 80-81. o.

A spanyol büntető törvénykönyvben foglalt rendelkezés alapján a terhelttel szemben „kevésbé súlyos büntetésként”, 7-24 hétvégéig tartó őrizetet lehetett elrendelni, illetve enyhe büntetésként pedig 1-6 hétvégéig terjedő házi őrizet volt elrendelhető. A hétvégi őrizet 36 óráig tarthatott és kétnapi szabadságvesztéssel ért fel. Legfeljebb 24 hétvége tartamú lehetett, hacsak nem más szabadságvesztés büntetés helyett kívánták kiszabni, mert arra a spanyol Btk. más rendelkezései (88.§) voltak irányadók. Így szabadságvesztés büntetés helyettesítésére házi őrizet max. egy év tartamban szabható ki, amennyiben a bíróság a felek meghallgatását követően, a szabadságvesztés végrehajtásának megkezdése előtt az ítéletben vagy később indokolt határozatban rendelkezik arról, hogy a legfeljebb egy év börtönbüntetést hétvégi házi őrizettel vagy pénzbüntetéssel helyettesítheti. Akkor is így lehetett rendelkezni, ha a terhelt személyi körülményei, viselkedése, a tett jellemzői, a jóvátételi készsége ezt alátámasztották és nem visszaeső elkövetőről volt szó. A bíróság a házi őrizetet a terhelt hozzájárulásával pénzbüntetéssel illetve közérdekű munkával is helyettesíthette.⁶¹²

Az 2003-as törvénymódosítás⁶¹³ során hatályon kívül helyezték a hétvégi házi őrizetről szóló rendelkezéseket, így az 2003. novembere óta nem működik Spanyolországban.

9.8.2. Portugália

A büntetőeljárásról szóló törvény 1999-es módosításával nyílt meg a lehetőség az – addig büntetőeljárás kényszerintézkedésként ismert, de alig alkalmazott – házi őrizet elektronikus úton történő felügyeletére. Ennek a célja üres helyek létesítése volt a büntetés-végrehajtási intézetekben.⁶¹⁴

2002. januárjában indítottak egy modellkísérletet Lisszabon régiójában az Electronic Monitoring-gal. A potenciális jelölteket a pártfogó felügyelet ajánlotta, a programba való felvételtől a bíróság döntött, amely terápiás kezelésen vagy más foglalkoztatási programokon való kötelező részvételről is rendelkezhetett. A terhelt az ellenőrzés időtartama alatt járhatott dolgozni. A kísérletből alapvetően senkit nem zártak ki. A kísérleti projektre egy speciálisan kialakított hivatalt hoztak létre. A berendezések beépítését és karbantartását egy magáncég végezte. 2002. júniusának végéig 39 kísérleti alanyt ellenőriztek elektronikus úton. 2003-ig napi 24 órára rendelték el. Huszonnégy esetben vagyoni elleni bűncselekmények, hét esetben kábítószer-kereskedelem és négy esetben erőszakos bűncselekmények gyanúja miatt

⁶¹² Hoffmann, Markus [ford.]: Das spanische Strafgesetzbuch. - Freiburg im Breisgau : Ed. Iuscrim, Max-Planck-Inst. für Ausländisches und Internat. Strafrecht, 2002. 35. o., 37. o., 63. o., 64. o.

⁶¹³ Ley Olgánica 5/2003 de 25 de November

⁶¹⁴ Weber, 2004. (i.m) 83-84. o.

rendelték el. A napi költség kb. 14 Euróra rúgott személyenként. 2003-ban tervezték, hogy a rövid tartamú szabadságvesztés büntetés alternatívájaként kísérletezzenek vele.⁶¹⁵

Résztvevők 2003. áprilisáig 132-en voltak.⁶¹⁶

A modellkísérletet keretében az EM programot a portugál pártfogó felügyelet készítette elő és hajtotta végre. Projekt managerek, ügyészek, bírák, ügyvédek, rendőrök és vezetők a büntetés-végrehajtás területéről vettek részt a programban. A pártfogó felügyelők 24 órás szolgálatot teljesítettek. A technikai kivitelezés hasonlóan a többi vizsgált országéhoz magán cégen keresztül történt, és ez végezte a beépítést és a házi őrizetes megfigyelését is. A portugál kísérletet 250 személy megfigyelésére tervezték. Az állandó költsége havonta 54.000 Euróba illetve naponta 1800 Euróba került. A változó költségek, amelyek a megfigyeltek számától függtek 195.80 Eurót jelentettek havonta, azaz naponta 6.53 Eurót terheltenként. Úgy számították, hogy összességében 13,77 Euróba fog kerülni, amely megtakarítást jelentett, hiszen a bebörtönzés napi 37,04 Euróba kerül.⁶¹⁷

9.8.3. Norvégia

Norvégia nem tartozott azokhoz az államokhoz, ahol a büntetés-végrehajtási intézetek túlsúlyosságával küzdöttek. A cél a humánusabb eljárás volt, ezért vezették be 2008-ban az elektronikus házi őrizetet a négy hónapnál rövidebb tartamú szabadságvesztés esetére. A célcsoport nagy része a bagatell cselekményeket, valamint közlekedési bűncselekményeket elkövetők csoportja.⁶¹⁸

A Back Door alkalmazás felső határát 4 hónap időtartamban határozták meg, azaz a büntetésük legfeljebb utolsó négy hónapját tölthetik le az érintettek az otthonukban. A célcsoport az erőszakos, valamint kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmények, és a közép és súlyos gazdasági bűncselekmények elkövetői, akik addig nyitott végrehajtásban voltak. A pártfogó felügyelet dönt hivatalosan arról, hogy egy terhelt elektronikus házi őrizetbe kerülhet-e, a bíróság nem vesz részt ebben a döntésben. A pártfogó felügyelet dolga egy kockázatfelmérést készítése. A súlyos erőszakos cselekményt és nemi erőszakot elkövetők az elektronikus ellenőrzés lehetőségéből ki vannak zárva. A terhelt hozzájárulása a házi őrizet előfeltétele.⁶¹⁹

⁶¹⁵ Weber, 2004. (i.m) 84. o.

⁶¹⁶ Weber, 2004. (i.m) 86-87. o.

⁶¹⁷ Nunes, José Ricardo: The Portugese Pilot Project on Electronic Monitoring. In: Mayer, Markus; Haverkamp, Rita; Lévy, René (szerk.): Will Electronic Monitoring Have a Future in Europe? - Freiburg im Breisgau: Max-Planck-Institut für Ausländisches und Internationales Strafrecht, 2003. 155- 158. o.

⁶¹⁸ Harders 2014. (i.m) 22. o, 220.o.

⁶¹⁹ Harders 2014. (i.m) 221. o., 222.o.

2008-ban 99, 2009-ben 784, 2010-ben 1001, 2011-ben 1064, 2012-ben 1490 fő volt elektronikus megfigyelés alatt.⁶²⁰

A rádió frekvenciás technikát alkalmazzák. Napi 100 Euróba kerül a fogvatartás ezen formája, amelynek jó része, 75%-a az alkalmazottak bére, továbbá a technikai költségek és az ellenőrző személyek utazási költségei.⁶²¹ A minimum életkor 15 év, de előszeretettel alkalmazzák fiatalok körében, mert akkor képzésre és szociális kurzusokra járhatnak a házi őrizet mellett.⁶²²

9.8.4. Belgium

A belga büntető statisztikák alapján, amíg az 1950-es években a börtönpopuláció 13-14%-a volt az előzetesen letartóztatottak száma, addig az 1980-as évekre ez az érték 30%-ra nőtt. A belga igazságszolgáltatásban ebből kifolyólag változtatásokat kívántak bevezetni.⁶²³

1998. áprilisában kezdtek el kísérletezni az elektronikus házi őrizettel. A modellkísérletet először egy bírósági körzetre korlátozták. A projektben azok az elítéltek vehettek részt, akik max. 18 hónap szabadságvesztésre voltak ítélve. Ők legfeljebb három hónappal a büntetés tartamának lejárta előtt szabadulhattak. Mind az aktív, mind a passzív rendszerrel próbálkoztak. A kísérleti fázis kezdetén kilenc fő vett részt a projektben. Nehezítette a programot, hogy rendszerproblémák merültek fel, illetve a kiválasztás kritériumai túlzottan szigorúnak bizonyultak. Mindezek miatt csak három további bírói körzetre terjedt ki a próbaalkalmazás. Legfeljebb három év szabadságvesztés büntetés kiszabásánál jöhetett szóba. A három éves projekt alatt 100 elítéltet helyeztek házi őrizetbe.⁶²⁴

2000-ben igen kevés tapasztalattal és a hatékonyságáról, illetve előnyeiről történő vizsgálat nélkül nemzeti szinten bevezették. Nem előzte meg jogi felkészülés, sem a Parlamentben nem vitatták meg előtte.⁶²⁵

A belga bíróságok nem tartották megfelelő jogintézménynek az elektronikus ellenőrzést előzetes letartóztatás alternatívájaként. A többség úgy vélte, hogy a büntetés-végrehajtási

⁶²⁰ Kristoffersen, R. 2013. (i.m) 18.o.

⁶²¹ Wennerberg, I, Pinto, S.: CEP 6Th European Electronic Monitoring Conference-Analysis of Questionnaires. (2009). 6. o. Idézi: Harders, 2014. (i.m) 6. o.

⁶²² Harders, 2014. (i.m) 222. o.

⁶²³ Raes, An-Snacken, Sonja: The Future of Remand Custody and its Alternatives in Belgium. In The Howard Journal Vol 43 No 5. December 2004. 506.o.

⁶²⁴ Haverkamp, 2002. (i.m) 39.o.

⁶²⁵ Beyens, Kristel, Kaminski, Dan: Is the sky the limit? Eagerness for electronic monitoring in Belgium. In: Nellis, Mike (szerk.): Electronically monitored punishment. - London: Routledge, 2013. 150.o.

szakban van helye, amikor is a szabadlábra helyezés időpontja már meghatározható. Az „pre-trial” szakaszban még sok bizonytalanság van, nem lehet tudni meddig tart a nyomozás.⁶²⁶

Voltak olyan bírák, akik nem látták az Electronic Monitoring hasznát, mert úgy vélték, ilyesféle alternatívák alkalmazása egyfajta bizalmatlanságot jelent, elvárják a személytől, hogy javítson az életén, amely bizalmat azonban az elektronikus megfigyelés sértett. Ők sokkal konstruktívabb feltételeket preferáltak, mint az elektronikus ellenőrzés. Véleményük szerint az csak arra alkalmas, hogy követni lehessen, hogy valaki az előírt helyen tartózkodik-e az előírt időben.⁶²⁷

Nem támogatták az elektronikus felügyelet bevezetését az előzetes letartóztatás helyettesítő eszközeként. Ezt követően pedig fontosabb problémák merültek fel, mint az elektronikus házi őrizet.⁶²⁸

1999-ben a belga börtönökben 7.889 fogvatartott volt és 10 fő elektronikus ellenőrzés alatt otthonában. 2009 júniusában 10.519 fő volt börtönben és kb. 1.000 házi őrizetben.⁶²⁹

Belgiumban több javaslat volt arra, hogy alkalmazási körét kiszélesítsék, de kezdetek óta a börtönbüntetés végrehajtásának alternatívájaként alkalmazzák. A lassú kezdet ellenére 2006 óta igen gyorsan megnövekedett az elrendelések száma, 2010-ben kb. 1000 fő volt házi őrizetben.⁶³⁰

A későbbiekben a GPS technika valamint a hangfelismerő rendszer is bevezetésre kerül.⁶³¹

A belga bíróságok tehát nem tartották alkalmasnak kényszerintézkedés formájában alkalmazni a házi őrizetet, és véleményüket többek között a nyomozás időtartamának bizonytalanságára alapozták. Ez valóban fontos tényező az előzetes letartóztatás helyett alkalmazott házi őrizetnél.

9.8.5. Dánia

Dániában az elektronikus ellenőrzést 2005-től Front Door módozattal, a próbaidőre felfüggesztett büntetés keretében alkalmazták.⁶³²

⁶²⁶ Raes, An; Snacken, Sonja: The Future of Remand Custody and its Alternatives in Belgium. In: The Howard Journal Vol 43 No 5. December 2004. 512-513. o.

⁶²⁷ Raes, An; Snacken, Sonja: The Future of Remand Custody and its Alternatives in Belgium. In: The Howard Journal Vol 43 No 5. December 2004. 513. o.

⁶²⁸ Raes, 2004. (i.m) 514-515. o.

⁶²⁹ Beyens, K.-Kaminski, D. 2013. 153.o.

⁶³⁰ Beyens, K.-Kaminski, D. 2013. 150.o.

⁶³¹ Beyens, K.-Kaminski, D. 2013. 168.o.

⁶³² Lappi-Seppälä, T.(2010a): Nordic Experience of community sanctions as substitutes for imprisonment. Helsinki: National Research Institute of Legal Policy. 22.o. Idézi: Harders, 2014, (i.m) 16. o.

2006-tól legfeljebb három hónap szabadságvesztésre ítélt fiatal elkövetőket – 25 éves korig – lehet Electronic Monitoring keretében ellenőrizni. Nincs szabályozás arra vonatkozóan, mely bűncselekmények esetén lehet elrendelni. Legfontosabb feltétele, hogy legyen az érintettnek a megfelelő lakhelye és foglalkoztatottsága. Az ellenőrzött személy többek között nem követhet el bűncselekményt, eleget kell tennie a heti tervnek, bele kell egyeznie az ellenőrzésbe, nem fogyaszthat drogot vagy alkoholt, training programokon kell részt vennie.⁶³³ Az előírt programban szerepel például munka, utazás, bűnmegelőző training, az ellenőrző személyzet látogatása, vásárlás (kb. 2-4 óra hetente), napi egy óra szabadidő és egyéb speciális célok. Megszűnik az Electronic Monitoring, ha az érintett ismét bűncselekményt követ el, megszegi az előírásokat, nem tesz eleget a követelményeknek, illetve ha a terhelt kéri.

A bíróság ítéletét követően az Igazságügyi Minisztériumnál kérelmezheti az érintett az elektronikus házi őrizetben helyezést. Az Igazságügyi Minisztérium pozitív döntését követően a büntetés-végrehajtási hatóság veszi át az eszköz telepítését és a megfigyelést. Az eszközt privát cég biztosítja, de a házi őrizet felügyelete a büntetés-végrehajtási hatóság feladata, úgy mint a döntés az elektronikus megfigyelés megszüntetéséről is. Azok az érintettek, akik elektronikus ellenőrzés alatt állnak, nem számítanak elit elítéltnak, így a statisztikákban sem szerepelnek elítéltként.⁶³⁴

Dániában 2008-ban 1.175 fő, 2009-ben 1.694, 2010-ben 1.898, 2011-ben 2.164, 2012-ben pedig 2.419 fő volt Electronic Monitoring keretében ellenőrzés alatt.⁶³⁵

9.8.6. Finnország

Finnországban a 2006-os finn új büntetőtörvénnyel vezették be az elektronikus felügyeletet, Back Door megoldásként, azaz a hosszabb büntetést töltő elítéltek a büntetésből maximum hat hónappal korábbi elbocsátás eszközeként, mivel ők több támogatást igényelnek szabadon engedésüket követően, mint a többiek.⁶³⁶ Alapvetően az első bűncselekményt elkövetőket büntetésük felének illetve egyharmadának letöltése után korábban kiengedik.⁶³⁷

⁶³³ Harders, 2014. (i.m) 210. o.

⁶³⁴ Lappi-Seppälä, 2010a(i.m)24. o. Idézi: Harders, 2014. (i.m) 210-211. o.

⁶³⁵ Kristoffersen, Ragnar: Correctional Statistics of Denmark, Finland, Iceland, Norway and Sweden 2008 – 2012 Correctional Service of Norway Staff Academy Oslo, 1/2013. 15. o.

⁶³⁶ Harders, 2014. (i.m) 16. o., 214.o.

⁶³⁷ Lappi-Seppälä, T (2010a). 24. o. Idézi: Harders, 2014. (i.m) 215. o.

Alkalmazzák még 14 naptól hat hónapig terjedő börtönbüntetés végrehajtására, valamint a nyitott börtön programban kísérleteznek vele.⁶³⁸

Finnországban a GPS technikát alkalmazzák úgy, hogy olyan mobiltelefont adnak a házi őrizeteseeknek, amelyet GPS adóval felszereltek. A telefonon naponta rendszertelen időpontokban felhívják az érintettet, ami alapján a tartózkodási helyét meg tudják állapítani. Emellett az érintetteknek meghatározott időközönként jelentkezniük kell az erre illetékes hatóságnál, de az időpontokat rendszertelenül és röviddel előtte jelölik meg. Ez a fajta megfigyelés kevésbé stigmatizáló hatású, hiszen nem kell lábbilincset vagy más nyomkövető eszközt hordani és ráadásul sokkal költségkímélőbb. Az elektronikus házi őrizet folyamán teljes alkohol és drogtilalom van előírva, aminek betartását ellenőrzik. A terheltnek beleegyezését kell adni mind a házi őrizet alkalmazásához, mind az alkohol és drogteszt alkalmazásához.⁶³⁹

2012-ben 198-an voltak elektronikus technikai ellenőrzés keretében otthonukban.⁶⁴⁰

A lábpánt vagy karpánt ugyanakkor véleményem szerint egyáltalán nem felesleges, mert egyfajta pszichikai hatással van a megfigyelt személyre, aki ezáltal mindig tudatában van annak, hogy házi őrizetben van.

9.8.7. Lengyelország⁶⁴¹

A lengyel igazságszolgáltatásban is szükség volt a fogvatartottak megfigyelése céljából az elektronikus lábbilincses intézkedés alkalmazásának bevezetésére. A lengyel büntetés-végrehajtási intézetek is drasztikusan túltelítettek voltak már. Az ehhez szükséges törvénymódosítást végrehajtották a büntetés-végrehajtási törvényben. Ugyanúgy, mint Németországban és több európai államban is egy lábbilincs vagy karperec, egy adó, egy vevő és egy központi állomás (állami vagy cég) segítik a működést rádióhullámokon keresztül.

Már 2007 óta volt megfelelő szabályozás az alkalmazásra.

Az Electronic Monitoring 2009. szeptember 1-től büntetés-végrehajtási alternatívaként szolgál, amely törvényi feltételeken és meghagyásokon alapul. Akkor lehet elrendelni, ha a büntetés tartama nem haladhatja meg az egy évet. Nem lehet alkalmazni meghatározott

⁶³⁸ Pinto, Susana – Nellis, Mike: Survey of Electronic Monitoring in Europe: Analysis of Questionnaires 2012. 8th CEP Electronic Monitoring Conference
<http://www.coe.int/t/DGHL/STANDARDSETTING/PRISONS/PCCP%20documents%202013/Analysis%20questionnaires%202012.pdf> 2.o.

⁶³⁹ Lappi-Seppälä, T (2010a), (i.m) 20. o., 24. o. Idézi: Harders, 2014. (i.m) 215. o.

⁶⁴⁰ Kristoffersen, 2013. (i.m) 16. o.

⁶⁴¹ A lengyel helyzetről forrásanyag: Elektronikus lábbilincs 2009 szeptemberétől Lengyelországban is
<http://www.lawgical.de/index.php?/entry/405-Elektronische-Fussfessel-in-Polen-ab-September-2009.html>
2008-11-12

büntettek esetén, illetve visszaeső elkövetőknél. A büntetés-végrehajtási bíróság által meghatározott helyet a terhelt nem hagyhatja el, ezt telefonon keresztül ellenőrzik. Kivételesen van mód arra, hogy a terhelt elhagyhatja a lakást – előzetes engedéllyel –, így ha munkába, továbbképzésre, bevásárolni, családját meglátogatni, vagy vallási rendezvényre, stb. megy. Ezzel egyidejűleg lehetőség van pl. meghatározott helyek vagy személyek látogatásának, stb. tiltására is.

Front Door variánsaként legfeljebb 12 hónap büntetés tölthető házi őrizetben. A Back Door-nál pedig a büntetés utolsó 12 hónapját lehet legfeljebb feltételes szabadlábra bocsátás keretében otthon elektronikus ellenőrzésben tölteni. 2011-ben kb. 400-an voltak elektronikus házi őrizetben.⁶⁴² Állami intézmények hajtják végre az elektronikus felügyeletet. A berendezés elkészítője privát cég, amely az installációt, a karbantartást végzi és a technikai háttérrel biztosítja. A pártfogó felügyelők gondoskodnak a házi őrizet alatt a terheltekről.⁶⁴³

A részvétel feltétele a 17. életév betöltése, valamint az, hogy a jelölt nem lehet többszörös visszaeső, az állandó lakóhely és telefon. Nem előírás a terhelt beleegyezése, viszont az együttélőknek kötelező beleegyezésüket adni. A terhelt nem fizet az elektronikus házi őrizetért. Az elektronikus otthoni felügyelet hozzávetőlegesen napi 112 Euróba kerül, egy napi fogvatartás a büntetés-végrehajtási intézetben pedig kb. 460 Euró. Az egész ország területén nem tudják alkalmazni, mert a telefonvonalakkal összefüggő problémák merültek fel a végrehajtás során.⁶⁴⁴

9.8.8. További európai országok és az elektronikus mozgáskövető eszköz: Bulgária, Észtország, Horvátország, Lettország, Litvánia⁶⁴⁵, Románia⁶⁴⁶, Szlovénia⁶⁴⁷, Csehország
Bulgáriában 2009. júniusától hatályos törvényi rendelkezés⁶⁴⁸ alapján az elektronikus házi őrizet a próbaidőre felfüggesztett szabadságvesztés esetén kerülhet alkalmazásra. Financióális okok miatt azonban nem rendelik el az országban.⁶⁴⁹

Észtországban 2006-ban a büntető törvénykönyvbe, majd 2010-ben a büntetés végrehajtásról szóló törvénybe is bekerült. A Front Door variáció esetében nem önálló szankció, hanem azokkal szemben rendelhető el, akiket egy hónaptól 12 hónapig terjedő próbaidőre

⁶⁴² Harders, 2014. (i.m) 248. o.

⁶⁴³ Harders, , 2014, (i.m) 250. o.

⁶⁴⁴ Harders, 2014. (i.m) 243. o

⁶⁴⁵ Harders, 2014. (i.m) 245. o, 246. o.

⁶⁴⁶ Harders, 2014. (i.m) 251. o.

⁶⁴⁷ Harders, 2014. (i.m) 252. o.

⁶⁴⁸ Gesetz zur Aussetzung der Haftstrafe und Untersuchungshaftvermeidung 214.§

⁶⁴⁹ Harders, 2014. (i.m) 251. o.

felfüggesztett szabadságvesztésre ítélték. Back Door variásként pedig az előrehozott szabadlábra helyezéskor a büntetés egy harmadának letöltése, súlyosabb bűncselekmény esetén felének letöltése után kerülhet rá sor. Előzetes letartóztatás alternatívájaként is alkalmazható. A pártfogó felügyelők végzik az elektronikus felügyeleti feladatokat, privát cég egyáltalán nincs bevonva. Nincs célcsoport sem például büntetési tétel vagy bűncselekmény szerint meghatározva, vagy kizárva, hogy mikor rendelhető el. Feltétele az állandó lakóhely, telefon és munkahely megléte. A terheltnek nem kell fizetnie semmit az ellenőrzés ilyen formájáért. A terhelt beleegyezése szükséges, azonban az együttélőké nem feltétel. Az aktív rendszert használják, GPS-es technikai megfigyelő rendszer nem lett bevezetve.⁶⁵⁰

Horvátországban nem tervezik az Electronic Monitoring bevezetését.⁶⁵¹

Lettországban nem vezették be. Diskussziók voltak róla, azonban az ország finansziális adottságai ezt nem teszik lehetővé. Tervbe vették, hogy Norvégiával együttműködve végig visznek egy Electronic Monitoring pilotprojektet.⁶⁵²

Litvániában 2011-ben kezdték meg az Electronic Monitoring pilotprojektet Vilniusban, amelyben összesen négy fő vett részt. A törvény elfogadásával országos szintre emelhetik az alkalmazását. A Front Door esetben a próbaidőre felfüggesztett szabadságvesztés keretében 3-12 hónap időtartamban alkalmazható, a fiatalokúaknál (14 éves kortól büntethetőek) pedig 3-9 hónapig terjedő a próbaidőre felfüggesztett szabadságvesztés esetében. A Back Door esetben az előrehozott szabadlábra bocsátás keretében alkalmazandó maximum 12 hónap tartammal, míg fiatalokúaknál 3-9 hónapig. Alkoholtilalommal jár együtt, amit – konzekvensen - az orvosokkal ellenőriztetnek is. A projekt végrehajtásában állami szervek, a technikai háttérben, installálásban, eszköz elkészítésében privát cég vesz részt. Nincs előírás arra vonatkozóan, hogy milyen bűncselekmények esetében lehet használni, illetve hogy mely esetben kizárt az alkalmazása, csak annyi a kritérium, hogy a büntetés a 12 hónapot nem haladhatja meg. Az aktív rendszert használják, a GPS technika nincs kiépítve. Aki elektronikus házi őrizetben van, nem számít elítéltnak, hanem úgynevezett próbaidős tesztszemély. Ez mind a Front Door mind a Back Door variáns résztvevőire egyaránt vonatkozik. A napi költsége 9 Euro, amíg egy nap fogvatartási intézetben töltött nap költsége

⁶⁵⁰ Harders, 2014. (i.m) 245. o.

⁶⁵¹ Harders, 2014. (i.m) 245. o.

⁶⁵² Harders, 2014. (i.m) 245. o.

15 Euro. 2015. július 1-től alkalmazható úgy, hogy a fogvatartottak börtönbüntetésből korábbi szabadon bocsátásuk keretében elektronikus felügyelettel otthonukba kerülhetnek.⁶⁵³

Romániában nem alkalmazzák és nem is tervezik az elektronikus házi őrizet bevezetését. A román büntetőeljárásról szóló könyvben benne foglaltatik a házi őrizetre vonatkozó szabályozás. Ideiglenes őrizetbe vétel illetve előzetes letartóztatás helyett (román Be. 143.§, 145.§(1a) lehet alkalmazni, – ha a megalapozott gyanú fennáll – legfeljebb 30 napra, ami 30 nappal meghosszabbítható. Ha legalább 10 év tartamú, vagy életfogytig tartó szabadságvesztéssel fenyegetett bűncselekmény gyanúja során rendelik el, akkor kivételesen a maximális tartama két év lehet. Alapvetően a tartama nem haladhatja meg az egy évet. Továbbá a nyomozási szakban és a tárgyalási szakban is elrendelheti a bíróság, max. 18 évvel fenyegetett szabadságvesztés büntetés esetén (román Be.160.§). Ezen kívül a szabadságvesztés büntetés végrehajtása során annak elhalasztásakor lehet elrendelni, például súlyos betegség, várandós elítélt vagy olyan elítélt esetén, akinek újszülöttje van (román Be. 453 (2a) §).

Szlovéniában nincsenek tapasztalatok az Electronic Monitoring-al, de a jelenlegi kormány, különösen az Igazságügyi Minisztérium komoly érdeklődést mutat a jogintézmény iránt.

Csehországban az elektronikus házi őrizet jogi alapja három helyen található meg: a Büntető törvénykönyvben, a Büntetőeljárásról szóló törvényben és a Házi őrizet ellenőrzéséről szóló törvényben. Ezen kívül van még egy úgynevezett Költségrendelet is a házi őrizetre vonatkozóan. A szabályozás elsősorban a házi őrizetre vonatkozik, de (a Cseh Be. 334b§ és a házi őrizet ellenőrzéséről szóló törvény) az elektronikus kontroll lehetőségét is biztosítja. Ennek ellenére az elektronikus eszközzel történő ellenőrzést nem alkalmazzák. *Harders* kutatása alapján összesen 112-en voltak házi őrizetben, ami igen csekély a fogvatartottak számához képest. Jelenleg a pártfogók (Probation und Mediation Service) ellenőrzik a házi őrizet szabályainak betartását. 2011-ben már privát céggel együttműködve történt volna az ellenőrzés, nem csak házi látogatásokkal, hanem elektronikus nyomkövető segítségével, de az anyagi feltételek nem álltak fenn a megvalósításhoz. Az elektronikus ellenőrzéssel kapcsolatban nem indult próbaprojekt sem.⁶⁵⁴ 2010 óta működik úgy, ha a bíróság úgy rendelkezik, az elítélt legfeljebb két évre házi őrizetbe kerülhet. Nincs meghatározva, hogy ez a szankció mely bűncselekmények esetén rendelhető el. Korlátozásokat és kötelezettségeket írhatnak elő (cseh Btk. 60.§, 48.§(4)a-j)), mint például programon való részvétel,

⁶⁵³ [Electronic surveillance launched in Latvia](http://cep-probation.org/electronic-surveillance-launched-in-latvia/) <http://cep-probation.org/electronic-surveillance-launched-in-latvia/> (2015.07.21.)

⁶⁵⁴ Harders, 2014, (i.m) 252. o., 253. o., 254. o.

szenvedélybetegség kezelése, stb. Ha a terhelt a szabályokat megszegi, pártfogó felügyelő kérelmére visszakérül a fogvatartási intézetbe. Ehhez azonban súlyos szabályszegést kell elkövetni, nem elég, ha egyszer manipulálta a nyomkövetőt. Ha ez másodszorra is megtörténik, az már elegendő a házi őrizet megszüntetéséhez. Fiatalokkal szemben házi őrizetet nem lehet elrendelni. Elrendelésének feltétele az állandó lakóhely, a telefon és a terhelt írásbeli beleegyezése az alkalmazásba, de nem feltétel, hogy a terheltnek munkahelye legyen. Nincs lehetőség GPS technika használatára, hanem az aktív rendszert tudják igénybe venni. A házi őrizetesnek elítéltnak számítanak és így kerülnek be a büntetés-végrehajtási statisztikába.

A nem elektronikus házi őrizet költsége, amit terheltnek kell megfizetni, napi 2 Euró.⁶⁵⁵

9.9. Összehasonlítás

Az alábbi táblázat⁶⁵⁶ a házi őrizettel kapcsolatos alkalmazásbeli, jogi háttérre vonatkozó, valamint az elrendelő és végrehajtó hatóságra vonatkozó összehasonlítást tartalmazza Bulgária, Észtország, Horvátország, Lettország, Litvánia, Románia, Szlovénia, Csehország vonatkozásában. Az elektronikus ellenőrzést már korábban alkalmazó országokról az adatokat a következő részben található táblázatok foglalják össze.

ORSZÁG	ALKALMAZÁS	JOGI HÁTTÉR	ELRENDELŐ HATÓSÁG	VÉGREHAJTÓ HATÓSÁG
Bulgária	Front Door (FD) Szabadságvesztés elkerülésére, Előzetes letartóztatás elkerülésére	A börtönbüntetés és előzetes letartóztatás felfüggesztéséről szóló törvény	Bíróság	nincs adat
Észtország	FD. 1-12 hónap próbaidős büntetés Back Door (BD) előzetes szabadlábra helyezés enyhébb bűncselekményeknél a büntetés 1/3.-ának letöltése után, súlyosabb bűncselekményeknél 1/2.-ének letöltése után Előzetes letartóztatás helyett	Büntető tv.könyv, Be tv. BV tv.	Bíróság	Pártfogó felügyelet
Litvánia	FD próbaidős büntetés 3-12 hó (felnőtt) 3-9 hó (fiatalok), BD. Előzetes szabadlábra helyezés 3-12 hó (felnőtt) 3-9 hó (fiatalok)	nincs adat	Bíróság	Privát cég Pártfogó felügyelet
Lengyelország	FD szabadságvesztés büntetésnél max 12 hó BD. Előzetes szabadlábra helyezés max 12 hó Előzetes letartóztatás helyett	A büntetés-végrehajtási intézeteknél elektronikus felügyeleti rendszerben történő szabadságvesztés büntetés végrehajtásáról szóló törvény	Bíróság	Privát cég Pártfogó felügyelet
Románia	Előzetes letartóztatás helyett	BE. Tv.	Bíróság Ügyészség	nincs adat
Csehország		Btk, Be., Házi őrizet ellenőrzéséről szóló törvény	Bíróság	Rendőrség

⁶⁵⁵ Harders, 2014. (i.m) 252. o., 253. o., 254.o.

⁶⁵⁶ A táblázat egy része Harders 2014, (i.m). könyvéből lett átvéve. 260. o.

10. NEMZETKÖZI KONFERENCIA AZ ELECTRONIC MONITORING EURÓPAI TAPASZTALATAIRÓL⁶⁵⁷

Az Electronic Monitoring témakörében – hozzávetőlegesen – évente rendeznek nemzetközi konferenciát, amelynek egyik célja, hogy információt gyűjtsenek és tapasztalatokat cseréljenek az elektronikus megfigyeléssel kapcsolatban a különböző európai országokban. A CEP Titkárság által 2011. januárjában kiküldött kérdőívek alapján az alábbiakban látható milyen Electronic Monitoring programok léteztek már 2011-ben Európában. Összesen tizenhét résztvevő (Belgium, Katalónia (Spanyolország), Dánia, Anglia és Wales, Észtország, Franciaország, Németország, Írország, Jersey-sziget, Luxemburg, Hollandia, Norvégia, Lengyelország, Portugália, Skócia, Svájc (Bern és Vaud kanton) és Svédország) töltötte ki a kérdőívet.

Az alábbi táblázat azt mutatja be, hogy hol alkalmazzák az Electronic Monitoring-ot nemzeti szinten és hol pedig regionális szinten, azaz országszerte, vagy pedig például tartományi szinten alkalmazzák.

1. sz. táblázat⁶⁵⁸

Ország/Alkalmazás	Nemzeti szinten	Regionális szinten
Ausztria	X	
Belgium	X	
Dánia	X	
Anglia és Wales	X	
Észtország	X	
Franciaország	X	
Németország		X
Írország	x	
Jersey Island		X
Luxemburg	x	
Hollandia	x	
Norvégia	x	
Lengyelország	x	
Portugália	x	
Skócia	x	
Katalónia (Spanyolo.)		X
Svédország	x	
Bern (Svájc)		X
Vaud (Svájc)		X

⁶⁵⁷ CEP: Confédération of European Probation

⁶⁵⁸ Pinto & Nellis (2011) 7th European Electronic Monitoring Conference. Survey of Electronic Monitoring. Analysis of EM Questionnaires. 2. o.

Az értekezés előző részeiben már kikristályosdott, hogy az Electronic Monitoring-gall kapcsolatban több alkalmazási lehetőség létezik. Általában Front Door, Back Door, Pre-Trial és egyéb programcsoportokat nevesítenek. Az alábbi táblázat azt foglalja össze, melyik országban mikor kezdték meg a nevesített programokat.

2. sz. táblázat⁶⁵⁹

Ország	Pre-Trial	Front Door	Back Door	Más
Ausztria	-	2010	-	2010
Belgium		2000		
Dánia	-	2005	-	-
Anglia és Wales	2002	1995	1999	2004
Észtország			2007	
Franciaország rádiófrekvenciás technika	2002	2000		-
Franciaország GPS technika	2009	2007	2007	
Németország		2010		
Írország			2009	
Jersey Island			2003-2010	
Luxemburg		2006	2006	
Hollandia rádiófrekvenciás technika	-	1995	1995	-
Hollandia GPS technika		2005	2010	
Norvégia		2008	2008	-
Lengyelország		2009		
Portugália	2002	-	2007	2009
Skócia	2005	1998	2006	2005
Katalónia (Spanyolo.)	-	2000		2009
Svédország	-	1994	2001	2005
Bern (Svájc)	-	1999	1999	-
Vaud (Svájc)		1999	1999	1999

A 2. számú táblázat arról tanúskodik, hogy több alkalmazási formában és egyre inkább elterjed Európa szerte az elektronikus eszközzel történő felügyelet alkalmazása.

⁶⁵⁹ Pinto & Nellis (2011) 7th European Electronic Monitoring Conference. Survey of Electronic Monitoring. Analysis of EM Questionnaires. 3. o.

3. sz. táblázat⁶⁶⁰ Az elektronikus felügyelet alatt állók száma a népesség számához arányosítva

Ország	népesség (1.000)	Börtön arányok 100.000 lakosra (2010)	EM alatt állók száma 100.000 lakosra (2008)	EM alatt állók száma 100.000 lakosra (2010)	résztevők 2009	résztevők 2010
Ausztria	8.350	103	0.4	0.3	-	97
Belgium	10.825	97	6.3	10.5	2.927	-
Dánia	5.587	71	2.6	3.6	1.700	1.898
Anglia és Wales	55.328	154	33.2	40.5	103.849	99.950
Észtország	1.340	256	-	4.4	115	140
Franciaország	57.300	96	5.5	9	13.994	12.124
Németország	81.629	85	-	7.3	-	4
Írország	4.453	99	-	0.2	-	31
Jersey Island			-			
Luxemburg	507	139	-	6.5	45	45
Hollandia	16.600	94	-	1.4	958	843
Norvégia	4.853	71	2.9	1.8	784	1001
Lengyelország	38.500	217	-	1.6	35	616
Portugália	10.612	112	4.8	4.9	743	708
Skócia	5.222	149	15.4	14.2	3318	2626
Spanyolország (Katalónia)	7.200	136	1.1	1.1	259	280
Svédország	9.045	78	12.1	10.2	-	3739
Bern (Svájc)	950	79	2.4	3.2	83	129
Vaud (Svájc)	662		-	-	96	61
Összesen	318.963	2.036		120.7		

A 3. számú táblázat a 100.000 főre jutó börtönnépesség és elektronikus felügyelet alatt állók arányáról nyújt tájékoztatást. Láthatóan a nagyobb népességű országokban volt kimagaslóan több az elektronikus felügyelet elrendelése. A 2009-es és 2010-es évek összes résztvevőjének számát és a 2008-as és 2010-es évre leképezett 100.000 főre jutó arányokat tartalmazza a kimutatás.

⁶⁶⁰ Pinto & Nellis (2011) 7th European Electronic Monitoring Conference. Survey of Electronic Monitoring. Analysis of EM Questionnaires. 4. o.

4. sz. táblázat⁶⁶¹ Az Electronic Monitoring napi eseteinek száma az adott években

Ország	Front Door	Back Door	egyéb	Összesen 2008	Front Door	Back Door	egyéb	Összesen 2009	Front Door	Back Door	egyéb	Összesen 2010
Ausztria	15	15	-	30	-	-	-	-	2	12	13	27
Belgium	664	-	-	664	982	-	-	982	1.137	-	-	1.137
Dánia	144	-	-	144	203	-	-	203	201	-	-	201
Anglia és Wales	15.143	2.662	371	18.176	16.379	3.113	--	19.942	19.173	3.247	-	22.420
Észtország	-	75	-	75	50	-	-	50	-	59	-	59
Franciaország rádiófrekvenciás technika	3.411	19	-	3.430	3.984	-	-	3.984	5.050	-	-	5.050
Franciaország GPS technika	0	-	-	0	0	-	-	0	12	40	-	49
Németország GPS	-	-	-	-	-	-	-	-	4	2	-	6
Írország	-	-	-	-	-	-	-	-	-	11	-	11
Jersey Island	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Luxemburg	21	4	-	25	24	4	-	28	28	5	-	33
Hollandia rádiófrekvenciás technika	54	646	-	700	117	834	-	951	30	193	-	223
Hollandia GPS technika	5	-	-	5	7	-	-	7	7	1	-	8
Norvégia	68	68	-	136	65	7	-	72	80	8	-	88
Lengyelország	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Portugália	484	29	-	513	522	31	-	553	472	24	20	518
Skócia	403	393	5	801	426	384	4	814	382	358	3	743
Katalónia (Spanyolország)	100	-	-	100	90	-	-	90	77	-	-	77
Svédország	650	-	460	1.110	503	-	460	963	493	-	430	923
Bern (Svájc)	17	7	-	24	17	7	-	24	21	9	-	30
Vaud (Svájc)	35	-	-	35	-	-	-	-	-	-	-	-

A fenti táblázat az Electronic Monitoring alatt állók számát tartalmazza egy adott napon az egyes országokban- 2008, 2009 és 2010 évek október 31-én. Az adatok arra engednek következtetni, hogy ebben a három évben általában nőtt az elrendelések száma, kivéve néhány országban (például Hollandia vagy Norvégia).

⁶⁶¹ Pinto & Nellis (2011) 7th European Electronic Monitoring Conference. Survey of Electronic Monitoring. Analysis of EM Questionnaires. 6. o.

A költséghatékonyság tekintetében a következő táblázat nyújt információkat a vizsgált országok Electronic Monitoring alkalmazásával kapcsolatban.

5. sz. táblázat⁶⁶²

Ország	Napi költség	A költségek tartalma	Technológia
Ausztria	22 €Euró	szociális munka és berendezés	Rádió Frekvenciás technológia (RF)
Belgium	38.65 €	személyzeti és anyagi költség	RF
Dánia	75 €	berendezés, installálás és az ellenőrzötték programjának költsége	Mobil telefon és RF
Anglia és Wales	11.67 £		RF és VV
Észtország	3€	berendezés és installálás költsége	RF és GPS
Franciaország rádiófrekvenciás technika	12€	Berendezés, installálás és felügyelet költsége	RF
Franciaország GPS technika	30€	Berendezés, installálás és felügyelet költsége	GPS
Németország	30€	Berendezés, installálás, felügyelet és a szociális munka költsége	GPS
Írország	9€	Berendezés, installálás és felügyelet költsége	GPS
Luxemburg	3.8€	berendezés és installálás költsége	RF
Hollandia rádiófrekvenciás technika	13.85€	napi költség	RF
Hollandia GPS technika	121€	kapcsolatonként, fejenkénti költség	GPS
Norvégia	100€	alkalmazottak fizetése, berendezés, fenntartási költség, utazási költség	RF
Lengyelország	10,34€	adminisztrációs költségek	RF
Portugália	17.79€	börtönhasználat megtakarítása, berendezés költsége, installálás és felügyelet költsége	RF
Skócia	3500£ (6 hónap átlagköltsége)	berendezés és felügyelet költsége	RF
Katalónia (Spanyolország)	267.561€ (éves költség)	börtönhasználat megtakarítása, berendezés költsége, installálás és felügyelet költsége	RF GPS, VV
Svédország	3.45€	berendezés és installálás költsége	RF
Bern (Svájc)	56 Fr	berendezés, installálás, felügyelet, alkalmazottak és az iroda költsége	RF
Vaud (Svájc)	47 Fr.	berendezés, installálás és felügyelt költsége	RF

⁶⁶² Pinto & Nellis (2011) 7th European Electronic Monitoring Conference. Survey of Electronic Monitoring. Analysis of EM Questionnaires. 7. o.

A költségek általában – ahogy az már az egyes országoknál leírásra került – kisebbek, mint a büntetés-végrehajtási intézeti fogvatartás költsége.

A 6. számú táblázat az elektronikus felügyelettel kapcsolatos „feladatmegosztást” ábrázolja.

6.sz. táblázat⁶⁶³

Ország	Berendezés	berendezés installálása	felügyelet	döntés a megszüntetésről	berendezés gyártója
Ausztria	állami szektor-bv intézet	állami szektor- bv intézet	bv.	bv. intézet	Elmotech
Belgium	magáncég	állami szektor- büntető apparátus	pártfogó felügyelet	bv.intézet vezetője/büntető szolgálat/bíróság	Elmotech
Dánia	magáncég	állami szektor- pártfogó felügyelet	bv. és pártfogó felügyeleti osztály	bv. és pártfogó felügyeleti osztály	Elmotech
Anglia és Wales	magáncég	magáncég	magáncég	rendőrség, ügyért felelős, bíróság, bv. intézet	Serco/G4S
Észtország	Igazságügyi Minisztérium	pártfogó felügyelet	bv. és pártfogók	pártfogói előterjesztésre a bíróság dönt	Elmotech
Franciaország	magáncég	állami szektor- bv. személyzet	bv személyzet	bíróság	Guidance
Németország	magáncég	bv.		bv.	Elmotech
Írország	magáncég	magáncég	magáncég	bv.	Serco
Luxemburg	magáncég	bv. szervezet	bv. és pártfogó felügyelet	bíróság	Elmotech
Hollandia	magáncég	-	-	vezető pártfogó f.	G4S, ADT
Norvégia	magáncég	állami szektor	állami szektor- büntető szolgálat	pártfogó	Guidance
Lengyelország	magáncég	magáncég	magáncég és pártfogó felügyelet	bíróság	-
Portugália	magáncég	állami szektor- pártfogó felügyelők	állami szektor – pártfogó felügyelet	bíróság	Elmotech
Skócia	magáncég	magáncég	magáncég	bíróság és bv.	Serco, Geographix
Spanyolország (Katalónia)	magáncég	állami szektor	állami szektor	Bíróság	Elmotech
Svédország	állami szektor	pártfogó felügyelet	pártfogó felügyelet	Bíróság	Elmotech
Bern (Svájc)	magáncég	állami szektor- pártfogó felügyelet	állami szektor-rendőr	állami szektor- rendészeti	Elmotech
Vaud (Svájc)	magáncég	állami szektor	magánszektor	állami szektor- büntető szolgálat	Elmotech

⁶⁶³ Pinto & Nellis (2011) 7th European Electronic Monitoring Conference. Survey of Electronic Monitoring. Analysis of EM Questionnaires. 9. o.

A 7. számú táblázat azokat a bűncselekményeket tartalmazza, amelyek egyes országokban az elrendelés kritériumaként a leggyakrabban fordultak elő.

7.sz. táblázat⁶⁶⁴

Ország	óvadék	bíróági határozat	feltétel bíróági határozatban	börtönbüntetés végrehajtása	előzetes vagy korábbi szabadlábra bocsátás	szabadlábra bocsátás után	egyéb
Ausztria			vagyon elleni cselekmények, erőszak, gondatlanságból okozott kár	vagyon elleni cselekmények, hanyagságból okozott kár			vagyon elleni cselekmények, erőszak, gondatlanságból okozott kár
Belgium				vagyon elleni bűncselekmények, Kábítószerrel kapcsolatos bcs.			
Dánia				erőszak és közlekedési bcs.			
Anglia és Wales		lopás, lopott ingóságokkal kereskedés, közlekedési bűntettek, betörés, erőszak	lopott ingósággal kereskedés, közlekedési bcs, lopás, erőszak, stb.		csalás, hamisítás, kábítószer, erőszak, rablás, lopás, kereskedelemmel kapcsolatos bcs.	erőszakot vagy szexuális bűncselekményt elkövető veszélyes bűnözők	külföldi nemzeti emigrációs ügyek, UK-ból eltávolításra várva
Észtország					vagyon elleni bcs., kábítószer.		
Franciaország	GPS, erőszak, nemi erőszak?			kábítószerrel kapcsolatos bcs., ittas vezetés, GPS erőszak, nemi erőszak?		erőszak, nemi erőszak?	
Németország					-		
Írország					kábítószerrel kapcsolatos bcs.		
Luxemburg				lopás, kábítószerrel kapcsolatos bcs.	kábítószerrel kapcsolatos bcs., lopás		
Hollandia		GPS családon belüli erőszak, nemi erkölcs elleni bűncselekmények		-	mindenféle bcs.		
Norvégia				ittas vezetés	közlekedési bcs.		
Lengyelország				ittas vezetés, vagy kábítószer hatása alatti vezetés, kommunikációs bcs., garázdaság			

⁶⁶⁴ Pinto & Nellis (2011) 7th European Electronic Monitoring Conference. Survey of Electronic Monitoring. Analysis of EM Questionnaires. 14. o.

Portugália	vagyon elleni erőszak	közlekedési bűncselekmén yek (ittas vezetés, vagy engedély nélküli vezetés),			kábszer., ember elleni bcs-ek		otthon i erőszak
Skócia		óvadék szabályainak megszegése, garázdaság, lopás, fenyegetés/tám adás	óvadék szabályai nka megszegé se, béke megszegé se, garázdasá g, lopás, fenyegeté s/támadás ,				
Spanyolország (Katalónia)			kisebb bcs.-ek	minden bcs.			kis veszél yesség ű büntett esek
Svédország				ittas vezetés, kábszer. , fenyegetés	minden bcs.		
Bern (Svájc)							
Vaud (Svájc)				ittas vezetés			

11. AZ ELEKTRONIKUS MOZGÁSKÖVETŐVEL KAPCSOLATBAN FELMERÜLŐ TOVÁBBI GONDOLATOK

11.1. A házi őrizet és az Electronic Monitoring - fejlődés a jog és a technika terén

A bűnözés elleni küzdelem, a bűncselekmények elkövetése önmagában a jogi szabályozással nem akadályozható meg. Olyan visszatartó, segítő és támogató mechanizmusokkal – mint amilyen például a jelen értekezésben vizsgált elektronikus ellenőrzési mód –, sikerülhet azonban a még nem nagymértékben illetve a már kriminalizálódott egyének legalább egy részét a „jó” út felé terelni, illetve arra visszavezetni és ez által megakadályozni.

A börtönök telítettségére a büntetés-végrehajtási kapacitás bővítése inkább csak kivételes intézkedés lehet, mivel általában nem alkalmas arra, hogy tartós megoldást jelentsen a zsúfoltság problémájára. Remélni lehet, hogy az elterelés bátrabb alkalmazása (például mediáció), a szabadságvesztés alternatívájának nagyobb szerephez jutása, az előzetes letartóztatás helyettesítése ebbe az irányba hat. Ha a büntetés-végrehajtás minőségi fejlesztése és humanizálása elmarad, az egész jogállami büntető igazságszolgáltatás működése kerül veszélybe.⁶⁶⁵

Felvetődik azonban a kérdés, hogy a technikai fejlődés hozza-e magával kényszerűségből az elektronikus eszközzel való felügyelet használatának az elterjedését, vagy tényleg szükség van erre a többféle jogintézményt kiszolgáló technikai háttérre. Azaz, ahogy *Wößner* és *Schwedler* fogalmaz: „fennáll a veszélye annak, hogy az elektronikus lábbilincs nem egy fennálló problémára nyújt megoldást, hanem sokkal inkább egy megoldás egy ideillő problémának a keresésére.”⁶⁶⁶

11.2. Az elektronikus ellenőrzéssel járó előnyök és hátrányok, pro és kontra

Az elektronikus ellenőrzés előnyeivel kapcsolatban több szempontot kell megvizsgálni. A jól kiválasztott célcsoport és a megfelelő módon alkalmazott elektronikus őrizet büntető jelleggel bír, hiszen a megfigyelő eszközt állandóan magán hordó személynek több kötelezettséget kell teljesíteni. Ezzel a terheltre nevelő hatást fejtenek ki, amellyel megpróbálják megfelelő életvitel kialakítására ösztönzi, ahogy többek között az elektronikus ellenőrzés a holland

⁶⁶⁵ Korinek, László: Út a statisztikától a rendészet elméletéig. - [S.l.] : Magyar Tudományos Akad., 2013, 20.o.

⁶⁶⁶ Wößner, Gunda-Schwedler, Andreas: Aufstieg und Fall der elektronischen Fußfessel in Baden-Württemberg: Analysen zum Modellversuch der elektronischen Aufsicht im Vollzug der Freiheitsstrafe. NK 25 Jg. 4/2013, 76. o.

alkalmazási módjánál is olvashattuk.⁶⁶⁷ Hollandiában a terheltek hetente legalább 26 óra tartamban kell reintegrációs és rehabilitációs intézkedéseken részt venni. A többi időt otthon kell töltenie elektronikus ellenőrzés mellett. A programtervvel és a szigorú felügyelettel igyekeznek a megfelelő életvitel és szemlélet kialakítására sarkallni a terhelteket.

Az elektronikus ellenőrzésnek két fő jellemzője van, egyrészt büntető jelleggel bír, másrészt a reszocializáció érdekében befolyással bír a terhelt magatartására.⁶⁶⁸

Ha a svájci példát vesszük alapul megállapítható, hogy az elektronikus ellenőrzés alkalmazása mellett szól, hogy a büntetés-végrehajtási intézeteket tehermentesíteni tudják és ezáltal a költségek is csökkennek.

A terhelt szempontjából az elektronikus ellenőrzés az előzetes fogvatartás helyettesítő eszközeként és a büntetés végrehajtási módjaként mindenképpen előnyösnek tűnhet elsőre, abból az aspektusból, hogy a terhelt nem kerül a büntetés-végrehajtási intézet miliőjébe és ezáltal kikerüli annak káros hatásait. A hozzátartozók szemszögéből vizsgálva pozitív jellemzője lehet az elektronikus technikai eszközzel való megfigyelésnek, hogy a terhelt – az európai országok többségében, kevés kivétellel – továbbra is pénzt keres, nem esik ki az állásából, a munkahelyét nem veszíti el és szociális kötelezettségeinek eleget tehet. A pártfogók a kriminálprevenციót szolgálják munkájukkal, illetve indirekt módon a megfigyelés technikai eszközei is.⁶⁶⁹

Összességében – a terhelt számára – mindenképpen kedvezőbb a büntetés-végrehajtási intézeti fogvatartás helyett, korlátozásokkal ugyan, de otthon „ülni”.⁶⁷⁰

Az intézkedés visszatartó, nevelő illetve „büntető” jellege kétségtelenül kifejezésre jut, hiszen a terhelt be van zárva otthonába, ellenőrzés alatt tartják és csak az előírások szerint szervezheti napjait. Erre jó példa, hogy a Nagy-Britannia-i szatellites megfigyelés értékelése, amelynek során a megkérdezettek közül az egyik elítélt azt mondta, a megfigyelés során olyan érzése volt, mintha a börtönőr a lábán lett volna, a másik pedig azt hangsúlyozta a lábbilincses intézkedéssel kapcsolatban, hogy visszatartotta attól, hogy „zűrbe keveredjen”, mert állandóan olyan érzése volt, hogy minden lépését követik, és ha ismét bajba keveredik, akkor visszakerül a börtönbe.⁶⁷¹

⁶⁶⁷ Boelens, Ruud: Electronic Monitoring in the Netherlands. In: Mayer, Markus; Haverkamp, Rita; Lévy, René (szerk.): Will Electronic Monitoring Have a Future in Europe? - Freiburg im Breisgau: Max-Planck-Institut für Ausländisches und Internationales Strafrecht, 2003. 81-88. o.

⁶⁶⁸ Boelens, 2003, (i.m) 83. o.

⁶⁶⁹ Aebersold, 1998. (i.m) 369. o.

⁶⁷⁰ Seelmann, Kurt: Strafrecht, Allgemeiner Teil. - Basel; Genf ; München: Helbing & Lichtenhahn, 2005. 197. o.

⁶⁷¹ Shute, Stephen, Satellite Tracking Of Offenders: A Study Of The Pilots in England And Wales. Ministry of Justice 2007. 14. o.

Az otthoni fogság a család szempontjából jó és rossz hatással bírhat. A terhelt ugyanis a házi fogság során akarva-akaratlanul több időt tölthet a családjá körében, ami bizony feszültséget is kiválthat a házastársak, élettársak között. Előnye viszont, hogy a házi őrizetes a családdal kapcsolatos teendőit elláthatja. Előfordult a Hessen-i modellkísérlet során olyan eset, hogy a feleség nem egyezett bele az otthoni elektronikus felügyeletbe azzal az indokkal, hogy nem bírja ki, ha a férje egész nap otthon tartózkodik, mert erőszakoskodásra hajlamos.⁶⁷²

Hátrányt jelenthet, hogy azokban az országokban, ahol az érintett köteles az elektronikus technikai eszközzel való ellenőrzés állni, sokszor problémát jelent a költségteher a terheltnek. Nem egy esetben azért történt riasztás az ellenőrzés központjában, mert az elítélt a telefonszámlát nem tudta befizetni és kikapcsolták a telefont, így nem volt kapcsolat a terhelt bokáján található adóból a vevőn át továbbított jelzéshez a központ felé.⁶⁷³ Az ország büntető igazságszolgáltatással kapcsolatba felmerült költségeit viszont csökkenti, komoly költségmegtakarítást eredményez ez az intézkedés, ha a terhelt fizeti azért, de a bevezetett és jól működős rendszer önállóan is olcsóbb, mint a rendőrrel való megfigyelés. Hátránynak tűnhet az érintettet szempontjából, ha „fizetős” a házi fogság, a szociális egyenlőtlenség így kihangsúlyozódik. Erre megoldásként találták ki, például Németországban, hogy indokolt esetben a hátrányosabb helyzetben lévőknek biztosítanak háttérrel, például szállást, vagy adott esetben az állam átvállalja a költségeket, tehát elgördítik az akadályt az elektronikus ellenőrzés alkalmazási lehetőségének útjából.

A lábbilinccsel összefüggésben az a panasz, hogy annak látványa miatt a terhelt a külvilág részéről stigmatizáltá válik. Erre nagyon egyszerű megoldásként kínálkozik olyan öltözködési mód választása, amellyel az eszközt elfedik.

Problémát okozhat a terheltnek és egyúttal az együttélőknek is az otthoni ellenőrzés, mert az otthon kvázi „börtön”-né változik, amelynek nyomai az Electronic Monitoring után is érezhetőek maradhatnak.⁶⁷⁴

A szakirodalomban negatív hatásként tárgyalják az ún. „ellenőrző háló” kiszélesedését (Net-Widening effect). Erről később részletesebben lesz szó, itt csak annyit, hogy a net widening hatás tekintetében az az álláspontom, hogy a mai technikai fejlődés következtében a kontroll már így is magas fokra hágott. Nem kell ahhoz terheltnek sem lenni, hogy kamerákkal figyeljék a mindennapi tevékenységet. Az állami és szociális beavatkozás kiszélesedése az illetékesek javára történik, nem a hátrányára.

⁶⁷² Mayer, 2004. (i.m) 91. o

⁶⁷³ Aebersold, 1998. (i.m) 379. o.

⁶⁷⁴ Aebersold, (i.m) 1998. 379. o.

Redlich említ egy másik negatív hatást, amelyet az elektronikus házi őrizet magában hordozhat. Az úgynevezett. „hardware effect”, amely alatt azt érti, hogy a rendelkezésre álló összes lábbilincs alkalmazásra kerül, ezáltal igazolva annak létjogosultságát. Ez azt a veszélyt is jelentheti, hogy minél több eszköz van, annál többen lesznek lábbilincselve.⁶⁷⁵ A frankfurti Fussfessel projekt kutatása során készített interjúbán a pártfogó felügyelők vezetője azt mondta, hogy nincs korlátja az elrendelésnek eszközszerűen, azaz, ha elfogynak a lábbilincsek és valakivel szemben alkalmazni kívánnák, akkor csak jelezni kell a megrendelést a gyártó cég felé és napokon belül megérkezik az elektronikus eszköz.

2005 májusában Groningen-ben a bíróság egy 83 éves férfit gyermekkorú sértett sérelmére elkövetett szeméremsértés miatt rövid tartamú börtönbüntetésre ítelt és előírta egyben kórházi kezelését is. Nem mehetett olyan helyekre, ahol gyerekek tartózkodtak. Ennek ellenőrzését technikai eszközzel, GPS segítségével ellenőrizték.⁶⁷⁶ Előfordulnak esetek, amely során a társadalom is jogosnak tartja az Electronic Monitoring használatát. Az említett példában semmiképpen nem lett volna előnyös egy 83 éves férfit börtönbe zárni az általa elkövetett cselekmény miatt, az elektronikus megfigyelővel viszont visszatartották a további cselekmények elkövetésétől, és a gyermekektől távol tartották.

A másik szintén pozitív végkicsengésű esetben egy férfit hat hónap szabadságvesztésre ítélték, mert olyan heves vitába bonyolódott egy másik férfival, hogy az belehalt. A börtönben tanúsított jó magaviselete miatt a bíróság engedélyezte számára, hogy büntetésének utolsó hat hónapját otthon töltsen, melynek során közérdekű munkát kellett végeznie egy sportlétesítményben. A férfi utólag azt mondta, nagyon nehéz volt az előírásokat betartani, nagy volt a kísértés a szabályok megszegésére. Időközben fizetett állást talált és eldöntötte, hogy nem követ el több bűncselekményt. Úgy vélte, minden elítéltet ki kellene engedni házi őrizetbe, az utolsó hónapokra, anélkül neki sem sikerült volna az életét így alakítani.⁶⁷⁷

Az elektronikus felügyeletet a terheltre negatív hatásként értékelő társadalmi ellenvéleményekkel kapcsolatban egyetértek Dahs véleményével, mely szerint kétségtelen, hogy a házi őrizet alkalmas arra, hogy a terhelt szociális kapcsolatait (család, barátok, stb.) fenntarthassa, és reszocializáció szolgálatára válik az intézeti végrehajtáshoz képest. Aki a büntetés-végrehajtási intézetekben uralkodó helyzettel tisztában van, az beláthatja, hogy az

⁶⁷⁵ Redlich, 2005. (i.m) 124. o.

⁶⁷⁶ Elzinga, Hanny; Nijboer, Jan A.: Probation Supervision through GPS. In: European journal of crime, criminal law and criminal justice. 2006/4, 366. o.

⁶⁷⁷ Droogendijk, Kees: Elektronische Überwachung in den Niederlanden. Bedingungen und erste Erfahrungen mit dem Modellversuch. In: Kawamura, Gabriele (szerk.): Strafe zu Hause. - Freiburg im Breisgau: Lambertus, 1999. o.

elektronikus házi őrizet sokkal inkább az emberi méltóság megőrzését szolgálja. Tényleg nagyobb veszélyt jelenthet az elektronikus őrzés, mint ha a terhelt bevonul a büntetés-végrehajtási intézetbe ahol hét négyzetméteren élheti életét?⁶⁷⁸

Az Orwell-i ellenőrző állam kialakulása – amelyről később részletesen esik szó – pedig már az elektronikus házi őrizet nélkül is létezik, folyamatban van, ha tekintetbe vesszük az áruházak utcák, kórházak, stb. bekamerázását. Akik nem gyanúsítottak vagy elítéltek, azok is megfigyelés alatt állnak, ha nem is állandó jelleggel, de a mai életben egyre több helyen. A különbség az, hogy például a kórházban senki nem kérdezi meg beleegyezőnk-e a megfigyelésbe. Az elektronikus lábbilincsnél viszont – az országok többségénél, kivéve hazánkat a házi őrizet elektronikus mozgáskövetővel történő ellenőrzése esetén – a terhelt aláírása, sőt az együtt élők hozzájárulása is szükséges annak használatához. Emellett törvények védik magánszféránkat és személyes adatainkat.

Dahs véleménye szerint „a humánus jogállam realizálása a büntetés végrehajtásban az elektronikus házi őrizettel nem veszélyben van, hanem épphogy elősegíti azt”.⁶⁷⁹

Lombroso 1899-ben megjelent művében kifejti, ha az akkori statisztikát vesszük számba, amely kb. 40 ezer fogvatartottat tartott nyilván, akkor naponta kb. 100 munkás év veszik el. A börtönviszonyokra vonatkozóan pedig azt javasolja, hogy a jogászok néha keljenek fel az íróasztaluktól és előítéletektől mentesen tanulmányozzák a börtön életet.⁶⁸⁰

Véleményem szerint alkalmazási módjait vizsgálva a büntetés utolsó részletének kitöltésére való alkalmazás szorgalmazandó, hiszen a terhelt – holland és most már a magyar példát is alapul véve – maximum hat hónap múlva amúgy is szabadlábra kerül. Az elektronikus felügyelettel a pártfogó felügyelők fokozatosan átsegíthetik a szabadságba és a segítségükkel a visszaesés vélhetően jobban elkerülhető. Összességében a reszocializációt szolgálja, és a visszaesést gátolja meg és támasztja alá egyfajta „külső kényszer” (az ellenőrzés) hatására.

A hazai és a többi vizsgált állam tapasztalatai alapján is egyértelmű, hogy az előzetes letartóztatás helyettesítésére nem a legmegfelelőbb eszköz az (elektronikusan ellenőrzött) házi őrizet, mivel a szökést, az elrejtőzést és újabb bűncselekmény elkövetését nem tudja megakadályozni, holott ennek veszélye fennállhat.⁶⁸¹ Ezért egyetértek az ellenzőivel, így többek között a belga bírakkal, akik nem támogatják az elektronikus házi őrizetet, mint előzetes letartóztatást helyettesítő intézményt, mert nem tartják biztonságosnak a sértett és

⁶⁷⁸ Dahs, Hans: Im Banne der elektronischen Fußfessel. NJW 1999, Heft 47. 3470. o.

⁶⁷⁹ Dahs, 1999, (i.m) 3471. o

⁶⁸⁰ Lombroso, Cesare: Kerker-Palimpseste. - Hamburg : Verlagsanstalt, 1899, 317. o., 318. o.

⁶⁸¹ Ld.: Aebersold, 1998, (i.m) 369. o.

társadalom szempontjából.⁶⁸² Felvetődik ugyanakkor az a gondolat, hogy ugyanez érvényes lehet azonban például az óvadéokra is. Már *Schwitzgebel* – az elektronikus megfigyelő eszköz első kutatója - említette, hogy a rendszer alkalmas lehet visszaélésekre is.

Amennyire nem a legjobb az előzetes fogvatartás keretében a terheltnek kedvezőbb otthon tartózkodást biztosítani, annál alkalmasabb jogintézmény lehet rövid tartamú büntetésnél (max. egy év tartam) és a hosszabb tartamú büntetés utolsó heteiben a terhelt szabadságba történő átvezetésére, pártfogó felügyelettel. Mindenképpen határokat kell szabni az alkalmazást tekintve. Nézeteim szerint a szabályozásban taxatív jelleggel ki kell zárni azokat a bűncselekményeket, amelyek esetén biztosan nem alkalmazható, úgy ahogy ez a reintegrációs őrizet esetén meg is teszi a jogalkotó. A külföldi (például svéd) tapasztalatok arra utalnak, hogy például közlekedési bűncselekmények esetén ideális az elrendelése.

11.3. Net-Widening hatás

Az 1960-as évektől a kriminológia fogalomtárának része a „net-widening” hatás. A fiatalkorú elkövetőkkel szemben alkalmazott diverziós programmal összefüggésben használták először ezt a fogalmat Amerikában, majd később más államokban is.⁶⁸³ A szó maga: „net-widening” a háló kiszélesítését jelenti. A szociális ellenőrzés kiszélesedésének, az állami kontroll túlterjedésének veszélyét hordozza magában a szakirodalomban gyakran tárgyalt fogalom.

A kutatók a fogalommal kapcsolatban arra hivatkoznak, hogy ennek az empirikus megerősítése és az erre irányuló megbízható kísérő kutatás – az amerikai térségből – elég hiányos. Itt elsősorban költséghatékonyságra és a visszaesésekre vonatkozó kutatási vizsgálatok hiátusára gondolnak.⁶⁸⁴ Ezzel ellentétben a svéd, a holland és a német elektronikus házi őrizet hosszabb kísérleti projektekre épült.

Schlömer szerint az amerikai empirikus vizsgálatok azt mutatják, hogy az Electronic Monitoring-ra nem jellemző a net widening hatás. Előfordulhat azonban, hogy olyan terheltek, akik enyhébb büntetést kaphatnának, elektronikus felügyelet alá kerülnek, és ezáltal tényleg szélesedik az állami kontroll. Ez a hatás kivédhető, ha a hatóság a megfelelő célcsoporttal szemben alkalmazza az intézkedést. Azonban emiatt nem szabad egyöntetűen elutasítani net widening hatásra hivatkozva az Electronic Monitoring alkalmazását. A szociális ellenőrzésre vonatkozó amerikai vizsgálatok kimutatták, hogy mivel több személyt ellenőriznek és az egyes személyekre nagyobb mértékű kontroll terjed ki, ezért ebben a

⁶⁸² Raes, 2004, (i.m) 515. o.

⁶⁸³ Mayer, 1999, (i.m) 54. o.;

⁶⁸⁴ Haverkamp, 2002, (i.m) 10. o.

tekintetben fennáll ez a káros hatás. Az ellenőrzés mélysége is nagyobb, hiszen sokkal több szabályszegésre derülhet fény az Electronic Monitoring alkalmazása során. Mindezt azonban azzal lehet ellensúlyozni, hogy csak a súlyosabbakat torolják meg például azzal, hogy a terhelt büntetés-végrehajtási intézetbe kerül.⁶⁸⁵

Fennáll a veszélye, hogy az Electronic Monitoring alkalmas arra, hogy azok a személyek, akik egyébként próbaidőre felfüggesztett szabadságvesztést kapnának, ezáltal elektronikus kontroll alá kerüljenek. Így azok, akik például kisebb súlyú bűnös cselekményt követtek el, és egyszerűen „megúszhatnák”, ellenőrzés alá kerülnek. A bíróságok célpontjai általában a bagatell bűncselekmények, a közlekedési bűncselekmények, illetve első bűncselekményt elkövetők, stb., akik rövid büntetést vagy pénzbüntetést kapnának. Különösen a német Btk. 56. c §-a esetében elkerülhetetlen a net-widening hatás, amikor is az ellenőrzést próbaidős utasítások keretében végzik. Ilyenkor ugyanis nem szabadságvesztés helyett kerül elrendelésre.⁶⁸⁶ Az előzetes letartóztatás helyettesítése esetén nem jár net widening hatással, a letartóztatott mindenképpen a büntetés-végrehajtási intézetbe kerülne, ha nem rendelnék el házi őrizetét.

Nem jelenthet problémát a „net-widening” abban az esetben, amikor a szabadságvesztés büntetés utolsó részleteit tölti otthon a terhelt, hiszen amúgy is a büntetés végrehajtása alatt áll.⁶⁸⁷ Redlich arra hívja fel a figyelmet, hogy amennyiben bebizonyosodik az intézkedés „net-widening hatása”, az még nem kell, hogy azt jelentse, hogy az egész alkalmazást el kell vetni.⁶⁸⁸ A jogszabályi rendelkezésekkel a net widening hatás ellensúlyozható.

11.4. Elektronikus ellenőrzés - posztmodern büntetés?

Mayer felveti a kérdést, hogy az elektronikus ellenőrzés vajon posztmodern büntetés-e.⁶⁸⁹

Azt állítja, hogy amíg a szakirodalomban arra a kérdésre, hogy az elektronikus ellenőrzés elterjedése a büntetés módjának megváltozását jelenti-e, igenlő választ kapunk, addig az a posztmodern büntetés formájának tekinthető.

A modern és posztmodern büntetés között a különbség annak céljában és a büntetés formájában található. A modern büntetés jellegzetes formája a börtönbüntetés, amelynek fő elvei *Foucault* szerint az elzárás, munka és flexibilis büntetiskiszabás. Az izolációval a

⁶⁸⁵ Schlömer, Uwe: Der elektronisch überwachte Hausarrest. - Frankfurt am Main [u.a.]: Lang, 1998. 141-143. o.

⁶⁸⁶ Redlich, Manja: Die elektronische Überwachung. - Frankfurt am Main; Berlin; Bern; Wien [u.a.] : Lang, 2005. 121. o.

⁶⁸⁷ Aebersold, 1998. (i.m) 369. o.

⁶⁸⁸ Redlich, 2005. (i.m) 122. o.

⁶⁸⁹ Mayer, 2004. (i.m) 320. o.

negatív hatások elkerülése, az egyedülléttel a tetten való elmélkedés; a munkával a rend, a rendszeresség és a hierarchiába beilleszkedés; a büntetéskiszabással pedig a tartamon kívül a fogvatartott javítása a cél. A posztmodern büntetés nem rendelkezik egy kiemelkedő paradigmával, illetve jellemző formával, inkább különböző tendenciák jelennek meg. Így például a büntetés visszavezetése a társadalomba, amely a terheltet még inkább stigmatizálja. Erre példa: az utcatisztítást közérdekű munkaként végző terhelt, akiknek ruhája árulkodik helyzetéről. További jellemzője a büntetés-végrehajtás brutalizálása, mely a testi büntetések visszatértével jellemezhető. Erre a *boot camps*-et lehet példaként felhozni, ahol a büntetés-végrehajtást extrém katonai kiképzéssel egyesítik. Másik példa lehet erre, hogy Arizonában szögesdróttal körbevont, kiselejtezett katonai sátrakba helyezik el a terhelteket, ezzel már az időjárás viszonyosságaitól sem kímélve. Napi kétszer kapnak ételt, előfordul, hogy romlott élelmiszert. Mindezt az Interneten figyelemmel lehet kísérni. Harmadik jellemzője a posztmodern büntetésnek, a büntetés tartama. Léteznek olyan törvények, amelyek lehetővé teszik, hogy ha a terhelt kétszer büntetve volt már és harmadszorra is bűncselekményt követ el, akkor életfogytiglanra ítélik. Másik példa lehet erre a tartós szabadságvesztés, amely azt jelenti, ha a terheltről a büntetés-végrehajtás alatt kiderül, hogy veszélyes, a kiszabott fogvatartási idő letelte után is például Németországban az úgynevezett „Sicherungsverwahrung” (biztonsági őrizet) alatt tartásák.⁶⁹⁰

Mayer a kérdés megválaszolásához csak a próbaidős utasítás alapján ellenőrzötteket veszi alapul. Elsősorban a modern büntetés jegyei mutatkoznak meg, mivel a célja a visszaesés meggátolása, egy rendszeres és értelmes életvitel kialakításához hozzájárulás. Ehhez komoly előzetes felmérést végeztek a terhelt helyzetéről és biográfiájáról. A terhelt javítása és a börtön elkerülésének célja a büntetés-végrehajtás reformjának tekinthető. Emellett fontos aspektus az intézmény modern mércékkel való legitimálása, azaz a kísérlet tudományos elemzése. Posztmodern célok Mayer szerint nem lelhetők fel. A modern büntetés elvei azonban fennállnak az elektronikus ellenőrzésnél, annak ellenére, hogy bevezetése a kezdetben a modern tradíciókkal való szakításnak tűnhetett. Az elektronikus házi őrizet is izolálja a bűnelkövetőket egymástól, így a káros hatásoktól megóvjá. A büntetés-végrehajtás individualizált, a terheltekre szabott szabályok szerint történik. A terhelt az izoláció során elmélkedhet cselekményén. A munka is központi szerepet játszik, a haszontalanság érzését kiiktatja. A harmadik jellemző, a büntetés kiszabása is a modernhez hasonlóan jelenik meg, flexibilis, az időtartamot tekintve és a heti terven is lehet változtatni. Megfigyelhető, hogy a

⁶⁹⁰ Ld.: Mayer, 2004, (i.m) 313-320. o.

végrehajtás alatt a bírának nem volt elegendő kapacitása a heti tervek flexibilitását illetően, ezért előfordult, hogy a projekt munkatársai szabadon jártak el. Egy bíró fel is vetette azt, hogy számos terhelt próbaidős megfigyelését egy bíróságnak kellene átadni, így egyszerűsödne az adminisztráció. A posztmodern formák, mint például a büntetés brutalizálódása nem jelentkezik ebben a jogintézményben, sőt a stigmatizáció meggátolása a projekt munkatársak egyik fontos feladata volt. Összességében a lábbilincses elektronikus ellenőrzés nem sorolható be a posztmodern büntetések közé, sokkal inkább a modern szabadságvesztés felé orientálódik formájával és céljaival. Ezt a terhelt javításával, a reszocializációval kívánja elérni, amelyet a modern elvek, az izoláció, munka, flexibilis büntetés kiszabás keretei között valósít meg. Ez nem jelenti azt, hogy az elektronikus ellenőrzést nem lehetne a posztmodern értelemben alkalmazni, de például a Hessen-i modellkísérlet nem erről szól.⁶⁹¹

11.5. Elektronikus házi őrizet – Orwell-i ellenőrző állam?

Igaz-e az, hogy az elektronikus ellenőrzés Orwell 1984 című regényében leírtakhoz hasonlítható?

Orwell 1949-ben megjelent satirikus regényében a felügyelő állam tökéletes alkalmazkodást diktál a polgárok között, hazugságokkal, félelemkeltéssel és kegyetlen büntetésekkal. Az 1984 vezette be a ma már híres mindent látó Nagy Testvér alakját, a Gondolatrendőrséget, amely *teleképeket* (olyan televízió, amely kamerát tartalmaz – ez a Párt minden tagjának lakásában, majdnem az összes szobában megtalálható) használ.

A könyv azért is egyre inkább aktuális, mert mindenki egyre inkább érzi magán „Nagy Testvér” tekintetét: gondoljunk csak a bekamerázott boltokra, utcákra, a bemérhető mobiltelefonokra, az amerikai email-figyelő hálózatra, stb. A kommunikációs eszközök fejlődése egyúttal intimszféránk visszaszorulását is jelenti.

Lehet-e ezt a regényt azonban az elektronikus házi őrizettel azonosítani?

Az elektronikus ellenőrzéssel a terhelt jelenlétét illetve távollétét lehet ellenőrizni, azonban ez korántsem olyan drasztikus mértékű, mint az említett műben. Nem látható a megfigyelt személy, csak azt követik nyomon, otthon tartózkodik-e az adott időben. Egy büntetés végrehajtásánál ezt nem tartom kíméletlen ellenőrzésnek. Sokkal inkább elfogadható, mint a börtön cellája. Azt sem lehet megfigyelni, hogy a terhelt mit csinál a jelenléte illetve a távolléte alatt.

⁶⁹¹ Mayer, 2004, (i.m) 320-324. o.

Abban a tekintetben, hogy a megfigyelés állandó jellegű – az esetek többségében – lehetne egyezést találni a regényben bemutatott rendszerrel. A GPS rendszerrel követhető a terhelt, de tevékenysége az elektronikus lábbilincses ellenőrzéssel nem követhető nyomon. Csak azt lehet megfigyelni, hogy betartja-e az előírtakat a terhelt, azaz otthon van-e. Ez nem kamerás megfigyelés. Ha nem GPS alapú a rendszer azt sem tudja követni, hogy ténylegesen terápiára vagy munkába távozott-e az ellenőrzés alatt álló. Ő tisztában van azzal, hogy mikor figyelik. A regényben állandó megfigyelésről olvashatunk. Tehát a megfigyelés korántsem olyan jellegű, mint akár a Big Brother műsorban.

Az elektronikus házi őrizetben a terhelt tudja, hogy a heti tervében meghatározott tevékenységeket kell ellátnia, tudatában van annak, mi a helyes és mit nem tehetne meg. Ezzel szemben az orwelli államban a megfigyelték nem tudhatták pontosan, cselekedetük megfelel-e az elvárásoknak.

Az elektronikus házi őrizet alkalmazásába az európai államok többségében a terheltnek bele kell egyeznie, ezzel vállalja az intézkedéssel járó körülményeket.

Nem tagadható, hogy a technika segítségével több információt lehet megtudni a terheltről, de az nem is hasonlít az orwelli totális ellenőrzéshez.

11.6. Két „osztályos” büntetőjog?

Redlich kiemeli, hogy az intézkedés ellenzői azzal érvelnek, hogy mivel sok esetben elengedhetetlen feltétele az otthoni büntetésnek, hogy a terhelt megfelelő lakóhellyel, telefonnal és elegendő pénzzel rendelkezzen annak finanszírozására, ez a „két osztályos büntetés illetve büntetőjog” kialakulásához vezethet. Az egyik osztályba a jobban élők, a másikba pedig azok tartoznak, akik ezt nem engedhetik meg maguknak. Mindez egy szelekciót von maga után.⁶⁹²

A kutatás során ez megcáfolódott. A német projekt során például már mozgó vevőket alkalmaznak, ami úgy működik, mint egy mobil telefon abból a szempontból, hogy hordozható. Ezáltal, ha a terheltnek nincs telefonja, ezt helyezik be a lakásába és a telefon költségeket sem kell kifizetnie. Egyrészt az eszköz nem alkalmas arra, hogy a terhelt akárkit felhívjon, csak a beprogramozott számot lehet tárcsázni, amely a párfogó vagy az ügyeletes pártfogó száma. A lakás kérdését pedig eddig mindig sikerült megoldani a pártfogók szerint. Tehát, az állam megfelelően segíti azokat is, akik az intézkedésnél szóba jönnek, csak anyagi helyzetük akadályozná meg a részvételüket az Electronic Monitoring-ban.

⁶⁹² Redlich, 2005, (i.m). 125. o.

Redlich véleménye az, hogy a közösségben a „két osztályosság” gondolat elterjedésének megakadályozása a bírák feladata.⁶⁹³

Ez ellen szól, hogy a vizsgált országok között vannak olyanok, melyek például kifejezetten megengedik, hogy nem a saját otthonban, hanem például családnál tartózkodó terheltet figyeljenek meg. Megállapítható, hogy inkább arra helyezik a hangsúlyt, hogy a terhelt megfelelő rendszeres elfoglaltsággal rendelkezzen, azaz munkába, terápiára járjon, tanuljon, stb.

Egyetértek azzal az állásponttal azonban, amelyet *Haverkamp* ír le, hogy semmiképpen sem alkalmazható az elektronikus házi őrizet teljesen hajléktalan személyekkel szemben. Technikailag kivitelezhetetlen olyan személyt házi őrizetbe helyezni, akinek nincs háza. Ilyen személyeknél pl. a rokonoknál lakás sem oldható meg általában.⁶⁹⁴

Ez a jogintézmény ténylegesen több lehetőséget nyújt a szökésre. Az elrendelő hatóság döntésén, ítélőképességén múlik, hogy a megfelelő személy esetében alkalmazzák-e.

A megfelelő alternatíva kialakítása megköveteli a reszocializációs programok és szociális munkások, pártfogók nagy létszámát.

Az ellenzők elfogadhatatlannak tartják, hogy a büntetés-végrehajtási intézet helyett a terhelt otthon a televízió előtt sörözik, viszont a mellette szólók azzal érvelnek, hogy a saját otthonod a saját börtönöddé – my home is my prison – válik.

Az ellenzők az emberi jogok lábbal tiprását, az emberi méltóság degradálását látják az elektronikus házi őrizetben. Véleményem szerint azonban ez a jogintézmény, amely valamilyen szinten óvja a terheltet és nemhogy hátrányosan érinti az emberi méltóságot, hanem épphogy a bebörtönzés elkerülésével segíti a terhelt önbecsülésének fenntartását.

A terheltre felerősített szerkezet korántsem jelenti olyan nagymértékben a magánéletbe való beavatkozást, mint akár egy üzletben, mert az nem kamerázza be a terheltet a szó szoros értelmében. Ezalatt azt értem, hogy nem kerül rögzítésre filmszerűen a tevékenysége és az általa elhangzottak sem. Kizárólag jelenlétet jelzi a szerkezet. Mindemellett a lábbilincs vagy karperec kinézete nem árulja el feltétlenül funkcióját, nem bilincs formájú, sőt orvosi szerkezetnek például akár vérnyomásmérőnek is vélhetik.

⁶⁹³ Redlich, 2005, (i.m). 125. o.

⁶⁹⁴ Haverkamp, 2002. (i.m) 292. o.

12. JAVASLATOK - HALADÁS EGY JOBBAN MŰKÖDŐ ÉS ELFOGADOTABB ELEKTRONIKUS ELLENŐRZÉS IRÁNYÁBA MAGYARORSZÁGON

Az elektronikus ellenőrzés hazánkban 2015-ben már az előzetes letartóztatást helyettesítő házi őrizet valamint a reintegrációs őrizet keretében működik. Az értekezésben vizsgált országok mindegyikében projektfázisok, azaz két-három stádiumú, többéves kísérletek előzték meg a bevezetést és elterjedését. Angliában, ahol elsőként vezették be, a sikertelen próbálkozások ellenére is tovább próbálkoztak, mígnem az electronic tagging sikeres hatékony jogi intézkedésként került be a jogrendszerbe.

Az alkalmazási módokat tekintve megfontolandó – elsőként a német példát alapul véve – a házi őrizet helyettesítő büntetésként, akár be nem hajtható pénzbüntetés esetén, a büntetés-végrehajtási intézetbe történő bekerülés elkerülésére, különösen, ha nem visszaeső terheltről van szó. Ezzel összefüggésben viszont felmerülhet az, hogy ha valakinek nincs pénze büntetését kifizetni, akkor a házi őrizet napi költségeit vajon tudja-e fedezni?

A Baden-Württembergi változat célszerű megoldásnak tűnik. Olyan terheltek kerülhetnek házi őrizetbe, akikkel szemben jogerősen pénzbüntetést szabtak ki, de azt kifizetni nem tudják. A Baden-Württembergi vezetés jelmondata: „Meg lehet menteni olyan embereket börtöntől, akik nem odaválók”.⁶⁹⁵

Eredményes, hatékony és célszerű lehet az elektronikus lábbilincses megfigyelést hazánkban is azokban az esetekben alkalmazni, amikor például az elkövetett cselekmény legfeljebb egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. A szabadságvesztés büntetés egyik enyhe formájaként lehetne elrendelni, amit kombinálni lehetne a közérdekű munkával, ahogy ezt más európai országokban, így például Svájcban is teszik. A 1-12 hónap tartamú szabadságvesztés helyett a terhelt elektronikus házi őrizetben töltené az idejét, munkába járna, eltartaná családját, nevelné a gyermekeit, fizetné a járulékait, adóját, stb. Alapvetően jól alkalmazható lenne, idősebb, beteg, vagy például mozgáskorlátozott személyek számára, amennyiben rövid tartamú szabadságvesztés büntetést szab ki a bíróság.

Véleményem szerint Magyarországon is előfeltétellé kellene tenni – kivéve az előzetes fogvatartás esetét –, hogy a terhelt rendszeres elfoglaltságot, így munkaviszonyt, képzésben való részvételi igazolást tudjon felmutatni, illetve azok keresésére vállaljon kötelezettséget. Az intézkedés célja egy normális életre nevelés, rendszeres hétköznapi életvitellel, amihez a párfogó felügyelők segítséget nyújtanak. Lehetőség nyílhatna arra, hogy a terhelt ne kerüljön

⁶⁹⁵ Elektronischer Hausarrest im Strafvollzug - Landeskabinett Baden-Württemberg beschließt Gesetzentwurf <http://www.justiz.baden-wuerttemberg.de/servlet/PB/menu/1229914/index.html>
2008. 11. 19.

börtönbe, hanem otthon ülje le büntetését. Ezzel megelőzhető, hogy a terhelt elveszítse munkahelyét. Nem kerül bele abba az ördögi körbe, amely a börtönbeli büntetés esetén esetlegesen várhatna rá: büntetés-végrehajtási intézetben töltött ideje alatt elveszíti állását, bekerül a börtön szubkultúrájába, szabadlábra kerülése esetén nem talál munkát és esetlegesen újabb bűncselekmény elkövetésére kényszerül. Ennél az alkalmazási verziónál nagyobb eséllyel kerülhető el a visszaesés veszélye is.

Mindenképpen figyelemmel kell lennünk arra, hogy ha az elektronikus lábbilincses eszköz büntetőjogi szankciót támogat, akkor a büntetés arányos legyen az elkövetett bűncselekménnyel, annak súlyosságával.

Földvári által megfogalmazott kívánalmakat kellene biztosítani, azaz a szankciók alkalmazásától hatást várunk, azt, hogy pozitív módon befolyásolják nemcsak a bűnelkövető, hanem mások tudatát is.⁶⁹⁶

A börtönnépességi hazai statisztikák is azt mutatják, hogy jóval több a fogvatartott, mint az egy főre jutó hely a büntetés-végrehajtási intézetekben. Ezzel együtt a fogvatartottak életkörülménye is igen alacsony szintű.

Mivel hazánkban már működik az elektronikus ellenőrzés, ezért a modellprojektekkel való kísérletezésre már nincs lehetőség, azonban a külföldi szakirodalom és a jól működő gyakorlatból való tapasztalatok gyűjtése és azok beépítése a magyar jogrendszerbe a jogalkotókat, majd a jogalkalmazókat segíthetné munkájukban. Fontos lenne egységes iránymutatásokat készíteni a bírák, a pártfogó felügyelők és a büntetés-végrehajtási bírák számára, amelyek segítségével egyöntetűbbé válna az elrendelés és alkalmazás. Meggondolandó lehetne egy mintanyomtatvány kiállítása, amely a házi őrizet elrendelésénél lenne használatos.

A szabályozást tekintve egyetértek *Fenyvesivel* abban, hogy például a védővel való kapcsolattartás kérdése megkívánná azt, hogy a bíróság ez elrendelő határozatában a terhelt számára a védő irodáját is, mint úti célt is megjelölje, hiszen nem várható el a védőtől, hogy a terelt lakására járjon (etikai szabály is tiltja).⁶⁹⁷

A magyar elektronikus eszközzel felügyelt házi őrizet jelenlegi stádiumában még gyerekcipőben jár. Mind a szabályozás, mind az alkalmazás módosításra szorul. A Hessen-i elektronikus lábbilincses kísérlet részletes bemutatásának alapvető célja az volt, hogy belelássunk egy elektronikus eszközzel történő ellenőrzéses projektbe még kezdeti fázisban. A bepillantás lehetőséget nyújt olyan következtetések levonására, amelyek utat mutathatnak

⁶⁹⁶ Földvári, József: Magyar büntetőjog. - Budapest: Osiris Kiadó, 2006. 251.o.

⁶⁹⁷ Fenyvesi, Csaba: A védőügyvéd. – Budapest Dialóg Campus Kiadó, 2002. 189.o., 414.o.

arra, ha Magyarországon sor kerülne a büntetés-végrehajtási intézetek zsúfoltságának ilyen módon történő csökkentésére, milyen módon érdemes próbálkozni. Több elektronikus házi ellenőrzést alkalmazó országok bemutatása további iránymutatásul szolgálhatnak ugyanezen okból, az előnyök és hátrányok, tapasztalatok segíthetnek a helyes út megtalálásában anélkül, hogy ugyanazokat a hibák ismét elkövettesenek.

Németországban az elektronikus ellenőrzésről szóló szabályozás a német büntetőtörvénykönyvben a felfüggesztett szabadságvesztésre, maradék szabadságvesztés letöltésére, valamint a pártfogó felügyelet feltételeinek keretében maghagyásként, illetve a letartóztatási parancs foganatosításának felfüggesztése esetén intézkedés keretében van meghatározva. Emellett a Hessen-i kegyelmi rendeletben is maghagyásként került szabályozásra. A Baden-Württemberg-i projekt esetében külön törvényt alkottak a szabadságvesztés végrehajtására elektronikus felügyelet keretében. 2011. január 1-vel a német büntető törvénykönyv 68b.§ (1) bekezdésének első mondatával maghagyásként vezették be az úgynevezett elektronikus tartózkodási felügyeletet.

2014 májusában 69 személy volt GPS-es ellenőrzés alatt Németországban.⁶⁹⁸

Kutatásaim eredményeképpen megállapítható, elsősorban a külföldi ismeretekre támaszkodva, hogy az elektronikus házi őrizetnek van létjogosultsága.

Az elektronikus mozgáskövető eszköz hazai bevezetése előnyös több szempontból, annak jobbátételt kívánják szolgálni alábbi – pontokba foglalt – javaslataim.

1. Az elektronikus eszközzel ellenőrzött házi őrizet és reintegrációs őrizet esetében ugyanazon technikai megoldás kerül alkalmazásra. Célszerű lenne a mozgáskövetővel kapcsolatban külön jogforrásban annak alkalmazásával kapcsolatos részletesebb rendelkezéseket megfogalmazni.
2. Az elektronikus ellenőrzésben résztvevőket illetően fontos feltétel a megfelelő terheltség kiválasztása, ami a bíróság feladata, azonban a jogszabályban például a kizáró okokat fel kell sorolni, így például – ahogy az a reintegrációs őrizet szabályozásánál meg is történt – a visszaesők kizárását.
3. A mozgáskövető alkalmazása költségkímélő jelleggel bír és a rendőrség munkáját támogatja. A költségtakarékosságot tovább fokozhatná, ha az elektronikus ellenőrzés költségeit vagy azoknak egy részét a terheltekre áthárítanák azzal, hogy amennyiben annak megfizetésére igazolhatóan nem képes, az állam átvállalja azt. Erre külön szabályozást

⁶⁹⁸ Haverkamp, Rita-Wössner, Gunda: The emergence and use of GPS electronic monitoring in Germany: Current trends and findings. *Journal of Technology in Human Services*. (megjelenés alatt) 10. o.

tartok szükségesnek, amiben meghatározzák az ellenőrzés napi költségét és azokat a kritériumokat, amelyek esetén az állam átvállalja azt a fizetési arányok megjelölésével. Célszerű lenne meghatározni azt, hogy a terhelt például mely esetben fizeti meg a felét az elektronikus ellenőrzés költségének és mikor többet, vagy kevesebbet. A szabályozással elkerülhetővé válna az az eset, hogy valaki csak azért kerüljön előzetes letartóztatásba, mert nem tudta megfizetni a házi őrizet költségeit.

4. Fiatalkorúak esetében történő alkalmazása még inkább azt a célt szolgálhatja, hogy megvédje a fiatal személyt attól, hogy belekerüljön egy olyan környezetbe, ahol kriminalizálódik. Szükségesnek tartom azt is meghatározni, hogy mely bűncselekmények esetén kizárt az elektronikus távfelügyeleti eszköz alkalmazása.
5. A pártfogói gondozás nagymértékben előmozdítja az elektronikus ellenőrzéssel elérni kívánt célt, a reszocializációt, reintegrációt. A pártfogó felügyelők munkája fontos, befolyással bírhat az érintett életének jó irányba terelésére. A pártfogók munkáját támogatni kell, megfelelő háttérrel és eszközöket kell a rendelkezésükre bocsátani. Ők a házi őrizet és reintegrációs őrizet sikerességében is jelentős szerepet játszanak. Támogatandó a pártfogó felügyelők képzése, szakmai háttere, megfelelő eszközök biztosítása számukra.
6. Az előzetes letartóztatás helyett alkalmazott elektronikus ellenőrzés nem előrehozott büntetés, olyan büntető jelleggel nem is bírhat, mint a szabadságvesztéssel büntetés. A német szakirodalomban a „házi őrizet” kifejezés nem is használatos. Ehelyett az „elektronikus ellenőrzés”, illetve az „elektronikus lábbilincs” terminológiák alkalmazottak. Úgy vélem, hogy Magyarországon is érdemesebb lenne a szaknyelvbe bevinni az elektronikus ellenőrzés fogalmát, különösen akkor, ha a jogalkotó elrendelési lehetőségeket tovább kiterjeszti.
7. Az elektronikus úton működő nyomkövető bevezetése előtt az országok nagy része a már máshol bevezetett intézményeket figyelték meg, és azok tapasztalataira alapítva igyekeztek kísérletezni. Például Nagy-Britannia az USA-t vette alapul, a svédek az angolokat, a franciák szintén alapoztak a nagy-britanniai és az európai eredményekre. Ha a kísérlet nem volt eredményes, akkor először a hibák feltárására és más megoldás keresésére törekedtek. Összességében elmondható, hogy azokban az országokban, ahol az elektronikus ellenőrzés alatt állók száma jelentős volt, ott hosszú, többször több fázisos pilotprojektek segítségével jutottak el a hatékony és eredményes alkalmazásig, amivel elérték a célt, a költséghatékonyságot, a büntetés-végrehajtási intézetek túlzsúfoltságának racionalizálását. Csökkent a visszaesés esélye, valamint megkönnyítette és

eredményesebbé tette reszocializációt. A német elektronikus felügyelet végrehajtásáról szóló törvényjavaslat indoklásában az intézkedés bevezetésének céljaként határozták meg, „Baden-Württemberg”-i büntetés-végrehajtás továbbfejlesztését az új tudományos ismeretek és hosszú évek során Európán kívüli országokban és a szomszédos államokban szerzett tapasztalatok alapján.⁶⁹⁹ Hazai fejlesztések és változtatások esetére javaslom a külföldi tapasztalatok felhasználását.

8. Az elektronikus házi őrizet mellett működik már az elektronikusan felügyelt reintegrációs őrizet, amelynek során a büntetés utolsó meghatározott részét töltik otthonukban a terheltek a jogszabályban meghatározott feltételek fennállása esetén. Úgy vélem, rendelkezésre áll, meggondolandó lenne rövid tartamú szabadságvesztéssel fenyegetett esetekben például közlekedési bűncselekmények esetén alkalmazását bevezetni.
9. A Hessen-i próbaprojektben olyan terheltek vettek részt, akiknél fennállt a visszaesés lehetősége. Abból indultak ki, hogyha meghatározzák, mikor kell otthon tartózkodniuk és az idejüket megfelelően osztják be – a lehetőségek csökkentésével, az önkontrollal, a lelepleződés lehetőségének tudatával –, az a viselkedésükre is jól hat és ezáltal kiküszöbölhető a visszaesésük.⁷⁰⁰ Úgy vélem, az alkalmazásnak ez a módja nem célszerű.
10. Mivel a tapasztalati tények azt igazolják, hogy a szabadságvesztéssel fenyegetettség, és pedig a személyre szóló közvetlen fenyegetettség bizonyos esetekben igen hatékony visszatartó erőt jelent (lásd szabadságvesztéses büntetések felfüggesztésének, valamint a feltételes szabadságra bocsátások próbaidőinek általános letöltését),⁷⁰¹ ezért úgy vélem, hogy ennek elektronikus felügyelete még nyomatékosabbá teheti annak célját és eredményesebbé teheti annak kimenetelét azokban az esetekben amikor felfüggesztett szabadságvesztést szabna ki a bíróság.

Kutatásaim konklúziójaként röviden, összefoglalóan meg lehet állapítani, hogy a házi őrizet, mint előzetes letartóztatást helyettesítő intézményként való alkalmazása nem terjedt el Európában olyan mértékben, mint az elektronikus mozgáskövető eszközzel ellenőrzött házi

⁶⁹⁹ Schwedler, Andreas, Wößner, Gunda: Elektronische Aufsicht bei vollzugsöffnenden Maßnahmen Implementation, Akzeptanz und psychosoziale Effekte des baden-württembergischen Modellprojekts. Dunkler & Humblot Berlin 2015. 114-115.o.

⁷⁰⁰ <https://www.mpicc.de/de/int/forschung/forschungsarbeit/kriminologie/fussfessel.html>; Die Implementation der Fußfessel in Hessen. Eine Evaluation des Einführungsprozesses anhand empirischer Analyse der Implementation und Effizienz des elektronisch überwachten Hausarrest (2015.07.17.); Ld. Albrecht, Hans-Jörg; Arnold, Harald; Schläder, Wolfram: Der hessische Modellversuch zur Anwendung der „elektronischen Fussfessel”. Darstellung und Evaluation eines Experiments. *Zeitschrift für Rechtspolitik* 2000. 468.

⁷⁰¹ Görgényi, Ilona: A szabadságvesztés alternatívái: az alternatív büntetések, illetve közösségi szankciók. In: Görgényi, Ilona; Gula, József; Horváth, Tibor; Jacsó, Judit; Lévy, Miklós; Sántha, Ferenc; Váradi, Erika: Magyar büntetőjog, általános rész. - Budapest: CompLex, 2014. 386.o.

fogság Front Door és Back Door változata, amely a reintegrációs őrizetet is magába foglalja. Ennek oka, hogy ezeknek az alkalmazásoknak a körében tölti be megfelelően szerepét, az igazságszolgáltatást erősíti, a terhelt reszocializációját, reintegrációját és a költséghatékonyságot szolgálja.

13. ZÁRSZÓ

Már a korai jogokban jelen volt a házi őrizet kezdetleges formája. A mai modern elektronikus ellenőrzés az USA-beli fejlődésnek köszönhetően alakult ki. Ennek egyik kiváltó oka volt, hogy az 1960-as és 1970-es években enormis mértéket öltött a büntetés-végrehajtási intézetekben a túltelítettség, amelyre sürgősen megoldást kellett találni.

Az elektronikus ellenőrzés első alkalmazása a 1983-as évre tehető, amely nemsokára Florida államban bevezetésre is került. Ezt követően terjedt egyre tovább a kísérletezés az Electronic Monitoringgal nemcsak az Egyesült Államok területén, hanem világszerte is, amely 1989-ben először Európa nyugati részén Nagy-Britanniát érte el. Az első kezdeményezések nem hozták meg a várt eredményt az intézményre vonatkozóan, de a kudarc után továbbra is kísérleteztek az elektronikus ellenőrzéssel és ennek eredményeképpen az bevezetésre került. Az 1990-es években Svédország és Hollandia is csatlakozott az Electronic Monitoring-gal kísérletező országokhoz. Az erőszakos, nemi erkölcs elleni és kábítószerrel összefüggő bűncselekmények körében szigorodó büntetéskiszabás és a feltételes szabadságra bocsátást érintő restriktív reformok meghosszabbították a büntetés tartamát sok elítélt számára. Éppen ezért a vagyont és tulajdont érintő bűncselekmények, valamint a közlekedési bűncselekmények esetében igen hasznosnak ígérkezett az elektronikus ellenőrzés bevetése. Ez a tendencia mutatkozott Belgiumban, Németországban, Franciaországban, Portugáliában, Olaszországban, Spanyolországban és jelenleg is tovább terjed, nemrégiben Ausztriában és Lengyelországban kezdtek el komolyan foglalkozni az elektronikus technikai történő ellenőrzés bevezetésével. Svédországban a rövid tartamú szabadságvesztés alternatívájaként használják, elsősorban közlekedési bűncselekmények (ittas vezetés) esetén illetve újabban büntetés-végrehajtási intézeten belül is a félszabadság esetén. Nagy-Britanniában a büntetés végrehajtásban töltött idő rövidítésére félszabadságba átmenetként használják. Svájcban rövid tartamú büntetés-végrehajtási mód és a hosszabb tartamú büntetés végrehajtási intézetben töltött idő rövidítésének eszköze (max. 12 hónap). Hollandiában a rövid tartamú szabadságvesztés alternatívájaként működik.

Az elektronikus házi őrizetről sokaknak az Orwell-i ellenőrzőállam jut eszébe. A szerző azonban osztja *Aebersold* véleményét, miszerint az elektronikus ellenőrzés - amennyiben az adott feltételek fennállnak - alkalmas eszköz a fennálló problémák legalább egy részének a megoldására.⁷⁰²

⁷⁰² Aebersold, 1998, (i.m) 367. o.

Az összehasonlító kutatással kapcsolatban egyetértek *Beyens*-el és *McNeill*-el, akik arra hívják fel a figyelmet, hogy világos, hogy el kell kerülnünk a saját országunkon kívül zajló gyakorlat megfigyelésénél azt az etnocentrikus és normalizáló nézetet, amely alapján a külföldi gyakorlatok hazaival való összehasonlításánál az értékelésben azt deviánsnak vagy abnormálisnak tartjuk. Éppen ellenkezőleg, a komparatív törekvéseknek kellene rávezetnie minket arra, hogy a saját országunk gyakorlatát jobban megértsük és elemezzük, hogy felfedjük a saját intézményünk holtpontjait, kultúráját és gyakorlatát, amiben megbízunk.⁷⁰³

„A jogalkotás konszenzusos felfogásában a büntető jogszabályok politikai rendszereken, sőt: kultúrákon is átívelő állandó társadalmi értékeket és érdekeket védenek, ezt minden kormányzatnak tiszteletben kell tartania. Az értékek azonban nem teljesen változatlanok, másrészt minden társadalom azokat is saját kultúráján, emberépén keresztül fogalmazza meg és védi, kétségtelenül létezik tehát egyfajta aktuális szerep az említett változatlan lényegi tartalom mellett.”⁷⁰⁴

Mindazonáltal konklúzióként meg kell jegyezni, hogy az egységes Európa felé haladás törekvői nem számolnak azzal, hogy egy kontinensen, ahol 45 ország és különböző kultúrák, szokások, jogi normák vannak, – vagy ha csak az Európai Uniót vesszük 28 ország – nem lehet egységes normákat alkotni. Ez azt jelenti, hogy például az Angliában jól működő Electronic Monitoring-ot meg lehet próbálni leképezni a kontinentális jogrendszerű Magyarországra, de nem biztos, hogy jól sikerül. A külföldön gyűjtött tapasztalatok alapján az itteni szokásokhoz, joghoz igazítva kell megpróbálni azt alkalmazni. Ha sikerül, akkor van egy hatékony jogintézményünk, azonban, ha nem, akkor nem kell erőltetni az alkalmazást.

⁷⁰³ Beyens, Kristel; McNeill, Fergus: Conclusion: Studying Mass Supervision Comparatively. In: Beyens, Kristel; McNeill, Fergus (szerk.): *Offender supervision in Europe*. - Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2013, 167. o.

⁷⁰⁴ Lévay, Miklós Gönczöl Katalin – Kerecsi Klára – Korinek László (szerk.): *Kriminológia – Szakkriminológia*. CompLex, Budapest, 2006, 705 o. In: Korinek, László: *Kriminológia*. - Budapest: Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, 2010 2, 534.o.

14. MELLÉKLETEK

1. számú melléklet

Eingrenzung und Hausarrest

”Thurgau: Nach dem Gesetz betreffend die Begnadigung, Rehabilitation und gerichtliche Strafverwandlung,

d. d. 30. Mai 1866, § 19, wird die Zuchthausstrafe und die Arbeitsstrafe u. A. in *Eingrenzung* umgewandelt, wenn die Vollziehung dieser Strafen unmöglich ist oder wenn unvorhergesehene Umstände eintreten, welche die erkannte Strafe als zu hart erscheinen lassen.“

„Graubünden. 12. Die Eingrängung besteht darin, dass der Verurtheilte für eine bestimmte Zeitdauer in den Gemeindsbezirk seines Wohnortes gebannt oder auch mit Arrest in seiner Wohnung belegt, dabei unter polizeiliche Aufsicht gestellt und ihm, unter Androhung angemessener Gefängniss - oder Geldstrafen, verboten wird, sich vor Ablauf der Strafzeit aus dem Gemeindsbezirk oder seiner Wohnung zu entfernen.

3. *Polizeistrafgesetz*. . . Die Eingrängung ist nur anwendbar, wenn der zu Bestrafende seinen Wohnort im Kreise selbst hat, wo er beurtheilt wird, und besteht darin, dass der Verurtheilte für die Dauer von höchstens einem Jahre innert einem durch den Richter zu bestimmenden Bezirk gebannt, oder mit Arrest in seiner Wohnung belegt, dabei unter polizeiliche Aufsicht gestellt und ihm unter Vorhaltung der in § 11 angedrohten Strafen verboten wird, sich vor Ablauf der Strafzeit aus dem angewiesenen Bezirk oder aus seiner Wohnung zu entfernen.“

„Aargau. 10. Die Eingrenzung besteht in dem Verbote, die Grenzen der Heimatgemeinde oder des Bezirkes zu überschreiten, verbunden mit demjenigen des Wirthshäuserbesuches.

Sie kann nur gegen Kantonsbürger und höchstens bis auf vier Jahre verhängt werden.

Die Ueberschreitung der Eingrenzung ist zuchtpolizeilich zu bestrafen.

16. *Zuchtpolizeigesetz*. Die Eingrenzung in die Gemeinde besteht in dem

Verbote, die Grenzen der zum Aufenthalt bestimmten Gemeinde zu überschreiten. Sie darf nicht für längere Zeit als 1 Jahr ausgesprochen werden.“

„Schaffhausen. 23. Die Eingrängung (Stellung unter polizeiliche Aufsicht) hat folgende Wirkungen:

- 1) es wird dem Verurtheilten entweder seine Heimatgemeinde oder eine öffentliche Zwangsarbeitsanstalt zum Aufenthalte angewiesen ;
- 2) der Verurtheilte wird unter polizeiliche Aufsicht gestellt und darf ohne Bewilligung des ihn verurtheilenden Gerichts den ihm angewiesenen Aufenthalt nicht verlassen;
- 3) dem Verurtheilten ist der Besuch sämmtlicher Wirthschaften jeder Klasse während der Dauer der Eingrängung untersagt.

Die Strafe der Eingrängung kann auf die Dauer von mindestens einem Jahr bis zu zehn Jahren erkannt werden.“

„Luzern. 12. *Polizeistrafgesetz*. Die Strafe der Eingrenzung besteht darin, dass der hiezu Verurtheilte während einer bestimmten Zeit die Grenzen seiner Gemeinde nicht überschreiten darf.

In der Regel ist der Straffällige in seine Heimaths- und Pfarrgemeinde einzugrenzen. Wenn er aber selbst oder der Gatte oder Vater desselben in einer andern Gemeinde auf Eigenthum wohnt, so kann er mit Zustimmung der Ortsbehörde in diese eingegrenzt werden.

Die Eingrenzungsstrafe kann auf die Dauer von einem bis zwei Jahren erkannt werden und hat zur Folge:

- a. der Verurtheilte polizeilich in die Eingrenzungsgemeinde abgeführt und allila dem Gemeindeammann zur Aufsicht übergeben wird;
- b. dass der Sträfling gehalten ist, sich vor dem Gemeindeammann der Eingrenzungsgemeinde, so oft es von diesem verlangt wird, jedenfalls einmal wöchentlich zu stellen.

Unterlässt der Sträfling die Stellung und ist sein Aufenthalt in der Gemeinde nicht ermittelt, so soll der Gemeindeammann dem Statthalteramte davon Anzeige machen und dieses sogleich auf den Abwesenden fahnden;

e. auch kann dem Verurtheilten der Aufenthalt an einzelnen bestimmten Orten oder der Besuch gewisser Häuser von der Ortspolizei untersagt werden;

d. ferner ist ihm während der Dauer seiner Strafzeit der Besuch der Schenk- und Wirthshäuser untersagt;

e. endlich ist der Eingegrenzte während der Dauer dieser Strafe auch in der Ausübung seines Aktivbürgerrechts eingestellt.“

„Obwalden. 9. Die Eingrenzung besteht in dem Verbote, die Grenzen der betreffenden Gemeinde ohne besondere Bewilligung des regierenden Landammanns zu überschreiten.

Der Eingegrenzte ist der besondern Aufsicht der Gemeindebehörden unterstellt. Die Eingrenzung kann nur in Fällen, wo die Umstände es dringend erfordern, und höchstens bis auf 3 Jahre ') ausgesprochen werden.

4. *Polizeistrafgesetz*. Freiheitsstrafen sind:

... 3. Eingrenzung in die Heimathgemeinde.

Diese kann dann erfolgen, wenn bei eigentlich unmoralischer oder qualitativ verbrecherischer Handlung besondere Sicherung und Ueberwachung des Thäters zumal auch vom Besserungszwecke aus als angezeigt erscheint.

Die Eingrenzung wird allzeit von der Klausel begleitet (deren Vormerk im Urtheil ihr Dasein nicht bedingt): der Regierungsrath könne auf Intercession des heimatlichen Bürgerrathes die Eingrenzung aufheben, sofern gute, der Besserung vortheilhafte Unterkunft ausser der Gemeinde sicher steht oder sofern der Eingegrenzte auswandern will. Die Eingrenzung hat vom Zeitpunkt der Entlassung an gerechnet höchstens 3 Jahre statt. Die Eingrenzung bedingt immer polizeiliche Aufsicht.

5. Nächtlicher Hausarrest. Dieser besteht in dem zeitigen Verbot, — nachweisbare ehrenhafte Noth vorbehalten, — seine Wohnung während der Winterszeit (von Anfang Novembers bis Mitte März) von 6 Uhr Abends bis 6 Uhr Morgens und während der übrigen Jahreszeit von 8 Uhr Abends bis 5 Uhr Morgens zu verlassen.“

„Freiburg. 302. Celui qui est confine dans une commune ou paroisse ne peut sortir des limites de celle-ci.

La confinement entraine les consequences suivantes:

- a. Le condamne est place sous la surveillance speciale de la police locale;
- b. Il est suspendu dans l'exercice de ses droits de citoyen actif pendant la duree de sa peine;
- c. La frequentation des auberges et autres etablisseruents de ce genre peut lui etre interdite.“

„Appenzell A.-Rh. 10. Unter Eingrenzung wird das Verbot verstanden, die Grenzen der Wohngemeinde zu überschreiten. Sie datiert höchstens bis auf fünf Jahre.

Der Eingegrenzte ist der Aufsicht der Ortsbehörde übergeben und hat sich deren Vorschriften genau zu unterziehen. Vorübergehend kann die Aufhebung des Verbotes vom Regierungsrathe oder von einem seiner Mitglieder ausgesprochen werden. Wenn es sich im Verlaufe der Zeit aber herausstellt, dass die Eingrenzung in Beziehung auf den Erwerb des Betreffenden eine besondere Härte gegen denselben in sich schliesst, so ist der Kantonsrath ermächtigt, sie auf Gesuch aufzuheben.“

(Stooss, Carl [Bearb.]: *Die schweizerischen Strafgesetzbücher zur Vergleichung*. - Basel Georg, 1890. 160-162. o.)

Hessische Gnadenordnung

19.§ (Auflagen und Weisungen):

- (1) Der verurteilten Person können für die Dauer der Bewährungszeit Auflagen oder Weisungen erteilt werden; diese dürfen keine unzumutbaren Anforderungen an die Lebensführung der verurteilten Person stellen. Es kommen namentlich Auflagen und Weisungen entsprechend H 56b, 56c, 56d Abs. 1 des Strafgesetzbuches oder solche entsprechend § 10, § 15 Abs. 1, §§ 23, 24 des Jugendgerichtsgesetzes in Betracht. Die Weisung, sich für die Dauer oder den Teil der Bewährungszeit der Aufsicht und Leitung einer Bewährungshelferin oder eines Bewährungshelfers zu unterstellen, darf nur bei Aussetzung einer Freiheitsstrafe erteilt werden.
- (2) Bei Auflagen kommt in erster Linie die Auflage der Wiedergutmachung des durch die Tat verursachten Schadens in Betracht. Geldauflagen sollen nur erteilt werden, wenn erwartet werden kann, dass die verurteilte Person sie aus eigenen Mitteln, über die sie selbst verfügen darf, erfüllen kann.
- (3) Die verurteilte Person ist anzuweisen, während der Bewährungszeit, der Gnadenbehörde jeden Wechsel ihres Wohnortes oder ihrer Anschrift mitzuteilen.
- (4) Um den mit der gnadenweisen Strafaussetzung erstrebten Zweck zu erreichen, können Auflagen oder Weisungen auch nachträglich durch andere ersetzt werden.
- (5) Wird die gnadenweise Strafaussetzung zurückgenommen oder widerrufen, so ist entsprechend § 56f Abs. 3 des Strafgesetzbuchs zu verfahren.

Elektronikus ellenőrzés lábbilincs segítségével. Mit jelent ez Önnek?

Amennyiben a Bíróság egyetért az Ön elektronikus ellenőrzésével, a következőket kell tudnia:

Csak az Ön beleegyezésével működik az elektronikus ellenőrzés, ezért az ön egyetértését feltételezi az alábbiakban:

- Egy szakember felerősít egy adót az Ön bokájára. Ez kb. akkora, mint egy karóra, ezért feltűnés nélkül viselhető. A telefonvezetékének segítségével, amelyre egy vevőkészüléket szerelnek, jutnak el a jelzések a számítógéphez. Ezáltal ellenőrzik, hogy otthon vagy házon kívül tartózkodik-e az előírt időben.
- A szociális munkás dolgozza ki Önnel a bíróság előírásainak megfelelően, mikor kell Önnek otthon tartózkodnia. Azt is előírják kötelezően, mikor nem tartózkodhat otthon (mert a munkahelyén kell lennie, vagy kábítószer tanácsadáson illetve rendszeresen a pártfogó felügyeletnél kell jelentkeznie, stb.). A heti tervet a bíróság engedélyezi. A bíróság dönt arról is mikor, és meddig van Önnek szabadideje.
- Ne képzelje ezt el olyan egyszerűnek! Meg kell tanulnia az óra szerint élni és a megegyezett időpontokat pontosan betartani.
- Szükséges ehhez az Önnel együtt lakó személyek beleegyezése is. Nekik is támogatniuk kell Önt az időterv betartásában és abban, hogy Ön nem mozoghat olyan szabadon, mint ahogy esetleg szeretne.
- A heti terv betartása elektronikus úton kerül ellenőrzésre, ezért a ítechnikai munkatársakkal közöljük az Ön nevét, címét és a heti tervének adatait.
- Fontos továbbá, hogy Ön a szociális munkással együttműködjön. Amíg Ön az adót magán viseli, addig rendszerint az szociális munkás felelős Önért, akivel a heti tervet kidolgozták. Ha probléma merül fel, ő segít Önnek azt megoldani. A szociális munkás azonnal értesíti a bíróságot, ha Ön nem tartja be a megállapodást. Az ellenőrzés idejére Önnek bele kell egyezni abba, hogy a szociális munkás bármikor korlátlanul bemehessen a lakásba, hogy a riasztó jelzés esetén ellenőrizze, betartja-e Ön az előírásokat vagy pl. technikai zavarok állnak fenn.
- Végül tudnia kell, hogy a szociális munkás rendszeresen informálja az illetékes bíróságot az elektronikus ellenőrzéséről.
- A bíróság által előírt magatartási szabályoktól és utasításoktól függően Önnek fel kell oldania amennyiben az szükséges az orvos, terapeuta és drogtanácsadó hallgatási kötelezettségét, a szociális munkással szemben, azáltal az ellenőrizni tudja, hogy Ön a

meghatározott időpontokat betartja-e. Az is szükséges lehet, hogy Ön beleegyezzen abba, hogy munkaadóját tájékoztatni kell arról, hogy Ön pártfogó felügyelet alatt áll. Így a szociális munkás, ha szükséges érdeklődhet nála, hogy Ön tényleg a munkahelyén tartózkodik-e.

Egyértelmű, de itt még egyszer kihangsúlyozva: A rendszer sérthetetlen! Ne próbálja meg az adót vagy az adatdobozt tönkretenni vagy károsítani. Ezt azonnal jelenti a rendszer (és az utolsó, amit jelent).

Ha további kérdése van, beszélje azt meg személyesen egy szociális munkással.”⁷⁰⁵

⁷⁰⁵ Mayer, 2004. 84-85. o.

Criminal Justice Act 1991

12.—(1) Where a person of or over the age of sixteen years is convicted of an offence (not being an offence for which the sentence is fixed by law), the court by or before which he is convicted may make a curfew order, that is to say, an order requiring him to remain, for periods specified in the order, at a place so specified.

(2) A curfew order may specify different places or different periods for different days, but shall not specify— (a) periods which fall outside the period of six months beginning with the day on which it is made; or (b) periods which amount to less than 2 hours or more than 12 hours in any one day.

(3) The requirements in a curfew order shall, as far as practicable, be such as to avoid— (a) any conflict with the offender's religious beliefs or with the requirements of any other community order to which he may be subject; and (b) any interference with the times, if any, at which he normally works or attends school or other educational establishment.

(4) A curfew order shall include provision for making a person responsible for monitoring the offender's whereabouts during the curfew periods specified in the order; and a person who is made so responsible shall be of a description specified in an order made by the Secretary of State.

(5) Before making a curfew order, the court shall explain to the offender in ordinary language— (a) the effect of the order (including any additional requirements proposed to be included in the order in accordance with section 13 below); (b) the consequences which may follow under Schedule 2 to this Act if he fails to comply with any of the requirements of the order; and (c) that the court has under that Schedule power to review the order on the application either of the offender or of the supervising officer, and the court shall not make the order unless he expresses his willingness to comply with its requirements.

(6) Before making a curfew order, the court shall obtain and consider information about the place proposed to be specified in the order (including information as to the attitude of persons likely to be affected by the enforced presence there of the offender).

(7) The Secretary of State may by order direct— (a) that subsection (2) above shall have effect with the substitution, for any period there specified, of such period as may be specified in the order; or (b) that subsection (3) above shall have effect with such additional restrictions as may be so specified.

13.—(1) Subject to subsection (2) below, a curfew order may in addition include requirements for securing the electronic monitoring of the offender's whereabouts during the curfew periods specified in the order.

(2) A court shall not make a curfew order which includes such requirements unless the court— (a) has been notified by the Secretary of State that electronic monitoring arrangements are available in the area in which the place proposed to be specified in the order is situated; and (b) is satisfied that the necessary provision can be made under those arrangements.

(3) Electronic monitoring arrangements made by the Secretary of State under this section may include entering into contracts with other persons for the electronic monitoring by them of offenders' whereabouts.

15. IRODALOMJEGYZÉK

Albrecht, Hans-Jörg: Der elektronische Hausarrest. Das Potential für Freiheitsstrafenvermeidung, Rückfallverhütung und Rehabilitation. Monatsschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform 85, 2002, 84–104.

Albrecht, Hans-Jörg: Electronic monitoring in Europe. - [Freiburg i.Br.] : [Max Planck Inst. for Foreign and Internat. Criminal Law, [2005] <https://www.mpicc.de/files/pdf1/albrecht.pdf>.

Albrecht, Hans-Jörg: Der Elektronische Hausarrest – Probleme und Potential als Alternative zur Freiheitsstrafe. In: Die Strafrechtswissenschaften im 21. Jahrhundert. Festschrift für Professor Dr. Dionysios Spinellis. Hrsg. N. Courakis. Bd. I u. II. Verlag Sakkoulas, Athen-Komotini 2001, 13-36.

Albrecht, Hans-Jörg: Elektronischer Hausarrest. Das Konzept des hessischen Experiments. In: Angewandte Kriminologie zwischen Freiheit und Sicherheit. Hrsg. H. Schöch, J.-M. Jehle. Forum Verlag Godesberg, Mönchengladbach 2004, 109-142.

Albrecht, Hans-Jörg: Elektronische Überwachung in Europa. In: Gesellschaft mit beschränkter Haftung. Maßregelvollzug als soziale Verpflichtung. Forensik 2006. 21. Eickelborner Fachtagung zu Fragen der Forensischen Psychiatrie, 1. bis 3. März 2006. Hrsg. N. Saimeh. Psychiatrie-Verlag, Bonn 2006, 13-33.

Albrecht, Hans-Jörg: Prison overcrowding - finding effective solutions. - [Freiburg im Breisgau] : Max Planck Inst. for Foreign and International Criminal Law, 2012

Albrecht, Hans-Jörg – Arnold, Harald – Schaedler, Wolfram: Der hessische Modellversuch zur Anwendung der „elektronischen Fussfessel“. Zeitschrift für Rechtspolitik 2000, 466-469. o.

Albrecht, Hans-Jörg: Evaluation des Projekts „Elektronische Fußfessel in Hessen“ - Zusammenfassende Stellungnahme – Bericht an das Hessische Ministerium der Justiz. (Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Strafrecht (Daniela Jessen - Dominik, Gerstner,) 2008. September (Kézirat)

Aebersold, Peter: Electronic Monitoring. Is big brother watching you? Schweizerische Zeitschrift für Strafrecht 1998

Alternative Strafformen. Kriminalistik 1987/3

Andersen, Lars Højsgaard: Losing the stigma of incarceration. - Odense : Univ. Press of Southern Denmark, 2012

Ádám, Antal: Alkotmányi értékek és alkotmánybíráskodás. Osiris Budapest 1998

Anthropotelemetry: Dr. Schwitzgebel's Mashine. Harvard Law Review 1966

Baden-Württemberg will elektronischen Hausarrest einführen
<http://www.heise.de/newsticker/Baden-Wuerttemberg-will-elektronischen-Hausarrest-einfuehren--/meldung/119087>

Baechtold, Andrea: Strafvollzug. – Bern. Stämpfli, 2005

Bánáti, János - Belovics, Ervin - Csák, Zsolt - Sinku, Pál - Tóth, Mihály - Varga, Zoltán: Büntető eljárásjog. - Budapest HVG-Orac, 2006

Belovics, Ervin - Tóth, Mihály: Büntető eljárásjog. - Budapest: HVG-Orac, 2013

Belovics, Ervin - Vókó, György: A büntetés-végrehajtási törvény magyarázata. - Budapest: HVG-ORAC, 2014

Bernsmann, Hayo: Elektronisch überwachter Hausarrest. Unter besonderer Berücksichtigung von Privatisierungstendenzen, Dissertation Trier 2000

Beyens, Kristel - McNeill, Fergus: Conclusion: Studying Mass Supervision Comparatively. In: Beyens, Kristel - McNeill, Fergus (szerk.): Offender supervision in Europe. - Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2013

Beyens, Kristel, Kaminski, Dan: Is the sky the limit? Eagerness for electronic monitoring in Belgium. In: Nellis, Mike (szerk.): Electronically monitored punishment. - London: Routledge, 2013

Bibel, Apostelgeschichte 24:10,37

Bishop, Norman: Social Work and Electronic Monitoring. In: Mayer, Markus - Haverkamp, Rita - René, Levi(Eds.): Will Electronic Monitoring Have a Future in Europa? Contributions from a European Workshop Freiburg i. B. o.

Black, Matt - Smith, Russell G.: Electronic Monitoring in the Criminal Justice System Australian Institute of Criminology trends & issues in crime and criminal justice No. 254 (<http://www.aic.gov.au/publications/tandi2/tandi254.pdf>) (2008-11-06)

Bohlander, Michael.: Electronic Monitoring – Elektronische Überwachung von Straftätern als Alternative zu Untersuchungshaft und Strafvollzug? In: ZfStrVo 1991, 293-298. o.

Bohlander, Michael: Elektronik Monitoring – elektronische Überwachung von Straftätern als alternative zu Untersuchungshaft und Strafvollzug. In: Zeitschrift für Strafvollzug und Straffälligenhilfe 5,

Boelens, Ruud: Electronic Monitoring in the Netherlands. In: Mayer, Markus; Haverkamp, Rita; Lévy, René (szerk.) Will Electronic Monitoring Have a Future in Europe? - Freiburg im Breisgau: Max-Planck-Institut für Ausländisches und Internationales Strafrecht, 2003

Carlsson, Kjell: Intensive Supervision with Electronic Monitoring in Sweden. In: Mayer, Markus; Haverkamp, Rita; Lévy, René (szerk.): Will Electronic Monitoring Have a Future in Europe?.- Freiburg im Breisgau : Max-Planck-Institut für Ausländisches und Internationales Strafrecht, 2003

Chittenden, Maurice - Lloyd, David: 007 Implant to Protect Kidnap Targets, Sunday Times London 1998. október 11. 13. o.

Conway Journal of Offender Monitoring 2002

Cséka, Ervin - Fantoly, Zsanett - Kovács, Judit; Lőrinczy - György; Vida, Mihály: A büntetőeljárás jog alapvonalai. - Szeged: Bába Kiadó, 2004 2

Dahm, Georg: Das Strafrecht Italiens im ausgehenden Mittelalter. - Berlin: de Gruyter, 1931

Dahms, Hans: Im Banne der elektronischen Fussfessel, Neue Juristische Wochenschrift, 1999, 3469-3471. o.

De Giorgi, Alessandro: The Italian Project on Electronic Monitoring. In: Mayer, Markus; Haverkamp, Rita; Lévy, René (szerk.): Will Electronic Monitoring Have a Future in Europe? - Freiburg im Breisgau: Max-Planck-Institut für Ausländisches und Internationales Strafrecht, 2003

Deák Ferenc (szerk.): A büntetés-végrehajtási szervezet 2007. évi tevékenységének értékelése. Évkönyv Büntetés-végrehajtási szervezet 2007. Felelős kiadó: a büntetés-végrehajtás országos parancsnoka. Kiadja: a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság Jogi és Titkársági Főosztálya

Deleuze, Gilles: Das elektronische Halsband. Innenabsicht der kontrollierten Gesellschaft, in: Kriminologisches Journal 1992/3 181-186. o

Dembowski, Barbara: Erfahrungen mit dem Modellprojekt „Elektronische Fussfessel“. In: Datenschutz und Datensicherheit. Wiesbaden: Vieweg, GWV-Fachverl. 27. 2003/12

Droogendijk, Kees: Elektronische Überwachung in den Niederlanden. Bedingungen und erste Erfahrungen mit dem Modellversuch. In: Kawamura, Gabriele (szerk.): Strafe zu Hause. - Freiburg im Breisgau: Lambertus, 1999

Die Implementation der Fußfessel in Hessen. Eine Evaluation des Einführungsprozesses anhand empirischer Analyse der Implementation und Effizienz des elektronisch überwachten Hausarrest. <https://www.mpicc.de/de/int/forschung/forschungsarbeit/kriminologie/fussfessel.html>

EASTVollzG (Gesetz über elektronische Aufsicht im Vollzug der Freiheitsstrafe) außer Kraft - galt bis: 06.08.2013 (Baden-Württemberg)BW

Elektronischer Hausarrest im Strafvollzug - Landeskabinett Baden-Württemberg beschließt Gesetzentwurf. <http://www.justiz.baden-wuerttemberg.de/servlet/PB/menu/1229914/index.html>

Elek, Balázs: A kényszerintézkedésekhez kapcsolódó iratmegismerési jog a nyomozás során. In.: Elek Balázs - Fázsi László (szerk.): Az ítélőmesterség dilemmái. Tanulmányok Dr. Remes Zoltán bíró emlékére. Printart Press Kiadó, Debrecen, 2015, 78-94. o.

Elzinga, Hanny - Nijboer, Jan A.: Probation Supervision through GPS. In: European journal of crime, criminal law and criminal justice. 2006/4

Falk, Marcel: Direkter Draht ins Hirn. In: NZZ am Sonntag vom März 2003

Farkas, Ákos - Róth, Erika: A büntetőeljárás. - Budapest: CompLex, 2012

Fenyvesi, Csaba - Herke, Csongor - Tremmel, Flórián: Új magyar büntetőeljárás. – Budapest. Dialóg Campus Kiadó, 2008

Fenyvesi, Csaba: A védőügyvéd, Dialóg Campus Budapest-Pécs, 2002

Földvári, József: Magyar büntetőjog. - Budapest: Osiris Kiadó, 2006

Gönczöl Katalin – Kerezsi Klára – Korinek László – Lévay Miklós (szerk.): Kriminológia – Szakkriminológia. CompLex, Budapest, 2006. 708 o

Görgényi, Ilona: A szabdságvesztés alternatívái: az alternatív büntetések, illetve közösségi szankciók. In: Görgényi, Ilona; Gula, József; Horváth, Tibor; Jacsó, Judit; Lévay, Miklós; Sántha, Ferenc; Váradi, Erika: Magyar büntetőjog, általános rész. - Budapest : CompLex, 2014

Hack Péter (által átdolgozott közzvrészlet.), In.: Király, Tibor: Büntetőeljárás jog. - Budapest: Osiris, 2008

Harders, Immo: Die elektronische Überwachung von Straffälligen. - Mönchengladbach : Forum-Verl. Godesberg, 2014

Haverkamp, Rita - Wößner, Gunda (forthcoming): The emergence and use of GPS electronic monitoring in Germany: Current trends and findings. Journal of Technology in Human Services.

Haverkamp, Rita - Schwedler, Andreas - Wößner, Gunda: Die elektronische Aufsicht von als gefährlich eingeschätzten Entlassenen. Recht und Psychiatrie R & P Sonderdruck 2012, 30. Jahrgang, 1. Vierteljahr, Seite 9 – 20

Haverkamp, Rita - Schwedler, Andreas - Wößner, Gunda: Führungsaufsicht mit satellitengestützter Überwachung. NK 2/2012 62-68

„Heim-Knast“. Kriminalistik 1987/4

Hentig, Hans von: Die Strafe II. - Stuttgart; Berlin: Dt. Verl.-Anst., 1932

Herke, Csongor - Fenyvesi, Csaba - Tremmel, Flórián: A büntető eljárásjog elmélete. Dialóg Campus Kiadó Pécs, 2014

Herke, Csongor: A letartóztatás, Dialóg Campus Budapest-Pécs, 2002

Herke, Csongor: Az előzetes letartóztatást helyettesítő intézmények, különös tekintettel az óvadékra. Bírák Lapja, 1996/1-2. 97-118. o.

Herke, Csongor: Gondolatok a házi őrizet magyarországi bevezetése előtt. MJ 1998/8. 469-472. o.

His, Rudolf: Das Strafrecht des deutschen Mittelalters. Theodor Weicher Leipzig 1920

Hoffmann, Markus [ford.]: Das spanische Strafgesetzbuch. - Freiburg im Breisgau: Ed. Iuscrim, Max-Planck-Inst. für Ausländisches und Internat. Strafrecht,

Hudy, Marc: Elektronisch überwachter Hausarrest. Nomos Verlagsgesellschaft, Baden-Baden, 1999

Hüttl, Ludwig: Ludwig II. München: Bertelsmann, 1986

Illert, Haïke: Aspekte einer Implementierung des elektronisch überwachten Hausarrests in das deutsche Recht.-Göttingen:Cuvillier, 2005

Jarvers, Konstanze: Massen- und Kleinkriminalität vor dem italienischen Friedensrichter. - Berlin : Duncker & Humblot; Freiburg i. Br., 2007

Jolin, Annette - Rogers, Robert: Elektronisch überwachter Hausarrest: Darstellung einer Strafvollzugsalternative in den Vereinigten Staaten. Monatsschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform, 1990. 201-209. o.

Haverkamp, Rita - Mayer, Markus - Lévy, René: Electronic Monitoring in Europe. In: European journal of crime, criminal law and criminal justice. 2004/1 36-45. o.

Kawamura, Gabriele - Reindl, Richard: Strafe zu Hause. Die elektronische Fußfessel. Freiburg im Breisgau : Lambertus, 1999

Kerecsi, Klára: Kontroll vagy támogatás. - Budapest: Complex, 2006

Kerecsi, Klára – Gönczöl, Katalin – Korinek, László – Lévy, Miklós (szerk.): Kriminológia – Szakkriminológia. CompLex, Budapest, 2006

Kerner, Hans-Jürgen: Europarat: Empfehlungen des Europarates zum Freiheitsentzug. - Mönchengladbach : Forum-Verl. Godesberg, 2004

Király Tibor: Büntetőeljárás jog, Osiris Budapest, 2001

Király, Tibor: Büntetőeljárás jog. - Budapest: Osiris, 2008

Korinek, László: Kriminológia. - Budapest: Magyar Közlöny Lap - és Könyvkiadó, 2010 2

Korinek, László: Kriminológia. - Budapest: Magyar Közlöny Lap - és Könyvkiadó, 2010 1.

Korinek, László: Út a statisztikától a rendészet elméletéig. - [S.l.] : Magyar Tudományos Akad., 2013.

Kőhalmi, László: De lege lata az elítélti kulturális jogokról. In: A börtön kultúrája – kultúra a börtönben (Szerk.: Korinek László – Kőhalmi László). Pécsi Tudományegyetem Állam-és Jogtudományi Kar. Pécs, 2010, 99-120. o.

Kőhalmi, László: The human right sin the criminal procedure- the Hungarian Pattern. In: Sitek, Magdalena; Dammacco, Gaetano; Ukleja, Aleksandra; Wójcicka, Marta (szerk.): Europe of Founding Fathers: Investment in he common future.

Krauß, F. A.: Im Kerker vor und nach Christus. - Freiburg i.B. [u.a.] : Mohr, 1895

Kristoffersen, Ragnar: Correctional Statistics of Denmark, Finland, Iceland, Norway and Sweden 2008 – 2012 Correctional Service of Norway Staff Academy Oslo, 1/2013.

Krohne, K.: Lehrbuch der Gefängniskunde unter Berücksichtigung der Kriminalstatistik und Kriminalpolitik. - Stuttgart: Enke, 1889

Landreville, Pierre: La situation aux États-Unis et au Canada. Mayer, Markus; Haverkamp, Rita; Lévy, René (szerk.): Will Electronic Monitoring Have a Future in Europe?. - Freiburg im Breisgau: Max-Planck-Institut für Ausländisches und Internationales Strafrecht, 2003

Lappi-Seppälä: T.(2010a): Nordic Experience of community sanctions as substitutes for imprisonment. Helsinki: National Research Institute of Legal Policy

Lehner, Dominik: Electronic Monitoring as an Alternative Penal Sanction in Switzerland. In: Mayer, Markus-Haverkamp, Rita-Lévy, René (szerk.): Will Electronic Monitoring Have a Future in Europe? - Freiburg im Breisgau: Max-Planck-Institut für Ausländisches und Internationales Strafrecht, 2003

Lévy, René: From tagging to tracking. Beginnings and development of electronic monitoring in France. In: Nellis, Mike (szerk.): Electronically monitored punishment. – London. Routledge, 2013

Lindenberg, M.: Überwindung der Mauern – das elektronische Halsband, München 1992

Liszt, von Franz: Kriminalpolitische Ausgaben. In: Liszt, von Franz; Lilienthal, Karl; Bennecke, Hans: Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft. – Berlin. de Gruyter.

Lombroso, Cesare: Kerker-Palimpseste. - Hamburg: Verlagsanstalt, 1899

Mair, George - Nee, Claire - Barclay, Gordon: Electronic Monitoring.-London: HMSO,1990

Mair, George - Mortimer, Ed: Curfew orders with electronic monitoring. London: Home Office, 1996. VIII., 17-18. o.

Marklund, Fredrik - Niméus, Olga - Wennerberg Inka: Effects of prison-release using electronic tagging in Sweden: report from a trial project conducted between 2001 and 2004 / - Stockholm: Brottsförebyggande Rådet, 2005 (Report / National Council for Crime Prevention, Sweden

Mayer, Markus: Modellprojekt elektronische Fußfessel. - Freiburg im Breisgau: ed. iuscrim, 2004

Mayer, Markus: Evaluation eines Modellprojekts zum Einsatz der elektronischen Fußfessel (Hessen) <https://www.mpicc.de/de/int/forschung/forschungsarbeit/kriminologie/archiv/fussfessel.html>

Miedema, F. - Post, B.: Evaluation of GPS monitoring of offenders in the Netherlands. 2006 http://www.wodc.nl/eng/Images/1255_summary_tcm12-107975.pdf (2007. 05. 09.)

Mommsen, Theodor: Römisches Strafrecht, Leipzig 1899

Nagy, Ferenc: A magyar büntetőjog általános része. - Budapest: HVG-ORAC, 2010

Nagy, Ferenc: Egyes új tendenciák a büntetőjog szankciórendszerében, különös tekintettel az elektromosan felügyelt házi őrizet jogintézményére. In.: Wiener A. Imre Ünnepi Kötet. (Szerk.: Ligeti Katalin) KJK-KERSZÖV, Budapest, 2005. 75-86. o.

National Institute of Justice: Electronic monitoring reduces recidivism. - Washington, DC, 2011

National Law Enforcement and Corrections Technology Center 1999

Nellis, Mike (szerk.): Electronically monitored punishment. - London [u.a.] : Routledge, 2013

Nogala, Detlef - Haverkamp, Rita: Elektronische Bewachung. Stichworte zur punitiven Aufenthaltskontrolle von Personen in: Datenschutz und Datensicherheit (DuD) 2000/1 32

Nunes, José Ricardo: The Portugese Pilot Project on Electronic Monitoring. In: Mayer, Markus; Haverkamp, Rita; Lévy, René (szerk.): Will Electronic Monitoring Have a Future in Europe? - Freiburg im Breisgau: Max-Planck-Institut für Ausländisches und Internationales Strafrecht, 2003

Nyitrai Péter: Alternatív szankciók. In: Kondorosi, Ferenc; Ligeti, Katalin: Az európai büntetőjog kézikönyve. - Budapest Magyar Közlöny Lap- és könyvkiadó 2008

Olkiewicz, Eva: Fängelse i frihet. - Stockholm: Brottsförebyggande Rådet, 2003

Önel, Günes: Verfassungsmäßigkeit und Effektivität der "elektronischen Fußfessel". - Hannover : Leibniz-Universität, Kriminalwissenschaftliches Institut, 2012

Paterson, Craig: Understanding the electronic monitoring of offenders. - Saarbrücken: VDM Verl. Dr. Müller, 2009

Pinto & Nellis (2011): 7th European Electronic Monitoring Conference. Survey of Electronic Monitoring. Analysis of EM Questionnaires

Pinto, Susana – Nellis, Mike: Survey of Electronic Monitoring in Europe: Analysis of Questionnaires 2012. 8th CEP Electronic Monitoring Conference <http://www.coe.int/t/DGHL/STANDARDSETTING/PRISONS/PCCP%20documents%202013/Analysis%20questionnaires%202012.pdf>

Pitoun, Anna: Electronic Monitoring in France: An Appraisal of the Early Phase of Implementation. In: Mayer, Markus; Haverkamp, Rita; Lévy, René (szerk.): Will Electronic Monitoring Have a Future in Europe? - Freiburg im Breisgau: Max-Planck-Institut für Ausländisches und Internationales Strafrecht, 2003

Raes, An - Snacken, Sonja: The Future of Remand Custody and its Alternatives in Belgium. In The Howard Journal Vol 43 No 5. Dezember 2004

Redlich, Manja: Die elektronische Überwachung. - Frankfurt am Main ; Berlin ; Bern ; Wien Lang, 2005

Rosenfeld, Ernst: Welche Strafmittel können an die Stelle der kurzzeitigen Freiheitsstrafe gesetzt werden?. In: Liszt, von Franz (szerk.): Abhandlungen des kriminalistischen Seminars. Berlin : Guttentag, 1890

Nogala, Detlef - Haverkamp, Rita: Elektronische Bewachung. Stichworte zur punitiven Aufenthaltskontrolle von Personen in: Datenschutz und Datensicherheit (DuD) 2000/1 32

Sagel-Grande, Irene: Elektronische Aufsicht, die niederländische Variante des elektronischen Hausarrests. In: Jehle, Jörg-Martin (szerk.): Täterbehandlung und neue Sanktionsformen - kriminalpolitische Konzepte in Europa. - Mönchengladbach : Forum-Verl. Godesberg, 2000

Schaap, René A.: Results of the Evaluation of the Netherland Project on Electronic Monitoring. In: Mayer, Markus-Haverkamp, Rita-Lévy, René (szerk.): Will Electronic Monitoring Have a Future in Europe? - Freiburg im Breisgau: Max-Planck-Institut für Ausländisches und Internationales Strafrecht, 2003

Schlechter, Hansjörg: Electronic Monitoring (EM) in der Schweiz - eine Alternative zur Haft. Wien JSt 2005

Schlömer, Uwe: Der elektronisch überwachte Hausarrest. - Frankfurt am Main [u.a.]: Lang, 1998.

Schwarz, Stefan: Fußfessel. - Klagfurt am Wörthersee: Malandro-Verl., 2014

Schwedler, Andreas - Wößner, Gunda: Elektronische Aufsicht bei vollzugsöffnenden Maßnahmen. Implementation, Akzeptanz und psychosoziale Effekte des baden-württembergischen Modellprojekts. Dunkler & Humblot Berlin 2015

Schwitzgebel, Ralph K.: Issues in the use of an electronic rehabilitation system with chronic recidivists. In: Law&Society Review Volume III Number 4

Securiton AG. In: Ulber, Peter: Electronic Monitoring: Der elektronisch überwachte Hausarrest. <https://forum.dergrossebruder.org/miniwahr/20020507000000.html>

Seelmann, Kurt: Strafrecht, Allgemeiner Teil. - Basel; Genf; München: Helbing & Lichtenhahn, 2005

Shute, Stephen: Satellite Tracking Of Offenders: A Study Of The Pilots in England And Wales. Ministry of Justice 2007

Spaans, E. C.: Aan banden gelegd. - [Den Haag]: Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum, 1996

Spaans, Eric: Elektronische Überwachung. Das niederländische Experiment. In: Bewährungshilfe. – Mönchengladbach: Forum-Verl. Godesberg 1/1999

Spaans, E. C. - Verwer, C.: Elektronisch toezicht in Nederland. - Den Haag: Wetenschappelijk Onderzoek-en Documentatiecentrum, 1997

Statisztika <http://www.mklu.hu/repository/mkudok2832.pdf>

Swanningen, van René - Beijerse, uit Jolande: Bars in your head. Electronic Monitoring in the Netherlands. In: Nellis, Mike (szerk.): Electronically monitored punishment. - London: Routledge, 2013

Tavares, Cynthia: Kriminalität und Strafverfolgung. - [Luxembourg]: Eurostat, 2007
<http://www.iuscrim.mpg.de/intranet/bib/2008/01/00144.pdf>

Terlouw, G.J. - Kamphorst, P.A.: From fixed to mobile : an evaluation of an experiment with electronic monitoring for minors as an alternative for preventive custody. 2002.
http://www.wodc.nl/eng/Images/ob195_Summary_tcm12-4774.pdf

Toon, James: Electronic Monitoring in England and Wales. In: Mayer, Markus; Haverkamp, Rita; Lévy, René (szerk.) Will Electronic Monitoring Have a Future in Europe?- Freiburg im Breisgau: Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Strafrecht, 2003

Tóth, Mihály (szerk.): Büntető eljárásjog. - Budapest: HVG-Orac, 2006

Tremmel, Flórián: Magyar büntetőeljárás, Dialóg Campus Kiadó Budapest-Pécs, 2001

Tremmel, Flórián: Magyar büntetőeljárás. - Budapest [u.a.]: Dialóg Campus Kiadó, 2001

U.S. Department of Justice Office of Justice Programs Bureau of Justice Statistics Jail Inmates at Midyear 2014. In: Bulletin June 2015, NCJ 248629.

Ügyészségi Statisztikai Tájékoztató (Büntetőjogi szakterület) 57. számú tábla. Az előzetes letartóztatások elrendelésére tett előterjesztések, indítványok és bírósági döntések
<http://www.mklu.hu/repository/mkudok2832.pdf>

Vallotton, André: Les arrêts domiciliaires sous surveillance électronique dans le Canton de Vaud. Idézi: Mayer, Markus; Haverkamp, Rita; Lévy, René (szerk.): Will Electronic Monitoring Have a Future in Europe? - Freiburg im Breisgau: Max-Planck-Institut für Ausländisches und Internationales Strafrecht, 2003

Vókó, György: Magyar büntetés-végrehajtási jog. Budapest-Pécs, 1998

Vilettaz, Patrice: Patrial Results of the Evaluation of the Swiss Project on Electronic Monitoring in the Canton of Vaud. In: Mayer, Markus-Haverkamp, Rita- Lévy, René (szerk.): Will Electronic Monitoring Have a Future in Europe? - Freiburg im Breisgau. Max-Planck-Institut für Ausländisches und Internationales Strafrecht, 2003

Walter, Michael: Elektronisch überwachter Hausarrest als neue Vollzugsform. In: ZfStrVo, 5/1999

Weber, Jonas Peter: Der elektronisch überwachte Hausarrest und seine versuchsweise Einführung in der Schweiz. - Basel [u.a.]: Helbing & Lichtenhahn, 2004.

Wennerberg, Inka: High level of support and high level of control. An efficient Swedish model of electronic monitoring. In: Nellis, Mike (szerk.): Electronically monitored punishment. - London: Routledge, 2013

Wennerberg, Inka - Holmberg, Stina: Extended use of electronic tagging in Sweden: the offenders' and the victims'. - Stockholm: Brottsförebyggande Rådet, 2007

Wennerberg, I. - Pinto, S.: CEP 6Th European Electronic Monitoring Conference-Analysis of Questionnaires. (2009)

Whitfield, Richard G.: The magic bracelet. – Winchester, Waterside Press, 2001

Wittstamm, Katja: Elektronischer Hausarrest? Nomos Verlagsgesellschaft, Baden-Baden, 1999

Wößner, Gunda - Schwedler, Andreas: Aufstieg und Fall der elektronischen Fußfessel in Baden-Württemberg: Analysen zum Modellversuch der elektronischen Aufsicht im Vollzug der Freiheitsstrafe. NK 25 Jg. 4/2013 60-77.o.

Wößner, Gunda - Schwedler, Andreas: Elektronische Aufsicht im Vollzug der Freiheitsstrafe in Baden-Württemberg : Ergebnisse der wissenschaftlichen Begleitforschung. In: Bewährungshilfe Jg. 60, 2013, Nr. 2, S. 130-145

Zucker, Alois: Einige kriminalistische Zeit- und Streitfragen der Gegenwart. - Stuttgart : Enke, 1890

Európa Tanács Miniszterek Bizottságának CM/Rec (2014)4 számú ajánlása

Európa Tanács R 92 ajánlása a közösségi szankciókról

Tanács 2009/829/IB Kerethatározata

Magyarország Alaptörvénye

1896. évi XXXIII. Törvénycikk

1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról

2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről

6/2003. (IV. 4.) IM–BM együttes rendelet rendelkezik a házi őrizet végrehajtásáról

2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról

8/2013. (VI. 29.) KIM rendelet a Pártfogó Felügyelői Szolgálat tevékenységéről

BH2004. 134.

BH2014. 268.

EBH2013. B.5.

EBH2013. B.6.

Gesetz über elektronische Aufsicht im Vollzug der Freiheitsstrafe (EASTVollzG)

Ley Olgánica 5/2003 de 25 de November

Olasz Büntetőtörvénykönyv 1889

Osztrák vétségekről és kihágásokról szóló büntetőtörvénykönyv 1852

<http://www.menszt.hu/magyar/emberi.htm>

www.mklu.hu

https://de.wikipedia.org/wiki/Elektronische_Fu%C3%9Ffessel

2/2006 1.o. <http://www.bzoe.at/news/ministerinfo/files/19-1-2006.pdf>

<http://www.neustart.at/weblog/index.php?/archives/32-Optimismus-fuer-elektronische-Aufsicht.html>
(2008. 10. 22.)

Elektronische Fußfessel: Anwendung in engen Grenzen. In: Salzburger Nachrichten
<http://www.salzburg.com/sn/07/01/24/artikel/2939409.html>

Fußfessel statt Haft

http://www.diekrimalisten.at/krb/show_art.asp?id=1509

<http://www.lawgical.de/index.php?/entry/405-Elektronische-Fussfessel-in-Polen-ab-September-2009.html>

Electronic surveillance launched in Latvia

<http://cep-probation.org/electronic-surveillance-launched-in-latvia/>

16. RESÜMEE

Die sogenannte Electronic Monitoring hat sich im 21. Jahrhundert in Europa und auch ausserhalb des Kontinents sehr verbreitet. Heute existiert die elektronische Fussfessel als eine Art der Überwachung in 19 europäischen Staaten.

Nach der Empfehlung des Europarates 2014(4) ist Electronic Monitoring die Überwachung von Personen im Strafprozess oder Vollzug mittels eines an der Person angebrachten Geräts, welches über Funkwellen oder Satellitenempfang den Ort, die Bewegungen oder das Verhalten einer Person aufzeichnet.

Es hat verschiedene Arten der Anwendung, wie zum Beispiel Alternative zum Vollzug kurzer Freiheitsstrafen, als Bewährungsweisung, beziehungsweise als Alternative zu einer Ersatzfreiheitsstrafe und auch der Untersuchungshaft oder eigenständige Sanktion.

In Ungarn kann der Hausarrest als Hilfsmittel der Untersuchungshaft angewendet werden, kombiniert mit Kautions- und als Verstärkung des anderen. Der Hausarrest wurde im Jahr 2000 mit dem Strafprozessgesetz in Ungarn eingeführt als Alternative der Untersuchungshaft. In den letzten 15 Jahren hat sich die Zahl der Verordnungen erhöht, aber ihre technische Entwicklung hat das ausländische Resultat noch nicht erreicht.

Seit 1. April 2015 ist die Reintegrationshaft eine neue gesetzliche Institution, welcher man mit elektronisch überwachten Fussfesseln verfolgt. Die Täter von leichteren Straftaten können maximal die letzten 6 Monate ihrer Freiheitsstrafe mit Anwendung von elektronischen Fussfesseln Zuhause verbringen.

In Deutschland hat der elektronische Hausarrest als Alternative zum stationären Freiheitsentzug auch in der deutschen Kriminalpolitik eingedrungen. Es gab drei Pilotprojekte in Zusammenhang der Anwendung der elektronischen Fußfesseln, die in dieser Arbeit ausführlich beschrieben wurde.

Die Empfehlung des Europarats R (92) 16 enthält die Beschreibung über der sogenannten „Community Sanctions and measures“: Der Ausdruck „Community Sanctions and measures“ bezieht sich auf Sanktionen und Maßnahmen die den Straffälligen in der Gesellschaft belassen, seine Freiheit durch Auferlegung mit Bedingungen und/oder Pflichten in gewissen Umfang beschränken und von Stellen durchgeführt werden, die das Gesetz für diesen Zweck bestimmt. Der Ausdruck bezeichnet Sanktionen, die von einem Gericht oder einem Richter verhängt werden, und Maßnahmen, die vor oder anstelle einer Entscheidung über eine Sanktion getroffen werden, sowie die Möglichkeiten des Vollzugs einer Freiheitsstrafe außerhalb einer Strafvollzugsanstalt.

Die alternative „Community Sanctions“ bedeuten also in der Gesellschaft vollgezogene und mit unterschiedlichen Limit beschränkten kombinierten Überwachung, die dem Täter auch zur Reintegration benötigte Unterstützung bieten.

Diese Arbeit befasst sich mit der Untersuchung der Anwendung und Ergebnisse der sogenannten Electronic Monitoring auf internationaler Ebene, durch die Darstellung der Modellprojekte in den europäischen Staaten, durch die Analyse der gesetzlichen Anordnungen, statistischen Daten, usw.

In der Schweiz, in Schweden, in den Niederlanden, in Dänemark und in mehreren Ländern wurde dieser Art der Überwachung erfolgreich eingeführt.

Dieses Institut sollte kostensparender sein, als jemanden institutionell in Haft zu halten, diskret und effektiv sein, die Resozialisierung und die Reintegration des Beschuldigten unterstützen. Beweis für die erfolgreiche Anwendung kann sein, dass ein Betroffener des Elektronischen Hausarrests so äußerte sich, dass die Selbstdisziplinierung ohne sichtbare Mauern und Wachpersonal, aber mit dem Gefühl, jederzeit alles einhalten zu müssen, erfordert eine tiefe psychische Anstrengung.

Ziel der Dissertation ist durch ausländische Erfahrungen für eine in Ungarn erfolgreich anwendbare Electronic Monitoring Anwendung gezeigt zu werden.